Bünyamin Hazar • NİÇ

*

Bün ya min Ha zar NİÇ*

*SEL

NİÇ*

BÜNYAMİN HAZAR, Adana'da doğdu. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden mezun oldu.
2003 ve 2006 yılları arasında arkadaşlarıyla birlikte *Yom Sanat Dergisi* ve daha sonra *Düzyazı Defteri* adlı öykü ve eleştiri dergisini çıkardı. Bu dergilerde öykü ve roman üzerine deneme yazıları yazdı, söyleşiler yaptı, dosyalar hazırladı.
Niç ilk romanıdır.

*SEL YAYINCILIK / ROMAN

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 621
ISBN 978-975-570-641-2

NİÇ
Bünyamin Hazar
Roman

© Bünyamin Hazar, 2013
© Sel Yayıncılık, 2013

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Bilge Sancı
Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Eylül, 2013

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Bünyamin Hazar

NİÇ

Roman

Arife Vural'a...

...Ormanın içinde, tek başınayken, kendi içine bakmış ve çıldırmıştı. Günahlarının cezası olacak, aynı içine bakma işkencesinden benim de geçmem gerekiyormuş. Ustalıkla söylenmiş hiçbir söz, onun o son, içten haykırışı kadar yıkamazdı kişinin insanlığa olan inancını.

Karanlığın Yüreği
Joseph Conrad

1

Karanlığa kaldık, diyordu biri. Nefes nefese kaldık, diyordu bir öteki. Belki de öyle demiyorlardı. Ben uyduruyordum bu sözleri.

Yorulmuştum. Hava kararıyor, yol her dönemeçte biraz daha uzuyordu. Onlar da mı aynı kaygıyı taşıyorlardı? Birbirlerine sarfettikleri sözler sessiz iki cümleydi. Konuşmasalar, ne söylemek istediklerini yüzlerindeki ifadeden anlayabilirdim. İnsan bilmediği bir dilin sağırı, meraklı bir bakışıdır ancak.

Yavaş yürüdüğümü, sürekli geride kaldığımı düşünüyor, geç kalmamızın nedeni olarak beni mi görüyorlardı? Bakışlarında bir ima, çözülemeyecek bir ifade yoktu. Sadece biraz daha hızlı yürü, demeliydiler. Öyle miydi acaba?

Aynı dili konuşarak beni de aralarına alabilirlerdi. Aşağıda sigaralarını içerlerken benimle alaycı sözlerle konuşmuşlardı. Orada onları pürdikkat izlemiştim: Tütünü parmaklarının arasına açtıkları şeffaf kâğıda bir çırpıda sarıyor, sonra kâğıdı dişleyerek, ıslayarak, dudaklarının ucuna çıkardıkları dilleriyle de yalayarak sigara haline getiriyorlardı. Bu yaptıkları alışkanlıktan öte bir beceriydi. Nasırlı, uzun parmaklı eller, tütün kâğıdını yuvarladıkça bir kadın eline dönüyordu. Sonra her rulo parmakların arasında bir anda paketten yeni çıkmış sigara halini alıyordu. Fakat tütün sarmayı bitirdiklerinde, eller eskisi gibi silah tutan kaba, kırmızı ellere dönüyordu. Uzun yüzlü, diline yapışan tütünü dişiyle sıyırıp tükürerek gözüme bakıp adımı sormuştu. Sonra sakalının üzerine çıkmış tütün sarısı pos bı-

yığının içerisinden ağzını çıkarıp geniş bir yüzle gülerek, ben Kulik demişti. Diğeri de sakalının altından sırıtmış, Cindi demişti. Kirli saçlarının üzerinde kasket izi vardı. Terli saçlarını havalandırmışlar, izin üzerine kasketlerini yeniden geçirmişlerdi. Ellerindeki silah ise nereye, hangi tehlikenin içine geldiğimi söylemişti. Şimdi onlarla dağ başındaydım ve hâlâ neyle karşılaşacağımı bilmiyordum.

Döne kıvrıla uzayan engebeli yol, nedense tırmandığımızı hissettirmiyordu. Hepsi dağa yapıştırılmış hissi uyandıran inişli çıkışlı, taşlı topraklı, patika benzeri yollara benzese de. Dağın sağ tarafından etrafını dolanarak yukarı doğru çıkıyorduk. Sol yanıma düşen uçuruma gözlerim alışsa da, ne zaman aşağılara, geçtiğimiz yola dikkatle baksam, bu daracık geçide araba nasıl sığıyor diyerek meraklanıyordum. İyi ki minibüs bu yola çıkmamıştı. Göğe baktığımda güneşin batan ışıklarıyla birlikte pembeleşen, kahverengiye dönen bulutlar da yukarıda bir kayayı andırıyor, uç kısımlarıysa uçurum kenarları gibi duruyordu.

Karanlık, karşı dağın göğe dilini çıkarmış gibi duran sivri kayalığına gölgesini düşürüyordu. Birazdan kayalığın aşağısına doğru çalılıkları, tek tük yamaca tutunur gibi duran ağaçları, tepelikleri, etrafı çeviren bozkırı, yukandan bakılınca bir çizgi gibi kavisler çizerek akan çayı, vadiyi ve yolumuzu, iki adım önümüzü koyultarak silecekti. Dağın kıvrımlı, nasırlı yüzündeki lekeli pembe ışık, bir yay gibi kıvrılıp aşağı doğru çekilirken, renkleri de siliyordu. Belki de canlılık dediğimiz şey renklerdi.

Issızlık, soğuk bir ürperti gibi içimden geçerek bedenimi titretmiş, eli silahlı adamların arkasında dağ başında korkuyla yürüdüğümü hatırlatıp durmuştu bana. Bazen nerede olduğumu unutuyor, bir yolculuğa, gezintiye çıkmışım gibi hissediyordum. Artık dağdan kopmuş, gökyüzüne doğru çıkıyorduk. Yıldızlar ve yarım ay kendini belli etmişti. Aşağıdan gündüz gözüyle bakınca bulunduğumuz yer mutlaka gökyüzü gibi görünüyordur. Bembeyaz bulutların içinde dağ, leke gibi bir kaybolup bir belirginleşiyordur.

Gece gözümü kaparken, sanki kulaklarımı iyice açıyordu. Yelin çalılıklarda, ağaçlarda çıkardığı hışırtılara, botumun çakıl taşlarına basarken çıkardığı sese odaklanmıştım. Önüm sıra giden adamların ayak seslerini takip etmeliydim. Üzerinden geçtiğim izler nedense bana bir ses gibi gelmişti. Bastıkça iç geçiriyorlardı. Hava koyulaştıkça toprağa, kayalıklara, çalılıklara, tek tük bozkıra tutunmaya çalışan ağaçlara tuhaf biçimler veriyordu. Bu geçici körlük hırıltılı, iniltili, bir serinlik gibi enseme, sırtıma üfleyerek adeta peşimden geliyordu. Kalın toprak tabakasıyla birlikte tökezlerken, arkamda hissettiğim kaskatı bir gölge yumruk gibi sırtıma vurarak sanki beni durdurmaya çalışıyordu. Gecenin içinden çıkıp gelen biri vardı, peşim sıra yürüyen, soluyan, sırtımdan tutan bomboş, kara leke gibi bir yüz. Adamlar ise beş on adım ötemdeydiler. Sürekli gidip geldikleri bu yolda gözlerini, hatta kulaklarını da kapasalar, hiç düşünmeden ayakları kendiliğinden gidecekleri yere götürürdü onları.

Her elli metrede bir arkalarına dönüp bakarak, yavaşlayarak beni bekliyorlar, sonra peşlerinden yürüyen ağırlığımı sırtlarında taşır gibi bellerini büküp yollarına devam ediyorlardı. Bense onların hızına sürüklendiğimi hissediyordum. Bazen öyle hızlı yürüyorlardı ki orada olmasam göğe doğru hafifleyecekler, sonra kanatlarını açıp uçacaklardı. İlkin biraz yavaş yürüyelim, dediğimde, zaten yavaş yürüyoruz, diyerek yarı kızgın yarı alaycı gülümsemişlerdi. Hiçbir şey söylemeden, hantal halime hız katmaya çalışırken, korku da peşimden geliyordu. Arkamda kıpırdayıp duran bir canlı vardı, soluyan ama ağızsız ve burunsuz. O kaygıyla hızlanıyor, yanlarına kadar geliyordum. Dağ başındaydım, korkmasam bu kadar yolu mümkün değil katedemezdim. Ancak yürüdükçe kendimi güvende hissedecektim. Bir an evvel varmak hırsıyla ilerliyordum. Ne zaman bitecekti bu yol? Üç dört saat kadar demişlerdi aşağıda. Dağın etrafını bazen dik kavisle kesip daralan yol dönemeç bitiminde genişliyor, orada dağ toprağıyla, küçük kaya taşlarıyla, tümseğiyle, çukuruyla, çamurlu su birikintisiyle kendisini cömertçe önümüze seriyordu, ta ki karşımıza yeni bir tepe çıkarana dek.

Bitmesi gereken yol değil, zaman olmalıydı.

Dursam yorgunluğum orada çöküp kalacaktı. Hava serindi ama yürüdükçe hararetim artmış, üzerimdeki mont giderek ağırlaşmıştı. Ter, çamur gibi sırtıma, gömleğime yapışmıştı; gömleğimin katılaştığını, odunsu bir sertliğe dönüştüğünü sırtımda hissedebiliyordum. Yel teri kurutmuyor, aksine üzerimde pis bir yapışkanlık bırakıyordu. Önümdekiler silahlarını omuzlarına alıp durmuşlardı. Çamurun içindeydik. Suyun ayaklarımızın dibinde kaya parçasına çarparak homurdandığını, bir canlı gibi nefes aldığını duyabiliyordum. Yamaçtan aşağı güçlü bir su akıyordu. Aşağıda birileri, menfez yerinden oynamış, göçmüş, demişti. Minibüsün neden bu yola girmediğini yeni anlıyordum. Çamura batıp çıkan botlarımızla ilerlemek de zordu. Az ötemizdeki büyükçe bir taşın ucunda ayakkabımızın altındaki balçığı sıyırarak temizledik. Ayakkabılarım hafiflemişti.

Onlar ne yaparsa onu yapıyordum. İşemek için duruyorlar, bende ıkınıp işemeye çalışıyordum. Beni göz ucuyla kontrol ettiklerini biliyordum. Adamların yaptıklarını yaparak, kontrolleri altında olduğumu onlara gösteriyordum. Kulik, diyordu sivilceli, çopur suratlı olan. Adamın adı bile irkilticiydi: Cindi. Kulik'in uzun boyu, arkadaşının ağzına doğru eğilirken kamburlaşıyordu. Yine kendi dillerinde konuşarak, beni dilsiz, sağır, bir çift meraklı göz gibi bırakıyorlardı. Bilmediğim bir dili duymak, hep ne konuştuklarını düşündürtüyordu. Belki de kendi aralarında çözemedikleri bir hesapları vardı. Bu halleri her tür kötü düşünceyi aklıma getirmek için yeterliydi. Kulik, arkadaşını dinledikten sonra dönüp uzun yüzüyle gözüme bakarken, sakalın içerisinden çıkan kayıp ağız da, gel, diyordu. Peşlerine tekrar düşüyordum. Bayır aşağı iniyor, ayağımın altındaki çakıl taşlarının kayganlığına karşı kollarımı açarak denge kuruyordum. Gölgelerinde yürüyor, izlerine basıyordum. Uçurumun boşluklarını karanlık doldurmuştu. Yürüdüğümüz yerin aşağısı dümdüz görünüyordu şimdi.

Hızlı yürümeye alışmıştım artık. Toprak esniyor, yumuşuyor, fısıldıyordu ayaklarımın altında. Kulik, fenerini yakıp ışığı önüme

düşürdü. Düzlükte sıra sıra dikili taşlar vardı. Taşların hiçbirinde ne bir isim vardı ne de bir işaret. Üzerlerinde onları bir mezar taşına benzetecek bir selvi, bir çınar ağacı gölgesi bile yoktu. Eski bir mezarlıktı burası, bu kadar bakımsız, korunaksız olmamalıydı. Etrafı bile çevrilmemişti. Tenimde kıvılcımlanıp duran ürperti bir anda bedenimi tir tir titretmeye başlamıştı. Dağa çıktığımdan beri tele asılı kalmış bir damla gibi duran korkum düşse toprakta kaybolup gidecektim. Derin nefes alıp verdim. Tekrar gerildim. Gecenin o görünmez ağzı, ağzımdaydı, o küçük damla boğazımı tıkıyordu. Taşlar ağırlığıyla göğsüme çöküyor, keskin uçlarıyla boğazımı kesiyordu sanki. Bedenim benim olmaktan çıkarken, gözlerime ikinci bir karanlık çöküyor, etrafımdaki her bir şey dönmeye başlıyordu. Bayılacakken taşa tutunup oturdum. Kendimi toparlamaya çalıştım. Kalktım, az ötemdeki taşlar yukarıda göğüs hizamdayken, başımın üzerinde bir an döner gibi oluyorlardı. Ellerim, ayaklarım yine uyuşmaya başlamıştı. Tansiyonum mu düşmüştü?

Nedense ölüm bana ait değilmiş gibi gelirdi, hiç düşünmezdim. Hâlbuki küçük bir üşütmeyle hemen hastalanır, günlerce yataklara düşerdim. Belki kaza yapacak, yaralanacaktım ama hep bir şekilde ölüm yanımdan usulca uzaklaşıp gidecekti; çünkü ölüm hep bir başkasına özgüydü. Yaşlılık da bana uzaktı. Hiç yaşlanmayacaktım. Daha gençtim, diriydim, yaşayacağım yıllar o kadar çoktu ki yaşamım bana sonsuzluk kadar uzun görünüyordu.

Ölüm sanki insanın diriliğini, gücünü emerek kendini belli ederdi. Yüzümüzün, ellerimizin sarkıp kırış kırış olması, kemiklerimizin erimesi, sırtımızın eğilip bükülerek kamburlaşması insanın ölüme doğru yok oluşunun somut kanıtı değil miydi?

Taşlara bakıyordum; her taşın altında adı sanı kaybolmuş, sahipsiz bırakılmış ölüler vardı. En iyimser düşünceyle kendinden sonraki birkaç nesil hatırlanabilirdi insan. Oysa çocuklarının, torunlarının ölümleriyle birlikte isimsiz bir mezara dönüşmek, insan için ikinci bir ölüm, yok oluş demekti, tıpkı buralarda yatanlar gibi. Varoluşun anlamını büyük bir hiçe indirgiyordu. İyi ya da kötü kısa ya da uzun

nasıl yaşarsa yaşasın, öldükten sonra zaten bu dünya o insan için hiç var olmayacaktı. Mezarımızın, geride bıraktıklarımızın bizi anmasının ne önemi vardı ki...

Bir mezara dikkatle bakarken, toprak kaymaya, yavaşça yükselmeye başladı sanki. Toprağın içinden kefeniyle bir adam çıkacaktı sanki, kendimi geriye doğru çektim. Şimdi o kanı çeken ürperti, yanı başımdaydı, soluğumda kabarcıklaşıyordu; beni burada, dağ başında, ıssızlığın ortasında yakalamasının bir önemi var mıydı? Bu korku dolu düşüncem bile yok oluşu kabullenmememdi. Belki de dirilmeye inanmak istiyordum. İnsanın Tanrı'ya inanmak istemesinin en önemli nedeni de bu olmalıydı. Ama benim için önce şüphe vardı. İnanç ve şüphe bilinemezlik içerisinde bir bilinirlik yaratıp, sonra o bilinirliği yeniden bilinemezliğe sürüklemek değil miydi?

Artık araba yolundan sapmış, mezarlığın orta yerinde ilerliyorduk. Mezarların üzerine atılan yumuşak, şişkin, kırmızı toprak, zaman içerisinde otlarla, kızgın güneşin etkisiyle fırınlanıp sertleşmiş, düzleşmişti. Taşların arasından, bazı çöküntülerin çevresinden dolanarak, arkalarından gidiyordum. Bazı taşlar yan yatmış, önü oyulmuş gibi çukurlaşmıştı. Muhtemelen gömü, altın aranmıştı bu mezarlarda. Yerin yüzeyine çıkarılan kemiklerin, kafataslarının üzerine gelişigüzel toprak atılmıştı. İnsan öldükten sonra sahipsiz kalmamalıydı. En azından bir duacısı onu korur, hatta çiçekler ekerek mezarını süsler, ona yeniden canlılık verirdi. Güzel mezarlar insanın yaşama karşı son ve görkemli duruşuydu. En bakımlı mezar, ardında büyük acılar bırakmış olanıydı mutlaka. Ziyaretçisi bu yüzden eksik olmazdı. Belki de bu bakımsız, harabe görüntüsüyle mezarlar insan hayatının anlamsızlığını daha bir görünür kılıyordu.

Bu duyarlılık da nereden çıkmıştı şimdi? Mezar ziyaretine hiç önem vermezdim. Herhalde gireceğim çukurda ikinci kez ölmek, kaybolup yok olmak istemiyordum ya da ölümün insana verdiği o ebedi yalnızlıktan korkuyordum. Bu dağda bu düşünce beni hiç bırakmayacaktı, gün ışığı buradan, gökyüzünden çekilmişken, kasvet her yanı bir sis örtüsü gibi dümdüz doldurmuşken.

Beni burada bulacaklar, cenazemi anlı şanlı götürecekler, sonra hızla unutulacaktım. Acaba cesedimi bulabilecekler miydi? Ölümü irdeledikçe, ölüm korkusunun benzimde sarardığını hissedebiliyordum. Sonra buz gibi ter her yanımdan boşalıyordu. Ardından pis bir çürük kokusu alnıma, koltuk altlarıma, sırtıma yapışıyordu. Kaygı, belirsizlik ve öfke, bazen iç içe, bazen birbirinin yerine geçerek, içeriden ve dışarıdan beni kuşatmışlardı. Aşağıda, bahsettikleri kişiler, ansızın karşıma çıkıp beni vuracaklar mıydı? Niye bunları düşünüp duruyordum; niye beni öldürsünler, başlarını belaya soksunlar, onların benimle ne alıp veremedikleri olabilir ki? Aşağıda silahları bacaklarının arasında sigaralarını içip çaylarını yudumlarken, öyle rahatlardı ki içtiğim çay ağzımda şişiyor, yutkunamıyordum bile. Ama suyun akışı hiç aklımdan çıkmıyordu. Deliçay taşlara sürtünerek, yüksek kayaların etrafından dolana dolana akarak, köpürerek hiç bilmediğim yerlere doğru bir homurtuyla gidiyor sanki beni de kendine çekiyordu. Baharda yukarılardaki kar eriyince, Deliçay adı gibi kudurur, taşların, kayaların üzerinden atılır, ayaklarımızın dibine kadar gelirdi. Baharda gelseydim buraya, suya atlar, hiç bilmediğim yerlere doğru kendimi bırakırdım. Belki de boğulur, bir kaya dibinde şişer, çürürdüm sonra.

Dikenler elimi, kolumu sıyırıyor, parmaklarıma, avucuma batıyordu. Neden sonra acıyı hissedebiliyordum artık. Bu bakımsız yerde böcekler, akrepler, yılanlar gündüzleri cirit atıyorlardır. Gerçi beslenecekleri, emecekleri çürümüş et kalmamıştır. Acaba bir gömü bulan olmuş mudur bu mezarlıkta? Kafam sürekli oradan oraya, konudan konuya sıçrıyor ve dağılıyordu. Gözümü çevreleyen ay aydınlığı, artık yakın çevreme ışık tutabiliyordu. Hemen önümdekiler de korkuluk gibi karşımda duruyordu.

Adamların avuçlarında ateş kıvılcımlanıp sönmüştü. Durmuş, sigara içiyorlardı. İçlerine çektikleri sigaranın ucu kırmızı bir noktaydı. Tütünü nefes nefese nasıl da içiyorlardı öyle! Küllerini parmaklarıyla silkelerlerken, kıvılcımlar havada uçuşup sönüveriyordu. Bir ağaç kütüğüne oturmuş, bana bakıyorlardı. Kulik, sen de gel, diyerek el işare-

tiyle beni yanına çağırdı. Gitmedim. Aldırış etmediler. Elime bir çubuk parçası alıp toprağı sıkıntıyla, sinirle eşelemeye başladım. Sert toprağın yüzeyi altına inildikçe yumuşuyordu. Çubuğu bir kenara fırlatıp, ellerimle toprağı kaldırıyordum. İrili ufaklı taşları toprağın altından çıkarıyordum. Çıkardığım taşların altı daha da yumuşaktı. Dizlerime kadar eştim toprağı. Ta ki bir el omzuma dokununcaya dek. Ne yapıyorsun öyle? dedi. Ne yaptığımın ben de farkında değildim. Kendimi oyalamak için toprağı eşelerken dalıp gitmiştim. Hiç, dedim omzumdaki ele doğru dönerek, mezarımı kazıyordum... Böyle dedim. Demedim mi? Ağzımdan çıkmadı hayır, içimden böyle bir söz geçti.

Bu uçsuz bucaksız karanlıkta içerisine gireceğim bir dinginlik, rahatlık arıyordum. Delirecektim. Böyle giderse kafama kurşunu ben sıkacaktım. Ölmek için artık bütün koşullar uygundu. Çukuru biraz genişletip uzatabilirsem bedenime de uygun olacak, dedim kıs kıs gülerek. Kefensiz seni düşünemiyorum, hem temizlenip ak pak olmamış bedende ölüm yakışıksız durur, dedi. Öyleyse temiz bir ölüm bulun bana, dedim ama bu sözü ona bağırarak mı söyledim, bundan emin değildim. Merak etme temizleriz seni, ileride dere var, derken sanki bağırmıştı. Size güvenebilir miyim? dedim, ancak bakışlarımda ona güvenmediğimi belirten bir ima vardı. Var mıydı ki? Bize canlı canlı kendini teslim ederken bu soruyu sormadın. Sen bize canını bile vermişken, böyle bir soru sorman çok yersiz, dedi. Doğru söylüyordu. Söyleyecek bir söz bulamadım, toprağı eşmeye devam etmeliydim.

Yorulmuştum. Dilim damağım kurumuştu. Toprak çok buralarda, rahatsız etme altındakini, dedi. Bir sigara uzattı. Silahını ver bana, dedim. Sağ omzunu geriye çekerek silahını sıkıca tuttu. Belki de omzundan kaymış da ondan sıkıca tutmuştu. Al, iç şu sigarayı, daha gidecek yolumuz var, dedi sert bir ses tonuyla. Sigarayı ağzıma aldım. Gazlı çakmağı yakınca yüzü aydınlandı. Yeşil gözlerine oturan bakışları uzun boyu gibi dimdikti. Sigarayı önce öksürerek sonra hırsla içime çekip eriterek içtim. Kafam dumanlanmıştı. Ayağa kalkınca sendeledim. Beni öldürecek misin? dedim. Kulik kolumdan tuttu. Duymadı galiba. Bizi takip et, diyerek önüme düştü, diğeri de ayaklandı. Hadi

öldürün, ne bekliyorsunuz öyle, dedim. Umursamadılar. Yirmi metre kadar ötemdeydiler. Yürüdükçe, boyları da küçülüyordu.

Yerden çakıl taşları topladım, yassı ve ufak olanlar daha hoştu. Taşların hepsini birden cebime koyunca cebim şişti. Böyle rahat edemedim. Taşların yarısını diğer cebime koydum. Terazinin iki kefesi gibi ceplerimi dengeledim. Birinin ağırlığı diğerine eşitlenince, sarp yerlerde denge kaybı yaşamazdım, hepsini dümdüz, kocaman bir yol gibi geçer giderdim. Bir taş daha aldım yerden. Yaladım. Tadı yoktu. Bu hoşuma gitti. Tatsızlık da güzel bir tat olabilirdi. Yassı taşlar tadı olmasa da güzeldi, estetik bir görünümü vardı. İnsanın kendini her daim dengede tutabilmesi demek bu kadar kolaydı. Düzlükten çıkıp bayır aşağı kayarken, cebimin ağzında duran taşlardan birkaçını düşürüyordum. Ne kadar saçmaydı cebimdeki taşların dengesi.

Adamlar hızla aşağı iniyorlardı. Ayaklarının altındaki yer yamaç değil de düzlüktü sanki. Rahat da yürüsem hep düşme endişesi taşıyordum. Az eğimli yerler o kadar azdı ki. En güvenli yol, onların geçtiği yerdi. Dengesiz, sarsılarak yürüyor, düşmekten kendimi son anda kurtarıyordum. Nihayet, yol ayaklarının altında artık düzleşiyor, sağlam adımlarla ilerleyebiliyordum. Dikkat et, tökezleme diye sesleniyorlardı. Toprağa çakılı duran küçük kaya parçasına ayağımın ucunu çarptım. Acıyla sendeledim. Sağ ayağımı havada tutarak, kıvrandım durdum. Aramızdaki mesafe açılmasın, diye tekrar hızlanmak zorunda kalacaktım. Gözlerim acıdan hırsla açılmıştı.

Aşağılara doğru akan suyun çırpınan sesini duydum. Toprağın dingin kokusunu, yaban çiçeklerinin yaban kokusunu içime çekiyordum. Elimi yüzümü yıkayıp su ihtiyacımı giderdim. Bak, sana boş yere söylemedim az ilerimizde dere var diye, dedi Kulik. Sonra sulu kaygan toprağın üzerinde boy atan otları çiğneyerek, zayıf gövdeli ağaçların derenin üzerine eğilen dallarına tutunarak, yüksek taşların üzerinden zıplayarak, derenin sığ yerlerine botumuzla batıp çıkarak karşı tarafa geçmeye çalıştım. Su ayakkabımın içine girmiş, çoraplarım ıslanmıştı. Derenin sığ diyerek girdiğim bazı yerlerinde dizlerime dek su içinde kalıyordum. Derenin karşı tarafından beni izliyorlar,

belki de bu halime gülüyorlardı. Serin suyun içerisinde ayağımı hiç sudan çıkarmadan ağır ağır ilerliyordum. Suyun akıntısı dengemi bozmasın diyerek tutunduğum ağaç dallarının yapraklarını yolmuştum. Büyükçe bir taşın yosun tutmuş yerinde kayıp düştüm. Dizim taşa çarptı, acıyla dişlerimi sımsıkı kapayarak bir süre olduğum yerde kaskatı kaldım. Yüksek bir dala tutunup üzeri daha düz olan taşa çıkarak, bir metre ötemdeki karşı kıyıya hızla sıçradım. Gülme sesleri geldi karşı yamaçtan yine. Kısa boylu, geçersin, diyordu. Biraz ilerideki dediği yer de suyun aşağı doğru döküldüğü yerdi. Kim bilir dere hangi yükseklikten aşağıya akıyordu. Adam basbayağı dalga geçiyordu. Kısa boylu olanı yüksek sesle gülerek, amma da boğuştun suyla ha, diyordu. Geniş omuzları, yukarı kalkık duruşu boynunu yutarak sanki kafasını omuzlarının arasına yapıştırmış, sırıtan boyunsuz suratıyla bambaşka bir görünüme sokmuştu onu. Dikkatlice bakınca ona, irkiliyordum. Nasıl bir insandı bu? Gülme, diyerek üzerine atılmamak için kendimi zor tutuyordum. Kulik, yeter artık, bırak şu gülmeyi de gidelim, diyerek aramızdaki gerginliği uzatmadan kesti.

On adımlık yamacı otlara, çalılara tutunarak çıktım. Bir keçi yoluna girmiştik. Kulik, ses etmeden yürüyeceğiz, burası geçiş yerleri, dedi. Dağın başka bir tarafını dik kavisler çizerek dolanacaktık. Yerden kalın bir ağaç dalı alıyor, kendime dayanak yapıyordum.

Sarp yokuşlarda kalın dal parçasını baston yapıyor, düzlükteyse arkamdan sürükleyerek önümdekileri takip ediyordum. Ne zaman bitecekti bu yol? Dört saattir yoldaydık. Hadi burada önüme çıksalar, ne yapardım? Geçiş yeri olmalıydı burası. Aşağıda tehlikeli bir yoldan bahsetmişlerdi. Kısa boylu olanı, geç saatte geçilmez oradan, demişti. Geçilir geçilir, diyerek Kulik geçiştirmişti konuyu. Yol çok mu dar, deyince gülmüşlerdi bana. Tehlikeli olan yol değildi. Onlar da kaygılanıyor olmalıydı. Ama onlara güvenemiyordum. Buraya gelirken kulağıma küpe yapılan bir söz vardı: Hiç kimseye güvenme.

Nereye gelmiştik? Tehlikenin nerede saklı olduğu belli değildi. Her yerden karşıma çıkabilirdi. Beni kaygılandıran kişiler onlardı. Şuraya, kayanın dibine, Kulik boynumu dayardı. Kısa boylu olanı,

bağırmama fırsat vermeden eli ağzımda boğazımı keser, başımı bir kenara fırlatır, gövdemi bir tekmeyle aşağı yuvarlayabilirdi. Kısa, boyunsuz olanı, başımı boynundan koparmaktan daha bir keyif alırdı. Onlara güvenmediğimden böyle düşüncelerle sürekli kendimi korkutuyor, geriyordum.

Aşağıda Deliçay'ın kenarında çay içerken kendiyle övünmek için kelle avcısı olduğundan söz etmişti kısa boylu olan. Nişan aldığım her hedefi vururum. Kelle başı da iyi para alırım, demişti. Silahla vurmaktan ziyade belinden sarkan kocaman bıçağıyla başları gövdeden ayırdığını düşünüyordum onun. Kulik'in kendinden emin, kendini bilen ve bunu dışarı vurmayan oldukça özgüvenli bir duruşu vardı. Hatta inanmak istemesem bile ona güvenebiliyordum. Beni gerçekten koruyacak olan oydu. Şu ana kadar alaysı gülüşünün dışında bana karşı kötülüğü olmamıştı. Hem niye yapsın ki? Asker ikisine de güveniyordu ki beni onlara teslim etmişti. Gecenin bir yarısı onlar da tehlike altındaydı. İnsan sıkışınca, çaresiz kalınca, kendini ayakta tutabilmek için hiç olmayacak bir şeye bile umut bağlayabilir. Diğerinin ürkütücü ve öfke duyulacak yönlerinden dolayı Kulik bana yakın gelmiş olabilirdi.

Geriliyordum yine. Bekliyorlar, yanlarına yaklaşınca tekrar yürüyorlardı. Nasılsa arkalarındaydım. Bir yere kaçtığım da yoktu. Rahat olabilirlerdi. Bense peşleri sıra bir belirsizliğin içerisine doğru gitme düşüncesiyle boğuluyordum. Orada neyle karşılaşacaktım? Bilmek de istemiyordum. Tanımadığım bu insanların peşi sıra gidecektim hep. Zaten her şey bir zorunlulukla başlamıştı. İnsanın kaçacak bir yeri olmazsa, söylenenlere uyar, böylelikle kendine belki biraz daha yaşama şansı verirdi.

Niç'e az kaldı, diyordu Kulik. Niç'in ceviz ağaçlarından, temiz havasından, berrak sularından bahsediyordu. Anlattığı şeyler ilgimi çekmiyordu. Neden bunları anlattığına da pek anlam veremiyordum. Dalgasını geçiyor da olabilirdi.

Büyük bir kayanın karanlık ağzına ışık tuttular. Niç, dedikleri yer bir mağara olmasın? Böyle düşünmemeliydim. Orada elimi, kolumu,

ağzımı bağlayıp o korktuğum insanlara mı teslim edeceklerdi beni? Şimdi sağır edici dilleriyle kendi aralarında konuşuyorlardı. Mağaraya yaklaşınca, ağır bir leş kokusuyla sarsıldım. Beni vuracaklar, mağaranın derinliğinde de cesedimi kaybedeceklerdi. Beni arayanlar cesedimi bile bulamayacaktı. Elimizden alıp kaçırdılar onu, diyeceklerdi.

Leşe çevirdiler ışığı. Domuz ölüsüydü. Hayvanın çürüyen yerlerini sinekler, böcekler oyuyordu. Vızz diye bir sesle âdeta testere gibi domuzu kesiyorlardı. Daha dikkatli baktığımda hayvan canlanacak, sinekli ağzını gözünü açacak, hiç olmadık bir gerçeğe, sanrıya dönüşecekti: Bir sinek totemine. Her silahla kolayca ölmezdi bu hayvan. Yaban domuzu insanlar için çok mu tehlikeliydi acaba? Yoksa onu vuran usta avcılardan mı korkmalıydım? Çünkü insanlar birbirine hiç beklenmedik kâbuslar yataşabilirlerdi. İnsanın yaşadığı güvensizlikler, kaygılar, insana ölümün her biçimini düşündürürdü.

Kulik, elini havaya kaldırıp önüne düşürerek, gidelim işaretini verdi. Bir yaban domuzunun mağaranın derinliklerinden çıkıp homurdanarak üzerime atılacağı kaygısıyla adımlarımı hızlandırıyordum. Biliyorum, boyunsuz, bu ne hız, diyerek gülecekti. Onun arkasında, çok yakınındaydım. Neyse ki gülmedi ama bunu ondan beklemezdim.

Bastonum üçüncü bir ayaktı. Çıktığım büyük tepeleri düşündükçe, kendime bir güven de gelmiyor değildi. Gide gele dağlar, düz bir yola dönerdi, kim bilir. Durunca insan yorulduğunu daha çok hissediyordu. Hiç durmamalıydım. Gözlerimi kapattığımda bastığım yer ayağımın altında yumuşamış, hafiflemişti. Bir düzlükte yürüdüğümü yeni fark ediyordum. Birden sert, kalın bir şeye ayağım takıldım, patikada yüzüstü düştüm. Bir ağacın köküne takılmıştım, kökün uçlarındaki filizleri aşağı düşecekmiş gibi sımsıkı tutmuştum. Dağda dile gelmez korkular vardı; kuru, yıllanmış ağaç kökleri, kaya çukurları gibi.

Karaçam ağaçlarının başladığı yerde, gün ışığında daha nemli, yaprakları gibi etli, dirimli duran meşe ağaçları da nedense kayboluveriyordu. Meşe yaprakları daha serin, okşadıkça iç gıdıklayıcıydı. Ama yukarıdan sarkan karaçamın iğne yaprakları yüzüme değince, boynuma sürtününce uyuz bir kaşınma başlatıyor, sonra her yanıma

yayılıveriyordu. Kaşınmayı kesecek, çaresizce onu aklımdan çıkarmaya çalışacaktım.

Şehirdeyken belki biraz çabuk huylanan biriydim, ama kendimi hiç korkak biri olarak düşünmemiştim. Cesurlar korkak, korkaklar cesur olur muydu? İnsan hiç beklemediği durumlar karşısında bambaşka tavırlar, tutumlar içerisine girebilmiş ve bundan dolayı da hem kendine hem de tanıdığım dediği kişilere hep şaşırmamış mıdır? İnsan çoğu zaman ne yapacağını bilemezdi çünkü. İşte ben buyum dese bile kendinden emin olamazdı. Bu ben miyim, diyerek gözlerine, simasına, sesine, tavırlarına, yani o an ne yaptıysa ona da şaşırarak bakardı. Ne zaman, bölük pörçük gördüğü kendisini, o çelişik hallerini tek tek toplayıp bir araya getirse, yine de yekpare bir bütün olamayacak, parçalı kalacaktı. Bir bütüne kavuştuğu anda halleri yeniden uyumsuzlaşacaktı. Ayrı döngü uzar giderdi bu ben miyim diye diye; ta ki son nefesine kadar. İnsan yaşadıkça hep değişecek hep başka birisi olacaktı, sanki kendi kendisini sürekli doğurur gibi. Soğukkanlı bir insan değildim ama bu kadar ürkek, etki altında kalan bir insan olduğumu bilmiyordum.

Önümdekiler durmuştu. Yanlarına başka biri gelmiş, o konuşurken gülüyorlardı. Onlara ne anlatmıştı ki? Ardından o ses susuyor, boyunsuz konuşmaya başlıyordu. Beni ona mı teslim edeceklerdi? Demek ki yolun sonuna gelmiştim artık. Konuşma sesleri kesildi. Ailemi, sevdiğim insanları düşünüyordum; o sonsuz kopma, ayrılma anı gelmişti demek. O ses yaklaştı, mide bulandırıcı bir şekle döndü: Adamın ağzında tutamadığı salyası çenesinden aşağıya akıyordu. Salyalı ağız, dişlerinin arasında gevelediği sözlerle, suratıma tükürür gibi bana bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Sözleri bitince, hahahaa, hahahaa... diye hiç susmadan kahkaha atmaya başladı. Ne olduğunu anlayamamıştım. Bir de baktım, elini omzuma atmış, beni sarsıyordu. Hahahaa, hahahaa... Olduğum yerde, hiç karşı koymadan gözlerim gözlerinde donakalmıştım. Hahahaaa... Konuşmaksızın, yüzüme tükürünce irkildim. Kocaman bir tükürük yanağıma yapıştı. Hahahahaa... Omzumu sarsan elini geri çekip cebine attı. Yanımda

kendimi savunacak bir şey de yoktu. Geri geri geldiğim yöne çekilirken, o da üzerime doğru ağır adımlarla yaklaşıyordu. Gözlerinde dikkatle doğrulttuğu o keskin bakış, bir anlığına bir ağacın budağına, bir taşın sert yüzeyine dönse sanki körelecek, bendeki etkisini yitirecekti. Elini cebinden çıkardı. Metal bir cisim elinde parladı. Telaşlanmış, ne yapacağımı şaşırmıştım geri geri çekilirken. Sol tarafıma doğru atıldı. Sağ yana doğru çekildim. Boşa düştü. Hiç beklemeden yine üzerime atıldı. Kulik bulunduğumuz yere koşarak geliyor, bilmediğim bir şeyler söyleyerek, ona bağırıyordu. Elinden tuttuğu gibi geldiğimiz yöne doğru sarsarak itti. Dengesini kaybetti ama yere düşmedi. Kulik'ten korkmuştu. Arkasına bile dönüp bakmadan koşarak kaçıyordu. Hahahaa...

Kim bu adam? diyecektim.

Kulik, "Geçen yıl gece yarısı keçisini kaçırmışlar. Sanki keçisini gece bulacakmış gibi hep bu vakitler yollara düşer. Zavallı, sağda solda aranıp durur. Yabancı olduğundan hayvanını kaçıranın sen olduğunu düşündü. Yoksa bizim yanımızda böyle bir şey yapmazdı. Delidir ama zararsızdır," dedi. Neresi zararsız der gibi ona baktım.

Gülümsedi, "Yani bu vakitler dışında," dedi.

Rahatlamıştım, elimin tersiyle alnımdaki teri sildim, biraz soluklandım. Anlaşılan gideceğim yere, Niç'e kadar, güvendeydim. Benim yerim orasıydı. Kulik'e artık güveniyordum. Aksanlı da olsa Türkçesi anlaşılırdı. Veya ben, onu tam anlayabilmek için kullandığı kelimeleri yerli yerine koyarak dilini düzeltiyordum.

Tekrar önüme düştüler, yine peşlerine takıldım. Sarp bir tepe çıkmıştı önümüze. Ellerimle taşlara, çalılıklara tutunarak yukarı doğru çıkmaya çalışırken, onlar bellerini bükmüşler yürüyorlardı. İki adımdan sonra ben de orada olacaktım.

Kulik, "Niç'e geldik," diyordu.

Boyunsuz, "Abraham'a, Boğos'un evine gidelim," diyordu.

Tepenin üzerine çıktığımda, bir ışık topu üzerimde parladı.

2

Güneşin sıcaklığı yakıcıydı. Perdeyi geriye doğru çektim. Işık yanağımdan dizime düştü. Dört koltuk geride oturuyordum ama otobüs çukura her düştüğünde sanki arabanın tekerleğinin üzerindeymiş gibi sarsılıyordum. Oturduğum yerin iki sıra önünde annesinin yanında oturan tombul suratlı, beş altı yaşlarındaki kız çocuğu ısrarla pembe şapkasını çıkarmıyor, sürekli şoförün dikiz aynasında yuvarlak şapkasının kenarlıklarına farklı şekiller vermeye çalışıyordu. Niye çocuğun şapkasına takılmıştım ki? Etrafa, solumda akıp giden suya bakmakla yol bitmezdi. Biraz önceki uykumu ani bir fren bölmüş, başımı ileri geri sallamıştı. Israrla okumaya çalıştığım kitaptaki cümleler sanki sarsıntıyla yerinden oynuyordu; baştaki cümle aşağıya, sondaki yukarıya çıkıyor, bazen de iç içe geçip bulanıklaşıyordu. Ana yolda değil de kasaba yolunda gidiyor gibiydik. Şoför karşıdan araba gelmiyorsa, gördüğü her çukurun etrafından dolanarak, otobüse zigzaglar çizdirerek, yolcuları bir sağa bir sola yatırıyordu. Yol buradan bakılınca dağın etrafına ince çizgiyle çizilmiş şerit gibi duruyordu.

Etrafı izlemeyi, kendimi dinlemeye tercih ederdim. Neyse ki şimdilik yanımda kimse yoktu. Otobüsün yarısı da boş sayılırdı. Herkes dilediği gibi oturmuştu. Kasaba minibüsleri gibi olmadık yerlerde yolcu almaları bu yollarda normaldi. Bu yüzden dört saatlik yol, otobüsün dur kalklarıyla altı saate kadar çıkardı. Konvoya kalırsak, gündüz yolculuğu gece yolculuğuna dönüşürdü. Şimdi de öyle görünüyordu. Ayaklarımı çaprazlama gelişigüzel uzatarak, sürekli bü-

külü kalan bacağımı ara sıra dinlendiriyor, oturmaktan ezilen kalçamı da zaman zaman cama doğru çeviriyordum. Doğu otobüslerinde yolcular kimseden çekinmeden evindeymiş gibi dilediği şekilde koltuklarında otururdu. Muavinler de kabuklu yiyecekler yenmesi ve ayakkabıların çıkarılması dışında yolculara karışmazdı. Herkes kendi halindeydi.

Çaprazımdaki koltukta çevresiyle çok ilgili yaşlı bir kadın vardı. Gözü otobüsün ön camında dışarıya merakla bakıyordu. Ev kadını olmanın kapalılığı, hareketsizliği, kalçasını iki koltuk yeri kadar genişletmişti. Basit bir yolculuk onun için turistik bir geziye dönmüştü. Oysa merakla bakındığı yerler, sıra sıra dağların killi, çorak, bilindik görüntüsünden ve dağın hemen altındaki dar vadiden yol boyunca akıp giden çayın hiç değişmeyen akıntısından başka bir şey değildi. Otobüs ilerledikçe birbirine benzer görüntüler eriyip gidiyordu. Çıplak, boz dağlara bakmak gözü yoruyor, baş ağrısı yapıyordu.

Bir önceki yolculuğumdaydı yaşlı kadın. Onun yerinde suratı yaşından dolayı cansızlaşmış, kara kuru bir adam oturuyordu. Haziran sonunda giydiği oduncu gömleğini son düğmesine dek iliklemişti. Kasketinin açıkta bıraktığı yerde yağlı, kirli, beyaz saçları güneşte parlıyordu. Ön camdan pürdikkat bakarak yolu kollarken, sanki şoförle birlikte o da araba kullanıyordu. Torunu yanında oturmuş olsaydı, yalanla yamadığı geçmişini unutur, özendiği birisinin üzerinden kendini anlatır, ben neydim de ne oldum, diyerek şimdiki yoksul, yoksun, giderek daha da önemsizleşen halini torununun gözlerinden siler, sonra hiç olmadığı kişiye kendisi de inanır, yalan geçmişiyle övünür, torununa bol keseden sallayarak geçmişinden çıkardığı dersleri satardı.

Koltuk yine boştu. Aynı manzara, aynı yolculuk hali, sıkça yaptığım yolculukları birbirine benzetiyordu. Gözlerimi ovaladım. Bu kaçıncı yolculuğumdu? Otobüs ani bir frenle dururken, doğrulup ön kapıya baktım. Elinde küçük çantasıyla genç bir yolcu çaprazımdaki koltuğa oturmaya çalışıyordu. Bu bölgenin yolcusuna benzemiyordu. Saçı, sakalı, giysisi dağınıktı, ama şıktı da. Bu bir tarzdı ve ona farklı,

ayrıksı bir hava vermişti. Turist gibiydi. Bu şekliyle, ben buranın yabancısıyım, sizden değilim, mesajını veriyordu. Otobüs hareket edince küçük çantasından volkmenini çıkardı. Kulaklığı kulağına yerleştirdi. Otobüsün genel havasından sıyrılıp müzikle yoğunlaşan kendi dünyasına gömüldü. Yaşlı adam ve kadının üzerine oturmuştu, ama o farkında bile değildi. Üçü de birbirinin üzerinde habersizce oturuyordu. Kadın üzerine binmiş ağırlığı umursamıyor, hâlâ dışarıyı kolluyordu. Yaşlı adam da torununu kucağına aldığını sanmış ki ona yalan geçmişini anlatıp duruyordu. Gözlerimi gülümseyerek ovalarken, yaşlı adam ve kadının görüntüsü siliniverdi. Genç adamın koltuğa yayıldığını görüyordum. Kim bilir kafası neredeydi? Aklı doğuda başından geçen tuhaf, şaşırtıcı olayları bir an evvel yakın arkadaşlarıyla paylaşma isteğiyle dolu olmalıydı. Ne anlattığından çok nasıl anlattığı da önemliydi. Yaşadıklarını hikâye gibi anlatacaktı. Yaşadığı gerçekliği gereksiz, sıkıcı ayrıntılardan temizleyecekti. O gerçekliğe uygun, uydurduğu ilgi çekici ayrıntılar ekleyerek, biraz da espri, korku katacak, dramatik yollar açacak ve yeni imgelerle bu gerçeklik değişecek, başkalaşacak, hikâye halini alacaktı. Ben, diye anlatarak da anlatıcıyı gizleyecek, anlatımı daha sahici kılacaktı. Bu romanlarda olurdu ama olsun, belki de yaşadıklarından çok onun hikâyesini sevecekti. Bir hikâye sahibi olmak öyle kolay değildi; hepsi bir yaşam deneyimiydi. Onu dinleyenler de o sahiciliği, kendilerine göre eksiltmelerle, eklemlemelerle, düşlerle esnetecekler, yeniden kuracaklar ve kendi gerçekleri, hikâyeleri gibi seveceklerdi. Şu an okumaya çalışıp da okuyamadığım roman gibi örneğin.

Yolculuk esnasında hoşuma giden, beni heyecanlandıran yerlere ve onlarla ilgili detaylara, sevdiğim bir kıza anlatacakmış gibi bakardım. Niçin bu bölgeye gelmişti? Birçok olasılığı düşünebilirdim. En önemlisi genç olmasıydı. Değişiklik olsun, özellikle kız arkadaşları orada ne işin vardı, desinler diyerek bir süreliğine abisinin yanına gelmiştir. Şunu çok iyi biliyordu ki kızlar macerayı severdi. Anlatacakları mutlaka ilginç, merak uyandıran ya da onları ilgilendiren, dişe dokunur konular olmalıydı, yoksa dinlemezlerdi. Ama kızlar

kimsenin ilgi duymadığı konuları, sözgelimi ailelerine ait herhangi sıradan bir durumu bile hiç çekinmeden anlatırlardı. O ise sıkılsa da ilgiliymiş gibi dinlerdi. Hele ilgi duyduğu kızlara, bana ne senin ailenden, diyemezdi. Diğer erkeklerin tavrı da farklı değildi ki. Kendisi ya da herhangi bir erkek böyle sıradan bir şey anlatsa, ay ne sıkıcı adam, derlerdi ona.

Otobüs yavaşlayarak durdu. Beş yaşlarında bir kız çocuğuyla bir kadın arabaya bindi. Valizleri yoktu ki otobüs hemen hareket etmiş, kadın ön koltuğa alelacele oturmuştu. Kenardaydı; bir çift göğüs gibi görünüyordu. Rengi, kokusu nasıldı acaba? Koltuğu dik duruma getirince, başını, kızıl saçlarını da gördüm. Göğüslerinin ucu pembe renginden sıyrıldı, kızıla dönüverdi. Geriye doğru başını çevirdi. Işıltılı, bembeyazdı yüzü. O an teninin aklığı eridi, göğüs arasındaki çataldan akıp küçük daireler çizerek yayılmaya başladı. Şoförün penceresinden gelen ılık yel, kırmızı bluzun içine girip meme uçlarını kıpır kıpır uyandırıyordu. Şoförün yaktığı sigaraya baktı. Kalın parmakların arasında meme uçlarını hissetti. Biri memesini emiyor, içine çekiyordu. Silkinip kendini toparlayacakken, gözlerini yumdu, iç geçirdi, bıraktı kendini. Başı göğsüne düştü. Çocuk, anne uyuma, dedi. Kadın iri iri gözlerini açarak arkasına dönüp, bana baktı. Şaşkın siyah gözleri sinir uçlarını da çıkarmıştı. O doyumsuz bakışla, demek beni aklından geçiren sensin ha! Ben anneyim. Beni emmeyi bırak. Dayanamıyorum artık. Yanımdaki çocuğa da mı acımıyorsun, dedi. Ağzımı kapadım. Kadın, çocuğunun başını göğsüne yaslayarak kendini kapadı, sildi sonra. Gözümü açarken, farkında olmadan ağzımı da açmıştım. O yoktu; ya arabadan inmişti ya da başka bir yolculukta karşılaşmıştım onunla.

Yolu yarılamadan akşama kalmıştık. Kim bilir ileride konvoyda kaç saat bekleyecektik. Otobüs yeni yolcular almıştı. Konvoyun içinde kalmak, zorunlu, sıkıntılı bir bekleyişin içine düşmekti. Her iki yolculuğumdan birinde konvoyda kalmıştım. Akşam vakti cama isini yavaşça, gizliden verirken, otobüs de hızını azaltıyordu. Nasılsa geç kalmıştık. Eski bir yolcu otobüsünün arkasında yavaşlayarak du-

ruyordu. Konvoydaydık. Acaba kaç araba vardı önümüzde? Aşağıya inip tuvaletimi rahatça yapabilecek çalı dibi bulınalıydım. İşememek için kendini zor tutuyordum. Yolcular da ayaklanmıştı. Zorunlu molanın çok uzun olacağı düşüncesinde olanlar, otobüste bir süre daha beklemeyi yeğliyordu. Aşağıya indim. Şoförünün arkasında annesiyle birlikte oturan kız çocuğunun esmer yüzü, kapkara gözlerle, merakla bana bakmıştı. Çocuk ne söylemek istemişti? Herhalde, annemden izin alın, beni de dışarı çıkarın, sıkıldım artık oturmaktan veya korkudan açılmış gözleri, niye durduk, nereye gidiyorsunuz, karanlıkta bizi yalnız bırakmayın, korkuyorum, demişti.

Şoför lambaları açmamıştı. Sırayla otobüsün ön kapısından dışarı çıkıyorduk. Yoklama yaparlar mıydı? Eğer içimizde şüpheli bir kaçak varsa? Gıcık olduğum şey, otobüse ellerimi dayayıp şüpheliymişim gibi üzerimi yabancı ellerin yoklaması ve valizimi kontrol etmesiydi.

Çıkacağım tepenin üzerinde biri belirdi, aradığım yer orası olmalıydı. Çalılara doğru çıkıp karartının arkasına geçecek, sidiğimin sıcaklığını çalının dallarına, yapraklarına boşaltacaktım. Zifiri karanlık, sesleri de boğarak etrafımı kuşatmıştı. Aşağıdan sesler gelince, bir an etraf aydınlandı sandım. Ayak ve soluma sesleri duydum. Adam yakınlaştıkça uzuyordu. Ses kesildi. İki adım ötemde durmuştu. Gerisin geri çekildim. Çalının diğer tarafından geldiğim yöne doğru yürüdüm. Diğer arabaların, yolcuların arasına girdim. Sigara içenlerin yanında bir sigara da ben yaktım, sebepsiz yere orada bulunmadığımı onlara göstermeye çalışarak. Zaman sürekli sigara içmekle geçmezdi. Oyalanacak, diğer arabaların bulunduğu yere gidip gelecek, orada bekleyen kişilerin tedirginliklerine, sıkıntılarına ortak olacaktım.

İleriden sesler geliyordu. Birkaç kişiyle merak içinde bulunduğumuz yerden ayrılıp sesin geldiği yere doğru gittik. Tef eşliğinde yükselen ezgiler duyuluyordu. Ne oluyordu orada? İleride duran üç arabayı geçtikten sonra kol kola girmiş on kadar insan, yaktıkları ateşin aydınlığında, Seyda, Seyda, Seyda ... nidasıyla bir adı zikrederek figürler çiziyorlardı. Uzun sakallı, beyaz giysili, başları siyah

bir örtüyle sıkıca sarılı adamlar gördüm. Ateşin aydınlığında, beyaz entarileriyle kıvılcımlanan, hızla döndükçe parlak bir ışığa dönen bu adamlar kimdi? Kendi etraflarında kopuk dönerlerken, yeniden el ele tutuşup halka oluyorlar, geride iki adamın çaldığı tefin ritmine göre hızlanıp yavaşlıyorlardı. Tekrar tekrar, döne döne başlarını ileri geri sallayarak, Seyda, Seyda Seyda ... diyorlardı. Halkayı bozup yarım daire şeklini alırlarken baştaki yaşlı, uzun sakallı adam duruyor, başını göğe kaldırıp ezgili bir şeyler söylüyor sonra hep beraber, Seyda, Seyda Seyda... diyerek tekrar bağırıyorlardı. Tefin ritmi hızlanıyor, baştaki yaşlı adam, yarım daireye dönen halkanın önüne geçip yaşından beklenmeyecek hareketlerle vecd içinde kendi etrafında dönerek, başını sallayarak, grubunu hareketlendiriyor, derin solumalarından bu kez, hah hah hah hah hah... diye sesler çıkmaya başlıyordu. Ardından diğerleri de, hah hah hah... diye diye başlarını sallayıp aşkla kendilerinden geçiyorlardı. Gece vakti, ıssız bir dağın yamacında, güvenlik nedeniyle durdurulmuş arabaların yanındaki düzlükte, ne yaptıklarına anlam veremediğim tuhaf giysili adamları ürkütücü bulmuştum. Gülüyorlar, oynuyorlar, kimselere aldırış etmeksizin kendi dünyalarında dönüyorlardı. Seyda, diyerek birine sesleniyorlardı. Kimdi bu Seyda? Onları ateşin aydınlığında coşturan, kendinden geçiren, sevindiren Seyda kimdi? Gördüklerim bir oyundan, gösteriden öte bir şeydi. Seyda sesleri kesilip zikir son bulunca benim gibi meraktan gelen birçok insan arabalarına doğru dağıldı. Otobüse binip, pembe şapkalı çocuğun meraklı bakışları içinden geçerek dört sıra gerideki koltuğuma oturdum. Son yolculuğumda görebileceğim en ilginç andı bu. Onların gitmek, varmak istedikleri bir yer vardı kuşkusuz. Oysa benim burada onca şey yaşamışken bile tutunacağım, varacağım bir yer yoktu. Sadece artık eskisi kadar ölümden korkmuyordum.

İmrenmiştim. Keşke onlar gibi Seyda'larına aşkla inansam, bağlanabilseydim. İnanmak, bağlanmak benim isteğimle olabilecek bir şey değildi.

3

Otları yoluyor, toprağın baygın kokusunda nefesimin ılıklığını hissedebiliyordum. Bir süreliğine aklımı yitirmiştim. Yitik gecenin yitik zamanında kalmıştım. Başımı kaldırıp oynattım. Gözlerimin açıldığı yerde puslu gölgeler vardı ve hepsi birbirinden ayrı, parçalı, titreştiler birden. Sesimi çıkaramadım. Karanlığı emen bedenim, ayılınca aydınlandı sanki. Birer birer sohbetlerini kestikten sonra yüzlerini bana çevirdiler.

"Kalk hadi, çok mu yoruldun?" dedi, donuk ifadeli her an eğrilecekmiş gibi duran yüz.

Yeniden dirilen bedenimi doğrulttum. Umursamazca çantamı alıp yanlarına gittim. Yürürken biri ışığı açıp önümüze düşürdü, ışık yarım daire şeklinde etrafı aydınlattı. Bu kez korkmadım, üzerimde bomba gibi patladığını düşündüğüm şey yalnızca seyyar lambanın ışığıydı.

Yorgunluktan dolayı tepeyi çıkar çıkmaz yüzüstü yere kapaklandığımı sanmışlardı. Kaba elin uzattığı ışığın adımlarımıza vuran, önümüzü açan yansısıyla keyifli bir sohbetin içindeydim. Ne konuştukları umurumda bile değildi. Konuşmalarından, gülmelerinden artık işkillenmiyordum, nasılsa buraya kadar sağ salim gelmiştim. Sola doğru kıvrılan yolun son dönemecine geldik. Uzakta üç ışık yanıyordu.

"Geldik mi?" dedim.

"Daha Niç'in mezrasındayız. Evim orada, bizde kalalım," dedi, ışığın sahibi kaba el.

"Benim emanetim. O kimsede kalamaz. Hem hayvanlara kim bakacak, sen çoban değil misin?" dedi Kulik.

Işık dönüp gitti. Bu kez ay aydınlığının zayıf ışığıyla yola koyulduk. Gevşek, dengesiz adımlar atıyor, ayaklarım birbirine çarparak dolanacak gibi oluyordu. Vardığımızı düşünürken, biraz daha yolumuzun olduğunun söylenmesi moralimi bozmuş, yürüme şevkim kırılmıştı. Bilmediğim bir yere giderken yol bana uzun gelirdi. Yolu ve çevresini tanımadığımdan hep inceleyen gözlerle etrafa bakınarak yürür, varacağım yer gittikçe kafamda şekillenmeye başlardı. Ancak yolun neresinde olduğumu, oraya ne kadar yaklaştığımı kestiremediğimden, gözümde mesafe uzar da uzardı. İkinci kez aynı yolu yürüdüğümde, yolun kıvrımlarına, üzerindeki ağaçlara, evlere, iş yerlerine göre varacağım yerin uzaklığını ölçe ölçe yürür, nerelerden geçmişsem oraya göre hep bir yakınlık hesabı yapardım; aynı yer bu kez o kadar da uzak gelmezdi. Niç'in mezrasını geçmiştik, yol yakınlaşmıştı. Ay aydınlığında geçtiğimiz yerleri bir daha tanıyabilir miydim acaba?

Gecenin içinde ışıklarıyla boy veren Niç, şimdi karşımdaydı. Yolun altında dere vardı. Aşağıda akan su, serinliğiyle kendini hissettiriyordu. Kurbağa sesleri geliyordu. Sağ taraftan yol, aşağı doğru iniyordu. Karşı taraftan biri, hoo, diyerek dereye ışık tuttu. Boyunsuz da, hoo Mirza, dedi. Büyük taşları köprü ayakları gibi derenin üzerine yerleştirmişlerdi. Taşların arasını düz tahtalarla birleştirseler, köprü derdik geçeceğimiz yere. Adımlarımızı iyice açarak karşıya geçiyorduk. Derenin suyu ayaklarımızın altına serinlik veriyordu.

"Boğos nerde?" dedi Kulik.

"Hastalanmış, pillerini bana ver," dedi adam.

Cindi, "Bende," diyerek cebindeki pili adama verdi, sonra, "Abraham'a gitmeyelim o zaman. Misafiri sen götür Kulik."

"Bir tepe daha çıkacağız," diyordu Kulik. Umursamıyordum. Koca bir dağı çıktıktan sonra bir tepenin ne önemi vardı ki. Dereyi arkamızda bırakmıştık.

Korkuluk gibi yerden iki metre yükseklikte kazıkların üzerine oturtulmuş köyün tek odalı misafirhanesine çıktık. Gaz lambasının aydınlığında odayı titrek, loş ışık sardı. Karşı köşede üst üste koyulmuş sarı, kırmızı, yeşil renk yorgan yüzleri parladı. Hangi renge sarılıp yatacağımı düşündüm. Tatlı bir sıcaklık, uyuşukluk sardı bedenimi. Tavan normal bir ev gibi yüksekte değildi, kocaman salma kerestelere başımı çarparım korkusuyla eğilerek içeri girmiştim. Ayakkabımı çıkarıp yere, minderin üzerine oturdum. Yorgunluk da birden üzerime çöküp her yanımı halsiz bıraktı. Gıcırtıyla açtığı kapıdan içeri ahşap zeminden çıkan tıkırtılarla yanıma kadar geldi, elindeki tepsiyi önüme koydu.

"Bu ne?" dedim kavrulmuş fasulyeye, pilava ve bir bardak ayrana bakarak.

"Açsın, kendine gelirsin, ye işte," dedi. Bıyıklarında ayranın beyaz ıslaklığını gördüm.

"Ancak uyursam kendime gelirim," dedim, yol boyunca kendisinden korktuğum, şimdi ise bana misafirperverlik gösteren adamı dikkatlice süzerek.

Ayranı yarısına kadar içtim. Tuzu yoktu, suyu fazlaydı. Bir kaşık pilav aldım. Yağının ağırlığından, kokusundan yemeği yiyemedim. Kulik'in gözleri üzerimdeydi; aç değilim desem de beni zorlayacaktı. Hızla yemeği kaşıklamaya, yutarcasına yemeye başladım. Bir tad, koku almadan, sadece yemiş olmak için. Mide bulantısıyla ayağa kalkarak hızla kendimi kapının dışına attım. Kustum, gözümden yaş boşalıp midemden sarı safra gelesiye dek. Mavi bidondaki suyu getirip elime döktü. Ağzımı çalkaladım, yüzümü yıkadım.

Elime havluyu uzatırken, "Midemi üşütmüşüm," dedim.

"Hızlı yedin, ondan. Çok acıkmışsın? Biraz dinlen, bir tabak daha getireyim sana," dedi. Gelecek olan tabağı düşünerek tekrar midem bulandı, konuşamadım. Ona yok demek için elimi kaldırabildim. İki metre aşağıdaki boşluğa doğru başımı tekrar eğip, ağzımı açarak içimi boşaltmak için bütün gücümle öğürdüm. Bir şey çıkmadı midemden. İçeriye geçtim, oda basbayağı kokuyordu. Saframın sarısını an-

dıran yorganın içinde bitkin, uykulu gözlerle, 'nereye geldim ben?' sorusuna artık takılmayarak, derin derin nefes alarak, iç geçirerek uyuyakaldım.

Sabah yattığım yerin altından gelen, birbiriyle tepişen, meleyen hayvanların çan sesiyle uyandım. Tahta zeminin altı sandığım gibi boş değildi. Sabah ışığı, açık renk perdeye rüzgârla salınan ağaç dallarının gölgesini düşürerek yansıyordu. Yorganı araladım, sabahın serinliğiyle titredim, yeniden üzerimi kapadım. Pencereyi açıp gündüz gözüyle geldiğim yeri görmek istedim; gece gördüğüm yerler gündüz bana hep farklı gelirdi çünkü. Pencerenin arkasında birilerinin olduğunu düşünerek kaygılandım. Yorganı başımın üzerine çekip bacaklarımı da karnıma doğru bükerek büzüldüm. Yorganın altında kendi nefesim, sıcaklığım o an daha güvenli geldi.

Altımda hayvanlar yine tepişiyordu. Ortamdan huylanınca, onların kokuları da gelip yapışıvermişti. Odanın basık havasında, kokunun Kulik'ten geldiğini düşünmüştüm. Başımı açtım, kesik kesik soluyarak iki kez öksürdüm. Koyu yeşil kilimin siyah renk desenlerine bakıp oradan anlamlı şekiller çıkarmaya çalıştım. Biri geyik diğeri ceviz ağacıydı. Geyiğin boynuzlarına parmağımla dokunurken, kapı gıcırdadı. Kapı ağzı kadar bir aydınlıkla Kulik içeriye girdi. Tıkırdamadan durdu. Gündüz gözüyle onu ilk kez görüyordum, tahmin ettiğim gibi yüz çizgileri sertti. Üzerindeki Türk bayraklı asker yeleği, dudağına sarkan kumral bıyıkları ve kirli sakalıyla daha çok bir avcıya benziyordu. Boyunsuzun, kelle avcısıyız sözü aklıma gelince, irkildim birden, bana gülümseyen güven veren yüz birden kaşlarını çattı sanki.

"Hadi kalk, eve gideceğiz," dedi. Emir cümleleriyle konuşuyordu.

"Tuvalete gideceğim," dedim.

"Ne tuvaleti, işe buraya," dedi kapı ağzını, gece kustuğum yeri göstererek. İmalı bir dille akşam kustuktan sonra, artık orası senin pislik yerin oldu, işemenin de bir sakıncası yok, demek istemişti.

"Neyse," dedim, bozulmuştum. Gece kir pas içinde bıraktığım kot pantolonumla yataktan kalktım. İmalı konuşurken aslında haklıydı.

Yorgunluktan, mide bulantısından ve nerede olduğumun şaşkınlığından yatağa nasıl girip uyuduğumu zor hatırlıyordum. Hiç konuşmadan, sadece eliyle gel işareti yaparak, yatağı yorganı toplamama izin vermemişti.

Kapı ağzına çıktım. Geniş gövdeli ceviz ağaçlarının gölgesinde beliren, biçimsiz taşlarla örülü toprak damlı evler gördüm. Köyü çevreleyen kayalık dağın etekleri çıplaktı. Ayaklarımı zor sığdırdığım ensiz tahta merdivenden aşağıya indim. Kaldığım yerin etrafı hayvan bokundan geçilmiyordu. Aslında pisliğin üzerine işemem sırıtmazdı, ama eve kadar dişimi sıkabilirdim.

Aşağı doğru yürüdük. Önümüzdeki evin toprak damı yarım metre kadar yükseğimizdeydi. Evin çanak anteni olmasa orayı boş arsa sanırdım. Geldiğimiz araba yolunu gördüm, sol yanımızda, çok aşağımızdaydı. Gece köyün en yüksek yerine çıkmıştım. Arkamı döndüm, tekrar geldiğim yere çıkmayı gözüm kesmedi. Aşağıda, evlerin bitiminde, önünde yüksek bir tepe bulunan taraçalı, yeşil düzlükler vardı. Evler soldan sağa doğru yükselen bir yay üzerine kurulmuştu. Uzaktan bakılınca köy evlerinin bir kümede toplanmış derli toplu bir görünümü yoktu. Bizim geldiğimiz ahırlı hane, köyün dışında, kartal yuvasını andıran bir yükseklige kondurulmuştu. Çukurun içindeki düzlükte bir parıltı dikkatimi çekti. Önümdeki çukurdan bembeyaz ışıltısıyla bir bina yükseliverdi. Heyecanlandım, ayaklarım birbirine dolaştı. Köyde çinko çatılı, sıvalı, beyaz badanalı ayrıksı tek binaydı.

"Biraz yavaşla," dedi, hızla kayarken. Arkamda tozu dumana katmıştım. Patika, iki yöne ayrılarak çatallanmıştı. Durdum, eliyle sağ tarafı işaret etti. Sevindim, evi okulun yolundaydı. Etrafında çalı çiti olmayan, bahçesiz tek evdi. Ötedeki evin penceresinden uzanan meraklı bir bakış beni gözlüyordu. Boş alandaki biçimsiz kayanın arkasından başını çıkarmış bana bakan iki çocuk gördüm. Benden çekinip saklandılar, sonra biri yukarıya doğru arkasına bakarak koşmaya başladı.

"Önce tuvalete gitmeliyim," dedim. Şaşırmış gibi gözüme baktı.

"Şu kayanın arkasına işe," dedi, bu kez şaşıran bendim. Kayanın arkası sapsarı sidik bağlamıştı. Büyük tuvaletlerini nerede yapıyorlardı ki?

Evin girişindeki rutubet kokulu sahanlıkta, üzerinde karasineklerin yürüdüğü yere kap kacaklar gelişigüzel konmuştu. Zemin de topraktı. Odaya mutfaktan geçecektik. Karşı köşenin dibinde sekiz dokuz yaşlarındaki kız çocuğu yere çömelmiş büyük tencerenin içindeki bulanık suda tabakları duruluyordu.

"Elime su döker misin?" dedim, gülümseyerek. Başını omuzlarının arasına saklayıp çekinerek yüzüme baktı. Sessizce yerinden kalkıp sahanlığın dip köşesine giderek naylon perdeyi açtı, oradan da eğilip bir bidon çıkararak yine sessizce beni bekledi. Yanına gittim. Ancak bir adam alacak şekilde çukur bir alan vardı. Orada onun döktüğü suyla elimi yıkadım. Silindir taşın üzerindeki küçük tüpte yayvan, kırmızı rengi kavlayıp dökülmeye yüz tutmuş, islenmiş eski tip bir çaydanlıkta çay suyu kaynıyordu. Kapıyı içeriye doğru iterek açtım. İçerisine girdiğim yer, evi ev yapan tek odaydı. Ocağın yanındaki koyun postuna kuzu gibi oturmuş alt tarafı çıplak üç yaşlarındaki çocuk beni görünce şaşırdı. Onun korku dolu bakışları arasında pencerenin yanına geçerek oturdum. Çocuk ağlayarak postun üzerinden kalkınca, postta gri leke gibi duran sinekler de havalandı. Çocuğun poposunda iyi silinmemiş, kurumuş hardal sarısı bok izleri ve onun üzerine sökün eden kara sinekleri gördüm. Duvarın sol tarafı perdeyle çevrilmişti. Perdenin arkasından elinde yorgan Kulik çıktı.

"De sus be?" diyerek çocuğu uyardı. Çocuk koşarak babasına sarıldı, sonra dönüp parmağı ağzında, yüzüme dikkatle baktı.

"Şu yorganları yerleştireyim çıkacağım oğlum," diyerek oğlunu avutmaya çalışmasına sessizce güldüm. Çocuk kendine pel pel bakınca, onunla Kürtçe konuştu.

Odanın boklu havasını temizlemek, karasinekleri dışarı kovmak için pencereyi açacaktım. Perdenin iki ucundan ipe bağlanıp gerilerek çivilere asıldığını gördüm. Perdeyi kaldırıp arkasına geçtim. Pencereyle duvar arasında sekiz on santim kadar boşluk bırakılmıştı.

Geldiğim yüksek tepeye, çalı çitle etrafı çevrilmiş eve ve karşımdaki boşlukta duran, arkasına işediğim kayaya baktım. Gördüğüm yerler ne kadar da pisti. Odanın havası da çok ağırdı. Pencerenin bir kanadını boşluğun bitimine kadar açınca, dışarıdan gelen temiz havayı içime çektim. Gözümü açtığımda, karşımda yine kayayı buldum. Nefesimi istemsizce tuttum.

"Hoce ne yapıyon?" diyordu. Perdeyi kaldırınca, Kulik ve iki çocuğunun şaşırmış bakışlarıyla karşı karşıya kaldım. Kızının kolunu dürttü. Yer sofrası ocağın önüne serilmişti. Siniye üzeri örtülü tabaklar koyulmuştu. Perdeyi kaldırıp, açtığım pencere kanadının üzerine attım.

"İyi yaptın hoce, içerisi aydınlandı." dedi, başımla onu onayladım, hâlâ odanın ağır kokusunun farkında değildi.

Kulik gibi bağdaş kuramadım. O koltukta oturur gibi yere kurulmuştu. Gönen'de ninemin kurduğu yer sofralarında çok oturmuştum, ama bağdaş kurmak bir alışkanlık, hatta beceriydi. Küçüklüğümde olduğu gibi sofra bezini üzerime çekip diz çökerek oturdum. Kapı yine içeriye doğru açıldı. Elinde pideyi andıran, yuvarlak, kalın ekmeklerin sıcak kokusuyla bir kadın yanımıza geldi. Saçının yarısını açıkta bırakan ince, şeffaf beyaz tülbendinin bağı çözülmüştü. İslenmiş çenesini kara gözleri gibi önüne düşürmüş, sanki beni görmemeye çalışıyordu. Uzun kollu, soluk yeşil renkli bol elbisesini belindeki kırmızı kuşakla sıkılaştırmıştı. Sofraya doğru eğilip elbisesinin altına giydiği uzun donunun rahatlığıyla yere çömeliverdi. Ekmeği sofraya koyduktan sonra, dikkatle kalaylı bakır tabakların üzerini açtı. Bardaklara çayı koydu. Yine hiç ses etmeden hızla odadan çıktı.

Üç ekmekten bir tanesinin görünümü farklıydı; daha kalındı. Onun ucundan bir parça kopardım. Sert tadı mısır, çavdar, kepek, buğday, hiçbir ekmeğin tadına benzemiyordu. Sarımtırak rengi mısır ekmeğini andırıyordu. İçinde irili ufaklı otlar olan salamura peynir de bu zamana kadar tattığım peynirlerin en güzeliydi. İçine yarı yarıya bal ve tereyağı koyulan tabağının etrafında karasinekler dolanırken, Kulik hiç bıkmadan elinin tersiyle onları kovalıyor, bir yandan

da ballı ekmeğini yiyordu. Gece gördüğüm o donuk suratı, pencereden gelen aydınlıkta ışıyarak ılımış, yumuşamıştı.

Işık içindeki gözünü kırpıştırıp kısarak, "O yediğin gilgil ekmeği, avradım güzel yapar bunu," dedi. Başımı salladım. Şekeri kıtlama yaparak çayımı yudumladım.

"Peynir güzel, içindeki ot da neydi, şifalı bir şey miydi?" derken, hissizleşen, sadece görüntüsüyle cansız, kaba bir et parçası gibi duran kramp girmiş bacağımı elimle kaldırıp sofranın dışarısına doğru uzattım. Bu kez bir elimi yere dayayıp ondan destek alarak oturmaya çalıştım. Uzun süre bu şekilde de oturamazdım.

"Bildiğin ot işte, koyunların yediğinden," dedi, tabağa baktı sonra, "sen otu da yemişsin."

"Tabağı silip süpürdüm işte," dedim, ikimiz de güldük. Gilgil ekmeğini bir ucundan yemeye devam ediyor, tadına aşina olduğum diğer sıcak ekmeğe elimi bile sürmüyordum. Karnım da doymuştu. Sofradan kalkmazsam kafam başka yerde, artık ondan bundan atıştırır durur, ardından da kendime kızardım, niye bu kadar çok yedim diye.

Kadın kapıyı araladı, orada durdu. Kulik siniyi dikkatle kaldırıp ona verdi. Kadının, sofrayı hazırlarkenki suskunluğu, gözlerini benden kaçırmaya çalışması, çekingenlikten, kendinden kaynaklanan bir soğukluktan değil, köyün âdetinden olmalıydı. Kulik tabakasını çıkarıp iki parmağının üzerine oturttuğu kâğıda bir tutam tütün koydu. Ba parmağıyla kâğıdı özenle çevirirken, nasırlı kaba el, yine zarif bir hal aldı. Sardığı sigarayı bana uzattı, çakmağıyla yaktı. İçime çektiğim tok tütün, Kulik'in gülümseyen bakışları altında iki kez beni öksürttü. Ağzımızdan püskürttüğümüz ağır duman, şekiller çizerek ocağın içine doğru çekiliyordu.

Ocakta, iki taş üzerine duran her yanı simsiyah külle sıvanmış, isli büyük tencere dikkatimi çekmişti. Akşam midemi ağzıma getiren, kusturan fasulye mutlaka bunun içinde pişirilmişti. Ocakla duvar köşesinin arasında sarı bir teneke parlıyordu. Vita marka yağ. Küçükken annemin de kullandığı, ateşte çabucak sıvılaşan sarı renk katı bir yağdı. Vita yağı tenekesi beni yirmi yıl önceme götürmüştü,

ama yemeğe nostalji katsa da bu yağın tadı hiç hoş değildi. Annem ve komşularımız da boş teneke kutularını atmaz, saksı yerine kullanırlardı. Bu teneke kutuların içinde bir zamanlar ne çiçekler yetiştirilmişti. Hatta okumayı sökmeye başladığım dönemde annem, nasıl okuduğumu öğrenmek için tenekelerin üzerindeki yazıları bana okuturdu. Belki de ilk okuduğum kelime Vita'dır. Bir zamanlar balkonlarda gördüğüm çiçeklerin rengârenk görüntüsü, sarı tenekelerin sarı parıltısıyla sararırdı da biz o günleri öyle görmezdik, tıpkı içindeki yağı yediğimizde kusmadığımız gibi. O zamanlar boş şişe, kavanoz, teneke ya da mukavva kutu çöpe atılmaz, hep değerlendirilirdi. Hangi zamandaydım ben?

"Televizyonu açayım mı?" dedi Kulik.

"Akşam altıdan sonra canlı yayın başlamıyor mu?" dedim.

"Yoo," dedi ama ne söylediğimi anlamamıştı, "uydunun ayarını yeni yaptım, Star kanalını da izleyebilirsin."

Televizyonu açtıktan sonra, alaycı sözüme misilleme yaparcasına, kumandayla birbirinin peşisıra yirmi kanalı birden geçti. Üç dört yıl önce Türksat Uydusu fırlatılmasaydı, köyde televizyon izleyemezlerdi. Gülümseyerek Star kanalını bana gösterdi. Gülgün Feyman uzun zaman sonra karşılaştığım bir tanıdık gibiydi. İlk kez sevinçle, gülümseyerek haberleri izliyordum. Boğaz'da kaza yapmış Panama bandıralı kuru yük gemisinin görüntüleriyle kazanın nasıl gerçekleştiğini anlatıyordu. Türkiye'de, yakın bir zamanın içinde yaşadığımı bir kaza haberiyle yeniden hatırlayarak, evin, dolayısıyla köyün, insanların tedirgin edici uzaklığı, yabancılığı birden üzerimden kalkıyor, yaşamın olağan, güncel bir akışına girdiğim hissiyle de rahatlıyordum. Kulik'e şimdi mahalleden, kahveden bir arkadaşım gibi bakıyordum.

Doktora yapabilmek için İngilizceden yüksek bir puan almalıydım. İngilizce çalışmayı düşünüyordum. Bu yüzden televizyon almayacaktım. Zamanımı köyde iyi değerlendirmeliydim. ATV'yi açtı. Akşam saatinde yayınlanacak Süper Baba dizisinin fragmanını izliyordum. Kızlarını sorumluluğunu tek başına üstlenmek zorun-

da kalan Fiko'nun mahcup, hüzünlü yüzünü görüyordum. Şarkıcı Oya bu kez partneri Bora'sız, o çocuksu, hüzünlü sesiyle arka planda dizinin şarkısını söylüyordu: *...Bana bir masal anlat baba/ içinde tüm sevdiklerim/ içinde İstanbul olsun./ Bana bir masal anlat baba/ içinde bütün oyunlarım/ kurtla kuzu olsun/ şekerle bal...*

Okula giderken yolda üç kişiyle tanışmıştım. Bana, ha bir yerleş de ziyaretine gelelim hoce, demişlerdi. Yaşlı bir kadın okulun köşesinde yolumuzu keserek karşımıza çıkmıştı.

Beyaz, şeffaf tülbendi ağzının üzerinden çekerek, "Oğlum hoş gelmişsen. Kulik, hoceyle bize yemeğe gelin," derken, kadın yüzüme acır gibi bakmıştı. Ön dişlerinden biri yoktu. Bu boşluk, o istemese bile gülümseme halini ağzının kenarında sürekli canlı tutacaktı.

"Hele bir yerleşsin, aç mı bırakacağız hoceyi," dedi kaşını çatarak, "Hurya Kadın köyümüzün anasıdır, bilesin ha."

"Teyze sağ ol," dedim gülümseyerek.

Benimle ilgiye, bakıma ihtiyacı olan sahipsiz bir çocukmuşum gibi konuşmuştu. Sıcak, anaç yanını hemen belli eden bir kadındı. Hurya Kadın giderken, gücüm çekildi, küçüldüm, yürüyemez oldum bir an.

Dış demir kapıyı açtı, hole geçtik. Holün sol tarafında üzerinde Arşiv Odası yazılı bir yer vardı. On santim uzunluğunda, ağzı kancaya benzeyen paslı eski bir kilitle sınıfın kapısını açtı. Pis bir kokuyla sıcaklık yayıldı yüzüme. Sınıfın pencerelerini açtık hemen. Köşeleri, pencere ağızlarını, bir köşede ters çevrilmiş duran sıra ayaklarının üzerinde örümcekler ağlarını örmüştü. Ağa iki örümcekle, ölmüş karasinekler takılmıştı. Siyah, üzeri kavlamış şaplı zeminin üzerinde tütün kalıntıları gördüm. Kulik'e baktım, ne demek istediğimi anladı.

"Geçen baharda muhtar tütünlerini koymuştu," dedi. Okul binasının izinsiz açılması, kullanılması suçtu ama sesimi çıkarmadım. Köyden de muhtar sorumluydu, kimseyi karşıma alamazdım.

Üzerine su değmişçesine kabaran kara tahtanın tebeşir haznesi yerinden oynamış, aşağı doğru sarkıyordu. Etrafta üzerinde ayak izleri olan çok eski hece fişleri gördüm. Eğilip almadım. Bir süre sıcak bir ilgiyle fişlere baktım; onlar okulda bir dönem eğitim öğretim yapıldığını gösteren son canlı tanıklardı.

"En son ne zaman eğitim yapıldı burada?" diye sordum. Başından kasketini çıkarıp saçını kaşıyarak düşündü.

"En küçük kardeşimin İstanbul'a gidişi on yılı geçti hoce," diyen Kulik'in kendi hesabıyla en az on yıldır okul kapalıydı. Üzerime bir ağırlık çöktü. Tozlu, tütünlü, ölü sineklerle dolu sınıfta, örümcek ağlarının altında solumaya çalıştıkça tıkandığımı hissediyor, boğuluyordum. Pencere ağzına kendimi attım. Gökyüzüne uzanarak etrafımı kayalıktan yapılma bir çit gibi çevreleyen sarp dağa gündüz gözüyle bakınca, nasıl bir yere geldiğimi daha iyi anladım. Tekrar sınıfın içine döndüm. Tahtanın karşısında duvarı enlemesine geçen dikdörtgen biçimindeki pano izi gözüme çarptı. Pano, altı yere değecek şekilde koyularak duvara yaslanmıştı. Yerinde sağlam duran tek eşya masamdı. Onun da sandalyesi eksikti.

Okulla lojman aynı çatının altındaydı. Lojman sınıf duvarının diğer tarafındaydı. Dışarı çıkıp lojmana geçtik. Yalnızca evimin demir kapısı, kolayca, daha yeni bir anahtarla açılıverdi. İçeriye girdiğimde, çok keskin bir tuvalet kokusu burnuma çarptı. Gerisin geri dışarıya attım kendimi. Taşın üzerine oturdum. Bu lojmanda kalınmaz, diye düşündüm. Başımı kaldırdım. Etrafımı sur duvarları gibi çeviren dağları gördüm yine. Bu dört duvar arasındaki köyde nasıl yaşayacaktım?

"Akşam araba gelecek. Şoför ne istersen getirir Bitlis'ten. Hem sana eşya da lazım," dedi Kulik. Korktuğumu hiç söylememiş, karanlıkta duygularımı gizleyebildiğimi düşünmüştüm. Gece kendimden geçtiğim anlar da olmuştu tabi, ama basbayağı korktuğumu sezmişti, biliyordu.

"Deliden korktum," dedim. Yüzündeki ifadede donup kalmış gülümsemeyi başka yöne çevirdi. Konuşmadı. Kendisinden de arkadaşından da çekindiğimi biliyor olmalıydı.

Dışarıda uzun süre bekleyemezdim. Burnumu tutarak içeriye girdim. Kapkara tuvalet taşının çukur kısmı sapsarıydı. İki oda bir mutfak vardı. Pencerelerin camları üzerine gazeteler yapıştırılarak örtülmüştü. Büyük odaya girdim, cephesi kuzeye bakıyordu. Pencerenin bir kanadını ve tenekeden yapılma ilkel panjur kapağını açtım. Temiz hava berrak aydınlığıyla içeriye girdi. Yan yatırılmış paslanmış soba kullanılamayacak kadar eski duruyordu. Yamulmuş, çukurlaşmış yüzeyinden sacının kâğıt gibi yumuşadığı belliydi. Şaplı tabanda fare pislikleri siyah küçük lekeler halinde odanın her bir tarafına sanki serpilmişti. Kapı da eskiydi, zor kapanıyordu.

Mutfağa geçtim. Tozlu, yerinde eğik duran etajeri ucundan yukarıya doğru kaldırdım. Etajer düzelmedi, bıraktım, aşağı doğru yine eğildi. Buzdolabı yerine kullanılan tel kafes, dar ve kullanışsız tezgâhın üzerine yatırılmıştı. Sonra lavabonun üzerinde musluğun olmadığını fark ettim; tezgâhın altındaki irili ufaklı bidonlara sinirden gülerek baktım. Bulaşıkları, elimi yüzümü dökme suyla yıkayacaktım. Lojmanın, dedemin köydeki evinde gördüğüm gibi bir su deposu da yoktu. Şehir alışkanlığı uzun süre bana musluk aratacaktı. Köyün, okulun, lojmanın hali şimdiden küflü, kesif kokulu mahrumiyet günlerini karşıma çıkarmıştı ve ona göre kendimi hazırlayacaktım. Bir dağ köyünden çok şey mi bekliyordum? Lavabonun altına sıkıştırılmış plastik bidonun ağzına musluk yerleştirilmişti, artık onu aramama gerek yoktu. Hangi akıl onu lavabonun altına koymuştu? Bunun cevabını ancak on yıl öncesinden alabilirdim. O yıllarda bir öğretmen burada nasıl yaşayabilmişti? Üstelik uydu yayını da yoktu, köyde televizyon bile izleyemezdi. Kulik'in evinde rahat da izlenmezdi ki televizyon.

Telefon yoktu köyde. Benden bir on yıl sonra da telefonsuz, iletişimsiz, burada nasıl kaldığımı düşüneceklerdir. Kartal yuvasına benzeyen köye telefon ağını, direklerle zor getirirlerdi.

Mutfağın karşısındaki odaya geçtim. Pencerenin diğer kanadını ve teneke pencere kapağını açıp geriye doğru itince, ışık ve serin yel odayı dolduruverdi.

Döndüm.

Aydınlık, eski bir somyayı gözümün önüne düşürdü, oda birden hücreye dönüverdi. Direncim kırıldı, ayakta duramaz oldum. Dün geceki soruyu yeniden kendime sordum, "Nereye geldim ben?" Somyanın ucuna oturdum. Odanın girintisine, kapısız, duvarsız karşımda duran çıplak banyoya bakakaldım...

4

Yatağının ayakucunda sebepsizce oturmuş, iki eliyle dizlerine dayanarak kamburunu çıkarmıştı. Şişman değildi ama yine de gövdesinin ağırlığını, uyuşukluğunu hissedebiliyordu. Oturduğu yere çökmüş, ayakucundaki terliğe gözlerindeki çapağı ovalamadan bakıyordu. Başını kaldırıp kayıtsızca odanın herhangi bir köşesine öylesine baksa hiçbir şey görmeyecekti. Oysa odanın sol dip köşesine yapılmış banyo, çiçek desenli, çivit mavisi naylon bir perdeyle odadan ayrılmıştı. Perde yarısına dek açıktı, banyonun içi görünüyordu. Sabun bölmesindeki büyük, dikdörtgen şeklindeki sabun hiç kullanılmamış, marka damgasıyla sertçe duruyordu. Birkaç kez elini yıkasa sabunun keskin köşeleri erir, kayganlaşır, bu kadar katı kalmazdı. Musluğun altındaki çukur bakır tasın içiyse kuruydu. Üzerinde banyo lifi bulunan iskemlenin üzerine hiç oturmamış olmalıydı. Kırmızı leğen perdenin kapattığı yerdeydi. Günlerdir içinde biriken çorapların ve iç çamaşırının kokusuyla orada bir leğen olduğunu tahmin edebilirdi. Nefes aldığı odadaki kokuları ayırt edemez olmuştu. Dışarıdan gelen ışık pencerenin önünde duruyor, krem rengi perdenin arkasında asılı kalıyor, ama yine de odayı aydınlatabiliyordu. Dengesi oturmamış masayı ve onun üzerindeki İngilizce kitaplarını, kalemlerini, yarın bardak suyu yine görmüyordu. Başucuna astığı kırık aynanın içinden parça parça yansıyan bedenini aynı kayıtsızlıkla bir araya getirse de kendini göremezdi. Odadaki çıt sesi, sessizliği bozabilirdi.

Hayat her yerde vardı. Zaman akacak, günler, aylar, mevsimler geçecekti burada. Yatağın başucu ile pencere arasına duvara dayadığı silahı aynı kayıtsız gözlerle görse irkilecek, o an durduğu yerden zaman tekrar akmaya başlayacak mıydı? Tavanın çatlaklarına, çizgilerine, kabarmış, dökülmüş kireç boyasına, sıvasına saatlerce dikkatle bakan göz bir anda durmuş, aklı hiçbir şey düşünemez olmuştu. Her gece dikkatle dinlediği sesler ve özellikle kendini irkilten o tıkırtı sesi kendi sessizliğinde kaybolmuştu. Leğenden gelen kokuyu deterjanla ıslatır, odadaki nem ve küf kokusuna karşı pencereyi açar, odayı havalandırırdı. Şimdi o koku da burnunun ucundan kayıp gitmişti. Belki de bu yüzden sebepsizce oturuyordu. İnsan miskince kendini yaşamın o dinmeyen akışına bir süreliğine bırakıp rahatlamak isteyebilirdi. Artık uzağında ve dışında gördüğü şeylere duyarsızlaşıp, bana ne, deyip geçip gidebilirdi. Bencilce, başına bir iş gelmesin diye rahatını bozmamak için tepkilerini törpüleyip her şeyi görmezden, duymazdan da gelebilirdi. Kafası karışmasın, inancı, doğruları sarsılmasın diye aklını başka düşüncelerle de yormak istemeyebilirdi. Nasılsa bildiği, bellediği şaşmaz bir doğrusu, yolu vardı. Canının sıkıldığı, ne düşünürse karamsarlığın boy verdiği, ne yapacağını şaşırdığı günleri olur, yerinde duramaz, kendini gelişigüzel bir hareketin içerisinde bulabilirdi: Caddelerde öylesine gezer, dar sokaklara girer, koşar adım yürür, karşısına sürpriz gibi büyükçe bir caddenin çıkmasını bekler, kaldırımlarda yavaşça salınır, mağaza önlerinde durur, ilgisizce vitrinlere bakar, sinemaya girer, kötü filmler izler, hiç uğramadığı arkadaşlarının yanına gider, öylesine sohbetler eder, yıllar öncesi gittiği müzeleri, sanat galerilerini dolaşır, oraya gelen ilgili kişilerin, öğrencilerin, turistlerin yabancı gözlerine bakar, karnı acıkmasa da acıktığını düşünerek lokantaya girer, ne yiyeceğini bilemez, garsonun önerisini bekler, ayaküstü içki içilen barda rahatsız edici, meraklı suratlara sırtını döner, içkisini yudumlayıp sinirini yumuşatmak ister, bir otobüsten başka bir otobüse binerek kendisine uzak ve yabancı gelen hiç bilmediği ya da hiç gitmek istemediği yere gider, sonra eve gelir, televizyon kumandasıyla kanallar değiştirir, nedense

o an bütün kanallarda birbirine benzer sıkıcı programlarla karşılaşır, müzik setine yönelir, dinleyebileceği her şarkı başını ağrıtır, kitaplığından kolayca okuyabileceği üç beş kitap alır, önce hangi kitabı okuyacağını şaşırır sonra bir kitapta karar verir, zorla beş altı sayfa okur, evin içinde de duramaz mutfağa gider, buzdolabına bakar, tatlı, acı, tuzlu, ne varsa aynı anda yer içer, yine de yediği şeylerden zevk almaz, karın ağrısıyla, sıkıntıyla oturma odasından salona, banyoya, yatak odasına gider gelir, sonra birden durur, bir dönem ilişki yaşadığı eski sevgiliyi anımsar, aramama yeminleri yapmasına rağmen onu arar, şaşırtır, onurlandırır ya da kızdırır, kendisini küçük düşürür, sonrasında sabaha karşı evin hiç beklemediği bir köşesinde sızıp kalabilirdi. Ertesi gün o yoğun günü hiç yaşamamış gibi uyuyan adam olmaktan çıkar, yeni bir güne güzel bir sabah kahvaltısıyla başlayabilirdi. Hatta kahvaltı sonrası berjer koltuğuna kurulup hiçbir şeyi eleştirmeden, ona buna tepki duymadan, her şeye hoşgörüyle bakar, hiç olmayacak şeylerin hayallerini de kurarak, bir anlık tatlı gülümsemelerle gerçeğin önünü kapadığı siyah duvarını kırabilirdi. Uyanacak, iki eliyle dizlerine dayadığı ağırlığı kaldırıp kamburunu düzeltecekti. Silkinecek, ben neredeyim, demeyecekti. Burası eviydi, onun yaşam alanıydı. Kapıyı ilk açtığında şaşırmış, ben burada nasıl kalacağım, diyerek endişe içinde evin her bir köşesine, duvarların dökülmüş sıva yerlerine, çatlaklarına ve tavanlarındaki soba isine çaresizce bakmış, nem, küf, dışkı ve çürük kokusu onu evden gerisin geri dışarı çıkarmıştı. Dışarıda bir taşın üzerine oturmuş, burada nasıl kalabilirim, diyerek saatlerce içerisine düştüğü zorunluluğu düşünmüştü. Sonbaharın serin esintisi yaklaşmakta olan kışın çetin soğuğunu hissettirince, uyuşukluğunu, çaresizliğin o müzmin yılgınlığını silkeleyivermişti.

Rakımı yüksek bir yerdi burası, dağ başıydı. Bulutların üzerinde geziniyordu. Evin sağlam dış cephesine saatlerce bakınan gözler, kalkıp bir anda içeriye girivermişti. Kapıları pencereleri açtı; ilkin temiz dağ havasıyla evin yıllanmış pis, nemli, küflü, çürük kokusunu temizledi. İki günde neler yapmadı ki... Duvar köşelerindeki ölmüş

örümceklerin isli ağlarını süpürgeyle aldı. Fare ve böcek pisliğini, kat kat olmuş tozlu tabanı süpürdü. Şaplı zeminin üzerine serpiştirilmiş mozaik tozlarının soluk beyazını gördü. Kova kova deterjanlı suyla siyah şaplı zemini, pencereleri, duvar köşelerini yıkadı, silip kuruttu. Pencere camı ve mozaikler ışıl ışıl parladı. Mutfağın tezgahını defalarca yıkadı, etajerini sildi.

En çok tuvalet taşı uğraştırdı. Tuvaleti istediği gibi temizlerse evi gerçekten iyice temizlediğine emin olacaktı. Kafası hep oradaydı. Sarılaşmış, kara pis taş onu yılgınlığa düşürmüş, gücünü, umudunu yıllarca üzerine akıtılan sidik gibi emmişti. Kapıyı hızla kapatıp evin diğer köşelerinden gelen deterjan kokulu havayı soluyunca tekrar hırslandı, gücünü, umudunu buldu. Tuvalete girdi. Mutfak tezgâhının kenarında duran paslı keseri alıp, kara tuvalet taşının üzerinde kat kat olmuş sarı sidik tabakasını, hırsla ama özenle kırmaya başladı. Terledi, alnını sildi. Yoruldu, oturduğu yerde şöyle bir silkindi. Tuvaletin sarı taşına bakıp gevşemedi, inadını da bırakmadı. Kalın sarı kütle zorla kırıldı, ufalandı. Üzerinde Vita yazan kova haline getirilmiş teneke kutuyu yarısına kadar pisliklerle doldurdu. Pis kokuyla buruşmuş suratı zafer kazanmış bir insanın sevinciyle yumuşadı, gülümsedi birden. En altta kalan sarı tabaka siyah taşa zamk gibi yapışmıştı. Önce keserin paslı kör ucuyla sıyırmayı denedi, yerinden kalkmadı. Çantasından çıkardığı büyük tornavida ucuyla usulca taşı kazıdı. Kesere göre daha iyi iş görüyordu. Tornavidanın işe yaraması çalışma şevkini artırmıştı. Bir süre sonra tornavidanın ucunda bir beyazlık belirdi. Ekşimiş suratındaki teri elinin tersiyle sildi. Dikkatle, merakla tuvalet taşına baktı. Emin olmak için oraya bir de su serpti, sarı zeminin altında parmak ucu kadar açılmış beyazlık, kristal gibi ışıldıyor, kazıdıkça rengi açılıyordu. Siyah taşın, aslında şehir evlerindeki beyaz tuvalet taşının aynısı olması onu önce şaşırtmış, sonra dağ başından alıp geldiği yere götürmüştü. Biraz daha deşelese, kazısa sanki o an bir gömü değerinde görünen bir klozet bile bulabilirdi. İçerisine umutsuzca girdiği kararmış soğuk taş bina, beyaz tuvalet taşıyla ışıl ışıl parlıyor, mis gibi kokuyordu. Mis

kokulu havanın esrimesine fazla kapılmadan, bir kovada kireçli su hazırlayıp üzerine şampanya rengi tozu da dökerek, ucuz ve eski de olsa, ev sahibi olmanın sevinciyle duvarları keyifle iki kat boyayarak kutladı. Paslı büyük çivileri duvardan çıkarıp yerlerini alçıyla kapadı, üzerlerini tekrar boyadı. Evini yerleştirmek için getirttiği eşyaları, malzemeleri ertesi gün usulca yerleştirdi. Soğuk geçirmesin diye zemine naylon döşedi, üzerine karton yerleştirip çivit mavisi halıfleks serdi. Çürümüş ahşap pencerenin üzerine naylon çaktı. Böylece soğuğa ve atılabilecek el bombasına karşı küçük bir önlem aldığını düşündü. Pencerenin bir kanadını açıp odayı havalandırmak için de kanat uçlarındaki naylonu kesti. Krem rengi perdeyi kornişe geçirdi. Odayı rahatça kullanabilmek için masanın, yatacağı somyanın ve portatif elbise dolabının yerini belirledi ve büyük eşyaları yerleştirdi. Geriye sadece yorgun bedenini boylu boyunca yatağa uzatıp kendini tatlı uykunun sıcak kollarına bırakmak kalmıştı. Florasan lambanın beyaz ışığını kapadı, gece olduğunu fark etti. Önce yorgunluk uyutmadı, sonra karanlığa bakınca aklının bir köşesinde yer edinen o korku ansızın depreşip, ıssız bir dağ köşesinde tek başına bir yabancı olduğunu hatırlatıverdi. Öyle rahat uyuyamayacaktı. Kulağı sese odaklandı. Rüzgârın uğultusunu, ağaç dallarının hışırtısını işitti. Rüzgâr pencere camını tıkırdatıyordu. Kulağı başka sesleri de aradı, gecenin içinde sinsice yürüyen korkunun ayak seslerini. Önünde sıkıntıyla bitmesini beklediği çok uzun geceler vardı. Uğultuyla, hışırtıyla, tıkırtıyla, beklediği ayak seslerinin fısıltısıyla yarı uykulu geceler bitecek ya da bir namlu üzerine doğrulup ölüm çığlığıyla patlayacaktı.

Ölümden öte ölüm korkusuyla zaman böyle akmaz, tükenmezdi. Ölüm öyle ya da böyle bedenin ayrılmaz bir parçası ve gerçeğiydi; onu öncesinde nasıl kendisinden uzak bir gerçek gibi unutarak yaşamışsa öyle yaşamalıydı. İnsan sonsuzluk gibi gördüğü kısacık yaşamına başka nasıl katlanabilirdi? Burada ur gibi sinsice beynine yayılan ölüm düşüncesini yenecek, yaşamın olağan, hızlı akışına kendisini kaptıracaktı. Unutmak, demekle olabilecek bir şey değildi.

Zamanla ortama alışacak, buranın gerçeği ona olağan gelecek, rahatça uyuyacaktı. Başka türlü ne yapabilirdi ki...

Aklındaki ölüm her yerdeydi: Pencereye baksa, pencerenin ağzındaydı. Kapıya baksa, kapının dibindeydi. Sehpaya, masaya baksa, üzerindeydi. Karanlığı dinlese, uğultuların, hışırtıların, tıkırtıların içindeydi. Sürekli ölüm düşüncesiyle soğuk taş duvarlarla örülü odası giderek küçülür, kendi bedenine sıkışır, bir yavaşlığın, ağırlığın içerisinde kıpırtılarıyla insan boğardı. Kendisini sürekli dinleyemez, bedenini de yoklayamazdı. Önce kendisinde bir şeylerin değiştiğini duyumsayacak, çaresizce bedenini yokladıkça eksilecek, sonra her şey yoğunluğunu, katılığını bir bir yitirip eriyip silikleşecekti. Çünkü sebepsizce yatağının ayak ucunda hiçbir şey düşünmeden kendisini yakaladığı anlar giderek çoğalmaya başlamıştı. Gülümseyecek, neden gülümsediğini bilemeyecek. Ağlayacak, neden ağladığını bilemeyecek. Sonra kendisini de bilmeyecekti. O beden kendisinden kopacak, bir başka birisi gibi yatağa, halıya işeyen kendisine bakacaktı. Beden kendinden bağımsızca kasılarak hep işeyecek ama o bunun hiç farkında olmayacaktı. Altındaki çarşaf gibi büzülen suratının hastalıklı haline, terine, pis kokusuna aldırışsız uyuyacaktı. Neden işedim, hastalandım mı bile demeyecekti. O 'beni' tutmayacak, gelişigüzel işemesiyle, hastalığıyla, kendi haline bırakıverecekti. Yine de yaşama direnci, her şeye rağmen ona bir hamle yapacak, yakasından tutarak silkeleyecek, kendine gel, diyecekti. Demeliydi de. Burun delikleri titreyecek, alnı bir karış açılıp kırışacak, derin derin soluyacak, ağzı acıyacak, öksürecek, sarsılacak, gövdesinin ağırlığını, acısını duyacak, ben ne yaptım böyle, diyerek kendisine şaşıracak, kızacak, yanlışıyla tekrar kendini bulup görecekti. Duvardan, şeyleşmekten çıkacaktı: Bir işle, uğraşla, yabancısı olduğu insanların dünyasına karışarak.

5

Sıkışıyor, büzülüyordum cam kenarında. Otobüs çukura düşüyor, sarsılarak açılıyordum uyku halinin halsizliğinden. Koltuğu dik hale getiriyordum. Bir kasabanın tek tük yanan, ancak kendi çevresini aydınlatabilen kör ışıklı ana caddesine girip çıkıyorduk. Koltuğun filesine sığmayan kitabı elimde tutuyordum. Önümdeki koltukta oturan orta yaşlı çift, niye tartışıyordu acaba? Kadın kızıyor, erkek kendini savunuyordu. Erkek birdenbire yükselen sesle azarlarınca, suspus oldu.

Yeşil otobüsüme binerken onları görmüştüm: Kadının bir kadın havası yoktu. Esmer yüzü renksiz, kokusuz, gergin erkek yüzü gibiydi. Vücudu, kadınsı hatları öyle belirsizdi ki zayıf, bir tahta gibi esnek olmayan bacaklarıyla dolduramadığı kadife pantolonu, kalçasının hizasında dümdüz duruyordu. Adam ise beyaz saçlarının altındaki kalın mercekli gözlüğü ve zayıf vücuduyla kendini diretecek erkeksi duruştan, görünümden uzaktı. Eşi ne derse, mercimek gözleri merceğin altında büyüyüp dönerek ciddiyetini gösteriyor, tamam, diyordu. Kadınsa eşinin gözüne bakmıyordu bile. Yılların verdiği alışkanlıkla eşinin o onaylayan, sinik gözlerini hiç düşünmeden kafasında kurabiliyordu. Siniri ses tonundan da çekilince, konuşması yumuşamıştı,

"Öyle lüzumsuz şeyler, yanlışlar yapıyorsun ki kızmamak imkânsız. Ayol kaç defadır söylüyorum sana; benden izinsiz bir iş yapma, yapma diye."

Eşine bağırması elbette onu baskın bir kişilik yapmaz, kadınlığını bir kenara itmezdi. O da kimi zaman kendisini kadın hisset-

tirecek duyguların arayışına girip bazı yanılsamalar yaşayabilirdi, tıpkı annesi, çevresindeki bazı kadınlar gibi. Bir gün kocasına güzel yemekler, pastalar, börekler yaparak hassas ruhunu onarmaya, tatmin etmeye çalışacaktı. Hatta bu ruh hali, onu bir pazar öğlesi ayağını sehpanın üzerine uzatarak futbol maçı izleyen sinirli koca hayal etmeye kadar götürecek, eşinin pantolonlarını, kravatlarını ütülerken kendini düşünecek ve bundan hiç gocunmadığını, tersine yıllar yılı hep bunun eksikliğini duyduğunu düşünecekti. Adamın ise eşi tarafından azarlanması, onu silik bir erkek yapmazdı. Dimdik dikilecek, yatakta üstte çıkmak isteyen eşini hiç beklemediği bir hareketle altına alacak ve iki bacağının arasına sertçe yüklenerek, acıyla, hazla kadınını inletip erkekliğini, yani varlığını, gösterecekti. Pekâlâ, dışarıda çelimsiz yapılı, sinik görünüşlü birçok erkek, kasıklarında birikmiş hoyratlığı kadının üzerinde ezerek, dişleyerek, böğürerek eritiyordur.

Yine sarsılıyorduk. Şoför, otobüsü çukurlara düşürmemek için salvolar yaptırırken, adam korkuyla kendisine sarılmış karısını görüyordu kucağında. Kendinden emin şekilde, korkma hayatım, geçti artık, ben varım yanında, diyerek karısının korkusunu bir erkeğe yaraşır şekilde alıyordu. Otobüs yol gibi inip çıkıyor, dönüp duruyordu. Puslu camda titreyen başımı çekiyor, geriye doğru kaykılarak koltuğa dayıyordum. Araba ağır ağır yavaşlıyor, bir düzlükte duruyordu. Şoför tepemizdeki lambaları yakıyor, muavin, ihtiyaç molası, diyordu. Geldiğimiz yer, tesis değil alelade bir kamyoncu lokantasıydı. Yüksek bir yerde gelişigüzel kondurulmuş eski, metruk bir binaydı. Tenteyle açıkta kalan terası kapamışlardı. Tentenin iki direği arasında gerdanlık gibi asılmış rengarenk yanıp sönen küçük ampuller vardı. Türbe yeşili kireçle duvarın sıvası dökük yerlerini astar gibi kapamışlardı. Boyanın tutmadığı yerlerdeki mavi boyalı kısımlarsa, yeşil boyanın altında sırıtıyordu. Tuvalete gitmeliydim. Lokantanın sağında, uzak bir köşede yanan ampülün altındaki çinko çatılı duvarın gölgesini görmüştüm. Kapıyı açıyor, artık dolmuş olan kuyunun üzerinde yarısı kırılmış iç tarafı sidik bağlamış tuvalet taşıyla

karşılaşıyordum. İşerken birden, kuyunun içinde kenar taşı gibi duran kaya parçasının üzerindeki dışkıda büzülerek gözlerini dikmiş bana bakan hayvanı farkettim. Afalladım. Sıkışmıştı, kaçacak yeri olmadığını biliyordu. Kuşkusuz üzerime atılacaktı. Kapının ardından bir ses, çok sıkıştım biraz acele eder misin, diyordu. Fermuarımı çektim, dışa doğru açılan kapıya sırtımı vererek yavaşça gerisin geri tuvaletten çıktım. Açık kapıyı tutup, buyur otur, dedim kirli sakallı adama. Adam, bu ne ya! diyerek irkildi, o da kendini geriye doğru attı. Sıçandan haberi olmasa, büyük tuvaleti için her iki ayağını iyice açarak farenin üzerine oturacak, sonra fare üfledikçe adamın alt tarafı uyuşacak, sonra erkekliğini kaptıracaktı. Böyle bir şeyi düşünmek bile irkilticiydi, midemi bulandırmıştı. Lokantada boş bir masada oturmuştum. İlerideki masada arkadaşıyla oturan adam kafasını sallayarak bana gülümsüyor, ne badire atlattık ama, demek istiyordu. Diğer masalarda yemek yiyenlere baktıkça, mutfakta sinsice dolaşan fareler aklıma geliyordu. Çay da içemeyecektim. Kremalı bisküviyle karnımı doyururdum. Kilo almıştım, gece vakti yemek yemek benim için iyi olmazdı. Pembe şapkalı kız annesinin eteğini tutmuş, hadi gidelim, diyordu esmer suratını buruşturarak. Dur kızım, diyordu şişman gövdesini doyurmaya çalışan anne. Orta yaşlı çift kızgındı. Kadın, bu ne biçim yemek böyle, diyerek beyaz gömleğinin kol ağzı kir tutmuş genç garsona bağırıyordu. O da ellerini birbirine kavuşturarak ezik biçimde kadını dinliyordu. Adam boşver gibisinden önce susmuştu ama öfkeli karısı, ne öyle suspus duruyorsun, sen de bir şeyler söylesene, deyince adam da korkusunu bastırmak için garsona gürlemek zorunda kaldı, utanmıyor musunuz, böyle yağsız tuzsuz yemeği getirmekten, diyerek.

Kadın eşinin gürleyen sesi karşısında başını sallayarak içinden, ha şöyle erkek ol biraz, demiş olmalı. Gözlerinde eşini takdir edici bakışlar belirmişti. Bir dilim ekmek uzatıyordu kocasına. Adam biraz daha bağırsa garsona, ben sana evimizde nasıl da güzel yaparım, diyerek kocasının gönlünü alacaktı. Bu bölgenin yolcuları tabaktaki yemeğe ekmeklerini batırarak, aldırışsız, keyifle yerlerdi. Genç garson

onlara bakarak kendini haklı görüyor olmalı. Kat kat sardığı beziyle ufacık kafasını büyüten, çukur suratlı yaşlı adam, yemekten kaldırdığı gözünü gence dikerek kısık bir sesle, aldırma şunlara, yemek güzel, sen ustana çaktırmadan bana bir yarım porsiyon yemek daha ver, diyordu. Hem garsonun gönlünü alıyor, hem de bunun karşılığını bekliyordu. Yaşlılığın vermiş olduğu güvenle, torunu yaşındaki gençlerden böyle isteklerde bulunmayı âdet edindiği adamın her halinden belliydi. Muavin bağırdı, şoför arabayı çalıştırdı. Yavaş yavaş ayaklandık. Birbirimizi kollayarak lokantanın bahçesinde bir süre daha bekledik. O sıra belimizi büküp gevşeterek, sonra gerinip esneyerek, otobüste saatlerce kaskatı oturmaya hazırlıyorduk kendimizi. Otobüs yola girerken bazı gözler kapanmıştı. Levhadaki kilometre aslında ardımızda bıraktığımız şehrin uzaklığını gösteriyordu. Dün gibi hatırlıyordum, sabah dokuz gibi şehre gelmiştik.

Muavin, "Cümleten geçmiş olsun," diyordu. Bütün yolcular ayaklanınca ben de yerimden kalkarak aşağı inip muavine, "Servis var mı?" dedim.

"Ne servisi?"

"Niye şehrin girişinde indirdiniz?"

"Şehrin içindeyiz ya."

"Peki çarşı nerede?"

"Burası," dedi, çok şaşırdım..

Etrafıma bakınarak uzun süre şehir merkezi aradım. Sonra, yazıhaneye girdim, üç milyon liralık fiş alıp büyük valizimi emanet deposuna teslim ettim. Sırt çantamdaki giysiler bana uzun süre yeterdi. Dışarıya, ana yolun üzerine çıkıp büyük bir kamyonun ardından hızla karşıya geçtim. Taş evler vadinin içine, dere yatağının üzerinde kurulu olan dükkânların bulunduğu ana yola kadar iniyordu. Dağın karşılıklı iki yakasına doğru özentisiz yapılan evlerle genişleyen şehir, çarşıya doğru inildikçe daralıyordu. Taş binaların görkemli duruşu, aralarına yapılan tuğla, briket evlerle gölgelenmişti. O eski yapıların tarihsel, mimari dokusuna uyumsuz ek binalar yamanarak, tarihi şehir âdeta yağmalanmıştı. Bu nemli, küflü koku dereden mi

geliyordu, yoksa asırlık taş binalardan mı? Yine de tek tük donuk sarı taşlarla örülü eski mimari, metruk, yamalı haliyle bile güneşin değdiği yerlerde ışıyor, kendini belli ediyordu. Ana yol boyunca uzanan dükkânların arkasında bir cadde olup olmadığını karşımdan gelen birine sordum, o da eliyle işaret ederek,

"On on beş metre kadar ileriden sağa dön, karşına çıkar," dedi.

Vitrinlerinde bal petekleri gördüğüm dükkânlar, arı kovanları gibiydiler, hepsi de yan yana sıralanmışlardı. Önlerinden geçerken arı vızıltılarını duyar gibiydim. Henüz kafeterya olamamış, kahvaltı salonlarını andıran pastanelerin vitrinlerinde ise pastadan, muhallebiden, tatlı çeşitlerinden çok petek petek ballar, tereyağı külçeleri koyulmuştu. Birkaç adım sonra henüz yanmamış, tütmemiş tütün kokusunun içerisine giriverdim. Dükkânların önünde, kaldırımda üstü açık çuvalların içerisinde sarmaşıklar gibi duran tütünler sergilenmişti. Çuvalın içinde gezinen eller, tütün sarmaşıklarını parmaklarının arasına alıp tel tel ayırarak, yoklayarak, koklayarak daha içmeden tütünün kalitesini ölçüyor, sonra iyi bir tiryaki edasıyla satıcıyla kıyasıya pazarlığa tutuşuyorlardı. Sararmış, keskin kokunun bitiminde etraf birden renkleniyordu. İp askılara maşalanmış yaldızlı elbiseler kaldırımın üzerinde salınıyordu. Manifaturacılar, yumuşak püsküllü fırçalarla çoğunluğu sarı, kırmızı, yeşil renkte olan kumaşların tozunu alarak, dükkânlarının rengini, havasını canlandırıyordu. Ana yolun üzerinden sağa doğru kıvrılan ara yol, yağlı et kokusuyla bir kapı gibi açılıverdi. Açıktaki kancalara sararmış keçi gövdeleri asılmıştı. Etlerden, buhar çıkıyordu. Ağaçtan yapılmış tezgâhın üzerinde keskin büyük bıçaklarla doğranan etler, tabaklara sıcak servis ediliyordu. Yoldan geçenlere, "Taze büryana buyurun," diyerek bağırıyordu kasaplar da. Sabahın erken saatiydi ve masalarda oturanlar, elleriyle büryan dedikleri eti dişliyorlar, ağızlarında kaybediyorlardı.

Ara yol da tıpkı dükkânlar gibi derenin üzerindeydi. Yolun bitiminde, dereden de çıkıyordum artık. Doğudan batıya doğru uzanan geniş, ama kısa bir cadde çıkmıştı karşıma. Şehrin merkezi bu-

rasıydı. Takım elbiseli memurlar ve bulicinli genç kızlar, erkekler görüyordum. Cadde üzerindeki halıcı dükkânları tıkış tıkıştı, çoğu beyaz eşya satan mağazalara dönüştürülmüştü. Halıların bazıları açılmış, bazıları da rulolanarak duvara dikilmişti ve onların arasından beyazlığıyla buzdolapları, çamaşır makineleri sırıtıyordu. Şehrin iki bankası da bu caddedeydi. İki bankanın önünde de yedi sekiz kadar kişi bankamatik kuyruğuna girmişti. Postanesinin önü daha hareketliydi. Telefon kulübeleri önünde sıra bekleyenler vardı. Kapısından giren çıkan hiç eksik değil gibiydi. Bir şehir havası vardı bu caddede. Cadde özentisi bir caddeydi ama. Diyarbakır'dan bu yana gördüğüm bozuk yollar, çorak, kurumuş ovalar, tarlalar ve yamaçları bodur çalılıklarla yeşil bir örtü gibi duran taşlık tepeler, kayalıklar, derin vadiler; terk edilmiş ıssız kasabalar ve oradaki eski, bakımsız, biçimsiz yoksul evler içime boz bulanık sıkıntıyla çökmüştü. Bana yabancılığımı, geldiğim yerden, ortamımdan, ne kadar uzak, ayrı, bir garip kaldığımı sürekli sıkıntıyla hatırlatıp duran bu yerler, şimdi önüme sürpriz bir cadde çıkarmıştı ve bu kısa cadde kısa kuyruklarıyla, mağaza önlerindeki küme küme kalabalıklarıyla, kaldırımlardaki memuruyla, gençleriyle yalnızlığımı, yabancılığımı unutturmuştu. Elektrik direğine sırtımı dayamış, gülümseyerek etrafa bakıyordum. Halimde uzun bir süre şehrinden ayrı kalmış bir insanın yeniden şehrine, memleketine kavuşmasının heyecanı, özlemi vardı. Galiba benim memleketim caddelerdi; İstiklal, Dereboyu, Caddebostan, Yüksel, Alsancak gibi. Yalnız, tek başıma olmadığımı görmüştüm; benim gibi insanlar vardı, burada yaşamaya zorunlu. Aynı sıkıntıyı bir başkasıyla yaşamak sanki sıkıntıyı doğallaştırıyor, etkisini kırıyordu. Ölürsem de birkaç kişiyle birlikte ölmek isterdim, böylelikle daha az korkardım ölümden. Acaba öyle miydi? Mezarlıklarda da bir sürü ölü, açık, boş alanlarda biz canlıları bekliyordu. Yoldan geçen takım elbiseli birini durdurdum.

"Valiliği nasıl bulurum?" dedim.

"Kalenin dibinden giden yolu takip edeceksin," dedi.

Sağa dönüp yürüdüm. Etrafında dolaşırken kocaman kaleyi görmemiştim. Başımı kaldırdım. Kale, büyük bir taş blok gibi göğe doğru çıkıyordu. Zirvesi elli ya da altmış metre yükseklikteydi. Şehrin kurulduğu yer, doğunun geçiş noktasıydı. Bu yüzden buraya kale yapılmış olmalıydı. O devirde büyük taşlarının ağırlığı ve büyüklüğü bu yüksekliğe kadar birbiri üzerine sağlamca örülerek nasıl oturtulmuştu? Eski, görkemli yapıların merak uyandıran yanı hiç kuşkusuz o devirdeki imkânları ve insanı hayrete düşüren insanüstü çabalarını sorgulatmalarıydı. Taşlar siyah renkle lekelenmişti. Güneş değmeyen kısımlarıysa zaman içerisinde nefti yeşile bürünmüştü. Dereden gelen nemdi, bu yeşili taşın yüzeyine getiren. Kalenin çevresinden dönerek yukarıya doğru çıkıyordum. Soluk soluğa kalmış, çantam yorgunluktan omuzumda giderek ağırlaşmıştı. Durunca, sağımdaki ana yolun aşağılarda kaldığını fark ettim. Düzlükteydim. Şehrin bir başka uzantısına gelmiştim. Hastane, subay gazinosu, valilik ve devlete bağlı lokal gibi kamu binaları vardı. Küçük şehrin içinde, minyatür bir şehirdi bu bölge. Siyah Arnavut kaldırımlı düz bir yolda yürüyor, levhada işaret edilen ok yönünü takip ediyordum. Yorulmuştum. Lokalin bahçesine girdim. Beş basamaklı merdiveni çıkıp, cam bölmeli giriş kapısından resepsiyonun bulunduğu yere kendimi zor attım.

Resepsiyonda, bıyıkları ve seyrek saçları simsiyah bir boyaya batırılmış gibi duran kısa boylu, orta yaşın üzerinde bir adam duruyordu. Kabarelerdeki abartılı Doğu tiplemelerine benziyordu. Komik görüntüsünü, bakışlarına kondurduğu ciddiyetle ve mesafeli duruşuyla kapıyordu. Masasının yüksekliğine hakim olabilmek için yumurta topuklu bir kundura giymişti. O da yeterli gelmiyordu ki oradan başını kaldırıp boynunu uzatarak, cüssesinden beklenmeyen kalınlıktaki tok ses tonuyla, oda mı istiyorsun, dedi. Resepsiyon masasının yan tarafındaki boşluktan, boyuna baktığımı fark etmiş olmalıydı. Fındık kabuğu gözleri sert bir bakışla dönüyordu ve o bakış üzerimde bir dursa sanki bir tokat etkisi yaratacaktı. Devlete ait kurumlarda yaşanılan olağan bir durumdu bu: Elime düştün, bana

muhtaçsın, ona göre hareket et, diyen tavırları farklı biçimlerde bana yansıyacaktı. Sakın beni küçümseme, her an bana ihtiyacın olabilir korkusunu vermeye çalışıyordu, bu kısa gölgesiyle, baskısıyla. Aslında işinin ve onunla konumlandırdığı kendisinin ciddiye alınmasını sağlamaktı amaç. Çoğu ortaokul mezunu, hizmetli kadrosunda çalışan memurlardı. Bu yüzden öğretmenlerle kompleksli ilişkiler yaşamaları kaçınılmazdı. Yüksek masanın boyuyla orantısızlığı adamın sürekli sıkıntısı olmalıydı. Eminim gün boyu hep ayaktaydı. Koltuğuna otursa masanın arkasında kaybolacaktı. Oturduğu yerde boylu boyunca, büyük bir cüsse sahibi gibi durması, onu lokalin tek hakimi gösterecekti. Lokale girenler ilk onunla karşı karşıya geliyor, ilişki kuruyorlardı ve ilk intiba önemliydi. Acaba adam hakkında böyle düşünmem, boyumun uzunluğundan mıydı?

Siyah, kalın ciltli defteri açtı, dönüp yüzüme bakarak, "Hemen ümitlenme boş odamız olmayabilir," dedi.

Fındık kabuğundan çıkmış gibi pörtleyen gözleri, defterin içinde döne döne boş oda aradı. Alnının iki yakasını birleştiren kalın siyah kaşlarını gözlerinin önüne düşürerek, dudaklarına sarkan bıyıklarını dişiyle çekiştirirken, başını da hafifçe, bir ritim tutmuş gibi sallayarak deftere bakıyordu. Boş oda yokmuş gibi davranarak, küçük memuriyetini önemsetmenin yanında, karşısındaki insanı bir an için telaşa sokarak sıkıcı işinden biraz eğlence çıkarmak istiyordu kendisine. On beş gün boyunca bu şehirde bir otel bulmak, hem çok zordu, hem de pahalıya mal olurdu. Ritimle salınan başı durdu. Gözleri defterin küçük boşluklarında takılı kalmıştı; tahmin ettiğim gibi boş oda bulunmuş, oyun bitmişti. Başını kaldırdı, gülümseyerek, hadi yırttın, diyerek gözlerime bakıyordu. Şanslıydım, ama bildik, sıradan bir şanstı bu. Konuşmadım, sadece başımı salladım. Sağ ol, dememi bekliyordu. Hiç oralı değildim. Kaydımı bozuk yazısıyla deftere yaptı, tunç bir ağırlığa iliştirdikleri oda anahtarını aldığım gibi yukarı çıktım. İkinci kattaki on bir numaralı odama girer girmez, kendimi sırtüstü çaprazlama yatağa attım.

İki saat kadar uyumuştum. Kapı gıcırtıyla açıldı. Gözlerimi ovalayarak, uyuşuk bedenimi doğrulttum. Zayıf yüzünün çıkık hatlarını bozan kalın, sarkık çene, kapı ağzından içeriye uzandı.

"Hoş geldiniz. Yenisiniz galiba," dedi, çenesi gibi sesi de başından önce içeriye uzanmıştı.

"Evet."

Sağ eli kot pantolonunun cebinde, çok rahat bir tavırla odaya girdi. Başını neyi ifade etmeye çalıştığını anlamadığım şekilde sallayarak, "Demek yenisiniz," dedi, kalın çenesinden kalınlaşarak çıkan sesinde de ima vardı. Yeni olmam niye onu bu kadar ilgilendiriyordu ki?

"Buraya herkes zoraki gelir," dedi. Benim durumumu kendisiyle özdeşleştirerek yakınlık kurmaktı amacı ya da bir şeyler söylemek istiyor, girizgâh yapıyordu.

"Evet," dedim başımı sallayarak. Henüz daha tanışmadan, kim olduğunu bilmediğim bir kişi odama rahatlıkla giriyor ve beni kendi istediği bir sohbetin içerisine sokuyordu.

"Daha işin başındasınız, gideceğiniz yer öyle kolay bir yer değil," dedi. İkimiz de buranın yabancısıydık, ama sözünden burada uzun süre kaldığını, işimle ilgili bazı bilgilere sahip olduğunu anlamıştım.

"Benim üç ayım kaldı, hâlâ aynı korkuyla buradayım," diyerek yüzünü avuçlarının arasına heyecanla alıp, gözlerini köşedeki çantama dikti. Susarak, orada neyi anımsıyorsa ona dikmişti gözünü.

"Şehirde misiniz?" dedim, üzerimde baskı yapan suskunluğunu bozmak adına öylesine sormuştum. Sorum ona alaycı geldi. Gerildi, kızgın bir gülümseme belirdi yüzünde. Cebinden çıkardığı elini, uzak bir yeri işaret eder gibi sallayarak,

"Ne şehrinden bahsediyorsunuz. Ücradayım ben, ücrada. Hem de İkizler denilen yerdeyim. Orada insanın başına her an her şey gelebilir!" dedi.

"Nasıl yani?"

"Geçiş bölgesindeyim. Onu kastettim. Daha öğreneceğin çok şey var senin," dedi, yine elini sallıyordu, ama bu kez bilmediğim şeylerin ne kadar çok olduğunu işaret etmek için.

"Neyi öğreneceğim ki?"

Zaten kaygıyla geldiğim şehre, aklımı sürekli deşeleyen bir yığın soruyu da getirmiştim.

"Kimseye güvenmemeyi," dedi.

Kalın çenesini yüzünün ilerisine doğru kaydırarak, üst dudağını alt dudağının arasına aldı. Yüzü eğrilmiş, bakışları değişmişti. Korkudan çıldırmış gibi gözlerini odanın dip köşelerinde gezdiriyordu. Neyi arıyordu? Yoksa aklını mı kaçırmıştı? Deli gibi gülmek geldi içimden. Durdurdum kendimi sonra, ona baktım, yoksa kontrolden mi çıkmıştı? Yazık, dedim içimden, irkildim sonra. Kime yazık? Bana mı, ona mı? İkimize mi? Kimdi bu adam, niye tuhaf davranışlarıyla, tuhaf şeyler konuşuyordu? Bu sadece bir uyarı mıydı? Yaşadığı korkularla aklını mı yitirmişti? Yalnızca birkaç aya kadar ben de mi böyle olacaktım? Görevimiz aynıydı ama niye ona güvenecektim ki? Dipte, köşede duran yatak mutlaka onundu.

"Güvenlik yok mu orada?" diyerek ayağa kalktım, heyecanlanmıştım, sonra yavaşça yerime oturdum.

"Var ama yok," dedi, sakinleşince yüzünün hatları da gevşemiş, çenesi eski şeklini almıştı. Galiba normal haline geri dönmüştü, ama normal bir hali var mıydı bu adamın? Yine de ne söylese meraklanıyordum.

"Nasıl, anlayamadım?" dedim, yine ayağa kalkacaktım, durdurdum kendimi.

"Sizin için görevlendirilen korumalara bile güvenmeyeceksin. Geçen yıl bir yedek subay öğretmen dağ yolunda, kaza süsü verilerek koruması tarafından öldürüldü," dedi. Kollarını göğsünde kenetleyip gözlerime dikkatle bakarak, konuyu iyi bildiğini kendinden emin bir duruşla göstermek istemişti.

"Peki, size güvenebilir miyim?" dedim. Niye böyle soru sormuştum ki! O an yanında kim olsa aynı soruyu sorardım. Ağzımdan istemsizce çıkmıştı. Güvensizlik duygusu, beni bir an soluksuz bırakmıştı.

"Bana güvenip güvenmemenin bir önemi yok. Siz bence benim anlattıklarıma güvenin," dedi. Oysa başından beri anlattıkları da hep güvensizlik üzerineydi.

Doğru tahmin etmiştim, oda arkadaşımdı, iki gözlü küçük dolaptan kiremit rengi, kaşe bir mont alıp giydi. Yanıma geldi, elini kibarca uzatarak,

"Adım Metin," dedi, sesi, ağzı, yüzü, bütün bedeni rahatlamıştı, sakindi.

"Cihan," dedim tokalaşarak. Gıcırtıyla açtığı kapıyı hızla kapatarak odadan çıktı.

Duşa girmeliydim. Uzun yolculuğun yorgunluğu, teriyle, kokusuyla bedenimde yapış yapıştı. Duş alma düşüncesi, yağlı saçlarımı, koltuk altlarımı, apış aramı kaşındırmaya başladı. Ilık suyun altında bir süre kıpırdamadan, hiçbir şey düşünmeden durdum. Kendimi toparlamak, bedenimi dinlendirmek için öylece duşun altında bekledim. Duş süresini saçımı sürekli bol şampuanla yıkayarak uzattım. Suyun altında biraz daha kalsam orada uyuyabilirdim.

Elbiselerimi giyerken tenimin açılan gözenekleri bu kez tatlı tatlı kaşınıyordu. Acıkmıştım da. Bir gıcırtı sesiyle ben de odadan çıktım.

Yemeğe renk vermek için bol salça koymuşlardı. Tadı acıydı. Salçalı suyun üzerinde ince bir yağ tabakası yüzüyordu. Midemi rahatlatmak için sulu yemek tercih etmiştim. Tabağın içinden süzerek çıkardığım patates ve köfteyi karnımı doyurmak için yedim. Yemek yemek benim için bir tat, bir keyifti. Anlaşılan burada ağız tadım kalmayacaktı. Oradan kalkıp yan taraftaki geniş salona geçtim. Birbirine girmiş konuşmaların uğultusu kulağıma çarptı. İçilen sigaralar salonu havasız bırakmıştı. Pencere camının üst köşesine monte edilen iki büyük aspiratör dumanı dışarı üflemeye yetmiyordu. Burada çay içip zaman geçirecektim. Masaların üzerinde vişne rengi kalın, parlak örtüler serilmişti. Örtünün birkaç yeri sigara yanıklarıyla delinmişti. Bir kanadı açık pencerenin kenarında gördüğüm ilk boş masaya oturdum. İçtiğim sigaranın dumanından bile rahatsız olan biriydim. İki garson çay tabaklarının şıngırtısıyla masa aralarında

dolaşıyordu. Salonda şehirde göremediğim kalabalık, yoğunluk vardı; sanki insanlar burada bulabildikleri boş yerleri doldurarak, birbiri üzerine belli bir ölçüyle sıkışarak kendilerini istiflemişlerdi. Gidip oturabilecekleri başka bir yer yok muydu ki?

İstemediğim halde bir çay masanın ucuna iliştirildi. Çay dağıtıcısının arkasında yürüyen garson, marka, dedi. Para uzattım, beline bağladığı beyaz önlüğün büyük cebinden, beş tane marka çıkardı, birini kendisi aldı, diğerlerini bana verdi. Dudaklarını kıpırdatmaya gerek duymadan gözleriyle, biliyorum burada yenisin, dercesine gözüme baktı. Büyük kesme şekerler taş gibi sertti, sıcak çayın içinde kolayca erimiyordu.

Önümdeki masanın sağ tarafında, sandalyenin bir karış aşağısında boşlukta salınan iki ufacık ayak vardı. Bacakların kısa olması ayakları da olduğundan daha da küçük gösteriyordu, ama iri gövdenin üzerinden bakınca bacaklar gizlenmişti, yok gibiydi, o gövdeye ait durmuyordu. Sırtında büyük bir ur gibi duran kambur, yakası iki düğme açık kıllı göğsünü ileriye doğru itmiş, ikinci bir kambur da burada oluşturmuştu. Omuzları gölgeleyen büyük kafa, gövdesini kapamış, küçültmüştü. Otuzuna gelmiş olgun bir adam suratı mavi gözleriyle kocaman parlıyordu. Çocuksu bedeninin gizlediği yaşını, yalnızca gergin, hatları belirgin tıraşlı yüzü gösterebiliyordu.

Cüce'nin etrafını çevirmişler, hadi anlat anlat, diyordu arkadaşları. Gülerek, peki, dedi.

"Ne dansözdü öyle, zıpkın gibiydi göğüsleri. Beni on ikiden vurdu, sarhoş etti," diyerek kendisinden geçmişçesine başını titretti. Masadan birbirinin peşi sıra kahkahalar yükseldi.

"Dansöz kıvırdıkça, kalçasını salladıkça benim ufaklık uyanıyordu," dedi, masanın aşağısına, hayvanına baktı. "Ne kadındı bee!." dedi dudaklarının ucunda patlayan bir sesle. Omuzlarının arasında yapışmış gibi duran başını yukarı kaldırıp, masanın önüne doğru eğerek dilini çıkarıp salladı. Masa yine bir kahkaha ile hareketlenerek sarsıldı.

"Salla, salla, salla..." diyerek arkadaşları tempo tutturuyordu.

"Kadın döne döne gelip kalçasını burnumun dibinde sallamaya başlamasın mı, dayanamadım bir beşlik sıkıştırdım kalçasına. Bir beşlik daha sıkıştırayım derken, bir de ne oldu, elim kendiliğinden okşayıp sıkıverdi kalçayı," dedi, yine bir kahkaha koptu.

Daha bitmedi der gibi eliyle işaret verdi. Gülen yüzünü ciddileştirdi. Kendisini dikkatle dinleyen gözlere süzerek baktı. Ortamı kolladı.

Verdiği kısacık bir arayla uyandırdığı meraktan sonra, "Off ne kalçaydı beee!.. Yaktı beni, yaktın!" diyerek haykırdı, ardından da arkadaşlarından önce kahkahayı kendisi patlattı.

Masadakiler, "Öp, öp, öp..." diyerek elleriyle masaya vurarak bir tempo daha tutturdular.

Kalın dudaklarının üzerine kondurduğu işaret parmağıyla arkadaşlarına susun işareti vererek,

"Kadın bana döndü, taş gibi göğüslerini, titrete titrete, zıplata zıplata dudağımın ucuna bir getirip bir çekiyordu. Belli ki, bir beşlik de memelerinin arasına koymamı bekliyordu. Tabi kıvırarak, gerdan kırıp oynayarak iyice yanıma sokulmasını bekledim," dedi, konuşurken kendisi de dansöz gibi omuzlarını oynatıp titretiyordu. "Bir onluk çıkarıp, 'hadi anam bir öpücük ver bana,' dedim. Uzattığı etli, kırmızı dudaklarına öyle bir yapıştım ki. Ne dudaktı bee!.." dedi, salyalı ağzından uzanan dudakları burnunun ucundaki boşlukta kaldı. Kim bilir kaç kez aynı hikâyeyi anlatmıştı.

Elimdeki kibrit çöpüyle sigara tablasına yapışmış külü kazırken kendimi yakalıyordum. Yabancı ve yalnızdım lokalde. Ne zaman bir yerde tek otursam, orada bulunanların gizliden gizliye beni izlediklerini düşünürdüm ve yalnızlığım da giderek artar, yadırgayıcı bir hal alırdı. Nedense yalnız oluşumdan utanırdım. Saatime, giriş kapısına bakar, beklediğim bir insan varmış izlenimi bırakmaya çalışırdım. Bir işim, acelem olduğunu ima eden koşuşturmalarım da olurdu.

Yine saatime bakıyordum, aklıma gelen o halin içerisine girmiştim bile. Masadan apar topar kalkıp kapıya doğru yürüdüm. Bah-

çenin temiz, serin havasını soluyunca, biraz önce nasıl bir kokunun içinde kaldığımı fark ettim. Bahçenin sağ tarafı L biçimindeydi. Orada okey oynayanları gördüm. Uzun süre ayakta hiçbir şey yapmadan duramazdım. Dipte verniği yer yer dökülmüş, ahşap bir masada siyah saçlı bir kız oturuyordu.

"Oturabilir miyim?" dedim.

Sesini çıkarmadı, gözleri masaya kitlenmiş bir halde tüm dikkati açtığı iskambil falındaydı; beni fark etse de yanına oturmamı önemsememişti. Beyaz plastik sandalyenin ucuna her an kalkmaya hazır şekilde eğreti oturdum. Dalgalı siyah saçlarının arasından uzanan siyah kablo beline kadar iniyordu. Volkmen kablosuydu. Çektiği kâğıda baktı, buğday teni yüzü gerildi, kaşlarını çattı, öf, sesi çıktı ağzından. Kâğıtları sinirle toparlayıp deste haline getirdi, öylece bıraktı. Gölge gibi durduğum masada yüzüme bakmadan,

"Kâğıtlar sizin artık. Eğer isterseniz siz de fal açabilirsiniz," dedi. "Son anda falımın kapanmasına sinir oldum. Son zamanlarda hep böyle."

"Hayır," dedim.

"Niye?" dedi.

"Belki inanmadığım içindir," diyerek bir gerekçe uydurdum.

"Kim inanmış ki... Benimkisi de bir teselli işte. Vakit geçiriyordum," dedi dudaklarını buruşturarak.

"Yanlış anlamayın," dedim hemen. Gereksiz bir açıklama tedirginliğiydi yaşadığım. İnsan yabancısı olduğu yerde her an hata yapacakmış gibi daha kontrollü olmaya kendini zorlardı.

"Niye yanlış anlayayım ki?" dedi gözlerini kısarak.

"Öylesine söylenmiş bir söz olarak düşünün."

"Siz hep öylesine mi konuşursunuz?"

"Yanlış mı konuştum yoksa?"

"Bilemem," dedi, "ama yanlış konuşmak öylesine konuşmaktan iyidir."

"Öyle galiba," dedim hemen, onu çabucak doğrulamak için.

"Bak yine öyle dediniz," dedi gözlerini yüzüme doğrultarak.

"Haklısınız, en iyisi konuşmamam. Ne söylesem, öylesine konuşmuş olacağım."

"Alınmayın hemen, konuşmayı uzatarak size biraz takılmak istemiştim."

"Hadi öyle olsun," dedim.

"Öyle olsun," dedi, doğrulup elini uzattı. "Ben Ayda, İzmir'den geldim buraya."

"Cihan, ben de İstanbul'dan geldim."

Arka taraftan bir şangırtı ve gülme sesleri geldi. Dönüp arkama baktım. Masadakilerden biri okey taşlarını yerden topluyordu. O sıra masaya iki çay koyuldu. Dönüp cebimden aldığım markalardan ikisini garsona uzattım. Bardağa koyduğum katı şekerleri, kaşıkla bastırarak parçalara ayırmaya çalıştım.

"Çayı böyle içemezsiniz," dedi.

"Ben de öyle düşünüyorum, bardakta şeker eriyene dek çay soğuyor."

"Şekeri kıtlama yapabilirsiniz," diyerek köşedeki masada oturan birini gözüyle işaret etti.

Adam, topak şekeri kırıp ağzına attı, çayı o şekilde içmeye başladı. Sol yanağında çıkıntı yapan katı şekeri görebiliyordum. Acı suyu ağzında nasıl tatlandırabiliyordu? Bir şekeri zorla kırarak ağzıma attım, çayın tadını alamadım.

"Bu şekilde tad almak çok zor, " dedim, yüzümü ekşiterek.

"Bugün mü geldiniz?"

"Çay içmemden belli olmuyor mu? "

"Artık yeni sayılmazsınız, birkaç günde herkes sizi tanır."

"Bugün konuştuğum ikinci kişisiniz."

"Ya, kimmiş diğeri?"

"Metin adında biri," dedim, yüzündeki ifade birden değişti. Sonra onu önemsememiş gibi konuşmasına kaldığı yerden devam etti.

"İnsanlar burada çabuk kaynaşırlar. Bir de bakmışsın lokalde herkes arkadaşın olmuş."

"Çok arkadaş canlısı gibi konuştunuz. Yine bana takılıyorsunuz."

"Yoo, sadece burarın koşullarını söylemek istedim," dedi bir açıklama ihtiyacı duyarak.

"O halde size arkadaşım diyebilir miyim?"

"Niye böyle bir soru sordunuz ki?" dedi, durdu. "Elbette, neden olmasın."

Uzun bir süre sustu, etrafına bakındı, biraz önce masanın üzerinde bıraktığı iskambil destesini tekrar alıp karıştırdı. Bıraktı sonra. Sıkıldı ya da konuşacak bir cümle aradı kafasında.

"Çoğumuz bu şehre aynı sıkıntıyla geldik. Aslında söylemek istediğim özel bir arkadaşlık, dostluk da değil tabi," dedi, "Doğu'da aynı kaderi paylaşmak, size çok uzak olan birini bile bir anda arkadaşınız yapar. Burada benimle aynı şartları yaşayan başka birileri de var, demek sizi öyle bir rahatlatır ki birçok olumsuzluk gözünüzde o an doğallaşıverir. "

"Şu an benimle konuştuğunuz gibi mi?" dedim. Gözlerindeki kıpırtı durdu birden, ne demek istediğimi düşündü, sonra konuşmasına kaldığı yerden devam etti.

"Evet," dedi, sonra, "ama asla burada kimseye güvenmeyeceksiniz. Hiç beklemediğiniz bir anda başına bir iş gelir, nasıl olduğuna sonra siz de şaşırırsınız. Çünkü her şey öyle olağandır ki bela size hiç bulaşmayacakmış gibi bir köşede durur."

"Ama siz bana çabuk güvendiniz. Yoksa hemen benimle konuşmazdınız."

"Yeni geldiniz. Bugün kimle tanışsanız, size aynı şeyi söyleyecekti," dedi, "burada kimseye güvenmeyin."

Üzerimizdeki tenteyi çepeçevre saran uçları kızıla dönmüş asma yapraklarından biri sonbahar mevsimini masaya düşürdü. Asma yaprağını elime aldım, kabarmış damarlarında başparmağımı usulca gezdirdim, sonra damarı iki parmağımın arasında ovalayarak toz haline getirdim. Parmak uçlarımda kuru, sarımtırak tozlu bir leke kaldı.

"Bu şehirle işiniz bittiğinde zaten o arkadaşınız dediğiniz insanlar bir kez olsun aramazlar," dedi. "İki yıldır buradayım. Bir kişi aradı, o da ev arkadaşımdı."

Sakin, dinlendirici bir ses tonuyla yakın bir dostunu uyarır gibi konuşmuştu. Biriyle birden bire yakınlaşmaktan, kaynaşmaktan, arkadaş olmaktan çekinirdim. Bir süre sonra onun, bütün iyi niyetine rağmen, ne zaman, nerede beni hayal kırıklığına uğratacağını beklemeye koyulurdum. Neyse ki Doğu'da arkadaşlık denilen şey yalnızca zorunlu bir birliktelikti ve Ayda hoşsohbet bir kıza benziyordu. Ancak güvensizlik sorununu söyleyen ikinci kişiydi. Metin'deki heyecan, tepki dolu bakışlar onda yoktu. Sarının şehir merkezinde çalışıyordu ve ona göre daha rahattı. Çayını usulca yudumlayıp gülümseyerek elini uzattı. Siyah ojeler parmaklarını zayıf ve daha uzun göstermişti. Yakından bakınca parmakları göründüğünden biraz daha kısa ve kalındı. Kırmızı ruj dudaklarını kalınlaştırırken, buğday tenini açmıştı. İri göğüsleri, vücudunu toplu gösteriyordu. Ayağa kalktı. Gidecekti. Sandalyesini geriye çekti. Bir genç kıza göre bel bölgesi oldukça geniş duruyordu. Ama uzun boyu o hantal halini, alımlı hale getiriyordu. Bacakları uzundu. Biraz kilo verse ona bakarken hiç bunları düşünmezdim. Dalgalı saçını omuzlarından alıp toplayarak kulağının arkasına sıkıştırdı. Gülünce daha sevimli ve sıcaktı. Ayakta bir an kararsız kaldı, sonra tekrar yerine oturdu. Sarının benimle sohbet etmekten hoşnut kalmıştı.

"Aileniz İstanbul'da mı oturuyor?" dedi.

"Evet ama aslen Balıkesir Gönenliyiz. Gönen'i bilir misiniz? "

"Gitmedim ama adını duymuştum."

"Güzel, şirin bir yerdir, insanı da çok sıcaktır. Ya siz, aileniz nerede oturuyor?"

"Aslen Dersimliyiz, ama yarım asırdır İzmir'de oturuyoruz. Bu yüzden bana hiç güvenme," dedi.

Dersimli olmak başlı başına zor bir durumdu. Devletin yıllar yılı ötekileştirdiği, yok saydığı hem Alevi hem de Kürt kimliğine sahipti. 1937'de mağaralarda, zehirli gazlarla on üç bin köylü öldürülmüştü.

Bir o kadar kişi de Anadolu'nun farklı şehirlerine sürgün edilmişti. Ulus devlet projesinin farklılıkları yok sayan homejen bir toplum yaratma politikasının kurbanlarıydılar. Solcu, muhalif bir aileden geliyor olmalıydı. Muhtemelen Dersim isyanında devlet tarafından batıya sürgün edilen ailelerdendi. Ancak İzmirli yanı daha baskındı. Giyimi de pek özenli değildi aslında. Füme rengi kazağı yıkanmaktan eskimiş, kazağın uzayan kollarını bileğinin üzerine doğru kıvırarak kısaltmaya çalışmıştı. İki tırnağının ojesi soyulmuştu. Devrimci kızlara özgü kendine güvenen, tok bir sesle konuşuyordu.

"İzmir yanınız daha ağır basıyor," derken, daha çok o rahat yönünü öne çıkarmasını ister gibiydim.

"Demek ki asimile olmuşum. Zaten Kürtçe de Zazaca da bilmem," dedi yine tok bir sesle.

"Demek ki pek tehlikeli değilsiniz."

"Bilmem, onu polislere ve askerlere sormak lazım," dedi, başını omuzlarının arasından çıkarıp bana doğru uzatarak.

"Aslında siyasi konularda konuşmak, politik tartışmalara girmek benim için üniversite döneminde kalmıştı."

"Bölge sıcak bir yerdir, kendini istesen de siyasi sorunlardan uzak tutamazsın. Tamam, amacım sizi kaygılandırmak değildi. Ama kendinizi olaylardan ne kadar sakınırsanız sakının, burada insanın hiç beklemediği anda başına bir bela gelebilir," dedi. Sonra yeniden başını omuzlarının arasına çekerek, "Aslında, böyle düşününce de insan neyse o olmalı diyorum. Bela gelecekse, bir şekilde gelir seni bulur zaten. Belki de bu yüzden sizinle rahat rahat konuşuyorum."

"Belki de güven duyacak birini arıyorsunuzdur," dedim. Sözüme karşılık derin bir nefes aldı ve bana gülümsedi, "Şöyle bir baktığında, buraya şehir bile diyemezsin. Ufacık, kendi içine sıkışmış, dünyadan uzak bir kasaba dersin ancak. Ama anlattığınız kadarıyla şehrin yarattığı korku, kendisinden daha büyük."

"Haklısınız, korku bu şehrin gölgesidir. Neyse, bu konu üzerinde durmayalım artık," dedi, yüzündeki kuşkunun üzerini hoş bir gülümsemeyle örterek, "başlangıçta öğretmen arkadaşlar, Bitlis'in şehir

olduğuna inanamazlar. Sonra kırsalda uzun süre kalınca, Bitlis'in bir şehir olduğunu hiç farkına varmadan kanıksamaya başlarlar. Bu duyguyu siz de yaşayacaksınız."

"Göreceğiz, " dedim. "Tarihsel bir dokusu var," diyerek de onunla konuşmaya devam etmek istedim, lokaldeki yabancılığımı, yalnızlığımı düşünerek. Güvensizlik derken bile sesinin sıcaklığı, söyleyiş biçimi, kelimenin soğukluğunu, kötü çağrışımlarını yumuşatıyordu.

"Şehir sadece eskiliğiyle kalmış, bir de meşhur evliya türbeleriyle," diyerek safça bir ciddiyetle bana bildiklerini anlatmaya çalışıyordu. "Her köşe başında bir türbe görürsün. Zeydun Mahallesi'ne gitmeniz gerekir. Aslına bakarsanız, şehir kendini yenileyememiş, yenileyemediği gibi dokusunu, ruhunu da bozmuş bir evliyalar kenti. Valilik, yerleşimi artık doğuya, Rahva'ya doğru kaydırıyor. Orası daha düz, yerleşim alanı için uygun bir yer, sanki orada yeni bir şehrin temellerini atıyorlar."

"Rahva neresi? Adı ilginçmiş."

"Eski bir Selçuklu kervansarayının bulunduğu bölgenin adı. Bir gün orayı da görürsünüz," dedi. O sırada bir sigara uzattım, almadı. Sigaramı yakarken, "Yarın arkadaşlarla göle gideceğiz, isterseniz siz de gelin. Ahlat'taki Selçuklu harabelerini görürsünüz, orası daha önemlidir, Rahva'da pek bir şey yok. Orada durmayacağız bile, kervansarayı yanından geçerken görmeniz yeterli."

"O zaman Rahva'nın yanından yavaş geçelim," dedim, sözüm ona bir alay gibi gelmiş olmalı ki dikkatle gözlerime bakarak, ciddiyetimi ölçmek istedi. Konuşurken o kadar ciddiydi ki insana değer veren sıcak, samimi havası hemen seziliyordu. Serin bir yel saçlarının arasından kadınlara has o kokuyu getirmişti.

Bahçe duvarının kenarındaki çiçek tarhlarına bakarken, "Gelirim," dedim masayı dumana boğarak.

"Yarın dokuzda lokalin salonunda buluşalım," dedi. Durgun ses tonunda bir heyecan kıpırtısı kıvılcımlanmıştı. Belli ki gelmemi istiyordu.

Volkmenden kaseti çıkarıp, kasetin diğer yüzünü yerleştirdi. Ezginin Günlüğü'nün *Bahçedeki Sandal* albümüydü. Müzik hakkında bir sohbet açabilirdim ama masadan kalkacak gibi duruyordu.

"İzninizle," diyerek, sandalyeden kalkıp gitti. İskambil kâğıtlarıyla masada öylece kalakaldım. Susup bir köşede kendimi dinledikçe, olmadık kaygılar tetiklenecek, yüküm daha da ağırlaşacaktı. Her ortam kendi sınırları içerisinde dönüyordu. Işıl'ın dediği gibi, kendimi bırakacak, ortamı yaşayacaktım. Sonra her şeyi burada bırakıp çekip gidecektim. Nasıl olsa arkadaşlık dedikleri şey de burasıyla sınırlıydı. Acaba geri dönebilecek miydim? Bu soruyu bir daha kendime sormamalıydım. Odaya çıkıp dinlenmeliydim. Uykusuz ve yorgun beden; bana uyuşukluk, dalgınlık ve gerginlik de verirdi.

Sıkıntıyla sağıma soluma dönerken yatağımda, karanlığın büyüyen boşluğu odayı sessizce kaplamıştı. Hızla toparlandım, sanki bir işim, acelem, gidecek bir yerim vardı. Aşağıya indim, salonun kapı ağzında kenarda durdum. Bu adam kapı ağzında niye duruyor demesinler diye içeriye tanıdık kimse arar gibi baktım. Ayda'yı okey oynarken gördüm. Kısa zamanda kendime tanıdık bir yüz bulmuştum. Masaya gidip gitmeme konusunda kararsız kaldım. Tek başıma masada birini bekliyormuş gibi oturmak daha sıkıcıydı. Cam kenarları doluydu. Duvar dibinde boş masa görünce gidip oraya oturdum. İskambil kâğıtları dağınık şekilde masada bırakılmıştı.

"Gülden buralı biriyle nasıl nişanlanabilir! Ay inanamıyorum. Sen kalk Eskişehirlerden gel, sonra buralı biriyle evlenmeyi düşün. Ailesi ne der buna! Anlamıyorum, anlamak da istemiyorum. İnsanların kendisine artık nasıl baktıklarını hiç göremiyor mu bu kız?"

"Nasıl bakıyorlarmış ki? Basbayağı kızı kıskanıyorlar işte. O çocuktan ne üstünlükleri var ki. Sanki köşklerden, yalılardan gelmişler. O yadırgayanların çoğu batıda şehirde bile yaşamamışlar. Biz öğretmenlerin çoğu köylü ayol, köylü! Hayatlarında kaç tane kitap okumuşlar, kaç kez sinemaya, tiyatroya gitmişler, farklı bir ortamda bulunmuşlar, bir sor bakalım onlara. Sadece üniversite bitirmek insana yetmez. Onların çoğunun derdi memleketten ev almak, araba

almak. Ayrıca seni de anlayamıyorum. Demokratım diyen bir insana böyle düşünmek hiç yakışmaz."

"Lafı çeviriyorsun, başka konulara getiriyorsun. Bunun demokratlıkla, köylülükle ne alakası var! Hem sen de bizi küçümsüyorsun. Kızım burada savaş var. Aynı zamanda buranın insanı senin benim gibi değil. Olayın vahametini anlamak gibi bir derdin yok ki. Ancak nutuk çekersin. Ne derdin varsa git onu öğrencilerine anlat, daha faydalı olursun."

"Ben onu bunu bilmem. Nasıl düşünürsen, düşün. Bildiğim çocuk olgun, kendini bilen biri. Hem bizim gibi de öğretmen. Nesi var bunun? Yoksa sen de mi Gülden'i kıskandın?"

"Dalganın sırası değil. Nesini kıskanacakmışım onun! Sonuçta buralı biriyle çıkıyor."

"Öyle deme, batıdan gelenlerin kızlarla nasıl oynadıklarını gördük."

"Nergis, senin derdin başka. En iyisi sen konuşma. Serap haklı. Kolay mı sanıyorsun doğulu biriyle, üstelik böyle bir yerde yaşamayı. Nasıl güveneceksin bu insanlara? Her şeyimiz farklı. Görevim bitse bir dakika bile bu şehirde durmam."

"Sevseydin böyle düşünmezdin. Gülden'le aynı sendikadanız, yakın arkadaşız diye söylemiyorum bunları."

"Vanlı Nadir'den dolayı olmasın bu kollamalar?"

"Bu da nereden çıktı şimdi?"

"Diyarbakır'a *Eşkıya*'yı Nadir'le izlemeye giden biz değildik."

"İnsanın arkadaşıyla sinemaya, tiyatroya gitmesinden doğal ne olabilir? Ben buraya köyden değil, Ankara'dan geldim kızım, Ankara'dan."

"Tamam ama bize haber vermeden gizlice gitmene de şaşırdık. Diyarbakır öyle yakın bir yer de değil. Başımızda bir erkekle, hep beraber rahatça gider gelirdik. Hem gece orada kalma sorunumuz da olmazdı. Serap'ın orada öğretmenlik yapan kuzeninin yanında kalırdık. Sahi gece nerede kaldınız? Bize sabaha kadar kitap okuduk, sanattan konuştuk falan demezsin herhalde."

Kafam başka yerlerde iskambil kâğıtlarıyla oyalanırken, gözümü masadan kaldırıp cam kenarına döndüm. Ayda hâlâ okey oynuyordu. Kalktım, masasına gittim.

"Oturabilir miyim?" dedim.

Gözlerini kim bu adam, der gibi bana çevirdi.

"Tabi," dedi eliyle sağ tarafındaki boş sandalyeyi işaret ederek.

"Umarım rahatsızlık vermemişimdir?"

Yüzü sivilceli kız, "Önemli değil," diyerek nezaketen bana cevap verdi.

Arkadaşlarıyla tanıştırmadan oyununa devam etti. Kayıtsızlığına alınmıştım, ama ona alınacak kadar yakınlığımız da oluşmamıştı. Yanlarında eğreti şekilde oturuyor, oyunlarına ilgisizce bakıyor, elimdeki kalemi parmaklarının ucunda sıkıntıyla çeviriyordum. Oyunlarının bitmesini bekleyecektim. Masaya yeni oturmuşken birden kalkmak tuhaf olurdu. Başka gidebileceğim bir yer de yoktu, sıkışıp kalmıştım işte. Sigara dumanı içerideki temiz havayı kirletmişti. Şehir burada boğuluyor, siliniyordu. Neredeyim ben? Beni buraya ne getirdi? Şimdi burada oturan benim ve bunun bir anlamı yok. Kendime yer edinmeye çalışıyorum. Yaşamım dediğim bu karmaşa ve ikilemler bir baş ağrısı gibi. Her şey acı veriyor. Pencere camından yansıyan görüntüye bakıyorum. Yanımdakilerle uzakta bir yabancı gibi duruyoruz. Yüzümde, bakışımda, duruşumda kaygı var. Aslında kime baksam bunu görüyorum. Vakit öldüren insanlar, gülerek, konuşarak, kızarak, oyun oynayarak camdan bakıyorlar. Zavallı, küçülen bir görüntü oluyorlar camda. Gölge gibi oynuyordu elleri, ağızları. Sesler şişiyor, anlamsızlaşıyordu.

"Hey," dedi, Ayda'nın karşısında oturan kıvırcık saçlı erkek arkadaşı. Okey atmıştı. Masanın sessiz ciddiyeti bir anda bozulmuştu.

"Olmaz böyle şey. Okeye dönüyordum," dedi sivilceli kız. Altlarına siyah kalem çekerek gözlerini daha belirgin hale getirmiş, böylece sivilceli yüzünün bıraktığı kötü etkiyi kırmaya çalışmıştı.

"Tamam, bugünkü okey faslı bitti artık," dedi iri dudaklı, kalın çeneli kız. O da saçını siyah zemini üzerine gölge yaptırarak, ışıltılı

renklerle hareketlendirmişti. Saçları ne kadar gürdü. Neden kızların saçıyla, sivilcesiyle uğraşıyordum ki. Ayda beni yeni fark etmiş gibi dönüp yüzüme baktı, sonra tekrar arkadaşlarına döndü.

"Arkadaş yeni, bugün geldi. Pardon, adınız Cihan'dı değil mi?"

"Evet," diyerek başımı salladım.

"İstanbul'dan gelmiştiniz değil mi?"

Başımı yine salladım. Benim hakkımda bildiklerini hatırlamaya çalışıyor gibiydi. Daha birkaç saat kadar önce kendisiyle konuşmuştuk oysa. Alındım, kendimi yeniden önemsiz biri gibi eksik, yalnız hissettim.

"Nihal, Şule, Sinan," diyerek tek tek arkadaşlarını tanıştırdı.

"Arkadaş yarın bizimle göle gelecek, öyle değil mi?"

"Evet, tabi," dedim.

"Nasıl buldunuz şehri?" dedi Sinan, kıvırcık saçıyla oynayarak.

"Güzel," dedim. Nedense konuşmak içimden gelmemişti. Sinan şaşkın yüz ifadesiyle bana baktı, sivilceli kızın siyah gözleri gülmek için aydınlandı.

"Hiç şaşırmadınız mı?" diyerek, sorusunun tam karşılığını almak istedi.

"Şaşıracak zamanım olmadı daha," dedim, sözü daha fazla uzatmamak için.

Bu kez Şule ve Ayda güldü. Sinan, kıvırcık saçına parmağını iyice dolayarak, sözümden hoşnut olmadığını ifade eden gözlerle bana baktı ve "Şaşıracağınız çok şeyle karşılaşacaksınız burada," dedi.

"Mesela, neye şaşıracağım?"

Sırıtan yüzler birden ciddileşti, belli ki yersiz konuşmuştum. Sonra yine güldüler, sanki bir espri yapmıştım. Kızların kendi aralarında kıkırdamalarına hep sinir olmuşumdur. Biraz samimiyetim olsa uyarırdım onları. Karşılarında sevimli, saf bir çocuk konuşuyormuş gibiydi üzerimdeki bakışları. Belki de içlerinden işin ukala adamın biri demişlerdir bana. Hoşlarına da gidebilirdim. İlerde görürsün gününü sen, diyerek basbayağı benimle dalga geçiyor da olabilirlerdi.

Sinan sinirle başını başka tarafa çevirmişti. Benden almak istediği cevap başka bir şeydi.

"Yalnız, kalenin yüksekliğine çok şaşırdım. O ağır taşlar birbirinin üzerine nasıl da çıkarılmış öyle!" dedim. Kızlar yine kıkırdadı. Ancak söylediğim şey Sinan'ın ilgisini çekmemişti. Gereksiz bir şey mi söylemiştim? Ne söylesem kızlar gülecek, o da kızacaktı. Durumu kurtarmak adına susmadım.

"Ha, bir de otobüsün neden şehrin girişinde yolcuları indirdiğine şaşırdım. Oysa indiğimiz yer şehir merkezinin tam ortasıymış," dedim. Bu kez kızlarla birlikte Sinan da güldü. Sanırım onların istediği gibi şaşıracak bir durum bulmuştum.

Nihal, sandalyesinden kalkarken Ayda, "Dur, otur biraz," dedi. Nihal düzgün bir fiziğe sahipti ama yüzündeki sönmüş sivilcelerin pütürlü kırmızı izleri güzel hatlarını gölgeliyordu.

Biraz daha oturmaya niyetlenmişken, silah ve top seslerinin gümbürtüsü lokalde yankılandı. Camları, masaları titretti. Şaşırmıştım. Neler oluyordu burada, daha kırsala bile gitmemişken... Gürültüyle sarsılan masaya sıkıca yapışmıştım. Bir top daha patladı. Cam kenarındaydık. Korunma refleksiyle başımı masanın altına eğdim.

Yaşadığım ilk öldürülme korkusuydu. Oturduğum yerde sarsılırken, karanlığın o yok edici, izsiz görüntüsüne rağmen daha yolu yarılamadığımız belliydi. Geçtiğimiz yerler sessiz, ışıksızdı. Ölüm olağan bir sessizliğin içinden insanın karşısına aniden çıkar, o dingin havayı bir anda bozardı. Gidiyordum işte, her şeyi arkamda bırakarak. Sonra yola dönüp bakıyordum. Otobüsün farı önümüzü tarıyor, karşımıza tek tük çıkan araçlara şoför selektör yaparak selam veriyordu. Yollar gitmekle değil, zamanla bitecekti. Yine saatime bakıyordum. Önümdeki koltuğun filesine sıkıştırdığım jelatinli bisküvi kutusunu yerinden hışırtıyla çıkardım. Dişlerimden çıkan kıtır kıtır sesle ancak

iki bisküvi yiyebildim. Sürekli aynı yerde oturmak insanı yoruyordu. Koridora çıktım ve arka taraftaki boş koltuklardan birine oturdum.

Uzun yolculuklarda yapılan bazı değişiklikler hoşuma giderdi. Başka bir arabada yolculuk yapıyormuş hissi uyandırırdı bende. Bu kez otobüsün sağ tarafındaydım. Başımı koltuğun altına doğru düşürüp iki koltuğa yayılarak oturdum. Önümdeki koltuğun tepesinde ışık yandı. Uyuyamayan biri daha kendini belli etmişti. Yalnız değildim. Yanıma biri otursa asla onunla konuşmaz, sürekli sohbet konusu açacak diye tedirgin olurdum. Eğer konuşursa konuya ilgisiz kalır, başımı başka tarafa çevirirdim. Genellikle başka bir koltukta oturan birini zaman geçirmek, yolculuğun sıkıntısını dağıtmak için izlerdim. Doğrulup ön koltukta oturan kişiye baktım. Genç bir erkekti: Kısa saçlarını başının sağ yanına yatırmıştı. Üzerinde beyaz gömlek vardı. Altındaysa iyi ütülenmiş kumaş pantolon olmalıydı. Yandan bakınca seyrek, terli bıyığını dudağının uç tarafından bir çizgi oluşturacak şekilde kesmişti. Bu haliyle tipik bir cemaat üyesine benziyordu.

İnsanın giyimiyle, görünümüyle kimliğini dışa vurmasını, buna ihtiyaç duymasını hiçbir zaman anlayamamışımdır. Kendimi ilk anda belli etmekten tedirginlik duyarım. Taşra kökenli, yurtlarda yetişmiş bir öğretmen olmalıydı. Avucunun içinde tuttuğu kitabı okuyor ya da ezberliyordu. Küçük kitaplar, hacminden ötürü bende hep ezberlenme düşüncesi uyandırırdı. Cemaatinin kapalı dünyası, sadece inanan, sıradan bir insan olmaktan öte kurallarıyla, düşünceleriyle, amaçlarıyla, duyarlılıklarıyla ona bir kimlik kazandırıyordu. Gasset'de böyle düşünüyordu. Cemaatine mutlak bağlılık, onu fazla sorgulatıp düşündürmeyecek ve o mutlak, kesin düşünceyle iç dünyasını dolduracak, soyut yarınları için kendisi gibi insanlar, toplumlar yaratacaktı. Herkes kendisi gibi olmak zorundaydı; çünkü anlam veremediği, küçümseyerek baktığı ötekiler onu hep rahatsız edecekti. Bir taraftan da ötekiler dediği insanlara bakarak, kendisiyle özdeşleşmiş cemaatiyle övünecekti. Bireysel istekler, düşünceler, duyarlılıklar onun için zayıflık, yetersizlik, eksiklik, güvensizlikti; çünkü onun adı-

na her şeyi bilen, en iyi düşünen, şüphe etmediği değişmez bir gerçek olan cemaati vardı ve bu, onun varlık nedeniydi. Benliği bir damlaydı ve o damlayı denize atarak umman olmuştu. Şu an yanına genç biri otursa, elindeki kitabı gizlice yanındakine göstererek kapar, kibar bir dille sohbet konusu açar, sonra konuyu tebliği yapacağı düşüncelere getirerek, güler yüzle, hiç bıkmadan saatlerce konuşurdu.

Belki de öyle biri değildi. Elindeki kitaba ve bıyığının biçimine bakarak, onun hakkında böyle düşünceler kurgulamıştım. Bense kıyıda ve yalnızdım. Arada kalmıştım; durduğumu düşündüğüm zemin, hep şüpheler ve belirsizliklerle parçalanırdı. Sonra o parçalardan oluşturduğum yeni zemin, aynı döngüye yeniden girerdi. Varoluşsal sıkıntılarım, arayışlarım ve sürekli yaşadığım çelişkiler, çatışmalar, karmakarışık düşünceler etrafında dönüp duruyordu. Gerçek oynaktı, ikircikliydi. Üniversitede sempati duyduğum, işte benim düşüncemi taşıyor dediğim bir yapının, partinin çalışmalarına, eylemlerine, üniversite sonrasında uzaktan bazen imrenerek bazen de ürkerek bakmaya başlamıştım. Kendime yakın bulduğum insanlar gibi artık inançlı ve heyecanlı birisi değildim çünkü. Oysa önceleri, yetmişli yılların ODTÜ Öğrenci Temsilcileri Konseyi tecrübesini duyarlı gördüğüm yeni öğrencilere hiç bıkmadan defalarca anlatır, sonra dernekte, kantinde diğer devrimci yapılardaki arkadaşlarla yerli yersiz siyasi tartışmalara girerdim. Bir taraftan da yeni çıkan Yeniden Dergisi'ni ve tartışma süreci yazılarını, kitaplarını ilgiyle takip ederdim. Ama sonraları birilerini etkilemek, değiştirmek içimden gelmez olmuştu. Önceleri bıkmadan, üşenmeden karşımdaki insanı ikna etmeye çalıştığımı hatırladıkça da şaşırıyordum kendime.

Doğrularım eskisi gibi kesin, değişmez bir gerçek değildi. Gerçek, her insanın durduğu yere göre değişebiliyordu.

Dünya güzel yarınlar için değişmeli ve dönüşmeli, diyorduk. Her zaman inanmak istediğim en güzel sözdü bu. İnsana yarınlar için bir umut, hedef veriyor, boşluğumuzu dolduruyordu. Herkese hitap edebilecek mutlak bir ideal düzen bir gün kurulabilir miydi? Ve onun adına verilen mücadeleler, bedeller yerini bulabilecek miy-

di? Sol adına hiçbir şey yolunda değildi. Aktif mücadele edenler için şartlar her zamanki gibi zordu ama bu kez çok yalnızdılar. Yetmişlerdeki kitleler arkalarında yoktu. Kavramlar yerli yerinde katı ve sert durmuyordu, yerinden sökülerek, yeniden sorgulanmaya başlanmıştı. Bir taraftan da toplumsal duyarlılıklar azalıyordu. Devlet görevlileri devrimci gençleri vatandaşın gözleri önünde öldürüyor, kimseden ses çıkmıyordu. Yolda, herhangi bir yerde rahatça yakalanabilecek devrimciler, hücre evlerinde kıstırılarak öldürülüyordu. Üstelik bu şiddet, kameralar önünde il emniyet müdürünün, teslim olmayacaklarını bile bile elinde megofon, 'teslim ol' çağrılarıyla bütün Türkiye'ye izletiliyordu. Bir grup vatandaşın da ölümlerin arkasından zafer sevinciyle İstiklâl Marşı okumasına tiksinerek bakıyor, insanlığımdan utanıyordum. Feda edilen hayatların karşılığı bu olmamalıydı. Hem insan hayatı biricikti. Kendinden sonraki güzel yarınlar için nasıl hayatını yok edebilir, yakabilirdi? Bu kadar keskin bir inanç insana çok fazlaydı. Karanlıklar, kendimizi yakarak mı aydınlığa çıkacaktı? Ya hayatlara kıyanlar, yaptıkları şiddetle insanlığını, varlığını yok ettiklerini bilmiyorlar mıydı?

12 Eylül askeri darbesinden bu yana işkencelerle, faili meçhul cinayetlerle, akla gelebilecek her türlü baskı ve yöntemlerle sol bitirilmeye çalışılmıştı. Bir kıpırtı, moral verecek rüzgâr yoktu arkamızda. Kimsemiz yoktu. Demokrasi, özgürlük mücadelesi sadece solun sırtındaydı. Askeri darbe üzerinden silindir gibi geçerek solu olmayan bir ülke yaratmak istemişti. Gençlik kariyer kaygısı peşinde koşan, işbilir yuppielere özendiriliyordu. Yaratılan siyasi boşluk da sistemi açıkça tehdit etmeyen dini cemaatlerle ve ona tabi olan gençlikle doldurulmaya çalışılıyordu. Asker şimdi onlardan da rahatsızdı: "Büyüyen irtica tehlikesine karşı sessiz kalınmayacağı" söylentileri gazetelerde dillendirilmeye başlanmıştı.

Devrimciler her şeye rağmen bugünlerini yarınlar için feda edecek kadar umutlu, inançlı ve duyguluydular. Onlara bakınca devrim sanki yarın yapılacaktı. Belki de solculuk böyle bir inanç, duyarlılıktı.

Her şeye rağmen umudunu kaybetmemekti. Ancak haklarını savunduğu işçiler bile artık devrimcilerin arkasından gelmiyor; sol, eskisi gibi ilerici görülmüyor, eski dünyaya ait bir değer, toplumsal hareket olarak algılanıyordu.

Medyada, akademi çevrelerinde küreselleşen dünyanın ve insanlarının çelişkilerinin sadece sınıf çelişkisiyle açıklanamayacağı baskın bir görüş olarak sürekli dile getiriliyor; sınıf, ideoloji eksenli tartışmalar yerini daha çok kimlik, cinsiyet, etnik, azınlık hakları, kültürel eşitsizlik ve çevreci konulara bırakıyordu. Yeni tartışma konuları da yeni toplumsal hareketleri başlatıyordu.

Gerçek oynaktı, ikircikliydi, taraf olmak zordu. Küçük, güzeldi, farklıydı, parçalıydı, insanlığın toplu kurtuluşu hayaldi. Birlik, kesinlik yoktu, farklılık, çokluk, çeşitlilik, değişebilirlik vardı. Gerçek açık uçluydu, belirsizdi, kararsızdı, imgeseldi. Neye tutunsak o gerçeklik civa gibiydi, ele avuca sığmıyordu, bir ironiydi, alaydı, oyundu sanki. Katı olan her şey buharlaşıyordu.

Biz, akla veda çığlıklarının atıldığı, tarihin sonu geldi tezlerinin, tüm dünyada sol bitti artık propagandalarının yapıldığı, duvarların, hayallerin yıkıldığı umutsuz dönemin gençleriydik. İnanca, umuda ihtiyacımız vardı; boşlukta gezilemezdi, insan tek başına bir anlam oluşturamazdı.

Avucundaki kitabını dikkatle okurken kıpırdayan dudakları duyamadığım kelimeler fısıldıyordu. Dudakları susunca, avucunun içindeki kitabı göğsüne bastırıp geriye doğru kaykılarak gözlerini yumuyordu. Elinin tersiyle buğulu camı sildi, baktı şöyle kendine; gölgesi titredi tekerden gelen sarsıntıyla. İçi de titremişti. Görünürde camı silen eli ve yansıyan kendisi dışında varlığını yeniden yumduğu gözleriyle birlikte ortamdan alıp götürmüştü. Hem yakınındaydım hem de uzağındaydım şimdi.

Kafasında susmayan sözcükler vardı. Ezberlerken sözcükleri içine çekmiş, göğsüne bastırmıştı. Kalbe ve ruha açılan yoldaydı; dudak fısıldamaya başladı. Artık avuçları açılıp kapanan kitaptı. Göğsü

ileriye doğru gidip geliyordu. Sanki diz çöküp oturmuştu koltukta. Ama oturan o değildi, başka birisiydi. Yola girmişti, ayak seslerini işitemiyordum, şimdi o bana Çin'den daha uzaktaydı. Aynı anda her yerde olan dervişlerin olduğunu duymuştum. Önümde oturan şu adam kim bilir şimdi neredeydi? Başka bir boyutta mı? Bu yüzden uzaklık ölçütleri de farklıydı, göreceliydi. Aslında her uzaklık başka bir uzaklığa göre değerlendirilir. Şu an bulunduğum ya da varmak istediği yere göre.

6

Yakıcı bir sıcak tenime diken gibi batıyordu. Üzerindeki yükleriyle beyaz minibüsler yazıhanelerin önünde sıra sıra durmuşlardı. Müşterisini alan her minibüs tozu dumana katarak garajdan çıkıyordu. Köylü kadınlar ağaç diplerinde, erkekler yazıhane önünde toplanmışlardı. Şoför, kalkıyoruz, dediğinde kadınlı erkekli bir grup hareketlenip minibüslere koştu. Camı tozdan görünmez hale gelmiş, içerisi tıka basa gıda maddesi ve küçük ev eşyalarıyla dolu yazıhaneye girip ağaç masanın bulunduğu boşlukta durdum.

Kasketli, çökük yüzlü adama, "Kışak arabası nereden kalkıyor?" dedim.

Eliyle işaret ederek, "Ha şuradaki minibüs, "dedi. Cama yapışmış tozdan dışarısı görünmüyordu.

Kapı aralığına çıkıp, "Ağacın iki sıra ilerisindeki minibüs mü?" dedim.

"Yoh, ha şuradaki," dedi. Minibüslerin hepsi birbirinin aynıydı.

Su içecektim. Masanın tozlu, kabarmış, çıkıntılı yüzeyinde eğreti duran su bardağının üzerinde yeni parmak izleri vardı. Bardağın her yerinde kıpırdıyor gibiydi parmak izleri. Bakır sürahiden döktüğüm su, bardağın içinde aldığı görüntüsüyle midemi bulandırdı. Kim bilir kaç ağız o bardaktan su içmişti. Yazıhane değil sanki gıda toptancısıydı. Şeker, un torbaları üst üste yığılmıştı. Kapı kenarında sarı yağ tenekeleri dizilmişti. Masanın arka tarafında bisküvi kutuları ve çay paketleri duruyordu. Cam kenarında ele sığabilecek büyüklükte silindir şeklindeki plastik kutuların içinde koyu renkli petek kütlesi

sırıtıyordu. Ufak tefek ev eşyaları içerideki küçük kapının önüne gelişigüzel koyulmuştu.

"Bunları siz mi satıyorsunuz?" dedim içerideki malları ve eşyaları elimle gösterek.

Adam niye soruyorsun gibi yüzüme bakarak, "Hepsi irsaliyeli ve faturalıdır," dedi. Niye böyle konuştuğunu anlayamadım.

"Sadece siz mi satıyorsunuz, diye sormuştum."

"Yoh, hepsinin sahabı var. Birazdan gelip alırlar. Akşama yazıhana boşalır," dedi, kırık Türkçesiyle.

Başımı sallayıp, dışarı çıktım. Yazıhanenin önünde terimi sildim. Garajın pudramsı toprağında bulanan, tenimizde eriyen, yapışan sıcağa bakarak kireç badanalı direğin önünde ayakta duran orta yaşlı kadına, "Kışak arabası bu mu?" dedim, kadın sırtını dönüp yere çöktü. Ne diyeceğimi bilemedim.

İki adım ötemde duran diğer kadının yanına gittim. Çenesinin altına sarkan beyaz başörtüsüyle ağzını kapayarak başını başka bir tarafa çevirdi. Valizimi iki basamak aşağı dikkatle indirip minibüsün yanında duran çelimsiz, sarkık yüzlü adamın yanına gittim.

Adam alt çenesini çevirerek, "Ha bu araba. Yalnız köyün gerçek adı, Niç'tir Niç," dedi, bana başka bir yerde duran arabayı göstermesini beklerken. Bir parmağıyla sol burun deliğini kapayarak yere sümkürdü. Cebinden çıkardığı buruşuk mendille burun deliklerinin içini sıyırarak temizledi. Midemi tutarak ön camdan içeriye baktım, dolu görünüyordu. Koltukların üzerinde başlar oynuyordu, sonra üzerime çakılı kalan gözleriyle birlikte başları da durdu.

"De haydin binek," dedi. Bize doğru koşturan birini gördüm. Gelen şofördü. Valizimi aldı, arabanın arka bagajına koydu.

Arka tarafa geçmek isterken, yanımdaki adam, "Sen ön koltuğa otur," dedi. Hep emir cümleleriyle konuşuyorlardı. İçeridekilerle baş hareketiyle selamlaştım. Çantamı yanıma alıp koltuğa oturdum. Bindiğim araba da arka tarafı tozu dumana katarak garajdan çıktı. Ana yola girdikten sonra bir süre daha ilerledik. Sağa, köprüye doğru döndük. Tabela, artık Mutki yönünü gösteriyordu.

"Araba Meydan'a kadar gidiyor habarın olsun ha," dedi.

O ana kadar sadece minibüs bulma telaşı yaşarken, ana yoldan çıkıp Mutki yoluna sapınca içimde sıkıntı veren kaygılar birdenbire depreşti. Yola, çevreye, şoföre sıkıntıyla bakıyor, başımı koltuğa dayayıp gözümü yumuyordum. Nereye gidiyordum ben?

Minibüs yavaşladı, frenle başım göğsüme düştü. Sağ tarafımda komando elbiseli, iri yapılı güvenlik görevlisi duruyordu. Göğsünün sağ tarafında, Özel Tim, yazıyordu. Erkekler minibüsten inip, masada oturan özel timin yanına giderek ellerindeki kâğıdı ona verdiler. Arabadan köylülerle birlikte ben de inmiş, ne olduğunu anlamaya çalışıyordum. Görevlilerden biri masanın üzerindeki meşin kaplı deftere aldığı kâğıtları not ediyor, bir diğeri de minibüsün üzerindeki bagaja çıkmış, eşyalara tek tek bakarak parmağıyla sayım yapıyordu. Bana bir şey diyen yoktu. Üstelik sayım yapılacak ne bir eşyam ne bir malım vardı. Bagajı kontrol eden tim, minibüsün merdiveninden aşağı inip masaya doğru yürüdü. Köylüleri kenara çekti. Masadaki arkadaşına bir şeyler söyledi, o da defterine baktı.

Masadaki görevli ayağa kalkarak,"Hadi iki paket çaya sesimizi çıkarmıyoruz. Niye bir çuval un fazla? Kiminse ortaya çıksın hemen!" dedi gözünü boş alana dikerek. Çiçek bozuğu yüzlü, yanık kahverengi tenli biri öne çıkıp dimdik, sopa gibi durdu.

"Amirim, gelecek ay şehre inemeyecem, vallah onun için almışım fazladan unu," dedi yalvaran, iç gıcıklayan ses tonuyla.

"Defterdeki kayda göre bu ay ancak bir çuval alabilirsin. Nasılsa her zaman kontrol edilmiyor, diyerek aldın unu değil mi seni çakal herif?" dedi sırıtarak. Başını sallayarak imalı bakışlarla sıraya girmiş köylülerin üzerinde gözlerini gezdirerek. "Adamı böyle yakalarlar işte. Biraz gevşesek, şehirde ne varsa köye taşıyacaksınız ulan," diyerek sinirini, abartılı bir azarlamayla yeniden gösterdi.

"Hayvan herif, indir şu çuvalı!" diyerek diğeri şimşek gibi gürledi.

Özel tim, ellerini önlerine kavuşturmuş, olan biteni sinerek izleyen köylülerinin yanına giderken, adam, yaşından beklenmeyecek

bir çeviklikle tazı gibi koştu, minibüsün üzerine hızla çıktı ve bir çuval unu aşağıda bekleyen şoföre sarkıttı. Şoför güçlükle ağır çuvalı tutup paytak paytak yürüyerek masanın yanına getirdi. Koyu renk oduncu gömleğinin üzerindeki beyaz lekeyi silkeledi.

Sayım yapan tim, elinin tersiyle, hadi gidin işareti verirken, "Hocam dikkat et, bunlara pek güvenme," diyerek beni de uyardı. Tedirgin, ne yapacağını bilemez bir halde etrafıma bakındım. Boşluk vardı; içimdeki her şeyi eritip yutan ve gözümde, zihnimde olan biten hiçbir şeye anlam veremeyen. Biri dürttü kolumu. Köylülerle birlikte apar topar arabaya bindim. Oradan kaçarcasına uzaklaştık. Ne olduğunu anlayamamıştım. Bir çuval unun kime ne zararı dokunacaktı ki? Esrar, eroin değildi ki? İnsanın en temel ihtiyacıydı.

Minibüste çıt çıkmıyordu. Biraz önceki azarın, gözdağının etkisindeydiler. Yol kıvrım kıvrım önümüze çıkıyordu. Yukarı doğru tırmanıyorduk. Güneş karşımızda kaskatı duruyordu. Hiç kımıldamadan keskin ışığını önümüze düşürüyordu.

Epey yol aldıktan sonra, "Elinizdeki o kağıtlar neydi?" dedim şoföre.

"İrsaliyeydi," dedi. Yazıhanedeki adamın bana malların irsaliyeli olduğunu boş yere söylemediğini anlamıştım.

"Peki neden un çuvalını sayılı alıyorsunuz? "

"De boş ver hoce, sonra nasılsa ögrenirsin," diyerek şoför konuyu kapadı. Yüzünde sessiz bir sinir dolaşıyordu. Avucundaki direksiyon simidi titriyordu. Koca araba, sürücüsü tarafından terbiye edilmişçesine itaatle ilerliyordu. Yabancıydım ve böyle bir yerde her şeyi kurcalamak iyi değildi. Biraz önce yaşadığım olay, sıkıntımın üzerine sıkıntı eklemişti.

Yola bakıyor, dağın yamacını keskin virajlarla tırmanırken, kaç tepe inip çıkacağımızı düşünüyordum. Dik bayır ve uçurum yürek hoplatıyordu. Her yeri kuş bakışı izleyebiliyordum. Aşağılarda yemyeşil tarlalar, düzlükte kımıltısız uzanıyordu. Ne insan vardı ne de hayvan. Neden hiç köy yoktu?

Karşımızdan araba da gelmiyordu. Sağ yanımda çıplak kıraç toprağa yapışmış tek tük bodur çalılar ve dikene benzer otlardan başka bitki

yoktu. Uçurumun aşağısındaki yeşil düzlük, tek iç açıcı manzaraydı. Orası da bir tenhalığın, cansızlığın içerisine sıkışmıştı. Gönen'in en kırsal yerlerinde bile bir adamla ya da bir hayvanla karşılaşırdın. En azından gözden uzak yerlerden gelen su motorlarının patırtısı, tarım işçilerinin bağırış çağırışlarını duyardık. Doğudan batıya mevsimlik ucuz tarım işçileri gelir, tarlaların bir kenarında çadır kurarlar, kentten ve köy ortamından kopuk, sazlıktan yaptıkları tek odalı baraka benzeri evlerde veya çadırlarda çoluk çocuk yaşarlardı. Bizim oraların hareketi, çekim gücü, aldığı göçlerle sanırım buraları tenhalaştırmıştı. Karşımızdan polis panzeri geliyordu. Şoför yolun sağına doğru arabayı çekti. Panzer yanımızdan vınlayarak geçti. Minibüsün arka koltuğunda biri öğürüyordu. Arkama döndüm. Başında uçları kırmızı boncuklu, beyaz eşarplı kadın ağzını siyah poşetin içine uzatmış, kusuyordu. Benzi atmıştı. Hastaydı veya araba tutmuştu. Erkeklerle göz göze gelince önüme döndüm. Keskin virajı dönerken, sol omzum neredeyse minibüsün göğsüne değecekti, arabanın ön tarafına elimi dayadım.

Uzun bir rampa çıktı önümüze. Araba düşük vitesle ağır ağır yol alıyordu. Rampayı yürürcesine çıkıyorduk. Yol kenarındaki bodur çalılık geçip giden arabaların egzoz dumanlarıyla asfaltın siyah rengine bürünmüştü. Dikiz aynasına iple bağlanıp sarkıtılmış büyük nazar boncuğu eskisi gibi cama çarpıp sağa sola salınmıyor, kıpırtısız, olduğu yerde asılı duruyordu.

Kuru hava, sıcağı keskinleştirmişti. Rampanın bitiminde bir çam ağacının tepesi kendini belli etti. Çam ağacına varsak, yol bitecek miydi? Yukarı taraftaydık, serin bir esinti geldi camdan. Karşımızda boylu boyunca dimdik uzanan kavak ağaçlarının arasında binalar görünüyordu. Orası Mutki olmalıydı. Kıraç bir tepeden çıktıktan sonra Mutki'nin aşağısındaki düzlükte üzeri toprak damlı taş evler, kenarları kamışlarla örülü, üzeri otlarla, çalılarla kaplı ne olduğunu bilemediğim çadıra benzer yapılara ve otlayan koyunlara, büyükbaş hayvanlara rastladım. Yol sağlı sollu ikiye ayrıldı. Sağda özel timin küçük bir karakolu vardı, araba durmadan yolun soluna saptı. Ka-

vak ve ceviz ağaçlarının arasından geçiyorduk. Önü açık, yerden iki metre yükseklikte askeriyenin karargâhı sanki gizlendiği yerden birdenbire karşımıza çıkmıştı. Biraz daha yukarı çıkınca askeriyenin bahçesiyle aynı hizaya geldik. Kapı ağızlarında nöbet tutan ve çalışan askerleri, yeşil renk arabaları gördüm. Karşıdan gelecek olan minibüsü bekliyorduk. Ceviz ağaçlarının göğe dağılmış dalları gün ışığını perdeliyor, dibine tatlı bir serinlik bırakıyordu. Yol tek şeride düşmüştü. Araba korna çalarak şoförümüzü selamlayıp geçerken, bizim araba da hareketlendi, hızla yukarıya çıktı. Mutki'nin stabilizeli ana caddesine girdik. Geniş ama kısa bir caddeydi. Yüz metre sonra cadde bitti. Şoför marketin önüne arabayı çekti.

"İlçe milli eğitimin binası nerede?" dedim.

"Marketin bitiminde, hemen iç tarafta," dedi göbeğini okşayarak.

Üç adım sonra başımı çevirdim, iki katlı mat, gri renkli hükümet binası karşıma çıktı. Bahçesi bile yoktu, önü toprak alandı. Bir kenarı yerinden çıkmış gibi duran aşınmış kapı ardına dek açıktı. Binaya girdim. İçeride bir yerden başka bir yere koşuşturan, sıra bekleyen insanlar olacağını sanıyordum. Ancak hiç kimseye rastlamadım. Koridorda yürürken topuk sesim çınlıyordu. Binanın dört duvarı arasına sıkışmış hissettim kendimi. Şişman bir kadın çıktı önüme. Elindeki kırmızı sepeti göbeğine yaslamış, götürüyordu. Yeni yıkadığı çamaşırları mı asacaktı? Yürürken yağlı, varisli bacakları ayak bileklerini kıracak sandım. Arkasında gördüğüm gölgeli yüzlü bir erkek memur, elinde evrak, hızla karşı odaya geçerek kayboldu. Yarımdan plastik bir top geçti, yavaşça yuvarlandı.

"Hadi tutsana," dedi arkamdan bir ses. Koştum, topu ayağımın altına alıp bekledim.

"Hadi vursana," dedi. Ayak bileğine kadar inen varisli bacağını âdeta sürüklüyordu. Gülme sesi geldi ayağın dibinden, hayır ses yukarıdan aşağıya dökülüyordu. Başımı kaldırdım burnumun ucunda kıvrımlı göbek titriyordu. İyice doğruldum, kadının çenesinin altından yağ sarkmış, sallanıyordu. Ağzı açıktı. Gülüşü nefesiyle kulağıma doldu.

"Ay, şaşkın seni," dedi sonra. Ben mi önünü kestim, o mu kesti, bilemedim. Sepete evraklar istiflenerek koyulmuştu. Eğilip yere bıraktı. Arkamda, bacaklarının dibinde bir kıpırtı vardı. Döndüm, bacaklarından tutundu.

"O şaşkın kaymakamın oğludur, burada bizimle oynar," dedi kadın. Dik saçlı, topaç suratlı çocuk sırıttı. Duvara dayandım. Topa vurdu, sepet devrildi, evraklar yere saçıldı. Bacaksız, topun peşindeydi koşar adım. İple bağlanmış evraklar köşeli, sağlam duruyordu, diğerleri dağılmıştı.

"Bak şu şaşkının yaptığı işe," dedi yeniden dosyaları, saçılmış kağıtları istiflerken. "Bunlardan biri senin olmasın?"

Binayı titreten bir gürültü duydum. Duvar titriyordu, tavana baktım.

"Tank bunlar, alışırsın," dedi kadın. Gürültü artınca binanın sallanması da arttı.

İki kapı arasındaki duvara on santim arayla üç tane bordo çerçeveli tabela çakılmıştı. Benden yana olan milli eğitim müdürünün, diğeri kaymakamın odasını gösteriyordu. İki odayı da karşısına alan, şube müdürü yazılı odaya girdim. Duvarlar, ağaç masa, koltuklar, sehpa, meşin sümen, küçük kutular, masanın gerisinde büyük döner koltukta oturan yaşlı adam, kahverenginin tonları arasına sıkışıp kalmışlardı. Koltuğunu kenara çekti, bir süre öyle hiç konuşmaksızın durdu adam. Parmaklarının arasından çıkan gri duman, gri saçlarını yalayarak havada dönerken bulanık, kör bir ışık gibi adamı çevreledi. Boğuk boğuk öksürerek gırtlağındaki gıcığı temizledi, derin bir nefes verdi.

Hiç yüzüme bakmadan, "Siz de mi göreve başlamak için geldiniz," dedi, bana işveren patron ağzıyla yaklaşmıştı.

"Evet," dedim. Adam önündeki elektronik daktilodan başını kaldırmadı.

"Bekle," dedi, kendisine aceleyle bir iş yaptıracakmışım gibi. Koltuğa otursam içinden, ya saygısız biri diyecek ya da ters ters gözüme bakacaktı. Amir sayılırdı, işi yokuşa sürebilirdi. Makamın insanı yutan, kaybeden, sonra onun içinden bambaşka örtülü kişilikler çıkaran

yanları vardı. En yakın arkadaşını bile makam örtüsünün altında tanımaya zorlanırdı insan. Böyle durumlara alışmıştım. Kazara, buyurun oturun, diyen şube müdürleri de görmüştüm. Çok ısrar etmezlerse nezaketen, sağ olun, diyerek koltuğa oturmazdım. Zile bastı, bir süre bekledi, kapıya bağıracakmış gibi dönüp baktı.

"Buyurun müdürüm," dedi kıvırcık saçlı adam.

"Asteğmen öğretmenlerin göreve başlama yazılarını yazacaksın," dedi. Odaya müdürün kızgın bakışlarının arasından iki kişi daha girdi.

"Yazdım, hepsini kırmızı sepete koydum. Buraya gelmedi mi?" dedi. Ellerini önünde kavuştururken sesi de kısılmıştı. Bir cümle daha konuşsa duyamayacaktık onu. Sanırım aklı sepete takılmıştı. Askeriyeden aldığımız kâğıdı ve personel kimlik kartlarımızı memura uzattık.

"Siz de gidin," dedi bize. Bu kez üçümüzün suratına dikkatle bakmıştı. Memurun peşi sıra odadan çıktık, çalıştığı büyük odanın kapısının dışında bekledik. Üçümüzün sakin duruşunda gizli bir endişe vardı.

Minyon tipli öğretmen, "Sizi lokalde gördüm. Okey oynayan bir grupla oturuyordunuz," dedi Denizli ağzıyla. Yüzüne bakmadım, cevap da vermedim. O an müdürün tavrını yansılıyor gibiydim. Onu önemsemediğimi görünce sinirle yüzü gerildi, başını yere eğdi.

Kadın elinde kırmızı sepetle gelip beklediğimiz odanın kapısından içeri girdi.

"Niye benden izinsiz götürüyorsun?" dedi kıvırcık saçlı memur. Ama bu kez kendine güvenen, kızgın, oldukça da tok bir ses tonuyla konuşmuştu.

"Tamam şefim, sepetleri karıştırmışım," dedi iri gövdesinden süzülerek çıkıp esneyen yumuşak, gönül alıcı sesiyle memur.

Sırtını dağa dayamış, tek cepheli, titrek kara kamu binasından çıkarken, göreve başlama yazımı cebime koymuştum. Beni bekleyen belirsizliğe, her gün kaygıyla kafamda biçimlendirdiğim köye, köy yaşamına nihayet gidiyordum artık. Var olan tek şey tüm ağırlığıyla

yalnızlığımdı şimdi. Nedendir bilmiyorum, bu gökyüzünün gümüş grisi, dayanılmaz bir hüznü, karamsarlığı okşayarak canlı tutuyordu. Kulağımdaki mekanik motor sesi, başka sesleri de çiğniyordu. Seyrek tepelerden sonra yamaçlarda küme küme çalılar çıkıyordu önümüze. Yamacımızdaki killi toprak kırmızıya dönmüştü. Sırtı yola dönük yaşlı bir kadın yamacın eğimli kırmızı toprağında ne topluyordu ki? Kekik olabilir miydi? Tek tük çam ağaçları kuru, dikenli çalıların arasından etrafa yeşil bir canlılık vermeye çalışıyor gibiydi. Sol tarafımızda görünen dağın iç taraflarına doğru giden kırmızı toprak yola giriyorduk şimdi.

Şoför, "Yol güvenliği kalkmadan geçsek şu yolu," diyordu. Gözleri taş kesilmiş gibi önüne bakarak, kısık sesle konuşmuştu. Ya kendi kendine söylenmiş ya da benimle konuşmuştu.

Yol, dağın iki arasında kalırken, bir boğaza girdiğimi fark ediyordum. Göğün ışığı gölgeleniyordu. Sol yanımızda bir şerit üzerinde akan cılız suyun başka yataklardan gelen debisi yüksek suyla birleşerek genişlerken, suyun çağıltısını duymaya başlıyordum. Geçit sandığımdan daha geniş ve düzdü. Su kenarındaki yemyeşil çayırlara, çalılıklarla kaplı dik yüksek yamaca bakarken, yavaş yavaş çam ormanına giriyorduk. Serin ve loş hava, ormanın yemyeşil görüntüsüyle birlikte yolu içine almıştı. Kocaman kaya taşlarının üzerinden hızla akan su ne kadar da berraktı. Keşke burada dursak suyun serinliğini yüzümüze çarpsak, sonra kana kana içseydik suyu.

"Yol çok güzel," dedim.

"Güzel, ama Çaygeçit burasının en tehlikeli yolu. Geçiş yeri," diyerek saatine baktı şoför.

Güvenlik endişesi yolun iç gıcıklayıcı, hoş görünümünü doğadan koparıp ürkütücü bir durgunluğun içerisine sokuverdi. Hiçbir güzel görüntü bana eşlik etmiyordu artık. Doğadan yemyeşil fışkıran çayırlar, çalılıklar, ağaçlar, çağıldayan su şekilsiz bir görüntünün arkasına saklanıyordu. Yolun akışına, arabanın tümseklere çıkıp inmesine, çukurlara girip çıkmasına bakarken dalıyor, yolu da izlemediğimi fark ediyordum. O anlaşılmaz yüzler, sanki çömelmişler,

oturmuşlar gizlendikleri yerden gölgelerini önümüze düşürmüşlerdi. Tehlikenin bulanık dere yatağından, ağaç gövdelerinin arkasından ne zaman önümüze çıkacağını bekleyecektim. Nasıl insanlardı? Elbette bizim gibi elleri, yüzleri, kolları, bacakları vardı. Şu an benim için tehlike oluşturmaları onları zihnimde tuhaf bir canlıya dönüştürmüştü. Kaçırırlar mıydı beni? Öldürmeden önce kendimi anlatma fırsatı verirler miydi bana? Eğilip arabanın hız ibresine bakıyordum. Hızı seksendi.

"Bu yol ne zaman bitecek?" dedim.

"Hava kararmadan biter," dedi kara bıyıklarının altındaki kalın dudakları.

"Peki, yol güvenliği kalktı mı?"

"Bizi bekliyorlarsa kalkmamıştır," diyordu sakin bir tavırla.

Biraz önce yol güvenliğinin kalkabileceğine telaşlanan kendisi değilmiş gibi konuşmuştu. Dikiz aynasından arka tarafı gözledim. Minibüste bir hareketlilik oldu. Çuvalını bırakmak zorunda kalan adamın sinirli bakışlarıyla göz göze geldim. Başımı ön cama çevirdim. Şoför, ortamın bungun havasını dağıtmak istercesine bir kaset koydu teybe. Çalgısız, hızlı hızlı konuşur gibi türkü söyleyen adamın sesi kulağımda çınlıyordu. Adam ne anlatıyordu acaba?

Bir pınar suyu yolu çamurlaştırmıştı. Arka tekerlekler çamurlu suda patinaj yaparak minibüsün arkasını sağa sola kaydırıyor, arabayı yalpalatıyordu. Bir türlü ilerleyemiyorduk.

Şoför sinirle arabayı boşa alıp arkasına dönerek, "Selim, arabanın arka tekerinin altına taş koy," dedi. Çuvalını kaybeden adam, yanına bir kişi daha alarak aşağı indi.

Arka taraftan, hadi, diye sesleniyorlardı. Şoför arabayı vitese alıp gaza basarken, tekerlek taşın üzerinden geçiyor, bir adım yürüdükten sonra tekrar patinaj yapmaya başlıyordu. Çamura buldukları taşları koydular. Gazdan ayağını çekip sinirle direksiyona vuran şoförün öfkesi, arabanın kolayca çamurdan çıkamayacağını söylüyordu. Çevreme bakıyor, Çaygeçit denilen bu tehlikeli yerde mahsur kalmaktan çok korkuyordum. Bu yolda giden en son araba olmalıyız ki

ne arkamızdan ne de karşımızdan bir araba geçmişti. Yine, hadi, diye seslendi biri. Şoför sanki arabayı kendi de itecekmiş gibi direksiyonun üzerine doğru eğilip başını öne uzatarak, var gücüyle gaza basıyor, motordan kulakları sağır eden bir bağırtı yükseliyordu. Araba yerinden hiç kıpırdamadı.

Başını camdan çıkararak, "Nasıl taş koydunuz da araba hareket etmiyor?" dedi. Sonra Kürtçe bir şeyler söyledi. Sağır gibi ona baktım.

"Hoce sen de arabaya bir el at," dedi.

Aşağı inip arka tarafa geçtim. Benimle birlikte iki kişi daha inmişti. Patinaj yapan arabayı hızla ittik, tekerlek bir metre kadar gittikten sonra durdu, yerinden kıpırdayamadı. Arabayı yeniden harekete geçirince, tekerlek yeniden kaymaya başladı. Etrafına çamur sıçrattı. Sol tarafta olanımız ön tarafa eliyle, dur işareti verdi. İrili ufaklı taş toplamak için her birimiz bir tarafa dağıldık. İki kadın da arabadan elleri böğründe bize bakıyordu. Yamacın dik yerlerinden yola düşmüş, irice üç taş alıp tekerleğin önüne koydum.

Bir an evvel buradan çıkıp gitmenin telaşıyla, "Hadi itelim arabayı," dedim tekerleğin önüne koyduğum taşlara bakarak.

"Şoför arabayı çalıştırsın hele," dedi yaşlıca bir adam kasketini düzelterek. İkimiz de aynı anda havaya bakmıştık. Gün batıyordu.

Gazın yükselen sesini duyar duymaz, arabayı hızla iterek yürüttük. Minübüs kendiliğinden çamurda debelenmeden yol aldı. Biraz önce taş aldığım dik yamacın bulunduğu yerden sinsi bir gölgenin üzerimize doğru kayarak indiğini hayal ederek, hızla koştum. Soluk soluğa kapıyı açtım, ön koltuğa oturdum. Arkama bakmak artık en son yapacağım hareket olurdu. Şoförün öfkesi gitmiş, üzerindeki ağırlık kalkmış, yüz ifadesi hafiflemişti. Sakince yerinde oturuyordu. Dikkatle teyp dinliyordu. Hiç acelesi yoktu sanki, biraz önce öfke patlaması yaşayan kendisi değildi. Ağır adımlarla arkamızdan gelen köylülere, acele etmeleri için ne kızıyor ne de elini camdan çıkarıp işaret veriyordu. Benden başka kimse gitmek için kaygılanmıyordu. Kim bilir bu yolda kaç defa çamura batıp çıkmışlardı. Sürgülü arka kapı gıcırdayarak açıldı. Birer ikişer Kürtçe konuşarak arabaya bindiler. Ne

konuştuklarının bir önemi yoktu. Nasılsa arabaya binmişlerdi, artık gidecektik. İşte gidiyorduk da.

Hiç yol alamıyor gibiydik. Yolun ne başı vardı ne de sonu. Kendi çevremizde dönüyorduk. Acelecilik, sabır, korku yolun uzayıp giden belirsiz çizgisinde beni iterek, çekerek ikilemler yaşatarak, sürüklüyordu.

Ağaçlar ağaç gibi, taşlar taş gibi ifadesizdi. Akışı durmayan bir tek suydu, sanki o da aktıkça kendi içine çekiliyordu, fıskiyeden akan havuz suyu gibi devir daim içindeydi.

Yol sağa doğru kıvrılırken beyaz bir minare karşımıza çıktı. Gelmiştik. Vakit namazını kaçırmak istemeyen bir mümin gibi caminin bulunduğu yere bir an evvel varmak istiyordum. Oraya yaklaşınca sol yanımda taş duvarları yıkılmış, çatısı göçmüş, terk edilmiş evler dikkatimi çekti. Ne olmuştu bu köye? Yıkılmış, boşalmış evlerin orta yerinde minare korkuluk gibi dimdik duruyordu. Minibüste inme hazırlığı yapan yoktu. Bu köyde inseler camiden başka nerede kalabilirlerdi ki? Aşağıdaki çayırda kurulmuş köyü kendi haline bırakarak, oradan hızla geçip uzaklaşıyorduk. Kim bilir kimler yaşamıştı bu köyde.

Uzakta yola birer ikişer atlayan eli silahlı adamları görünce irkildim. Saçlı sakallı adamlardı. Ne askere benziyorlardı ne de polise. Kimdi bu adamlar? Koltukta kaskatı kesilmiştim. Henüz yirmi yedi yaşındaydım ve daha otuzuma bile gelmeden ölmemeliydim. Her şey burada bitmemeliydi. Kaçacak yer de yoktu. Çaresizce yakalanmıştım. Canım acıyacak mıydı? Üzerime doğrultulmuş silahın önünde nasıl duracaktım? Her şey bir anda olacaktı. Yakaladıklarında beni bırakırlar mıydı? Ben bir öğretmendim. Buraya kimseyi öldürmeye gelmedim. Öldürülen, kaçırılan öğretmenler duymuştum. Bırakmayacaklardı. Belki de beni bilmediğim bir yere sürüyüp götüreceklerdi. Kaçıracaklardı. Bir öğretmeni yanlarına alıp ne yapacaklardı ki? Kolayca ölmemi istemiyor olabilirlerdi. Ağır ağır ölecektim. Acı çekerek. Onlara yaklaşmıştık. Ne soracaklardı? Ne söyleyecektim onlara?

"Hoş geldiniz," dedi biri. Sesimi çıkaramadım ama neden, hoş geldin, dedi ki? Benimle alay mı ediyordu?

"Öğretmenim," diyebildim ama o ses benden çıkmamıştı. Başka biri yerime konuşmuştu sanki; korkudan ağzım kurumuş dudağım birbirine yapışmıştı.

"Biliyorum, ne önemi var ki," dedi umursamaz bir ses tonuyla.

"Yeni misiniz?" dedi başka bir ses. Buraya önce ya da sonra gelmem çok mu önemliydi? Başka birini mi arıyorlardı? Aceleleri yok gibiydi, birazdan beni arabadan indirirlerdi.

"Evet ama geri döneceğim," dedim.

Konuşan yine ben değildim. Başka biri beni korumak için konuşmuştu. Korkudan ağlıyordum, üstelik onları görmüyordum bile.

Ben ağlamıyordum, orada değildim, başka birini yakalamışlar, ona soru soruyorlar, o da konuşuyordu. Ben ölmeyecektim. Bu gerçek değildi, bir öğleüstü uykusu kâbusuydu.

"Anlamadım, " diyordu.

"Hoceyi ne konuşturup duruyorsun, binsene arabaya," diyordu şoför. Metin'in bahsettiği koruculardan biriydi. Göğüslerindeki bayrağı görünce, rahatladım. Ellerindeki silahla sıkışarak arabaya binmeye çalışıyorlardı. Yanıma bir kişi oturdu.

Metin koruculara da güvenme, demişti.

Meydan kasabasına gelmiştik. Minibüs bir kahvenin önünde durdu. Önümüzdeki masaya yaşlı iki köylü kurulmuştu. Arabadan aşağı indik.

Kahveci boş bir masanın sandalyesini çekerek, "Bıyır otir hoce," dedi.

Şoför valizimi kahveciye getirip teslim ederken, "Menfez yapılınca gelir, valizi senden alırım, bu valiz hocenindir ona göre," dedi.

"Başım gözüm üstüne," dedi beni süzerek.

Sekiz-dokuz yaşlarda bir çocuk, ne içersiniz demeden getirdiği açık çayı, tepsiden alıp elime tutuşturuverdi. Ağzıma aldığım şekeri kıtlama yapmak için ağzımı buruşturarak çaydan bir yudum aldım.

Kahveci, "Ben Sabri, Altındiş Sabri derler bana," diyerek kendini tanıttı.

"Cihan," dedim elimi ona uzatarak. Memnun olduğunu belirten bir ifadeyle sırıttı, sanki sırıtan ağzı değil parlayan altın dişleriydi. Boşuna Altındiş Sabri, diyerek kendini tanıtmamıştı. Kısa boylu, çelimsiz gövdesinin eksik bıraktığı görkemli duruşu, altın diş taktırarak sağlamak istemiş olmalıydı. Üst dudağına sarkan kırçıl bıyıklarının hemen altında sarı dişleri sönmüş, feri kaçmış kireç gibi duruyordu. Altındiş sinirden kızardı, de hadi, dedi yanında dikilip duran çocuğa.

Şekeri çayda eritirken biri uzun boylu, diğeri kirli sakallı iki korucu yanıma geldi. Uzun boylu olanın yüzü de uzundu. Sakin bir tavırla cebinden tütün tabakasını çıkardı. Tütünü parmaklarının arasına açtıkları kâğıda bir çırpıda sarıyorlar, sonra kağıdı dişleyerek, ıslayarak, dudaklarının ucuna çıkardıkları dilleriyle de yalayarak sigara haline getiriyorlardı. Bu yaptıkları alışkanlıktan öte bir beceriydi. Nasırlı, uzun parmaklı eller, tütün kâğıdını yuvarladıkça bir kadın eline dönüyordu. Sonra her rulo parmakların arasında bir anda paketten çıkmış sigara halini alıyordu. Fakat tütün sarmayı durdurunca, eller eskisi gibi silah tutan kaba, kırmızı ellere dönüyordu. Uzun yüzlü, diline yapışan tütünü dişiyle sıyırıp tükürerek gözüme bakıp adımı sordu. Sonra sakalının üzerine çıkmış tütün sarısı pos bıyığının içerisinden ağzını çıkarıp geniş bir yüzle gülerek, ben Kulik, dedi.

"Cihan," diyebilmiştim. Diğeriyse sakalının altından sırıttı. Kirli saçlarının üzerinde kasket izi şekillenmişti. Terli saçlarını havalandırmak istemişler, izin üzerine kasketlerini yeniden geçirmişlerdi. Ellerindeki silah ise nereye, hangi tehlikenin içine geldiğimi soğuk metalik görünümüyle ifade etmeye çalışıyordu. Gideceğim yer belli, neyle karşılaşacağım ise belirsizdi. Soru sormamalıydım kendime. Her soru başka bir sorunun belirsizliğini oluşturuyor, beni içinden çıkılmaz cevaplar aramaya zorluyordu. İçtiğim çay ağzımda şişiyor, yutkunamıyordum. Önümüzdeki Deliçay taşlara sürtünerek, yüksek kayaların etrafından dolana dolana akarak, köpürerek hiç bilmediğim yerlere doğru gidiyordu. Baharda yukarılardaki kar eriyince,

Deliçay adı gibi kudurur, taşların, kayaların üzerinden atılır, ayaklarınızın dibine kadar gelirdi. Baharda gelseydim buraya, suya atlar, hiç bilmediğim yerlere doğru kendimi bırakırdım. Göreceğim nice yerler, yaşayacağım nice yıllar vardı önümde. Belki de boğulur, bir kaya dibinde şişer, çürürdüm sonra. Burada düşündüğüm her olasılığın sonucu ölüme çıkıyordu.

"Çayını iç de hava kararmadan gidelim. Yol bu saatten sonra tehlikelidir. Üç dört saatlik yolumuz var," dedi Kulik. Korkuyla geridim, dondum, nefessiz kaldım birden. Sırıttı sonra, elimize düştün artık dercesine.

"Nereye?" dedim. Önümüzde gökyüzüne asılı gibi duran dağı gösterip, "Niç'e," dedi.

7

Beklentilerim elma elma dalından düşüyordu; yerinde çürümüş, kendini taşıyamıyordu. Hayat kopuk, gelecek uçurum, düştükçe paramparçaydım. Kendimi dinledikçe dağılıyor, içim acıyordu. Koridora düşen elmayı alıp soymuş,

"Yer misiniz?" diyordu.

Çürük kısımları bıçakla oyarak temizlemişti. Yumuşamış elma ısırılmadan eriyordu ağzımda. Çürüğün görünür kısımları temizlense de kokusu, tadı, elmanın her yanına sirayet etmişti. Muavinin ısırık sesini duyuyordum. Karanlıkta insan sese daha dikkat kesiliyordu. Sebepsizce geceye, dışarıdan cama aniden çarpıp geçen ışığa irkilerek bakıyordum. Biri of çekse, tiz bir horlama sesi bıraksa görünmezlikte sesin geldiği yeri arıyordum. Bir anlamı yoktu onu bulmanın. Ancak gereksiz bir merak duygusuyla basit bir horlama sesinin peşine düşebiliyordum. İnsan yalnızken ya kendini dinler, deşer ya da çevresiyle oyalanırdı. Her iki hal otobüs yolculuklarında sürekli yer değiştirirdi. İnsan tek başına bulunduğu yerde kendisini tutamazdı; aklı, gözü, kulağı başka yerlerde olur, yargılar geliştirir, çıkarımlarda bulunurdu. İçinde kuşkunun bulunmadığı yargılarım da yok gibiydi. Başımı geriye atıp, gözümü yumuyordum. Ancak uyuyarak yolculuğun ağırlığını hafifletebilirdim. Koşullandığımda uyku gelmezdi, sıkıntıyla bacağımı kaşır, üzerime hararet çöker, başım da ağrımaya başlardı.

8

Salona girdim. Akşamki gürültü, sigara dumanı da sahipleriyle birlikte çıkıp gitmişti. Farklı masalarda oturan dokuz on kadar insan gördüm. Sabahki neşeme, canlılığıma göre salonun havası beni açmadı, sessiz ve dingindi. Televizyonun karşısındaki koltuklardan birine oturacaktım. Arkama öylesine baktım. Sırtında uçları püsküllü, pudra renkli şalıyla kapı önünde Ayda'yı gördüm. Döndüm, koltuğun yumuşaklığı bedenimi yutarcasına içine almıştı. Sandalyelerin yarım boy aşağısında kalmıştım ama çok rahattı koltuk. Dizimi kırıp ayaklarımı sehpanın altına uzattım. Lacivert rengin içine işlenmiş kırmızı desenler sigara delikleriyle oyulmuştu. Birisi kırmızı gülün kalbini delmişti, oraya parmağımın ucunu gömerek bastırırken garip şekilde gülden kan geleceğini düşünerek parmağımı dikkatle inceledim. Tırnağımın ucuna takılmış ipi koparark gülden elimi çektim. Sehpanın ortasındaki kristal kül tablasının içindeki küller akşamdan kalmıştı. Donmuş harç gibi duruyordu.

Kül tepesinin altını kibrit çöpüyle oyarken, "Merhaba, senden başka kimse yok mu?" dedi Ayda. Pudra renk şalı sade bir şıklık vermiş, ağırbaşlı öğretmene özgü giyimi onu, düne göre değiştirmişti.

"Ben varım, sen varsın, yetmez mi?" dedim, gözüme yandan bakıp sağ tarafımdaki koltuğa geçerek o da gömüldü. Ona ve arkadaşlarına duyduğum kızgınlığım geçmişti. Akşamki halim şimdi kendime bile komik geliyordu.

"Hala alışamadım şu koltuklara, her oturmamda tedirginlik yaşıyorum," dedi. Gözünün ucuyla izliyordu oturduğumuz yeri. Birazdan bir kusur, bir eksiklik bulacaktı. Elleri koltuğun geniş kollarında üzerine bir pislik bulaşacakmış gibi eğreti duruyordu.

"Çay içer misin?" dedim. Cebimden iki marka çıkarıp garsona işaret verdim.

Dün masanın altında burun buruna geldiğim kenarı tokalı yeni boyanmış siyah ayakkabısını sehpanın altına uzatarak geriye doğru kaykılırken, eğreti duruşunu koltuğun yumuşak rahatlığına bırakıverdi. Çaylar ve o taş gibi şekerler önümüzdeydi. Bardakların içerisine kaşık koyulmamıştı. Şekeri kıtlama yaparak çayımı yudumlarken şekerin ağzımda dağıldığını duyumsadım.

"Dün çok korkmuştun, bugün iyi gördüm seni," dedi. Akşamdan kalma alaycı tavrını sürdürecekti.

"Hayır, korkmadım," dedim, inanmadı. "Sadece vuruldum, öldüm sandım."

"Demek ki çok korkmuşsun. Askerin her zamanki basit, taciz atışıydı."

"Bilsem, sen ve arkadaşların gibi önemsemezdim," dedim.

Çayını yudumlayacakken durdu, "Doğru, başlangıçta hepimizin başına aynı durum geldi ve tabi senin gibi biz de çok korktuk. Hatta öldüğümüzü sandık," dedi. "Aslında silah sesleri yeni gelenlere korku başkentine hoş geldiniz karşılaması gibi oldu."

Güldük, aramızdaki gerginlik yumuşak koltuğun içinde kayboluverdi.

Arkamdan iki kişinin gölgesi geçti, döndüm salon yarıya dek dolmuştu. Dikkatlice onu süzdüm: Siyah dalgalı saçlarının gölgesinde parlayan daire şeklinde gümüş bir kolye gördüm, bluzunun üzerindeydi. Parlayan, kolyenin mavi kristaliydi, kalp gibi kabarmıştı. Eğilerek şalını düzeltti, kalkacak sandım, doğruldu, koltuğuna gömüldü.

"Şalın çok güzelmiş," dedim. Birden başını yüzüme çevirdi, gülümseyecekti, durdurdu kendini.

"Sizi ilgilendirmez," dedi, sahte bir sertlikte.

"Güzel olan her şey beni ilgilendirir ama," dedim.

Yerinden doğruldu. Uzun boyuyla karşımdaydı. Sanki sana soracaktım dercesine şımarık bir kız gibi çalımlı bakışlar fırlatıp, "Size iyi günler," diyerek gitti.

Bugün vücudunun hatları açığa çıkmıştı. Yüzünden, boynundan, sırtından akan ışık, bluzun üzerinde parlıyor, ona sıcaklık veriyordu. Kıyafetine düne göre daha çok özen göstermişti. İki omzuna atıp göğsünde birleştirdiği şal, sonbaharın o tatlı serinliğinde güzel bir aksesuar olmuştu.

Arkama döndüm, Metin'le göz göze geldik.

"Bakıyorum, boş durmuyorsun," diyerek Ayda'nın yerine oturdu.

"Yok öyle bir şey."

"Ayda'nın arkadaşları Doğuludur, bayağı hızlılardır," dedi, milliyetçilere özgü bir söylemle. "Hiç anlamıyorum. Bunları devlet nasıl öğretmen yapar? Çocuklarımıza milli şuur vermelerini bırak, hepsini devlet düşmanı yaparlar. Atsız'ın Bozkurtlar'ını, Ergenekon Destanı'nı okumayan bir nesil, kayıp bir nesildir."

Beni kendi tarafında görmek istiyor olabilirdi; çünkü burası Doğuydu ve ben Doğulu değildim. Üstelik yedek subay öğretmendim. Dünden beri beni huzursuz etmekteydi. Söylediklerine karşı ilgisiz kalınca, konuyu değiştirdi.

"Yarın göle gelecek misin?" dedi.

"Bilmiyorum, yarın kararımı veririm," dedim. Sen bilirsin dercesine başını yeni açılan televizyona çevirdi, sonra istediği cevabı alamadığı için yanımdan kalkıp gitti.

Şık bej rengi takım elbisesi ve Versace marka kravatıyla Başbakan Erbakan, faizci, rantiyeci Batıya veryansın ediyordu. Avrupa Birliği'ni savunmak, sanırsın Hıristiyan olmakla özdeşti. Acaba uzun süre iktidarda kalsalar, adil düzen söylemini bırakıp onlar da neoliberal politikaların uygulayıcısı olurlar mıydı? Belli ki sistemle uyumlu hale gelmeyeceklerdi. Askerler, büyük işadamları, medya, dış baskılar Erbakan Hoca'yı uzun süre iktidarda tutmayacaktı. Ortada, "Batılı ima-

jımızın sarsıldığı" söylemi dolaşıyordu. Acaba ordu yine müdahale eder miydi? Sonra, Başbakanın Batılıları eleştirirken kimi zaman kendine oldukça güvenen bir duruşla laik devlete de meydan okuduğu görüntüler veriliyordu. Mesut Yılmaz ve Ecevit'in endişelerini dile getiren konuşmalardan anekdotlar da peş peşe ekrana geliyordu. Muhalefet ortağı Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller bu konularda konuşmaktan kaçınıyordu. Özel timin kurucusu, polisin genelkurmayı diye anılan eski İçişleri Bakanı Mehmet Ağar istifamda haklıyım der gibi spikere bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Erbakan'ın Kaddafi'nin çadırında yaşadığı o skandal nedeniyle mi istifa etmişti? Sonra kumandayla başka bir kanal zaplanıyordu.

Bu yüzden her gece ben / Her gece üzülmüşüm... diyerek Mirkelem şarkısını söylüyor, siyah beyaz bir görüntünün içerisinde hiç durmadan koşuyordu.

"Ayda'yı gördün mü?" dedi Sinan arkamdan. Yanındaki kız, Nihal'di.

"Biraz önce çıktı," dedim, ikisi yan yana koltuğa oturdu. Kimse yok mu, derken Ayda da aslında onları sormuştu. O da sizi sordu, demedim.

Kısa kıvırcık saçının uçları pamuksu, yumuşak görünüyordu, teni esmer değildi ama tipik bir Afro Amerikan saçıydı, Jimi Hendrix'i andırıyordu.

Koltuğunun altına sıkıştırıp göstere göstere getirdiği Cumhuriyet Gazetesi'ni açtı.

Gazeteye göz gezdirirken, "Başbakan'ın söylemlerine ne diyorsun?" dedi, başını kaldırıp bana dönerek.

"Sürpriz değil ama cüretkarca," dedim.

"Ürkütücü, hocam ürkütücü," dedi kızgın ses tonuyla. "Bunlar yüzünden, Avrupa Birliği kapılarını tamamen suratımıza kapatırsa şaşırmamak gerekir. AB bir Hıristiyan Kulübü diye diye Türkiye'nin yönünü Doğuya çevirmeye çalıştılar. Kendilerine örnek aldığı ülkelere baksana! Malezya, Endonezya, hiçbiri demokrasiden nasibini

almamış ülkeler. Libya'da Kaddafi'nin çadırında yaşadıkları adama bir ders olmalıydı," dedi, o gür ses tonunu yumuşatarak. "Bir gün AB reformlarıyla Kürtlere demokratik haklar verilerek Kürt sorunu çözülür ama şeriat tehlikesi artık kapıya iyice dayandı. Sanki dönüşü olmayan bir yola girdik. Bu mesele nasıl çözülecek?"

Kürt sorunu, derken kaygıyla etrafına bakınarak konuşmuştu. Sosyal demokratların söylemiyle tepkisini ortaya koyuyordu. Dün tanışmıştık, yakın arkadaşına dert yanarmışçasına konuşmuştu, üstelik ben sağcı biri de olabilirdim. Güvenmişti. Beni kendine yakın buluyor olmalıydı. Böyle karışık bir bölgede siyasi meselelere girmemeliydim; asker öğretmendim, uzun süre kalmayacaktım buralarda.

"Asıl mesele eğitim sistemimizde. Eğer sekiz yıllık kesintisiz eğitime tam anlamıyla geçersek köklü bir değişim olur. Yoksa Erbakan'ın arka bahçem dediği İmam Hatipler bir de bakmışsın ön bahçe olmuş. Mutlaka beş artı üç kuralını aşmamız gerekir, yoksa değişen bir şey olmaz," dedi Nihal ikimizin gözüne bakarak. "Yahu, bu okulların her gün bir yenisi açılıyor. Amacını çoktan aştı İmam Hatipler."

"Doğru söylüyorsun," diyerek pamuk saçlı kafasını salladı. "Bu okullardan çok az imam yetişiyor. Hem kız öğrencilerin bu okullarda ne işi var? Kızlardan imam mı olur ya! Adamların amaçları belli işte. Üniversitelere geleceğin dindar öğretmen, savcı, hakim, kaymakam adaylarını yetiştirmek."

İkisi de dönüp bana baktılar sonra. Duruşları komikti. Bir öğrencinin konuştuktan sonra öğretmeninden takdir edici bir söz ya da mükâfat beklemesi gibi yüz ifadelerini ve bakışlarını dondurarak bana yöneltmişlerdi. Ne diyeyim artık, der gibi dizimin üzerine kapattığım ellerimi açıp başımı yana eğerek, gözlerimle mimiklerimle sizi anlıyorum ifadesini onlara vermek istedim. Bir söz söylemesem, sanki hep o şekilde kalacaklardı. Onlar gibi heyecenlı, tepkili değildim. Üstelik ülkenin siyasi ortamı karışıktı. Bu karışık siyasi iklime kimse kayıtsız kalamazdı.

Uzun zamandır güncel sorunlara uzak kalmıştım. Dün akşam yaşadığım rezil durumu hatırlatmalarından daha iyiydi siyaset üzerine konuşmaları. Gerçi kafasını masanın altına gömen bir tek ben değildim. Başlarını sallayarak canlandılar birden, üçümüz de aynı anda kalktık. Salona pardösüsü yerleri süpüren, başları sıkıca kapalı iki öğretmen girdi. Üçümüz de sanki ilk kez tesettürlü kadın görmüşüz gibi şaşırdık, güldük sonra.

9

Yoktu bir şey. Bir eksiklik vardı ama; huylandırıcı ve rahatsız edici. Nerden geldiğini bilmediğim bir sıkıntıydı bu; belirsizdi, yokluyordu eksilterek, boşluklar açarak. Kendimden geçer gibi gereksizce oyalanacak, öylesine bakacak, ne bulduysam ona tutunacaktım bir süre. Yalnızlıkta başka ne yapabilirim ki? Ne sıkıldığımı bilecektim ne de rahatladığımı. Oturduğum yerde sıvı gibi akacak, sürüklenecek, dolanacak, kısa, tali yollar bulacaktım kendime.

Bir tabelayı daha hızla geçiyoruz. Yol on kilometre daha eksiliyor. Tiz bir horlama sesi, sessizliği yırtıyor. Merakla, kim o acaba diyerek doğruluyor, karanlığa takılan gözlerimi sesin geldiği yöne çeviriyorum. Horlayan kişiyi neden görmek istiyorum ki? Kim olduğunun ne önemi var? Onun erkek mi, yoksa kadın mı ya da yaşlı, genç, köylü, memur olması neyi değiştirecekti? Sadece, demek horlayan buymuş, diyerek ona bakacağım. Sesten rahatsızım ama onu bulmak, uyandırmak, uyarmak gibi bir niyetimin olmadığını da biliyorum. Sonuçta hâlâ horlayan kişiyi gözümde canlandırmaya çalışıyorum ve bu benim elimde değil. Beni oyalayan, gereksiz bir meraktı işte. Gözüm, kulağım, aklım donsa da kendimi, yolculuk anımı unutsam...

Uyumalıyım. Gözlerimi kapıyorum. Kulağımda hâlâ tiz bir horlama sesi var.

Kim bu?

10

Masanın altına, boyasız, kenarı tokalı siyah bir kadın ayakkabısına bakarken buldum kendimi. Ayakkabının hizasında, yukarıdan bir el sırtıma dokunarak, çık artık, geçti diyerek bana seslenirken, gülme sesleri de duyuyordum. Başımı vişne renkli çuhanın altından çıkarırken, üzerimde kahkahalar kopuyordu. Benim gibi silah sesini duyar duymaz yere yatanlar da olmuştu. Kendimi bir an vurulmuş, ölmüş sanmıştım; vurulanların yaralandıklarını sonradan anladıklarını duymuştum. Bu gereksiz bilginin beni dürtüklemesiyle, bir türlü kendimden emin olamamış, defalarca bedenimi yoklamış, sonra iki dakika kadar hiç susmayan silah seslerinin bitmesini beklemiştim.

"Nasılsın, iyi misin şimdi?" dedi, kendini gülmemek için zor tutarak Ayda.

"İyiyim iyi, şaşırdım işte. Ne olduğunu anlayamadım hemen," dedim. Tuhaf tuhaf yüzüme bakıyorlardı. Kendimi çok rezil hissettim.

"Bir su içseydin arkadaşım, açılırdın biraz," dedi Sinan.

"Yok, bana müsaade," diyerek kalkıp yürüdüm.

Resepsiyonun önünde kontörlü telefonda konuşmak için sıra bekleyen iki kız kendi aralarında konuşurken göz ucuyla da beni süzmüşlerdi. Masanın altına girdiğimi onlar da görmüş müydü acaba? Onları hiç umursamıyormuş gibi yüzlerine bakınca, kızlardan biri omzunu silkti. Sanki maksatları farklıydı, kendileriyle konuşmam için bir hareket bekliyorlardı. Alınganlaşmıştım bir kez. Her bakışı, her hareketi yanlış anlayabilirdim. Ayda'yla arkadaşlarına içerlemiş

ve hâlâ sakinleşememiştim. Sinirimi ya kendimden ya da başka birinden alacaktım. Kızlara, belki görmüşsünüzdür, biraz önce silah seslerinden korkup masanın altına yatan korkaklardan biri bendim, demek geçti içimden. Kendimi daha da küçük düşürmek istiyordum; çünkü kendime de çok kızmıştım. Ama soğukkanlı davranmak elimde değildi. Çabuk huylanan, evhamlı bir yapım vardı. Kızlar konuşmamı duymuş gibi dönüp dikkatle yüzüme baktılar. Onlara kızmam yersizdi. Kızlar yanlış zamanda bir erkeğe iş atmaktan başka ne yapmışlardı ki? Sırtımı sessizce dönüp yukarı çıktım.

Yatağa sırtüstü uzanmıştım. Tavanda yürüttüğüm hayallere, düşüncelere dalar, gevşerdim sonra. Ama taş bir yontu gibi kıpırtısızdım bugün. Yerdeki halı, tozlu masa, elbise dolabı, lavabo her biri taş yontunun uzantılarıydı. Hayallerim yerinden oynamıyordu. Renksiz, kokusuz, cansızdım. Boşluk; havada, dipte, her yerdeydi. Halının, masanın üzerindeydim, dolabın, hatta lavabonun içindeki boşlukta küçülmüş, uzanmış bir noktaydım. Şimdi yatağın üzerindeki uzanmış hayalsiz hayalettim. Pencereleri gıcırdatacak, serin yel gibi esecek, kapıları çarpacak, tavanda kıpır kıpır kıpırdayacaktım. İnsanlardan, hırgürden uzak, tek başına kalmak, bazen dışlanmışlık hissi uyandırsa da aşağıda kimseyle oturup konuşmak içimden gelmiyordu. Bana sevemediğim mesleğimi hatırlatıyorlardı onlar. Özgür değilsin, bir işin, bir sorumluluğun var, der gibi bana baktıklarını düşünüyordum.

Can sıkıntısıyla bulunduğum ortamda bir aidiyetsizlik yaşardım. Yapılan bir espri, ilgisiz bir konuşma bile bana ters gelir, bir süre sonra içime batardı. Böyle zamanlarda, hiç beklemediğim anlarda kendimi uyumsuz, rahatsız görürdüm. Ailem, en yakın arkadaşlarım bile bana yabancı gelir, sanki bu topluma, dünyaya ait değilmişim gibi kopar giderdim.

Kapı gıcırdayarak açıldı, ardından hızla çarptı. Canlandım taş kesildiğim yatakta. Işık gözümü aldı.

"Benim Metin, kusura bakma," dedi.

"Dalmıştım. Sen kapıyı açınca cereyan yaptı hava," dedim.

Kendini yatağa bıraktı. Elini başının altında kenetleyerek uzandı öylece. İki yatak arasındaki mesafe bir metre kadardı.

Bana doğru döndü, "Bir gün buradan kurtulacak mıyım acaba? Dün geldim memleketten. Tatil dönüşlerinde her defasında eve dönemeyecekmiş gibi bir korkuya kapılıyorum. Çünkü buranın insanına güvenmiyorum. Korucu, muhtar fark etmez. Biliyor musun? Ölüm bu şehirde kolaydır, olağandır," dedi. Yüzünün bir yanını avucuna yatırdı.

Benim gibi yeni gelmiş bir çömeze ya tecrübelerini aktarmak istiyordu ya da üzerime korku salarak benimle içten içe eğleniyordu. Dalgındı, sanki kendi kendine konuşuyordu. Anlatırken aynı korkuyu yeniden yaşıyordu. Güvensizliklerini anlatırken de şizoid bir ruh haline bürünmüştü.

"Köyde geceler zordur. Bir tıkırtı sesi bile sabaha dek uyutmaz, ölümcül korkuların içerisine yuvarlar insanı. Gerçi baskın yeme korkusu her daim kafandadır. Işığı söndürüp uyumak için yatağa girdiğinde bir süre karanlıkta sebepsizce birilerini ararsın. Pencerenin arkasından perdeye düşen bir gölge, kıpırtı var mıdır diye dikkat kesilirsin, sonra aniden kapıdan yana dönersin. Sanki birinin kapıyı açıp içeri girmesi an meselesidir. Kaskatı bir halde üzerine her an çullanacak, eve gizlenmiş birini beklersin. Uzaktan fırlatılan bir roketin işini bitireceğini bilirsin ama yine de eli silahlı adamların baskını hep kafandadır. Derken sabah uyanmak güzel bir sürpriz olur, kendine yeniden bir yaşam hakkı tanınmış gibi hissedersin."

Işık, tül perde aralığından odaya ağarken, kolumla kapadığım gözlerimi sabahın göz kamaştıran ışıltısına açmış, sonra duş sonrasının canlılığıyla gri, sıfır yaka tişörtümü ve taşlanmış, füme rengi kotumu giymiştim. Gece korkuluk gibi ağzını açıp uyuyan Metin erkenden kalkıp gitmişti. Oda kapısını gıcırdatarak açtım, ağır pirinç anahtarla da kilitledim. Kırmızı yolluklu koridordan geçip merdivenlere doğru yürüdüm. Resepsiyona geldiğimde, kimseyi bulamadım. Anahtarı masanın üzerine bıraktım.

İçime doğan sebepsiz bir neşe benliğimi sarmıştı. Ayaklarıma bir canlılık, hafiflik gelmişti. Attığım her adım beni gideceğim yere uçarak götürecekti. Durdum, kahvaltı saatini kaçırmıştım. Artık öğleyi bekleyecektim, zaten aç da değildim.

Salona girdim. Akşamki gürültü de sigara dumanı da sahipleriyle birlikte çıkıp gitmişti. Farklı masalarda oturan dokuz on kadar insan gördüm. Sabahki neşeme, canlılığıma rağmen salonun havası beni açmadı. Terk edilmiş gibiydi. Televizyonun karşısındaki koltuklardan birine oturacaktım. Arkama öylesine baktım. Sırtında uçları püsküllü, pudra renkli şalıyla kapının önünde Ayda'yı gördüm. Döndüm, koltuğa gömüldüm.

11

Serinlik kafamda vınlamaya başlıyor, tepemde lambalar yanıyor. Yeşil takkeli baş, ışığın altındaki küçük dairesinde sanki dönüyor. Otobüs yavaşlıyor, yeşil takke ön kapıya yöneliyor.

Şafi mezhebinden bir meleydi o; medreselerde yetişirler, dağ köylerindeki camilerde iaşe adı verilen yardımlarla çalışırlardı. Kapı açılınca dışarıdan gelen yel, takkeyi yerinden oynatıyor, adam hızla düzeltiyor. Bazıları takkesiz gezerlerse cehennemde saçlarının yanacaklarını düşünürlerdi. Farın önündeki ışıkta onu, şeyhi bekliyor. Burada bir medrese olmalıydı. Başına iki metrelik bezi dolayıp sarık haline getirmiş yaşlı adam, büyük imamlar, şeyhler gibi beyaz sakalını uzatmıştı. Onların Hz Ali'nin soyundan gelen seyitlerden olduğu söylenirdi. Dindarlığın da bir adı, ünvanı, giysisi vardı; bu onlara güç, güven ve saygınlık veriyordu. Bu kişiler, Fatih'te, Çarşamba'da gördüğüm kişileri anımsatıyorlardı, hatta bana onlardan daha tanıdıklardı. Artık aşinaydım yüzlerine, giysilerine ve duruşlarına.

Gündüz gözüyle gördüğüm bu yerler, sanki bir bir aydınlanıyordu. Üzerleri toprakla örtülü taş evlerin yabansılığını, yoksulluğunu ve ıssızlığını otobüsle buraya ilk geldiğimde görmüş, insanlar burada hiç sıkılmadan, korkmadan nasıl yaşarlar, diyerek de çok düşünmüştüm. Yol üzerinde gördüğüm bütün köyler birbirine benziyordu. Üstelik yol üzerinde bir köyde kalmayacağımı, bir dağ köyüne gideceğimi düşününce de manzara üzerime çullanmıştı; taşıyla, toprağıyla, köhne taş evleriyle.

Gündüz saatinin ışıkları çekildi birden, manzara kayboldu.

12

Sıcak üzerimden akıyor; sırtımdaki ıslaklık, alnımdan akan ter, içimi de daraltıyor. Gül kokusu, içerisinin ağır havasını soğuramıyor. Klima otobüsün gücünü emmesin, yakıtını fazla harcamasın diye şoför rampada havalandırmayı kapamıştı. Virajlı yolda karşıdan gelen arabaları ilk anda göremediğimizden yüklü bir kamyonun peşi sıra yürürcesine ilerliyoruz. Otobüs sola doğru başını uzatınca, bir konvoyda olduğumuzu görüyorum. Yavaşlık içimi sıkıntıyla ezerken, sıcak asfaltın üzerine beni yatırmış, yolda tutmaya çalışıyor gibi. Tenim kaynıyor. Kamyonun arka kasasına gelişigüzel çakılmış fosforlara çarpan far, yanardöner ışığıyla arabanın içerisine yansıyarak kırmızı lekeler oluşturuyor, şekiller çiziyor. Birkaç kişinin homurdandığını duyuyorum. Seyrek saçlı, esmer kadın doğrulup ayağa kalkmış, kocasını azarlar gibi kaptana sesleniyor,

"Ayol açsanıza şu klimayı! Havasızlıktan öldürecek misiniz bizi?" diyerek, içimde sıkışıp kalmış terli tepkimi şoföre boşaltıyor. Kendi kendisiyle konuşur gibi rahatsızlığını dile getirenlerin çıkardığı homurtular artınca, ses uğuldamaya başlıyor. Arabanın otomatik kapıları açılıyor. Önümüzdeki, arkamızdaki araçların egzoz bağırtılı dumanlı havası içeriye giriyor. Ardından serinlik suratımıza çarpıyor. Nefes aldığımı duyumsuyorum. Homurdananlar artık, oh be, çok şükür, diyerek otobüsün ferah havasını dolduruyor. Oturduğum iki kişilik koltuk da yumuşuyor sanki, başımı usulca koltuğa yaslıyor, cama yapışmış karanlığa bakıyorum. Bir süre sonra karanlık

uzakta bir ışıkla kıvılcımlanıp hareketlenince hızla doğruluyor, başımı koridora doğru yöneltiyorum.

Eli fenerli asker şoföre sağdaki boşluğa doğru arabayı yanaştırmasını işaret ediyor. Otobüs ileri geri kaykılıyor, o sıra kapılar ve lambalar açılıyor.

İçeriye bir uzman çavuş giriyor, "İyi geceler, sırayla aşağı iniyorsunuz, kimse otobüste kalmasın lütfen, bize ve kendisine zorluk çıkarmasın," diyor. Sesi ne yumuşak ne de sert. Bir an evvel görevlerini yapıp bizi gönderecekler gibi.

Tek sıra halinde ip gibi durup iki elimizi otobüse dayıyoruz. Önden ikinci sıradayım. İki elimi enseme dayıyorum. Başımı kolumla birlikte çeviriyorum. Soldan sağa doğru sıralandık, başlarımızı önümüze eğdik bekliyoruz. Gecenin geç saatinde, yol kenarında, dağların o devasa gölgesinde insan cılızlaşır, seçilemezdi. En masum yüzler bile tedirgin edici bir hale bürünürdü.

Kollarımızın altından birbirimize şüpheyle bakıyoruz. Aramızdan bir kaçağı bulup çıkaracaklardı. Her defasında kaçak, suçlu zanlısıyla bu şekilde aranmak çok inciticiydi.

İki el koltuk altımdan beni kavrıyor, hafifçe, elbisemdeki tozu silkeler gibi ayak bileğime kadar arıyor. Başka bir asker omzuma dokunup otobüsün ön tarafını işaret ediyor. Farın önüne, kadınların yanına geçiyor, orada kimliğimi kontrol ettiriyorum.

Asker, "Siz otobüse geçebilirsiniz," diyor, iki kişi otobüsün ön kapısına doğru yürüyoruz.

"Doğulu yolcuların bagajları aranacak, onlar bagajlarının bulunduğu tarafa geçsin."

Arabaya ilkin binmekten utanıyorum. Sembolik olarak bizim de bavullarımızı arayabilirler, yalnızca Kürtleri zan altında bırakmamış olurlardı. Onların çantaları didik didik aranacak, eşyaları oraya buraya dökülecek, zarar görecekti.

"Eşyaları tekrar valize zor yerleştirdim. Gece vakti bu eziyet değil de ne?" diyor yolculardan biri.

Adamın yüksek sesli serzenişini yolcuların yarısı duymuştur. Duyduğum tek tepkiydi ama bir kişi dahi yapılan bu ayrımı yanındakine homurdanmış bile değildi. İçlerine gömmüşlerdi ya da bu ayrımlar artık onlar için olağan, kanıksanacak bir durumdu.

13

Bir yaz giysisiyle gördüm onu. Lacivert çubuklu beyaz denizci tişörtü ve taşlanmış, eskitme kot pantolonuyla rahatlığı ön plana çıkarmıştı. Siyah dalgalı saçlarının arasında beyaz bandanası parlıyordu. Ayağındaki siyah spor ayakkabısıyla çarşı-pazar dolaşacakmış gibi duruyordu.

"Merhaba," dedi. Asma yaprağını alıp sandalyeye oturdu.

"Biliyor musunuz?" dedim, durdum, kararsız kaldım.

"Neyi biliyor muyum?" dedi, tedirgin bir merak gözlerinde büyüdü birden. Sakinliğimi kaybeder gibi oldum, sonra toparladım kendimi.

"Çok güzelsin," dedim, daha da sakince. Şaşırdı, heyecanla bekledi bir süre.

"Hay Allah, şimdi ne diyeceğimi bilemedim," dedi. Sizi ilgilendirmez dese, yine 'güzel olan her şey beni ilgilendirir' diyecektim. Bu kez güzel olan şalı değil, kendisiydi. "Teşekkür ederim."

"Önemli değil. Ben söylemesem de güzelsin," dedim. Yine sakindim, çok olağan bir söz söylemiş gibi davrandım. Kaşlarını indirerek yüzüme baktı, beni anlamaya çalışan bir ifade takınarak. Ben de kendime şaşırmıştım. Niye böyle konuşmuştum ki?

Fazla oturmadı. Yeni açtığımız sohbeti yarıda keserek kalkıp, yan masada iskambil oynayan gözlüklü, kumral saçlı erkeğin yanına gitti. Onun omzuna bir elini koyup kağıdına baktı, diğer eliyle yerden bir kağıt çekti. Rahatsız oldum. Başımı çevirdim.

Gazete ekleri masada dağılmıştı. Ekini kenara koyup gazeteyi elime aldım. Okuduklarımdan hiçbir şey anlamadım. Gelip yeniden masaya oturdu. Volkmen kulaklığını çıkardı. Kendisine olan dikkatim dağılmış, keyfim kaçmıştı; ne konuşacağımı bilemedim, sağıma soluma bakındım durdum. Yeni tanıştığım bir kızın yanında uzun süre susmam, boş boş bakınmam beni kızların nazarında giderek ezik, sıkıcı bir erkek yapardı, biliyorum. Eğer böyle bir kaygı ediniyorsam, şimdiden özgüvensizlik çukuruna düşmüşüm demekti. Bu da benim takıntımdı işte.

Tenime ateş yürümüştü. Güneşin asma yapraklarına değen, yumuşayan ışığı, iki çıplak dalın arasından masanın tam ortasına düşmüş, gazetenin üzerinde parlıyordu. Gölgede oturuyordum. Açık alandan gelen serinlik kesilmiş değildi.

Yabancıydım, yalnızdım ve sohbet ettiğim tek kişi Ayda'ydı. Onu önemsemesem, ilgisizliğini sorun yapmazdım. Gazetenin kenarından göz ucuyla onu gözlerken, bana yakınlık veren, rahatlatan sıcak yanını hissedebiliyordum. Onunla ilk oturduğumuz yer sakindi, gözden uzaktı. İskambil falı açarken usulca yanına oturmuştum. Tanışmıştık sonra.

Bahçeye açılan giriş kapısıyla lokalin binasına çıkan merdiven arasındaki boşluk, işlek bir caddenin kavşak noktasını andırıyordu. Oraya gelenler durup önce sol tarafa, bizim oturduğumuz yöne bakarak arkadaşlarını arıyorlar, bulamazlarsa hızla lokalin salonuna çıkan merdivene yöneliyorlardı. Yol ağzındaydık. Bir grup daha girdi kapıdan. Durup beklemeden arka tarafa geçtiler. Artık eski yerimizi kaptırmıştık. Kahverengi deri çantasından sigarasını çıkardı. Zippo marka çakmağını çınlatarak sigarasını yaktım. Öğleye kadar sigara içemezdim. Paketi uzattı, geri çevirdim.

"Gazetenin ekini alabilir miyim?" dedi.

"Sinema eki ama."

"Ben sinemayı çok severim."

"Sorun da bu ya!"

"Nedenmiş o?"

"Yorumları okursan rahatsız olursun."

"Sinema hakkındaki yorumları okumaktan rahatsız olunacağını da ilk kez senden duyuyorum."

"Peki, burada sinema var mı?"

"Tabii ki yok."

"Sinema yazılarını okuduktan sonra, ya canın sinemaya gitmek isterse, ne yapacaksın o zaman? Üzülmeyecek misin?"

"Tamam, ne demek istediğini şimdi anladım," dedi. Elini yumruk yapıp kafasına vurdu. Sözümü geç anladığına hayıflanmıştı. Suratında bir an beliren o alık ifade, gülümsemesiyle kalkıverdi.

"Göle gelecek misin?" dedi.

"Orada beni yalnız bırakmazsan gelirim."

"İyi öyleyse. Birazdan arkadaşlar gelecek minibüsle."

"Gelsinler bakalım."

"Gelirler gelirler hocam."

"Ya gelmezlerse."

"O zaman ikimiz gideriz."

"Hadi kalk gidelim!"

"Ne kadar acelecisin sen öyle."

"Arkadaşların gecikti ama."

"Nereden çıkardın geciktiklerini?"

"Sahi ne zaman geleceklerdi?"

Açık alana dönerek sustu. Bir süre bakındı.

"Sakın bana sinirlendiğini söyleme! Yoksa alırım," dedim. Saçlarıyla oynadı, bandanasını çıkarıp yeniden taktı. Üzerine bir şey dökülmüş gibi eliyle tişörtünü çekiştirdi. Gazetenin ekine uzandı, elini geri çekti. Yapacak bir şey bulamadı. Gazete okumaya başladık.

"Gelirler şimdi, sıkıntı yapma," dedim, biraz önce gereksiz yere konuşan, onu konuşturan ben değilmişim gibi.

Başını yere eğdi, kaldırdı, "Gelmeyecekler!" dedi.

"Gelirler hocam, gelirler," dedim başımı sallayarak.

"Ya gelmezlerse."

"O zaman ikimiz gideriz," dedim.

"Gitmeyiz o zaman," dedi.

Çantasına bakıp yüzünü buruşturdu birden. Kalkacak gibi doğrulup belini tuttu. Kül tablasında kendi kendine yanıp sönen sigarayı parmağının ucuyla iteledi. Benimle boş bulunup konuşmuş gibi tavrını aniden değiştirmişti. Göle gitme hevesimi kaçırmıştı.

Sustum. Görüş alanım birdenbire kapanmış gibiydi. Başımı eğdim. Aramızdaki tatlı oyun bozulmuştu. Başıboş, öylesine konuşmaların insanı eğlendiren ve ani yakınlıklar kurduran etkisinden çıkmak mı istemişti? Yadırgadığı, yok saydığı endişeleri depreşerek, bildiği ama düşünmek de istemediği bir çatışmanın içine mi sürüklüyordu onu? Bazen nereden geldiğini bilmediği bir sıkıntı ve evham kızların özgüvenini hapseder, hiç olmayacak, anlaşılmaz, ani kararlar almaya zorlardı onları. Biz erkekler de kendimizi bir muammanın içinde buluverirdik.

"Hadi gidiyoruz," dedi. Ayaklanmıştı.

"Ben gelmesem," dedim, isteksiz bir ses tonuyla.

"Gel hadi," dedi. Kolumdan çekti.

Minibüse bir grupla binmiştim. Tanımadığım insanlarla bir yolculuğa çıkıyordum. Artık düşünmemeliydim. Öyle ya da böyle her şey bir düzenekte akacak, ben de sessizce, geride onları izleyecek, belki yeni yerler görmenin heyecanıyla hoş zaman geçirecektim. Sonuçta belirleyicisi olmadığım, katkımın bulunmadığı, kendi dışımdaki bir ortama girmiştim. Yaşamımızın kaçta kaçına müdahale edebiliyor, geleceğimizi kendi istediğimiz gibi yönlendirebiliyorduk?

Arabamız ana yola girmişti. Araba gibi kendimi yola kaptırıyordum. İnsanın hayatı biraz yola benzerdi. Her yolun ayrı bir izi, geçmişi vardı. Geçmiş olduğu yerde hep kalacak, onun izleriyle geleceğe yürüyecek, geleceğimizi biçimleyecektik. Ama hangi geleceğe? Hiçbir şeyin sürmesini istemiyordum.

Yol sallıyordu arabayı. Çukura girip çıkıyorduk. Gideceğim yerler, içtenliğini, yoğunluğunu yitirmişti. Ama göle gitme düşüncesi ve Ayda bana yeniden bir heyecan vermişti. Minibüsün arka koltuğunda akıp giden çevreye bazen ilgiyle bazen de sadece bakmak için bakıyordum.

Ayda, "Rahva'ya geldik. Bahsettiğim kervansaray işte bu," diyordu. Rahva'da terk edilmiş, Selçuklu yapısına benzeyen bakımsız, yıkık dökük o metruk yapıyı kervansaray diye bana gösteriyordu. Şimdi çok yakındık. Deminden beri nefesimi tutmuşum gibi bıraktım. İçim genişledi sanki. Ne kadar rahattım öyle.

"Burada mı konaklayacağız?" dedim Ayda'ya. Kervansaray hızla giden arabamızın gerisinde kalmıştı.

"Hayır, şu gördüğün ovanın ilerisinde çadır kuracağız," dedi.

"Peki çadırlar nerede?"

"Orada bir deve kervanı var, onlardan ödünç alacağız."

"Aynı çadırda mı kalacağız?" dedim muzipçe.

Başını geriye atarak, "Yok," dedi, cüceyi göstererek, "onu kucağıma alıp yatacağım."

"Öpmesin seni."

"O gitsin pavyondaki kadınları öpsün."

"Niye öyle söylüyorsun, adamın neyi eksik ki?"

"Boyu."

"Önemli olan işlevi değil mi?"

"Senin de dilin çok uzun, bak kızıyorum ha," diyerek sohbetimize hemen bir sınır koyuverdi.

Cüce Musa, o sıra tabureye çıkıp ön koltuğun arkasına sırtını dayamıştı.

"Beyler ve bayanlar, bir evet hayır yarışması için buradayız. Buraya gelen yarışmacı arkadaş, bir dakika içinde sorduğum sorulara evet-hayır demeden, makul ve mantıklı cevap verecek, başını emme basma tulumba gibi kaldırıp indirmeyecek," dedi, elini Erkan Yolaç gibi çırparak yanına bir yarışmacı aldı. Birisi ıslık çaldı, o da "Duydunuz zilin sesini," dedi. Yarışmayı başlattı.

"Adın neydi senin kuzum," dedi.

"Uğur."

"Yanlış anlamadım, Uğur'du adın değil mi?"

"Yok."

"Uğur, insanlara Uğur getirir misin sen?"

"Yok."

"Ailen Bitlisli mi?"

"Yok."

"Tamam, hatırladım. Ordulu'ydun değil mi?"

"Yok."

"Yok, derken kuzum hayır mı demek istiyorsun?"

"Evet," dedi yarışmacı.

"Evet! dediniz. Ha ha ha..." diyerek kahkaha attı, "Kuzum, sizi Mehter Marşı'yla karşıladık, şimdi İzmir Marşı'yla yerinize gönderiyoruz."

Yine Erkan Yolaç gibi bir şovmen edasıyla bağırıp çağırıyor, yerinden zıplayarak sevinç gösterisinde bulunuyordu. Şoför, minibüsü bir ara sola doğru kırınca düşecekti, dönüp minibüsün ön koltuğuna tutunarak taburedeki duruşunu çabucak toparladı.

"Burası Nemrut Dağı," dedi omzumu dürterek. "Zirvesinde sıcak krater göller var. Bir gün arkadaşlarla oraya da gideriz. Belli bir yüksekliğe kadar arabayla çıkabiliyorsun."

Zihninden geçenleri hiç sakınmadan, rahatça söylüyor, yeni gezi önerilerinde bulunuyordu ama onunla sohbet ederken aklımın bir köşesinde bu tavrının nereye kadar süreceğini düşünüyordum.

Van Gölü güzel bir sürpriz gibi karşımıza çıkmıştı. Limana yanaşmış büyük bir feribot görünce bir deniz kıyısına, liman kentine geldiğimi sandım.

"Burada göle, deniz derler," dedi Ayda. Bu kadar büyük olacağını tahmin etmemiştim.

Tatvan Öğretmenevi'nden iki kişi daha alacaktık. Büyük bir caddeye girdik. Ege'de deniz kıyısında bir sayfiye kentinin caddesine çıktığımızı sandım. Keşke kıyıdan uzakta kurulmasaymış şehir. Kıyıya paralel parklarıyla, kafeleriyle, gezinti yollarıyla sahilde güzel bir kordon oluşturulabilirdi. İlçe olmasına rağmen Bitlis'e göre daha büyüktü ve caddenin her iki yakasındaki binalar da yeni ve yüksekti. Sağımdaki kamu binalarının bahçeleri, şehri yeşil ve düzenli kılıyordu. Önümüzde oturan biri yanındaki arkadaşına eliyle işaret ederek

buraya göre bir hayli büyük ve gösterişli olan otele dikkat çekti. Minibüs şehrin diğer ucuna kadar dümdüz gidiyordu. Bir fuar alanının boş standlarını ve az ilerisinde kıyıya çok yakın yapılmış, otele benzeyen çok katlı bir bina gördük.

"Burası niye böyle boş bırakılmış," dedim.

"Bilmiyorum. Sanki hiç işletilmemiş. Yapıldığı gibi öylece kalmış," dedi.

"Neden, belediye ruhsat mı vermemiş?"

"Sanmıyorum," dedi gülümseyerek. "Yakından baksan duvarlarındaki kurşun deliklerini, havan toplarının yıktığı büyük göçükleri görürsün."

Gözlerimdeki gölün o uçsuz bucaksız doyumu, zihni açan ferahlığı, birden bölgenin o bildik sıkıntısıyla çevrilip kararıverdi. Arabamız kavşakta geniş viraj alarak, tekrar şehir merkezine doğru döndü.

"Dosdoğru devam etseydik. Araba, niye döndü ki?"

"Gideceğimiz yer kuzeyde. Şehri dolaştırmak için araba buralara kadar geldi. Eğer şoför buradan dönmese, direkt Van'a giderdik."

"Belki bir gün oraya da gideriz."

"Kim bilir," dedi.

"Biliyor musun? Senden çok iyi turist rehberi olur. Sayende ne çok şey öğreniyorum."

"Ne mutlu sana o zaman."

Şehrin her iki yakasındaki geniş kaldırımlarda askerler gruplar halinde geziniyordu. Belli ki hafta sonu izniyle tugaydan çıkmışlardı. Kaldırımın gerisinde, taburelere oturmuş, kimi kasketli, kimi başı bezle sarılı yaşlılar ellerinde tespih, çaylarını içerek gelip geçenleri izliyorlardı. Neredeyse her köşe başında çay ocağı vardı. Yolun diğer bir köşesindeki çay ocağında genci yaşlısı lavaş ekmeğiyle peynir yiyerek kahvaltı yapıyorlardı. Minibüs yolun sağındaki bir sokağa sapıp, müstakil, bahçeli evlerin yanından geçerek yolun bitimindeki dört ya da beş katlı yüksek bir binanın yanında durdu. Tatvan Öğretmenevi'ne gelmiştik. Binanın çok katlı, yeni görünümünün yanında, Bitlis Öğretmenevi ne kadar eski, köhne ve de yetersiz kalı-

yordu. Gölün kenarına kayalıklar, biçimsiz koca taşlar koyulmuştu. Lokalin sahil kıyısına inen bölümünü bu taşlar kapıyordu. Belediye göl kıyısını taşla doldurup sahil yolu mu yapacaktı acaba? Suya elimi bile sürememiştim. Sadece uzaktan suyun maviliğine bakıp, onun hafif esintisinden hiç gelmeyecek olan o iyot kokusunu, deniz alışkanlığından olsa gerek, içime çekerek alabileceğimi sanıyordum.

"İçeri girmeyecek miyiz?" dedim öğretmenlerden birine.

"Şimdi gelir," dedi.

Haki keten pantolon giymiş bir erkek spor ayakkabılarıyla koşar adım bulunduğumuz yere geliyordu. Pantolonunun her yanı cepti. Arabamız caddenin karşı tarafına geçmeden sola, tekrar geldiğimiz yola girdi. Bitlis yol ayrımında hiç durmadan, sacdan bir okun üzerindeki Ahlat yazısını hızla geçtik. Sahil manzaralı yolculuk yapmak, gitmek istediğim yere bir an evvel varma isteğini azaltmıştı. Yavaşça ilerleyerek, etraftaki güzel manzarayı dikkatle gözleyerek yolculuğun doyumuna varabilirdik. Şoför isteğimi duymuşçasına yavaşlıyordu. İrili, ufaklı köylerden geçtikçe, neden böyle sahil köylerinden birine verilmediğime hayıflanıyordum. Asteğmen öğretmenleri uzun süre güvenlik nedeniyle kapatılmış köy okullarını yeniden açmak için tayin ediyorlardı. Acemi birliğindeyken, arkadaşlar şartları zor bir köye verileceğimi söylerlerdi. Amaçları biraz da korku salmak ya da olası en kötü şartlara hazırlamaktı. Minibüstekilerin çoğunluğu normal öğretmendi. Demek ki onları merkeze ya da böyle köylere veriyorlardı. Keşke bu köylerin güvenlik sorunu olsaydı, dedim içimden, sonra bu düşünceme de güldüm. Gölü, deniz gibi görmek hoşuma gidiyordu.

Araba yavaşladı, beklediğim yer kum örtüsüyle karşımdaydı. Plajın taşlık yoluna sarsılarak girdik. Plaj on metre kadar ilerimizdeydi. Durduk, arabadan inip gerinerek, gölden gelen esintiye bıraktık kendimizi. Külotlu çıplak çocuklar, suyun kenarında birbirlerine su serperken aniden bizi gördüler. Oyunlarını bozup elbiselerini aldıkları gibi kaçtılar. Külotlu girmekten utanmasam suya girerdim. Sonradan aramıza katılan haki keten pantolonlu ve Lacoste marka

tişörtlü erkek öğretmen, hiç çekinmeden giysilerini çıkarıp koşarak suya girdi. Ondan cesaret alan başka biri de hızla elbiselerini çıkardı. Beraber geldiğimiz erkeklerin hepsi pantolonlarının altına şort giymişti. Kızlar soyunsa, elbiselerinin altından iç çamaşırı yerine mayo veya bikini çıkardı sanırım.

Kızlar oralı değildi. Arabanın arka tarafından Nihal çıkıp gelince, kızlı erkekli hepimiz ona bakakaldık. Ölgün sivilce izleri yüzünü çevrelediğinden erkeklerin pek ilgilenmediği Nihal, mayolu haliyle şaşırtmıştı. Zarif, orantılı vücudu, pamuksu teni iç gıcıklayıcıydı. Dağ başında çıplak kadın bedeni görmek, bende baş döndürücü bir cinsel açlık yaratmıştı. Kıvrım kıvrım koşarak o da suya girdi. Ayda'yı aradı gözlerim, sanki göle girme sırası ondaydı. Arabanın önünde öylece duruyordu.

Yanına gidip, "Niye göle girmiyorsun?" dedim.

"Ben mi?" dedi elini göğsüne koyup şaşkın bir ifadeyle.

"Evet, baksana su çarşaf gibi. Girsen bir daha çıkmak istemezsin."

"Hayır asla! Burada suya girmek bana göre değil. Hem ben o kadar rahat değilimdir."

"Yani cesur değilim diyorsun?"

"Galiba sen beni mankenlerle karıştırıyorsun," dedi. "Bu çok bildik bir numara. Beni kandıramazsın bu sözlerle."

"Bilmem, ama onlar kadar güzelsin işte."

"Sizi ilgilendirmez diyeceğim şimdi," dedi, güldük.

Yüz ifadesi değişti, durgunlaştı birden, "Senin amacın ne söyler misin?" dedi.

"Benim amacım hiç olmadı ki," dedim. Sıkıcı bir suskunluk girdi aramıza. Yanımdan ayrılıp Sinan'a doğru yürüdü.

Eğilerek elimi suya soktum. Sabunsu, kaygandı. Güneşin kızgınlığını emmiş sıcak taşın üzerine usulca oturdum. Arkadaşlar göle bata çıka boy gösteriyorlar, sonra kulaç atıp suyu köpürterek yüzüyorlardı. Parça parça yükselen seslerini duyuyordum. Bir araya geldiklerinde çığlık atıp, hırsla yüzerek yarışıyorlardı. Nefesi kesilen durup pes ediyor, yarışı kazanan ise gölün yüzeyine doğru sıçrayarak za-

ferini kutluyordu. Nihal onlardan uzakta, bulunduğu yerde dönüp duruyordu. Keşke yanımda bir şort olsaydı. Duruluğuna kendimi bırakacak, hafifleyen kollarının, bacaklarının devinimleriyle tertemiz, durgun suda salınırcasına yüzecektim.

Güneş ışığı, gölün yüzeyine ayna kırıkları gibi dağılmıştı. Gözlerimin önünde parça parça kör noktalar oluşmuştu. Gölün uzak kıyılarını görmek için elimi alnıma siper yapıp dikkatlice bakınca, kızın sahile doğru ellerini sandal kürekleri gibi açıp kapayarak yaklaştığını fark ettim. Kıyıya doğru yaklaştıkça, bembeyaz öpülesi bacakları sığ suda hafif dalgalar uyandırdı. Birazdan kuru kumun sim gibi parıltısına ıslak ayakla basacak, parıltısı ayaklarının altına yapışacaktı.

Nihal geldi, ıslak teninden gözlerimi alamadım. Parıltı ayaklarının altından bedenine yayıldı. Yüzündeki sivilce izleri yavaş yavaş kayboldu, mayosunun kıvrımlarına gizlendi. Dalgaların yıkayıp attığı parlak çakıl taşlarının üzerine basa basa sol tarafımdan geçip gitti.

Küçükken babam bizi günübirlik, Kilyos'a götürürdü. Sahilde balçıklaşan kumla oynamaz, kuru kumun üzerindeki parıltıyı avuçlamaya çalışırdım. Altın parçalarıyla karışık kum avuçlarımda sönüverir, parmaklarımdan akarak kaybolurdu.

Biri omzuma dokundu. Döndüm,

"Ne yapıyorsun tek başına burada?" dedi Musa. "Karı kız meselesine mi daldı kafan?"

"Yoo, kıyıda oturmak istemiştim. Kızlar kim, ben kimim. Nerde bende o şans," diyerek onun kızlar konusundaki tecrübelerini dinlemek istedim. Oryantal kadınla yaşadığı anısı ilgimi çekmişti. Yüzünde bir üzüntü belirdi.

"Bulursun hocam, bulursun," dedi. "Kimler kız bulmadı ki burada."

"Ya bulamazsam."

"Ben böyle bir ihtimal görmüyorum," dedi. Ayda'yı ima ediyordu. Cevap vermedim.

O da biraz önce söylediği sözü tekrarlayarak, "Bulursun hocam, bulursun. Kimler kız bulmadı ki burada. Ooof off, ooof off!" diye-

rek küçük dizlerini döve döve yanımdan uzaklaştı. Dizlerini değil uzamayan bacaklarını dövüyordu sanki. Üzülüyordum ona. Her insan bir yanıyla eksik değil miydi ki? Tamamlayamayacağı o eksikliği kendi içinde geliştirdiği motivasyonlarla gizlemeye çalışır ya da onunla yüzleşir, kabullenir ve bunu kendisi dışında çok az kişi bilirdi. Musa eksikliğini kabullense de yaşamı boyunca bu durum ona hep bir sorun, bir sıkıntı oluşturacaktı; çünkü onun eksiklik duyduğu şey hep gün ışığındaydı.

Arka koltuğun bir önüne, Uğur'la oturdum. Ne yılışıktı, herkese laf yetiştiriyordu. Ana yoldan Ahlat'a doğru yavaşça, her an bir yerde duracakmış gibi ilerliyorduk. Sol tarafımızda ceviz ağaçları ve bostanlar vardı. Bazı çiftçiler yol kenarına çardak kurmuş, altına da kavun ve üzüm sepetleri koymuştu. Biri minibüsü durdursa da kavun ya da üzüm alsak, diye içimden geçirmiştim. Neden o birisi ben değildim? Sinik, bir yabancı gibi oturuyordum yerimde.

Cesaretimi toplayarak şoföre, "Durur musun, kavun almak istiyorum," dedim. Araba yavaşladı, "Şimdi geliyorum," diyerek minibüsten inip yolun karşısına geçtim. İki tane büyük kavun aldım. Uğur da yanımda beliriverdi. O da bir sepet üzüm aldı. Minibüse binerken, yaşa! diyerek Musa bize alkış tuttu. Kapı ağzında ayaktayken Ayda dikkatle gözüme baktı, yaptıklarıma şaşırmıştı. Bu davranışı benden beklemediğini biliyordum. Onu şaşırtmak hoşuma gitmişti.

Elimdeki kavunu işaret ederek, "Artık sen keser hazırlarsın," dedim, hiç oralı olmadı, başını çevirdi. Yol kenarındaki bir çeşmenin yanında durduk. Suyun başında Uğur köylülerden aldığı çakıyla kavunu kesti, temizleyip dilimledi. Güzelce yedik. Ayda sadece sepetten aldığı bir salkım üzümle yetindi.

Minibüs, sarı tabelanın gösterdiği yöne girdi. Geldiğimiz yer tarihi değeri olan bir mezarlıktı.

Önümüzde oturan kız, "Niye buraya geldik?" dedi.

"Kültürün artsın," diye karşılık verdi Ayda. Sözünü hiç esirgemiyordu. Kız, ne diyeceğini bilemedi.

"Burası ne mezarlığı?" dedim.

"Tam bilmiyorum, Selçuklular ya da Akkoyunlular'dan kalma bir mezarlık. Hoşuna giderse sana da bir yer ayırırız burada," dedi Ayda. Minibüstekiler güldü.

"Beraber bakalım, belki bana uygun bir yer kalmıştır," dedim. Bana takılmıştı bir kez, artık devamını ben getirecektim.

"Boş yer yok gibi, ararsak buluruz ama," dedi.

Büyük mezar taşlarının arasından geçiyor, bazılarının önünde durup okuyamasak da üzerindeki eski yazıları üstün körü inceliyorduk. Taşların üzerindeki Arapça yazılar sanki süs amaçlı birer motifti; hat sanatı dedikleri şey bu olsa gerekti. Belki bin yıl önce yazılmıştı. Her şeyi anlamsızlaştıran bir çukurun içinde yaşam yok olurken, toprağa karışırken bu yok oluş, dualarla, güzel yazılarla taşa kazınmıştı. Eski zamanların o el işçiliği, sanatı tüm sıcaklığıyla avuçlarımdaydı ve sanki taşa her dokunuşumda, yazılar ele dönüşüp benimle tokalaşacakmış gibi bir hisse kapılıyordum.

Mezarlığı ot ve diken bürümüştü.

"Çok bakımsız. Burası bana göre değil, " dedim yüzümü ekşiterek.

"Sen burada kimlerin yattığını biliyor musun? O devirde ölsen seni buraya gömmezlerdi bile."

"Niye ki? " dedim. Bir diken koluma battı.

"Bir merteben ya da kahramanlığının olması gerekirdi. Baksana şu taşların yüksekliğine, neredeyse iki metre boyunda. Diğer mezar taşlarına göre ne kadar büyük," dedi, büyük derken ağzı da sanki büyümüştü. "İşte bu büyük taşlar da o dönemin valilerinin, kumandanlarının burada yattığını ilan ediyor. O mertebe de sende yok. Neyse ki bugünden buraya gömülmenin bir sakıncası olmaz."

"Zaten mezar kocaman. İki kişiye rahatça yeter. Aç gözlü olmamak gerekir."

"Sen öyle zannet. Burada her taşın altında birkaç tane daha mezar olduğu söyleniyor. Ama bir kat da sana çıksak fena olmaz."

"Peki ruhsat çıkarabilecek misin? Belediye tarihi dokuyu bozuyor diye sakın mezarımı yıkmasın?"

"Yıkmaz yıkmaz, sen merak etme. Artık sana bir yer beğenelim. Böyleleri çok burada."

"Bu bilgileri nereden öğrendin," dedim. Mezarlıkta gezinen çocukları gösterdi.

"Biraz para ver, sana buradaki mezar taşlarının özelliklerini hiç sekmeden ezberden anlatır çocuklar," dedi. Bir çocuk bizim öğretmenlerden birini yakalamış, ona bilgisini satmaya çalışıyordu.

"Ahlat taşları meşhurdur. Hem hafif, hem çok sağlamdırlar," dedi taşın sağlamlığını yoklarcasına elini taşa vurdu. "Buralar Nemrut gibi volkanik bir dağ eteğinde olduğu için burada toprağın altından çıkan kumlar da yumuşaktır, güneş gördükçe zamanla katılaşır."

Boyutları nispeten küçük olan bir mezar taşının kenar uçlarını ufalarken, "Aslında bu gördüğün taş değil kumdur. Fakat bir kayadan bile sağlamdır. Sonradan kum, taş haline getirilmiştir. Yoksa böyle büyük taşları nerden bulup getireceklerdi? Zaten her taşa böyle yazılar da işlenmezdi," dedi.

Elimle ufalanan taş, kaya kadar sağlamdı ama pamuk kadar da yumuşaktı. Ahlat'taki evler, şu karşıda gördüğün kümbet, demek ki bu taştan yapılmışlar.

"Buldum mezarımı!" diyerek sevinç çığlığı attım.

Sevincimi manasız bulmuşçasına, "Neresiymiş orası?" dedi.

Kümbeti gösterdim. Oranın en gösterişli, en farklı mezarıydı. Muhtemelen önemli bir kumandan yatıyordu.

"Ay düşeceksin!" derken Ayda, ayağım taşa takıldı, bir mezarın üzerine düştüm.

"Neredeyse ölüyordum, " dedim sırıtarak, beni yerden kaldırdı.

"Üzerine düştüğün çocuk mezarıydı," dedi. Taşın boyutu diğerlerine göre çok küçüktü. Üzerinin betonla kaplı oluşu da benim adıma bir şanssızlıktı.

"Sana böyle bir mezar yakışırdı," dedi.

Ayağa kalktıktan sonra elini bırakmadım, sıkıca tuttum. Bir süre öylece olduğumuz yerde kaldık. Elini çekmek istedi, bırakmadım. Göz göze geldik, bir şey söylemedi. Artık direnmeyeceğini düşünürken, bu kez elini hırsla, daha güçlü çekti. Bırakmadım.

"Canımı acıtıyorsun. Bırak şu elimi!" dedi. Elimi gevşettim. "Git başımdan!"

Sırtını bana döndü. Başı önünde, yavaş, dalgın adımlarla önüm sıra kümbete doğru yürüdü.

Neden yeni tanıştığım bir kızın elini hemen tutmaya çalışıyordum? Kendimi bırakmak, birine bağlanmak, yok edici, kavurucu o yalnızlıktan, anlamsızlıktan kurtulmaktı amacım. Bir boşluk duygusuydu bunu bana yaptıran. Ayda'ya nasıl da özlemle bakıyordum. Sanki beni kendine çekiyordu. Siyah saçlarından dalgalanan sıcaklık, tüm benliğimi ısıtıyor, her şeyi unutturuyordu.

Levhada "Uzun Hasan'ın torununun oğlu Emir Bayındır Kümbeti" yazıyordu. Kümbetin bir tarafı camiydi. Süslemeleriyle, sütunları, silindir gövdesiyle ve basık, konik külahıyla Anadolu ve Ahlat kümbetlerinin en dikkat çekici olanıydı. İç tarafında mezar yeri vardı. Merdivenle çıkılan üst taraf ise balkondu. Etrafı bir metre kadar daire biçiminde taş duvarla çevrilmişti. Kafamızı eğsek kimse bizi dışarıdan fark edemezdi. Görseler ne olacaktı ki? Kızı mı öpecektim? İkimizin arasındaki sessiz duvar giderek yükseliyordu. Başımı ona doğru çevirdiğimde gözlerini kaçırıyor, beni hiçe sayarcasına kızgınlığını hissettiriyordu. Acele ettim, fırsatçı davrandım. Yine de bunu beklemiyordum. O kadar tatlı sohbet etmiştik ki... Yaklaşımını başından beri yanlış mı değerlendirmiştim? Arkadaşları gelince, onlara karşı da suç işlemişçesine kendimi ezik hissettim. Kimseyle göz göze gelip konuşmamak için kümbeti inceler gibi yapıyordum. Aydınlanmış, neşesini bulmuş havam sönüvermişti.

Ölüm korkusuyla geldiğim bu şehirde eski bir mezarlıkta kendime mezar yeri aramanın dalgasını geçmiş, bir de yeni tanıdığım bir kızın elini zorla tutmaya çalışarak kendimi küçük düşürmüştüm.

Yan yana oturmuştuk. Ne düşündüğünü çözemiyordum. Ahlat'ın içine kadar hiç konuşmadı. Yol boyunca Sinan ona, 'Bir şey mi var, niye öyle suskunsun?' diye sorup durdu. Sinan'ın sözleri üzerime iyice baskı yapmıştı.

Göl kıyısında şık bir otelin önünde durduk. Selçuklu Mezarlığı'ndan çıkıp, Selçuklu Oteli'ne gelmiştik. Cadde boyunca Selçuklu adında

mağazalar, dükkânlar birbirini tekrar eden adlarıyla gözlerimi yormuş gibiydi.

Otel üç katlı taş bir binaydı. Yolda gördüğüm diğer binalar gibi otel de Ahlat taşından yapılmıştı. Taşın kahverengi tonu otele hem farklılık katmış, hem de tarihi, turistik bir hava vermişti. Resepsiyonda duran bir kişiden başka, otelde kimse yoktu. Kırmızı yelekli iki kişi koşturarak yanımıza geldi. Bizi sahil kıyısındaki bahçeye aldılar hemen. Bahçeyi kıyıdan bentle yükseltmişlerdi. Göl, ayağımızın altında köpürüyor, uzaklara bakınca gökyüzü suya inmişçesine masmavi süzülüyordu. Büyükçe bir şemsiyenin altındaki yuvarlak masanın etrafını çevirdik.

"Taze inci kefalimiz var," dedi şef garson. Kimse itiraz etmedi.

"Nasıl, iyi bir balık mı?" dedim yanımda oturana.

"Tadı güzeldir. Zaten seçme şansın da yok. Gölde bu balıktan başka bir canlı yaşamaz," dedi.

Masada ikili sohbetler, parça parça yükseliyor, arada bir patlatılan kahkaha seslerinin içinde kaybolup gidiyordu. Göreve yeni başlamış dindar, saf bir öğretmenin sendikada namaz kılmak istemesinden bahsediyordu birisi. Diğerleri de buna gülüyordu. Salata tabağından taşan domates suyunun beyaz masa örtüsünden akışını izliyordum. Bezin kıvrılmış ucunda duruyor, kırmızı su orada birikiyordu. Bez suyu eminçe, suyun çekildiği yer, yuvarlak kırmızı bir leke halini alıyordu. Aceleci bir çatal domatese gelişigüzel saplanıyor, ağza daha götürülmeden domates dilimi örtüye düşürülüyordu. Çatalı tutan kıllı esmer el kimsenin görmediğini umarak onu tabağın altına itiyordu. Şişeden usulca bira dökülüyor, bardağın ucunda köpürüyordu. Köpüğü ağzıma alıyor, üst dudağımı dişlerimin arasına alarak, dudağıma yapışmış köpüğü emiyor, biranın özlediğim tadını ağzımda dolaştırıyordum. Diğer ağızlara bakıyordum; başlarını geriye atmışlar, bardağı ağızlarına alıp çekerek, yudum yudum biralarını içiyorlar, işaret parmaklarının kenarıyla dudaklarında kalan ıslaklığı siliyorlardı. Arkamdan yağda pişmiş balık kokusu geliyordu. O kokudan biri sağ tarafımdan beyaz bir tabakla önüme koyuluyordu.

Çiğnediklerimi birayla yutuyordum. Beyaz ette kaybolmuş kılçıkları usulca ağzımdan çıkarırken, balığı ne kadar zahmetli yediğimizi diğer ağızlarda da görebiliyordum. İnci kefalinin tadı, yeme zahmetini unutturmuştu. Küçük balığın gözle görülemeyecek kadar ince kılçıklarına artık kimseler aldırış etmiyordu.

Parmağımın ucu ve ağzımın kenarı yağlanmıştı. Peçeteyle yağı alıyordum. Peçetenin yağlanmış kısmını üst tarafıyla kapıyordum. Balık, bira, sigara ve gölden gelen serin esinti kafamda birikmiş sıkıntıların ağırlığını yavaşça dağıtıyordu. Keyfimi kaçıran Ayda'nın siyah ojeli uzun parmaklı eliydi. Elini silse de bir kez yağlanmıştı. Bir erkek öğretmenle keyifli keyifli konuşuyordu. Dinleyenlerden biri sesin geldiği yöne başını uzatıyor, birkaç cümleyle karşılık veriyor, sonra başını geri çekiyordu. Kulak misafiri olan, tüm sohbetlerin üçüncü kişisi, kim konuşuyorsa başını ona çeviriyordu. Birazdan o da yorumlarıyla sohbete katılacak, itirazı olana, sizi çok iyi dinledim, diyecekti. Masanın karşı ucunda Lacoste tişörtlü olan espri yapmıştı. Diğer ikisi başlarını geriye atarak katıla katıla gülüyordu. Bardağım boşalmıştı. Lacoste tişörtlü, şişenin ağzını hafifçe yan yatırdığı bardağa dayayarak birasını köpürtmeden dolduruyordu. Ben de birayı yine iştahla bardağın yarısına dek içiyor, çok geçmeden boş şişeyi sallayarak garsona işaret veriyordum.

Yanımdaki uzun çeneli çekik göz dönüp, boşalan bardağıma bakıyor, "Çok içmediniz mi?" diyordu, ona cevap vermeden bakıyordum. Kızdığımı düşünerek başını çeviriyor, benden kopuyor, başka birine ilişiyordu.

Bu kez ağır ağır içiyordum. Ayda ağzını açtı, sesini duyuramadı karşısındakine, eğildi. Morali yerine gelmişti. Bundan rahatsızlık duydum. Sanki beni, yaşadığımız o küçük gerilimli anı artık önemsemiyordu. Karşısında oturan Sinan'la sohbete koyulmuştu. Sözlerimi, davranışlarımı anlamaya çalıştığını, yani kafasının hep benimle meşgul olduğunu düşünmüştüm. Yanılmıştım. Beni umursamıyordu. Gözünü kısan, yüzünü ekşiten huzursuz bakışını yakalıyor, sırıtıyordum ona. Arkadaşının ağzına dönüyordu. Onunla yeni tanıştık. Beni niye umursasın ki?

O benden uzak durunca her şeye karşı daha bir isteksizleşiyor, bir sohbet ortamında içimden bir kelime bile konuşmak gelmiyordu. Yalnızlık duygusu neşemi bir anda yok ediyordu.

Sigaramı söndürüyor, geciktirdiğim küçük tuvaletim için masadan kalkıyordum. Düzgün, dikkatli adımlarla nasıl yürüdüğümü görmesini istercesine dimdik tuvalete doğru gittim. Bakışlarının üzerimde olduğunu hayal edince, ayaklarımın birbirine dolaşmasından korktum. İhtiyacımı zamanından önce anlayan komi önüme düşüp beni lavaboya kadar götürdü. Ona gereksizce bahşiş verdim, şaşırarak parayı aldı. Tuvaletten çıktığımda beni beklerken buldum. Bahşişinin karşılığını vermek adına kapı ağzında, alesta duruyordu. Ekmeğimi Kazanırken'deki çırak çocuk aklıma gelmişti. Sarsak adımlarla tuvaletten çıkmıştım ama kendimi sarhoş da hissetmiyordum.

"Sarhoşum diye mi bekliyorsun? " dedim.

"Yok, size bir şey olmaz." dedi. Birbirimize sırıtarak baktık.

"Burada niye her yerin adı Selçuklu?" diyerek ona takıldım.

"Ahlat'ta oturanlar Selçuklu Türkleri'dir," dedi. Şaşırdım. Doğunun göbeğinde, böyle bir ilçede Türkler yaşıyordu, hem de Osmanlı öncesinden bu yana.

"Büyük Selçuklulardan mı yoksa Anadolu Selçuklularından mısınız?" dedim yine ona takılmak için.

"Tam bilmiyorum, Selçuklu diyoruz," diyerek ciddiyetle sorumu cevapladı.

"Kırık, bozuk bir Türkçeyle konuşmadığından belli," dedim. Sözüm hoşuna gitti, mahcubiyetle başını salladı. Israr etti, masaya kadar bana eşlik etti, sonra beklediği köşeye çekildi.

Kızlardan biri,

"Hadi arkadaşlar, kalkmayacak mıyız?" diyerek masadakilere seslendi. Ne zaman kızlarla bir yere gitsek, bir süre sonra ya alışkanlıklarından ya da kendilerini koruma güdüsünden olsa gerek, erken dönme telaşı tutardı.

Biramın geri kalanını hızla içtim. Bitlis gibi tutucu bir izlenim veren şehirde içki içilecek bir tane mekan zor bulunurdu. Ayda'nın minibü-

se binmesini dikkatle izledim, arkasından ben de bindim, yine yanına oturdum. Sinan minibüsün en arka koltuğuna geçmek zorunda kaldı, Ayda'nın yanında olmam onu rahatsız ediyordu. Ayda'ya dikkatle baktım, yanına oturmama sesini çıkarmamış, otobüste, dolmuşta karşılaştığı herhangi biriymişim gibi bana göz ucuyla bakıp başını hemen cama çevirmişti. Gözlerini üzerime dikip içindeki kızgınlığı şiş gibi yüreğime batırmasını bekledim, hiç oralı değildi. Tepkisizliği can sıkıcıydı. Konuşsa, tavrını açıkça gösterse, böyle gerilmezdim. Yarattığı belirsizlikle şimdi bana her olasılığı düşündürüyordu.

"Direkt Bitlis'e mi gideceğiz? " dedim, niye soru soruyorsun dercesine üfledi.

"Yarın köye gideceğim, uzun süre görüşemeyeceğiz. Hem seni incittiğim için üzgünüm," dedim. Arabanın arka kapı penceresi açılmıştı. Serin bir rüzgar tokat gibi bize çarpıp arabanın içine dağıldı. Yine çardak altında kavun ve üzüm satanlar gözüme çarptı, hızla onları da geçtik. Güneş kızıllığını batırarak önümüze düşürüyordu.

"Biliyorum, öyle çok uzun zaman kalamazsın köyde, canın sıkıldıkça hafta sonları Bitlis'e gelirsin," dedi, yüz ifadesi gibi cansız bir ses tonuyla. Benimle konuşmasını beklemiyordum.

"Bitlis'e geldiğimde seni görmek isterim," derken sesim titredi.

"Görürsün mutlaka. Bitlis küçük bir yer. Zaten ya lokale gideriz ya sendikaya."

"Peki Bitlis'e geldiğim hafta, o günü evinde geçirmek istersem?"

"Doğru, öyle bir ihtimal de var."

"O zaman seni görmeye evine gelirim," dedim, şaşırdı.

"Ama her isteyen benim evime gelemez ki," dedi. Hızla akıp giden yola çevirdi başını.

Musa tabureye çıkmış, "Bir bilmecem var çocuklar," dedi.

"Haydi sor sor," diyerek öğretmenler de çocuk ağzıyla eski bisküvi reklamının parodisini yaparak arabanın içini inletiyorlardı. Öğretmen olduğumuzdan dolayı çocuk dünyasıyla sürekli içli dışlıydık. Musa sarının bu şarkıyı öğretmen arkadaşlarına söyleterek, mesleğimizle, kendimizle alay etmemizi istiyordu.

Öğretmenevine geldiğimizde, çocuk gibi itişerek arabadan indik. Ayda arabada kalmıştı, evine gidecekti. Sadece iyi akşamlar diyerek ondan ayrıldım. Bahçede, merdiven önünde çene çalan öğretmenler, dikkatle bize bakıp kenara çekildiler. Göl gezisinden dönen iki kişi onların merdiven ağzı sohbetlerine katıldılar, mutlaka günü nasıl geçirdiklerini anlatacaklardı.

Salona geçtim, yol yorgunluğumun üzerine kahve ya da çay içecektim. Boğucu, göz yaşartıcı sigara dumanı içerisine girmiştim. Girişe yakın masalardan birine oturdum. Koyu vişne rengi çuhanın üzerinden pat, sesi çıktı. Başımı kaldırdım, bir bardak çay masaya koyulmuştu. İşletme sahibi masaları çaysız bırakmıyordu.

"Sade neskafe alacaktım," dedim, bardağı masadan kaldırıp gitti. Bu ağız kokusu dumanı, uğultulu, bulanık atmosferi, içimi kazıyan yabancılığı çevremdekiler gibi umursamadan oturamıyordum. Kahvem gelmişti, sert şekeri fincanda eritmekle uğraşıyordum.

"Kürt solu, sendikada her zaman çoğunluktaydı. Hiçbir zaman burada yönetime giremedik ama bu yıl onlara karşı tüm yapılar bir araya gelip ortak bir liste çıkaracaklar."

"Bu sendikayı ikiye böler, hepimiz arkadaşız, birlikteliğimiz bozulur. Bunun başka bir çözümü yok mu?"

"Var aslında, yönetimde her yapıdan bir arkadaş yer alırsa azınlık, çoğunluk olayı ortadan kalkar."

"Bu düşüncede olan yurtsever arkadaşlar da yok değil."

"Bekleyelim, süreç içerisinde belki olumlu bir hava yakalarız. Polisin gözü zaten üzerimizde. Bir de kendi içimizde kavga etmeyelim. Onların istediği de bu zaten."

"Gündem konularında anlaşabilirsek sorun yok. Arkadaşlar Kürt sorunu dışındaki her olaya uzak duruyorlar. Tamam Kürt sorunu bölgenin en sıcak, en önemli konusu, onlara hak vermiyor da değiliz ama başka sorumluluklarımız da var. Öncelikle biz bir eğitim sendikasıyız, siyasi parti değiliz. Bunu göz ardı etmemiz lazım."

"Sendikaya üye olmak isteyen yeni öğretmenleri ürkütmemeliyiz. Şimdi aklıma geldi, bugün sendikadan bazı arkadaşlar göle gittiler."

"Önümüz kış, haftanın yedi günü bu salonda pinekleyip duracağız. Salon bu kadar insanı da artık kaldırmıyor, bu da ayrı bir sorun. Aslında bunu da gündeme almalıyız. Gerçi bir şey çıkacağından değil ama en azından hoşnutsuzluğumuzu dillendirmeliyiz."

"Aslında buraya Tatvan'daki gibi bir öğretmenevi yapmaları lazım."

"Daha çok bekleriz, o zamana kadar da tayinimiz çıkmış olur."

"Gelenler üç yıldan fazla durmuyor ki burada. Herkes eş durumu özrüyle, raporla memlekete kapağı atmayı düşünüyor."

"Merkez okullarda bile her yıl öğretmen sirkülasyonu yaşanıyor. Doğu hizmetini öğretmen için cazip hale getirmeleri gerekir, başka türlü kimseyi buralarda tutamazlar."

"Milliyetçi öğretmenlerin bazılarına kalsa Kürtlere eğitim vermek de gereksiz. Artık Kürtlerin devletten tamamen koptuklarını düşünüyorlar. Kürt çocukları okusalar başımıza daha çok bela olur düşüncesiyle okulu, dersleri sallayarak günlerini geçiriyorlar burada."

"Milliyetçi öğretmenlerin adı çıkmış. Bakıyorum batıdan gelen öğretmenlerin çoğunluğu, hatta kendilerine İslamcıyım veya solcuyum diyenlerin bile onlardan bir farkı yok. Bölgedeki eğitim sorunlarına, Kürt sorununa milliyetçi bir refleksle yaklaşıyorlar. Bu yüzden eğitim de umurlarında değil! Hepsi gün sayıyor. Bir an evvel buradan gitmenin derdindeler."

"Şiddet dursun, kan dökülmesin, sorunlar barış içinde çözülsün dediğimizde, bize vatan haini gibi bakıyorlar."

"Ankara'dakiler bir de zorunlu eğitim kesintisiz sekiz yıl mı olsun yoksa beş artı üç mü olsun tartışmalarıyla gündemi meşgul ediyorlar."

Kahveyi gereksiz yere içmiştim, odaya çıkmalı, uyumalıydım.

Bir yere geldiğinde, seni getiren, durduran, bırakmak istemeyen basit bir neden sonuç ilişkisi vardır. Bunun ne anlama geldiğini bilirsin ama kendi kendine kabul ettirmezsin: Bildiğin bir şeyi sürekli sorar durursun, neden geldim ben buraya, doğu bana göre bir yer değil ki, çok tuhaf benim burada olmam, şaka ya da kötü bir kâbus gibi. Şimdi kalkıp gideceğim.

Az ilerimde horlayan tuhaf adam, korktuğu, yadırgadığı yaşantısını tanımamı istiyordu. Kendince gideceğim yerde beni neyin karşılayacağına hazırlamaktı amacı.

Geç olmuştu, sabah saat ona geliyordu. Daha Mutki'de göreve başlayacak, sonra köye geçecektim. Nasıl bir yerdi gideceğim köy? Bu belirsizliği de aşmalıydım bir an evvel.

Resepsiyonun önünde telefon kuyruğunda bekleyen öğretmene, "Mutki'ye nasıl gidebilirim?" dedim.

Gözlüğünü burnuna oturturken, "Hocam, aşağı ana yola çık, oradan batıya doğru git, şehrin çıkışında köy garajı var," dedi, yüzüme de kaygıyla bakarak," işiniz zor, haydi kolay gelsin size."

Buraya gelip de işinin kolay olmadığını bilmeyen var mıdır? Genelde bilinen, çok önemsenen bir olgu sık sık dile getirilerek hatırda tutulmaya çalışılır. Bir ihtiyaç, alışkanlık gibi söylenmese o zorluk sanki önemini yitirecektir.

Kalenin dibinden döndükten sonra çarşıdaydım. Cadde bir şehir kalabalığının verilmeye çalışıldığı film platosunu andırıyordu. Bir postane, iki banka şubesi, bir blucin mağazası ve günlük, temel ihtiyaçların karşılandığı dükkânlar cadde boyu birbiri ardına karşılıklı sıralanmışlardı. Yalnız balcılar ve tütüncüler İstanbul'da olamayacak kadar çoktu.

Postaneye girdim, camın ardındaki dar aralıktan para uzattım,

"Otuzluk kart lütfen," dedim.

"Otuzluk ve altmışlık kartlar geldiği gibi bitiyor. Yalnız yüzlük kart kaldı," dedi. Elindeki kartları işportacılara verdiklerini sanki bilmiyorduk. Her yerde aynı düzen işliyordu. Postanenin çevresinde gördüğüm iki işporta tezgâhında otuzluk kartları görmüştüm, ama onlar da yüksek fiyata satıyorlardı. Kızamıyordum da, işportacılık bir iş kapısıydı. Tebrik kartları, ayaklı bir tezgâhta yukarıdan aşağı doğru dizilmişti. Yaldızlı, simli üzerine küçük pamuk parçaları yapıştırılmış yılbaşı tebrik kartları vardı. Arka üst köşesinde posta pulu yeri bile çerçeveli bir şekilde açılmıştı. Renginden, parlaklığından kartların yeni olduğu anlaşılabiliyordu. Ama Kurban Bayramı

için hazırlanmış, koç resimli kartlar daha eski, soluk görünüyordu. Bitlis'in beş minaresini simgeleyen fotoğraflardan birini anneme gönderebilirdim. Nasıl bir şehirde yaşadığımı tıpkı kartta olduğu gibi kuş bakışı görebilirdi.

"O zaman beş büyük jeton alacağım," dedim. Jetonları alıp dışarı çıktım.

Birinci kabindeki ankesör bozuktu, bir jetonumu yedi. Diğerine geçecektim, kulübenin içerisinde bir kişi olduğunu fark edince mecburen bekledim. İki kez öksürerek kendisini bekleyen biri olduğunu ona duyurdum. Bir dakika daha lütfen dercesine işaret parmağını gösterip kot ceketinden bir jeton daha çıkardı.

Güzel bir kadınla karşı karşıya geldim. Parlak renkli kıyafetiyle capcanlı karşımdaydı. Çiçek desenli elbisesinin üzerine sarkıttığı büyük gerdanlığı ve her iki kolundaki altın bilezikleriyle şıkır şıkırdı. Geleneksel, şık bir kıyafet, ancak bu kadar yakışabilirdi bir kadına. Benden üç dört yaş büyük duran, evli bir kadındı. Eşraftan biri olmalıydı. Seçtiği rengin tonlarını yumuşatarak, o olgun kadın duruşunu daha da zarifleştirip, kendisine bir genç kız görünümü verebilirdi. Ama o bu haliyle de güzeldi. Kahverengi gözleri sanki bütün bedeninin aynasıydı, neresine baksan o gözleri görüyordun. İlgili bakışlarımı fark edince, utangaç gülümsedi, belli ki hoşuna gitmişti. Bir oyundaymış gibi göz ucuyla yüzüme bakıp bakışlarını kaçırıyordu.

Önceleri kendilerine gösterdiğim ilgiye karşılık veren kızların, benden hoşlandıkları yanılgısına kapılırdım. Oysa onların istediği ilgiydi, beğenilme isteğiydi ve ben bunu çok geç anlamıştım. Kulübenin arkasından ansızın bir erkek çıktı. Bıyıklı ve olgun haliyle yaşının epey üzerinde görünüyordu. Çatık karakaşlı, sert bir duruşu vardı. Takım elbiseliydi ama kravatsızdı. Sıram gelmişti, jetonu takılır diye deliğe hızla ittim. Numaraları tuşladım.

"Hadi gidiyoruz," diye kadını omzundan dürttü.

"Alo kimsiniz?" dedi tanıdığım o sıcak ses.

"Alo anne, benim."

"Ah yavrum! Biz de sabah seni konuştuk. Ne yaptın oğlum, yerleşebildin mi?"

"Bugün köye gideceğim anne, uzun süre sizi arayamayabilirim. Beni merak etmeyin diye aradım."

"Nasıl bir yermiş? Başına bir şey gelmesin oralarda!"

"Gelmez, merak etme, köyde öğretmenlik yapacağım."

"Oğlum, oralar karışık yerler, nasıl dayanacaksın orada... Allah korusun başına bir iş gelir diye öyle çok korkuyorum ki... Kimseye karışma, dikkatli ol, siyaset falan yapayım deme ha, kimseyi karşına alma. Efendi efendi işini yap, olur mu?"

"Tamam, öpüyorum seni, merak etme," diyerek kapadım telefonu. Bir jeton alt kabine düştü, onunla birlikte elimde iki jetonum kalmıştı. Annem, üniversite dönemimden kalma telkinlerini yine bir bir sıralamıştı. Küçüklüğümden bu yana bana baskı yapmaktan sıkılmamıştı. Çok mu edilgendim ailemin karşısında? Bütün o sıkı tavırlarına karşın ailem beni başına buyruk ve kopuk bile bulabiliyordu, üstelik onları kırmamaya, üzmemeye özen göstermeme rağmen. Ailem yüzünden siyasal mücadelede hep kendimi geri planda tutmak zorunda kalmış, zamanla da mücadelenin kendisine karşı inançsızlaşmıştım.

Bir devrimci gibi aktivist olamamıştım. Belki de siyaset bilimiyle, onun teorisiyle ilgilenme sebebim üniversite dönemimden kalma duyduğum ezikliğimi gidermekti. Aslında aileme karşı duyduğum gizli bir tepkiden de kaynaklanabilirdi.

Dışarıda biri bekleyebilirdi. Ankesörün altındaki küçük bölmeden artan jetonları geri aldım. Onları işportacıya bıraktım.

"Benim ihtiyacım yok buna," dedim, adam başını dalgınca sallayarak tezgâhındaki kutuya koydu. Zippo çakmağımı doldurmak son anda aklıma gelmişti.

Ana yola çıktım, birbiri ardına hızla giden iki kamyon geçti. Yol serbestti, karşıya geçip Best Van Otobüs Firması'nın yazıhanesine gittim. Görevli kimse yok gibiydi içeride, kapı ağzına yakın kısımda kasketli iki kişi oturuyordu. Duvarda Van Gölü'nü ve çevresindeki tarihi ve turistik yerleri gösteren fotoğraflı haritayı göz ucuyla inceledim. Resmin solunda Ahlat'daki tarihi mezarlık ve kümbetleri, sa-

ğında Ahtamar Adası ve içindeki kiliseyi gördüm. Görevliye emanet fişimi verdim. Depodan tekerlekli valizimi sürükleyerek getirip bana teslim etti. Kışlık giysi ve iç çamaşırlarım, çarşaf, nevresim, banyo havluları, perde, teyp, kasetlerim, kitaplarım, kontrol kalemi, hırdavatlar artık aklıma ne geldiyse bütün ihtiyaçlarımı bu valize koymuştum. Sırt çantamda iki gün giydiğim kirli çamaşırlarım dışında bir şey yoktu. Kaldırıma çıkıp yolun karşısına geçtim. Derenin üzerine çıkıp dükkânların önünden köy garajına doğru valizimi sürüklüyordum. Şehrin çıkışındaki dükkânların çoğunun önünü un, şeker ve kuru bakliyat çuvalları doldurmuştu. Alışveriş yapanlar tıngırdayan el arabalarına ya da sırtlarına çuval yükleyip garajın yolunu tutuyordu.

Nihayet lokaldeki gözlüklü öğretmenin tarif ettiği gibi köy minibüslerinin kalktığı garaja, toprak sahaya gelebilmiştim.

Yakıcı bir sıcak tenime diken gibi batıyordu. Üzerindeki yükleriyle beyaz minibüsler yazıhanelerin önünde sıra sıra durmuşlardı. Müşterisini alan her minibüs tozu dumana katarak garajdan çıkıyordu. Köylü kadınlar ağaç diplerinde, erkekler yazıhane önünde toplanmışlardı. Şoför, kalkıyoruz, dediğinde kadınlı erkekli bir grup hareketlenip minibüslere koştu. Camı tozdan görünmez hale gelmiş, içerisi tıka basa gıda maddesi ve küçük ev eşyalarıyla dolu yazıhaneye girip ağaç masanın bulunduğu boşlukta durdum.

Kasketli, çökük yüzlü adama, "Kışak arabası nereden kalkıyor?" dedim.

Eliyle işaret ederek, "Ha şuradaki minibüs," dedi. Cama yapışmış tozdan dışarısı görünmüyordu.

14

Oyalanarak yaşıyordum. Sanki dokunduğum, yaptığım her iş kendimi oyalamak içindi ve bu durum sanki hep devam edecekti. Bu yüzden eğreti yaşıyordum. Kafam bulanık, yaşamım belirsizliklerle doluydu. Üniversite dönemimdeki gibi geleceğimi ilgilendirecek hiçbir konuyu önemseyemiyordum. Yaşamımın, zorunlu bir otobüs yolculuğunda kendini sıkıntıyla oyalamaya çalışan yolcunun ruh halinden bir farkı yoktu. Geleceğime dair kararlarımı tıpkı ailem gibi düşünerek almıştım. Veya geleceğimi hiç ciddiye almadığım için ailemin benim hakkındaki kararını hiç sorgulamadım da diyebilirim. Yeni başlangıçlar aramıyordum, hayata bir yerinden tutunmak istiyordum. Hayatımda küçük bir ciddiyete ihtiyacım vardı; bu da en kestirmeden öğretmen olmaktı. İşsiz kalamaz, öğretmenlik dışında bir iş yapamazdım; ailemin kanaati de hep bu yöndeydi. Zorunlu sekiz yıllık temel eğitime geçiş kararı alındıktan sonra, öğretmen ihtiyacı eskisine göre iki katına çıkmıştı. Bakanlığa müracaat etmem yeterliydi. Ne sınav ne de başka bir özel şartı vardı. İşsiz kalma korkusu ve aile baskısıyla öğretmenliği tercih etmiştim, âdeta bir yaşam sigortasıydı. Bir iş vaat etmeyen sosyoloji bölümünü de hiçbir şey olamazsan öğretmen olursun, diyen ailem ve yakın çevremin telkinleriyle okumuştum. Farklı bir bölümde okumak, başka bir iş yapmak içimden gelmemişti. Kendime parlak bir gelecek kuracak hırsa, güvene de sahip değildim. Bir başkası için önemli bir insan olmanın ne önemi vardı ki. Rahatımı bozmadan, kendimi güzelce oyalıyordum.

Uzun vadeli planlarım da olmamıştı; kısa, rahat bir yoldan iş hayatına atılacak ve tercihlerimi ona göre yapacaktım. Emekli olana dek rutinimi hiç bozmadan öğretmenlik yapabilirdim. İstanbul'dan başka bir yere beni göndermezlerdi. İstanbul memur için pahalı bir kentti ve bu nedenle mecburi hizmet bölgesi kapsamındaydı. Dolayısıyla doğu gibi mahrumiyet bölgesine gitme zorunluluğum da bulunmuyordu. İç karışıklığından ve can güvenliği tehlikesinden dolayı doğu kimsenin zorunluluk dışında gideceği bir yer değildi. Yıllar yılı mahrumiyet bölgesi olarak anılan yer, asker cenazeleriyle, faili meçhul cinayetlerle artık bir savaş bölgesiydi ve olağanüstü hal ile yönetiliyordu. Tipik bir memur zihniyetiyle düşününce iş konusunda yaptığım tercih makuldu ama benim için yine de günü kurtarmak, kendime zaman kazandırmaktı. Ama doğuya gelmek hiç hesabımda yoktu, küçük memur zihniyetim bunu hesaplayamamıştı

Kafamı dağıtmak için karanlıkta yansıyan fosforlu yol şeritlerine bakıyordum. Uykum geliyordu; gözlerim kapanıyordu. Araba benim dışımda ilerliyordu. Bir yere çarpmak, kazayla ölme korkusu kafamda birden peydahlanıyordu. Gözümü yumsam araba şarampole yuvarlanacak ya da şoför hatalı sollama yaparak karşısına çıkan ilk kamyona çarpacakmışçasına tedirgindim. Otobüs çizgiden çıksa soluğu şoförün yanında alacaktım. Kara yoluyla ne zaman yolculuk etsem kafamın bir köşesinde kaybedebileceğim bacağım, ayağım aklıma gelirdi. Kaza anında kendimi nasıl koruyacağım düşüncesiyle, oturduğum yere, kazanın oluş biçimine göre kendimce hesaplar yapardım.

15

Çakmağımı kaybetmiştim, bu saatte kimden ateş alabilirdim? Şimdi uyanık kimse kalmamıştır. Elektriklerin sık kesilmesinden dolayı İngilizce de çalışamıyordum. Tavuklardan bile bir kanat çırpma, gıdaklama sesi gelmiyordu. Gecenin duru, serin havasını içime çektim. Çakmağı odunluğa düşürmüş olmalıydım. Lojman köye uzak sayılırdı, odunluk da lojmana on adım kadar mesafedeydi. Etrafı tam tanımadığımdan gece göz kararıyla yürüsem düşer, aşağılara doğru yuvarlanırdım.

Aşağıda bir ışık gördüm, biri çakmağını yakmıştı. Kaya dibinde başı poşilerle bağlı üç kişi karşılıklı oturmuşlardı. Yaktıkları ateş ağızdan ağza dolaşırken, onların korucu olmadıklarını da fark edebilmiştim. Elbiseleri farklıydı. Birinin kucağında uzun namlulu silah görmüştüm. Konuşmuyorlar, sessizce sigaralarını içiyorlardı. Geri geri yürüdüm, sonra dönüp hızla lojmana koştum. Kapıyı sessizce kapayıp kilitledim, hiç kullanmadığım demir kapının sürgüsünü de çektim. Işığı yakmadan gidip yatağa oturdum. Niye Kulik'in evine gitmedim ki?

Silahı saklamalı mı, yoksa onları caydırmak için mi kullanmalıydım? Neyse ki bayrağı artık çekmiyordum, bu beni hedef olmaktan kurtarabilirdi. Perdenin ucunu ellerim titreyerek hafifçe aralayıp dışarı baktım. Her yer ölüm sessizliğine gömülmüştü. Dışarıyı çaresizce gözleyecektim. Yatağın ucunda böyle oturup onları bekleyemezdim.

Yemyeşil ağaçlar, pırıl pırıl akan sular, koşan, oynayan, bağırıp çağıran çocuklar, kendi hallerinden, renklerinden, aydınlıklarından uzak, cansız bir karanlığa mahkûm olmuşlardı. Yaşam yoktu hiçbir yerde: Gökyüzünün berraklığını, bolluğunu, içimize işleyen aydınlığını, yüreğimize sığmayan o doymak bilmez canlılığını, korkudan anımsamış geceleri bir daha göremeyecek miydim? Ay aydınlığı gece yoktu şimdi, hava, su, yağmur, çamur da. Simsiyahtı ağaçlar, dereler, evler, yollar. Her şey ölüydü. Bir ağaca kulağımı dayıyor, yaprak, dal, meyve sesi arıyordum, yoktu; kuruydu, çürüktü ağacın kokusu.

Dereye iniyordum, kan, sidik kokusundan başka bir şey akmıyordu. Koku giderek ağırlaşmaya da başlamıştı, çok geçmeden karınları şişmiş iki hayvan leşi önüm sıra suyun yüzeyinden geçti. İri, yeşil karasinekler dökülüyordu başımdan aşağıya. Silkinirken, kaşımadık yer bırakmıyordum bedenimde. Ölü sineklerin altında mıydım? Havaya bile bakamıyor, hızla ana yola doğru koşuyordum. Yolda ayak izi kokusu vardı, koklaya koklaya bu izi takip ediyordum. Asma kilitli bir ev çıkıyordu karşıma. Kapıya vuruyordum hiç durmadan. Ne ses vardı ne de kimse. Çaresizce gümbürdüyordu kapıda yumruğum. Kilidi kırıyordum. Ağır, kesif bir koku burnuma çarpıyor, nefesimi tutuyordum. İçerisi leş gibi kokuyordu. Herkesi mi öldürmüşlerdi? Havasız kalmıştım, boğulacaktım. Ter basmıştı yine. Ağzım açık bakakalıyordum sonra. Nefes almalıyım diyordum kendime. Donup kalmıştım. Nefes aldıkça, kan yürüyordu bedenime ve açılıyordum. Böyle düşünmemeliydim, aklımı oynatabilirdim yoksa. Hem başka türlü dayanamaz, burada yaşayamazdım.

Korkacak, içimi karartacak ne vardı ki? Kim olduğunu bilmediğim adamlar görmüştüm. O adamları kafamdan atmalıydım. Şimdiye kadar neden gelmediler ki? Ne kadar yalnızım. Bir çocuk görsem her yer bir anda canlanacak, yeşerecek, rahatlayacaktım. İlaç için geceleri anneler, çocuklarını yanıma yollardı. Kulik daha ortalıkta görünmüyordu, uzak bir ihtimaldi buraya gelmesi. Korucubaşı Gudbeddin'in ve benimle yakınlık kurmaya çalışmasına rağmen se-

vimsiz bulduğum astsubayın uyarılarını dinlemeliydim. Dışarıdaki ağaca baktım, arkasından kimse çıkmamıştı. Bir göz araladığım pencereyi usulca kapadım. Pencere önüne başımı uzatmam tehlikeliydi. Eğer televizyonum olsaydı ışığı gördükleri gibi gelirlerdi lojmana. Somyanın yayını gıcırdatarak yatağa uzandım, odada o ana kadar kendimi belli edecek tek ses buydu. Baskın için uygun anı mı gözetiyorlardı? Uzaktan bir roketle lojmanı havaya uçurabilirlerdi. Köye kadar geldiklerine göre beni ya kaçıracaklar ya da öldüreceklerdi. Yattığım yerde korkudan kaskatı kesilmiştim. Ayakucumu bile oynatmaktan çekiniyordum. Kıpırdasam, sanki üzerime doğrultulmuş bir silahla vurulacaktım. Bacağımdan aşağı ılık ılık akan bir sıcaklık hissettim. İşemiştim. Bir tıkırtı duydum, ses arka taraftan gelmişti. Küçük bir tıkırtı sesi neredeyse ödümü kopartacaktı. Kulağımı dikkatle kabartıp tıkırtının geldiği yönü bulmaya çalıştım. Kulaklarım hole, dış kapıya kadar uzadıkça uzadı, tıkırtı tık diye birden kesildi. Pencerenin ardından gelen rüzgarın uğultusu sesi duymamı engellemiş olabilir miydi? Yorganı usulca kulağımın üzerine çektim. Tıkırtı yine geliyordu, bu kez büyüyerek, odamın kapısını tekmeleyerek, kırarak. Düşündüğüm gibi olmadı. Ses patlamadı, küçüldü, geldiği yerde tık diye durdu.

Dış kapıdan giremezdi. Kapı kilitli ve sürgülüydü.

Korucu Veysi'nin ölümünden önce korucuların da gizliden gizliye bana korku salarak, kendilerince eğlendiklerini düşünürdüm. Hoce dikkat et, buralar tekin yer değil, deyip dururlardı. Bir yandan da yaptıkları işin tehlikesini, önemini beni korkutarak göstermiş oluyorlardı. Bu işten para kazananlar onlardı çünkü. Çoğu ununu, şekerini, çayını koruculuk maaşıyla alıyordu. Bazı köylerdeki korucuların örgüt sempatizanı olduğu, onlarla iş birliği yaptığına dair söylentiler de vardı. Bu tip söylentilere karakol kayıtsız kalmazdı. Belki örgüte sempati duymalarına aldırmazlardı ama iş birliği yapanlara askerin göz yumacağını hiç sanmıyordum. Kim tarafından öldürülecektim? Kime güveneceğimi bilemiyordum. En yakın karakol on kilometre aşağımdaydı. Metin'e kalırsa kimseye güvenmemeliydim,

askere bile. Söylediklerinde küçük bir gerçeklik payı varsa eğer, onu da büsbütün abartmış olamaz mıydı? Bitlis'e ilk geldiğinde, muhtemelen böyle uyarılarla onu da ürkütmüşlerdir. Ayda da güvensizlik üzerine konuşmuştu. Dışarıda onları kendi gözlerimle görmüştüm. Başkalarının ne söylediğiyle uğraşmamalıydım. Yanılıyor da olabilirdim. Belki de kaçıp başka bir yere gideceklerdi. Her geçtikleri yerde öğretmen öldürecek olsalardı, bizi dağ köylerine savunmasız göndermezlerdi. Sıcak bir bölgedeydim. Bir yıl bu dağ başında nasıl geçecekti?

Tıkırtı sesini yine duyuyordum. Bir yıl yoktu, geçmesi gereken şu an vardı. Mutfağın ya da arka odanın penceresinden rahatlıkla eve girebilirlerdi. Neyi bekliyorlardı öyleyse? Beni korkudan çıldırtmak mı istiyorlardı? Tıkırtı sesi yükseldi. Yatakta hâlâ kaskatı büzülmüş olası en kötü durumu bekliyordum. Pencerenin karşısında değildim, ancak duvardan seken kurşunlarla vurulabilirdim. Eğer örgütle iş birliği halinde olan korucu varsa, hangi odada, nerede yattığımı biliyorlardır. İstihbaratsız gelmezlerdi köye. Karakolda askerliğimi yapsaydım, ona göre önlemler alır, tek başına kayıtsızca lojmanda beklemek zorunda kalmazdım. Gerçi orada da rahat bırakmazlar, operasyonlara çıkmak zorunda kalırdım.

Pencereye bakıyordum, bir karartı mı geçmişti? Hem soğuktan korunmak için hem de el bombasını engeller diye pencerenin bir tarafını şeffaf naylonla kaplamıştım. Eğer geldilerse ellerinden kurtulamazdım. Tek başına çaresizce ölümü bekliyordum, şu an bundan öte bir gerçeklik yoktu. Devlet beni bayrak direği olarak köye dikmişti. Buradaki varlığım tek başına bir hedefti. Ta başından bu yana sığınacak, beni koruyacak gerçekçi hiçbir önlem alınmamıştı. Korucular arasından seçilen korumam bir ağız alışkanlığını yineler gibi, hoce ben seni bekliyom, merak etme, diyerek çocukmuşum gibi korkularımı avuturdu. Acaba o kendini koruyabilir miydi? Kendimden başka kimsem yoktu. Korucubaşının verdiği kalaşnikof somyanın altındaydı. Çenem soğuktan üşümüşçesine istemsiz tir tir titriyordu. Ses çıkarmamalıydım, arada bir soluğumu bile tutuyordum. Sabahı

aldırışsız bekleyemezdim. Bir şey yapmalıydım. Her an baskın yiyebilirdim, artık yarı ölü sayılırdım. Niye öyle düşünüyordum ki, belki canımı kurtarabilirdim.

Kalk, dedi bir ses. Kalktım. Yatağın altından silahı al, dedi. Silahı aldım. Hiç diretmiyor, o emir veriyor, ben yapıyordum. Bu ses benden yanaydı, bana güven veriyor, ne yapmam gerektiğini söylüyordu. Arka odanın penceresinden sessizce içeri girmiş olmalıydı. Yatağımda korkuyla beklemektense en azından bir şeyler yapmamı istiyordu. İnsan belli bir noktadan sonra birilerine güvenmeliydi. Böyle bir köşede çaresiz, güvensiz yaşayamazdım.

Kapıya doğru yaklaş. / Kapının arkasındayım. / Gerisinde durarak kapıyı ağır ağır aç. Sakın kafanı çıkarma. / Tamam, çıkarmam. / Silahının namlusunu göster. / (Namlum dışarıdaydı.) Ateş edeyim mi? / Hayır, ne söylüyorsam onu yap. Anlaşıldı mı? / Evet. (Kendinden emin, kararlı konuşması bana daha çok güven veriyordu.) / Ağır ağır tuvaletin hizasından yürü. / Neden? / Emrimi sorgulama anlaşıldı mı? / Anlaşıldı. / Işığı yak şimdi. Ayakta olduğumuzu bilsinler. / Işığı yaktım. / Kör değilim. / (Mutfağın kapısı açıktı ve kapıyla pencere karşı karşıyaydı. Dışarıdaysalar pencerenin ardından rahatlıkla hole ateş edebilirlerdi.) Ne yapalım şimdi? / Ses etme. / Birbirimizden başka kimse bizi duymaz. / Biliyorum aptal. Düşünmemi engelliyorsun. / Kusura bakma. / Anlaşılan onlar bizden hareket bekliyor. Bir gözdağı verelim onlara. Korkmadığımızı bilsinler. / Nasıl? / Bağır. Aklına ne geliyorsa söyle işte. / Bak ben buradayım! Hadi çıkın ortaya! Ne bekliyorsunuz öyle! / Sersem bana değil, onlara bağır. Ne diye içinden bağırıyorsun ki. / Galiba çok bağırdım. Önce bir prova yapayım dedim. / Ne provası. Bağır işte. / Sakın korktuğumu sanmayın! Hadi kendinize güveniyorsanız çıkın ortaya! / Tamam, dur. / Çok mu külhanbeyce konuştum? / İyiydi iyi. Kibarlığın yeri değil şimdi. Anlaşılan diğer odadalar. Duydun mu tıkırtı sesini? / Evet. Ne olmuş? / Adamlar odadalar. Biz buradayız, diye bize işaret verdiler. Bu tıkırtı gözdağı mı? / Hele şükür anladın. Şimdi kapıya tekme atıp silahını odaya boşaltacaksın. / Ben

korkuyorum. Hiç insan öldürmedim ben, öldürmem de. Ben buraya öğretmenlik yapmaya geldim. / Ama sen aynı zamanda askersin. Senin gibi öğretmenler daha önce çok öldürüldü. Bilmiyor musun? / Başka bir nedendendir. Ne olabilir acaba? / Nereden bileyim? / Orası doğru. Ama bu çocukların birkaçını kazansam. En azından şehirlerde horlanmadan, insanca yaşasınlar istedim. Kötü bir niyetim yok ki beni öldürsünler. Hem, ben halkların kardeşliğine inanan, barışçı bir insanım. / Kuzum savaştayız ve sen askersin. Bırak şu demokrat ağızları. Canının derdinde olman gerekir. Sen öldürmesen onlar seni öldürecek. Bu saatten sonra artık ne anlatsan boş. Kimse seni dinlemez. / Onlar bir kişi değildir. Kim bilir kaç kişiyle buraya gelmiştir. / Şansını deneyeceksin. / Birini öldürsem, bir diğeri beni mutlaka öldürür. / Keşke karakolda kalsam orada daha emniyette olurdum, diyen sen değil miydin? O zaman niye silah aldın? / Korucubaşı verdi diye. Hem çok korkuyorum. Çaresizim. Görmüyor musun halimi? / Fazla dinleme kendini. At şu kapıya tekmeni...

Kapıya tekmeyi attım. Oda karanlık ve sessizdi. Durdum birden. Silahıma davranmadım hemen. Görünürde kimse yok gibiydi. Sıktığım kurşun seker, bana geri dönebilirdi. Emin olmadan korucuları ayaklandırmamalıydım, baskın var sanırlar, yanlışlıkla gelip beni vurabilirlerdi. Silah sadece caydırıcı olmalıydı, onların çekip gitmeleri için.

"Çıksanıza, ne bekliyorsunuz öyle?" dedim, sesim yankılandı odada. Tıkırtı yine geldi. Hızla geriye doğru çekildim. Neredeydi bu ses ve hâlâ niye tıkırdayıp duruyordu. Eski sac sobanın içinden geliyordu. Holün ışığını yaktığım gibi tekmeyi attım sobaya. Tarla faresi sıçradı, önüme çıktı, kaçacak yer aradı, etrafında döndü. Derken hızla bacaklarımın arasından kaçıp gitti.

16

Yolculuklar zaman gibi akar, mekânlar birbiri ardına gelir geçerdi. Hızın içinde her şey kaygan, ele avuca sığmazdı. Sıkıca tutamaz, dikkatlice bakamaz, neyin ne olduğunu tam göremezdiniz. Sürekli hareketin yarattığı bağsızlık, insanı hep bir geçicilik duygusu içinde tutuyordu. İnsanlar duracak, yerleşecek yer arar, ne kadar kalacaksa o kadar sahiplenirler durdukları yeri. Yerini yurdunu bilmek isterler çünkü. Bir dairenin içinde oturur gibi küçük devinimlerle hareket ederler, ta ki dışarı diye gördükleri yere çıkana dek. Dışarı diye adlandırdığımız şeyin de duruma göre sınırları değişirdi. Dışarısı, oturduğumuz evin dış kapısından başlar, sırasıyla sokağa, caddeye, başka semtlere, iş yerlerimize kadar gider, oradan başka şehirlere, daha da ötesi yabancı diyarlara, yani başka ülkelere, kıtalara kadar uzanırdı. Başımı yana çeviriyorum gece cama yapışmış, dışarısı yoktu, sessiz, hareketsiz karanlıkta kaybolmuştu. Kalabalığı, hareketi, koşuşturmayı ve onun içinde kaybolmayı özlüyordum.

17

Kalabalık, ayak ve tütün kokusu ile toprak damın engin, basık yapısı odanın havasını ağırlaştırmıştı. Çamur ve saman karışımı kerpiç sıvalı duvarda karasinekler geziniyordu. Teneke sobanın ısısı, ekşimiş peynir kokusuna benzer bir koku yayıyordu odaya. Köyde herkes küçükbaş hayvancılıkla uğraştığından keçilerle, koyunlarla iç içeydiler. Üzerlerine sinmiş hayvan kokusu, böyle kapalı ortamlarda hemen alevlenerek kendini belli ederdi.

Mutfaktan gelen tiz bir çocuk ağlaması, içten içe ağlayan gözleri bir anda sofaya açılan kapıya çevirdi. Suskun bükülü dudaklar, ağızlardan hıçkırık sesleri geliyordu. Bir çocuk gibi ağlamak onları rahatlatacaktı.

Hurya Kadın, "Sus be çocuk. Beni yine ağlatacan şimdi," diyerek hıçkırıklarla gövdesini titretip, salıverdi gözyaşlarını. Kenarları boncuk işlemeli beyaz tülbendinin ucuyla gözyaşını, burnunu silerek ağlıyordu. Şişman değildi ama yüzü topluydu. Yanağına oturmuş yağlar yüzünün kırışmasını engellemişti. Fazla kiloları ise çenesinin altına doğru sarkarak sevimli gıdılar oluşturmuştu. Kendisi de evi de tertemizdi. Evinde tuvaleti olan az sayıda köylüden biriydi. Dinçti, kimse ona yetmişini geçmiş demezdi. Ondan cesaret alan birkaç erkek yönünü duvara dönüp içten içe yaşadıkları acıyı, gözyaşlarını, bırakıverdi. Onlardan biri de boyunsuz diyerek adını andığım Cindi'ydi.

İlk gün herkes birbirlerine sarılarak ağlamış, kadınlar acılı, yürek yakıcı seslerle ağıtlar yakmıştı. Bugün cenazenin yedinci günüydü,

acılar yüreklerde biraz daha dinginleşmişti. Odada oturan tek yaşlı, Hurya Kadın'dı. Ondan başkası erkeklerin içinde oturamazdı zaten. Gölgesi bir erkekten daha ağırdı. Bizde bir kadın yaşını başını alıp gitmişse erkekten farkı kalmaz, demiş, sonra gülerek, hoş, ben gençliğimde de böyleydim ya, diye eklemişti. Çok gülmüştüm. Senin yaşında torunlarım var benim, diyerek yaşının ağırlığını dile getirmişti.

Kadınlar yabancısı olduğu erkeklerle konuşmaz, onların bulunduğu ortamda, odada bulunmazdı. Şehir görmüş birkaç kadın dışında Türkçe bilen de yoktu. Köyde Zazaca ya da Kürtçe konuşulurdu.

Hurya Kadın'ın tatlı tebessümüyle göz göze geldim. Birkaç dakika önce ağlayan o değil gibiydi.

"Oğlum seninle ilgilenemedik. İyi misin? Korkma, biz yanındayız," diyerek etrafına bakındı. Erkekler onu onaylamak için başlarını salladılar.

"İki aydır buradayım. Niye alışmayayım ki," dedim. Gülümsediler, cenaze havasından bir an sıyrıldılar. Muhtar Alban titreyen gölgesini yerden kaldırarak bozduğu bağdaşını yeniden kurup yaşlılığın çelimsizleştirdiği kuru bedenini kütürdetti, sırtını geriye doğru attı.

"Cenazeden sonra iki gün lojmandan dışarı hiç çıkmamış, kimseye kapıyı açmamışsın. Hastalandın mı, öldün mü diye çok korktuk. Hiç çekinme, gez dolaş, nasılsa Kulik hep yanında. Başka yerde burarın havası, suyu kadar güzel yer bulamazsın," dedi.

"Çok korkarsan yine gel, bende kal oğlum," dedi Hurya Kadın. Sonra benim ve odadakilerin gerginliğini almak için gülümseyerek, "Köy yerine hemen alışmak kolay değildir. Hoş, ben de şehre alışamamıştım."

Perde açılınca önüne düşen ışık gölgeyi kırdı, muhtarın yüzünün gölgesi aydınlanmış gibi titredi, sonra belirginleşen suratı kasıldı birden. Yüzündeki gergin ifade bir an olsun esnememişti. Gölgesi, ifadesi gibi sesi de sertleşmişti. Beni bozuk Türkçesiyle bir konuda tatlı tatlı uyaracaktı ve ben dinlerken onun eksiltiği, yuttuğu her kelimeyi tamamlayacak, belirgin hale getirecek, sonra o kelimeleri bir cümlede olması gereken -özne yüklem ya da nesne gibi- uyuma göre

düzenleyecektim. Köye geldim geleli bir saniyeden daha az bir süre de cümle düzeltebiliyordum.

Muhtar gövdesini yeniden doğrultarak, "Bizden çekinme hoca. Başımız üstünde yerin var. Neye ihtiyacın olursa hiç çekinme söyle, sen bizim misafirimiz, emanetimizsin," diyerek etrafına bakındı. Odadaki erkeklerin hepsi başını eğerek onu onayladı. "Köyümüz şehit verdi, bu zamana kadar kimseye sesimizi çıkarmadık. Köyümüzün yarısı korucu. Şunu biliniz ki biz kendi halimizde insanlarız. Köyde kimseyle bir sorun olsun, huzurumuz kaçsın istemeyiz. Allah korusun, köyümüzün adı bir çıkarsa rahat ettirmezler bizi burada. Ben bu köyde doğdum, bu köyde öleceğim. Ne bir sorun yaşansın ne de karakola bir sorun gitsin isterim."

Giderek bu işte ustalaşıyordum; muhtarın her sözünün saniyenin çok çok altında bir zamanda düzeltebilmiş, onun vurgu amacıyla duraksadığı yerlerde kelimelerin yerlerini değiştirerek, virgülü tam beklediği yere atabilmiş, ses tonunu bile kelimelerin, cümlelerin üzerinden bir ritimle gezdirebilmiştim. Bunu sözünün etkisinden anlayabiliyordum:

De çekinme bizden hoce... Başım gözüm üstünde... Çekinme ha, de vallah kızarım sana.. sen bizim misafir(imiz), emanet(imiz)... Köy(ümüz) şehit verdi... Bilesin, bilesin... Biz kendimiz, halimiz yaşar gideriz... Yoktur sorun... Karakol hiç duymaz... Yoktur sorun... Yoktur, yoktur.

İki gün lojmandan dışarı çıkmamam muhtarı kaygılandırmış, başından beri söyleyeceği bazı sözler için bu durum bahanesi olmuştu. Adamın zayıflıktan, yaşlılıktan çökmüş yanağı, çenesini yüzünün ilerisine uzatmıştı. Konuşurken çenesi titriyordu. Yüzü, çelimsiz gövdesi ışıksız kalınca sanki daha bir genç, dinçti adam.

Askeriyeye haklarında kötü söz gitmesinden korkuyorlardı. Köylerinde öğretmenlik yapmam, onların gözünde benim asker olduğum gerçeğini değiştirmiyordu. Bana hiçbir zaman güvenmeyeceklerdi. Çaygeçit yolunda gördüğüm boşalmış köyün demek ki örgütle adı çıkmıştı. Sonra da teröre yataklık yapıyorlar diye köyün bütün

insanlarını göçe zorlamışlardı. Muhtarın anlatmak istediği asıl korku da buydu.

"Açsan birazdan yemek gelecek," dedi Kulik sırıtarak. Kadınların pişirdikleri cenaze yemeğini, eve girmeden önce odun ateşinde yanan iki büyük kazanda görmüştüm. Köye geldiğim günden bu yana beni görenler ilkin aç olup olmadığımı sorardı. Biri bana, aç mısın, dediğinde boğazım düğümlenir, ne diyeceğimi şaşırır, çaresizce evet anlamında başımı sallardım. Sanki o soruyu soran kişiye karşı kendimi, aç susuz, çaresiz kalmış gibi hissederdim. Yok, desem hiç bitmeyecek ısrarları başlar ya da alınırlardı. Davet edilmediğim günler akşam vakti kimseye görünmemeye çalışırdım. Mutfağım kendimi bir ay doyuracak erzakla doluydu ama yemek yapmama fırsat bırakmıyorlardı. Keşke Vita marka o sarı katı yağı kullanmasalar, bir de kırmızı biber salçasını yemeği acıtacak kadar çok koymasalardı. Fakat, peynir ve çökeleğin sıcak suda kaynatılarak yapıldığı tereyağlı pesise, patile, keledoş gibi basit ama lezzetli çorbalarını severek içerdim. Git Dergisi'nde okumuştum: Seyyahlar gittikleri şehirlerin, ülkelerin yemeklerini özellikle yerlermiş. Böylece yedikleri yöresel yemeklerle oranın iklim şartlarına daha kolay uyum sağlarlar ve kendilerini olası hastalıklardan korurlarmış.

"Hep beraber yeriz," dedim.

Cenaze evi dereye ve onun üzerindeki araba yoluna bakıyordu. Minibüsün ön tarafı köye çevrilmişti. Başka zaman, gündüz saatlerinde arabayı göremezdik. Herkes köydeydi. Yol üzerinde, dere kenarında her zamanki hareketlilik yoktu. Babası şehre giden çocuklar öğleden sonra gün boyu orada gezinir ya da peşine taktıkları arkadaşlarıyla dere kenarında oyun oynarlardı. Akşam üzeri derenin yola bakan yüksek yamaçlarında kadınları da görürdüm. Sonra beklenen araba gelir, oyunlar bırakılır, sevinç çığlıkları atılır, kadınlar oturdukları yerden kalkar, köyün en hareketli anları yaşanırdı. Erkekler şehirden getirdiği unlarını, şekerlerini sırtlarına yükleyerek derenin yamacını keçi gibi inerler, suya koyulan kaya parçalarının üzerinden yine keçi gibi seke seke köyden tarafa geçerler, sonra tıslamadan ev-

lerin bulunduğu yöne hızla çıkarlar ve çuvalı kadınlara verirlerdi. Bu kez kadınlar sırtlanırdı. Keçi gütmek, onlara zor yollarda keçi gibi yürümesini de öğretmişti. Babası şehirden şeker sucuğu, lokum getiren çocuklar, babalarının koltuğunun altında ağızlarını tatlandırarak evlerinin yolunu tutardı.

Kapı önünde bir kadın başı belirdi. Yüklüğün perdesinin önünde oturan genç bir erkek bağdaşını bozup ayaklandı. Kadın, elindeki yemek tepsisini ona uzattı. Keledoş yemeği koymuşlardı, salça soslu tereyağın kokusu iştahımı açmıştı. Ardından kuru fasulye geldi. Bağdaş kurmuş erkeklerin berjer koltukta otururmuşçasına yerde kurulmalarına imrendim. Sürekli üzerine oturduğum ayağım uyuşmuş, karıncalanıyordu.

Duvara sırtımı dayayıp sağ bacağımı uzatmış, ovalıyordum. Yemek sonrası halime ilk günler gülümseyerek bakmışlardı. Şimdi hiç tepki vermiyorlardı, uyuşuk bacaklı halime alışmışlardı.

"Hoce buranın havası suyu çok güzeldir, her hastalığa iyi gelir," dedi birisi. Sesin geldiği yöne baktım, adam yaşlı görünümüyle Alban'ın ikizi gibi duruyordu. Romatizma yüzünden bacağımı ovaladığımı düşünüyordu. Başımla onu onayladım, bir açıklama yapmaya üşenerek.

Köyde daha önce görmediğim sakin duruşlu esmer bir genç, başına yeşil takkesini geçirdi. Sesler kesildi, sigaralar söndürüldü, bağdaş kuranlar oturma şeklini değiştirerek diz çöktüler. Hoca, gözlerini yumarak dokunaklı bir sesle Kur'an okumaya başladı. Odanın kuru, gergin havası içe işleyen dokunaklı sesle yumuşadı, başlar omuzlara, göğüs hizasına düştü. Tanıdığım Ermeniler de o halin içinde dikkatle, saygıyla Kur'an'ı dinlediler. Hurya Kadın, okunan Kur'an'ı duymasıyla açıkta kalan saçlarını tülbendiyle tamamen kapamıştı. Rahmetli için dua edildikten sonra iki kişi yer değiştirince hocayla yan yana geldik.

"Misi'nin hocasıyım, yedi yemeği için geldim buraya," dedi hoca.

"Buralı mısın?" dedim bir süre suskun bekledikten sonra.

"Koyunlu Medresesi'nde okudum. Norşinliyim ben."

"İkisinin de nerde olduğunu bilmiyorum."

"Koyunlu Mutki'nin bir beldesidir. Norşin de bugünkü adıyla Güroymak'tır, o da Bitlis'in ilçesidir," dedi. Yanıma yaklaşıp kısık ses tonuyla, "Bu köyde niye cami yoktur, hiç anlamış değilim. Gerçi bir mescitleri var ama..."

Sesimi çıkarmadım, son sözünden rahatsız olduğumu anladı, konuyu değiştirmek istedi.

"Başı takkeli birini görürsen bil ki o bizim medrese kökenli melelerdendir, yani imamdır. İnsanlar başımızdaki takkeyi görünce kim olduğumuzu hemen bilirler, ona göre bize yaklaşırlar. Büyük hocalarımız, şeyhlerimiz ise sarık giyerler. Bir gün Koyunlu'ya gelirsen tanıştırırım bu zatlarla sizi. Kendileri alim, derin insanlardır. Biz neyiz ki onların yanında... Gerçi, hepimiz Allah için çalışırız. Köylülerden toplanan iaşe ile ancak karnımızı doyurur, camilerde hizmetimizi yaparız. Bizim devletle de işimiz olmaz. Ancak okuyacağımız hutbeyi diyanetten alırız. Aksi halde bizi camide bir dakika bile durdurmazlar," dedi.

Çay geldi, önümüze kondu, o da sustu. Hocanın böyle kolayca susmasına şaşırdım. Galiba devamını kendisine soracağım bir iki soruya getirmediğim için kesti. Oturma düzenini değiştirip, başını diğer tarafta oturan köylülere doğru uzattı. Sarımın biri ona bir şey söylemişti. Kur'an okunurken odanın üzerine çöken o dingin hal de sigara dumanlı, kuru öksürüklü, ikili sohbetlerle dağılıvermişti.

18

Abraham, verimli ve geniş gövdeli ceviz ağaçlarıyla Niç'in en güzel yeriydi. Muhtarın ve Ermeni ailelerin evi bu bölgedeydi.

Kulik, yaşlı bir kadına Boğos'u sordu. Kadın Zazaca konuşarak, eliyle dereyi işaret etti. Dere yatağına kayarak, sekerek indik. Yemyeşildi dere. Bodur çalılar, ceviz ağaçları suya rengini akıtmıştı. Patırdıyordu derenin suyu; kayaları, taşları dövüp köpürerek. Serinlik suratımı okşadı, tenimde ferahlık hissettim. Usulca taşın üzerine oturup bu güzel manzarayı izlemek için sabırsızlandım. Rahatça oturacağım bir taş, kaya parçası aradım, bulamayınca çömeldim.

Abraham, yüksek kayaların üzerinden köpürerek aşağı düşen berrak suyu ve onun üzerine eğilen ağaçların yeşil gölgesiyle köyün içinde başka bir dünya gibiydi. Berrak havası da içimi daraltan o bungun hali alıp götürmüştü. Ağaçların esintilerle salınan dallarından gelen ceviz kokulu serinlik tenimde geziniyordu. Burada, ceviz ağaçlarının altında, dere kenarında, geçmeyen günler ağırlığından sıyrılıyor, her bir şey suyla birlikte devinip kaya diplerinden akıp gidiyordu. Belki de Abraham, hiçbir şeyi umut ettirmeyen, sürekli bekleten, erteleten o sıkıcı günlerimden beni alıkoyacak tek yerdi.

Dizlerine dek yükselen suyun içinden Kulik, "Hoce sen de gel, balık tutarız," diyor, sevimli sevimli yüzüme bakıyordu.

Boğos da onun yanında duruyordu. Her ikisi de derenin içinden gel diyerek el salladılar. Paçalarını çemreyip ellerine ince çorap geçirmişler, balık tutmaya çalışıyorlardı. Israr edeceklerini biliyordum.

Ben de aynı yerde ayakkabımı çıkarıp çorabımı elime eldiven gibi geçirdim. Serin suya ağır ağır girdim. Dere içindeki taşlar tabanlarıma batıyordu, geri dönmek istedim ama Boğos'un elindeki balığı görünce heyecanlanıp çıkmaktan vazgeçtim. Kayanın dibine elimi sokup çıkarıyor, balığın kaygan pullarına değsem de, bir türlü tutamıyordum. Kulik bir tane sazan tutmuş, hoce bak, diyordu. Boğos'un kovası çok kısa zaman içinde irili ufaklı sazanla dolmuştu. Suda elimi gelişigüzel gezdirdim, yoktu balık. Derenin içinde çalıya benzer yaban otlar boy vermişti. Oraya doğru yürüdüm. Su o kadar berraktı ki çakıl taşları bile güneşin değdiği yerde parlıyordu. Suya yüzüm değecek kadar eğilip iki elimle balık aradım. Buldum, dedim kaygan gövdesini çoraplı elimde sıkıca tutarak. Eti budu olmayan bir sazan balığıydı, ufacık canı elimde titriyordu. Kovaya bıraktım.

Boğos, "Madem hoce de tuttu, gidelim hadi," dedi. Balık tutmam onu keyiflendirmişti.

"Serpme yapsak tonla balık tutardık," dedi Boğos. Güldüler. Dereden birkaç kilodan fazla balık ancak çıkardı.

Sudan çıktıktan sonra çorapsız giydiğim ayakkabıyla vıcık vıcık yürürken, bu kez indiğim ilk yamacı zorlanarak çıkabildim. Yetmişindeki Boğos benden daha atletikti. Bükük beli, çelimsiz bedeniyle bu yaşlı keçi önüm sıra diğer yamacı tırmanıvermişti. Tepenin üzerinden sırıtarak, yampiri yampiri çıkışımı izliyor, ha hoce ha, diyerek beni cesaretlendiriyordu.

Bağdaşını bozup belini kütlettikten sonra, "Böyle lezzetli balığı hiçbir yerde yememişsindir," dedi Boğos. Kulik de büyük bir ciddiyetle başını sallayarak onu onayladı. İçten içe onlara gülüyor, tuza çevirdiğim balıktan tat almaya çalışıyordum. Sazandan başka balık sanki yememişlerdi. Dağ başında tatsız tuzsuz da olsa balık yemek şaşırtıcıydı, bir farklılıktı. Yer sofrasında dizimi kırıp üzerine yaslandığım bacağım yine uyuşmuştu.

"Hoce ye, balık güzel," diyerek tabağıma bir balık daha koydu Boğos. Balığın şekline bakarak bile yediğimin bir balık olduğuna hâlâ kendimi inandıramamıştım.

Boğos'un evinde onun Hristiyan olduğunu gösterecek herhangi bir ikon, haç, resim görememiştim. Kapı ağzında bizi bekleyen tülbentli yaşlı kadını da diğer Kürt kadınlarından ayırt edemezdin. Kadın kenara çekilip odaya Toros'u buyur etti.

"Hoş gelmişsen hoce, şanslısın. Boğos herkese balık yedirmez," diyerek teklifsizce sofraya oturdu.

"Sen ne biçem konuşen, aha balık, ye işte. Senden mi kıskanacam," diyerek ona kızdı. Toros onu hiç umursamadı, ihtiyarı nasıl kızdırdım ama dercesine bana göz kırptı. Boğos bunu görse o kızgınlıkla kafasına tabağı geçirebilirdi. Kadın önüme ıslak, sabunlu el bezini koyduğu gibi geri çekildi.

Ağzımı, elimi silerken kapıya dönerek, "Teyze, eline sağlık," dedim. Kadın ağzında kalmış iki sivri dişini göstererek mahcubiyetle sırıttı.

Yaşlı kadın, Hurya Kadın gibi rahat, kendine güvenen biri değildi. Bir ara kaybolan kadın, elinde çay tepsisiyle kapı ağzında belirdi. Toros hızla kalkıp çayları getirdi. Köylüler çayı çok açık demliyorlardı, belki de bu yüzden demlik altı sıcak su kullanmıyorlardı. Kocaman demlikteki çayı bitiresiye dek içerlerdi. Bardak boşaldıkça, çay iç, çay iç der dururlardı. Sabahtan akşama dek bu kadar çay içip de etkilenmemeleri, sarınım bahsetmekten usanmadıkları o eşsiz sularından ve çayı açık içmelerinden kaynaklanıyordu. Soğuk kış günlerinde içlerini başka nasıl ısıtabilirlerdi ki.

"Seni hiç göremiyoruz hoce," dedi Toros.

"Eve, okula uğramazsan beni zor görürsün."

"Hayvanlarla uğraşmaktan gelemiyorum işte. Biliyon, bu mevsimde her gün çiloya gidiyok," dedi. Ses tonunu alçaltarak, çok çalışmaktan yorgun düşmüş bir hava vermişti kendine.

Meşe ağacının dallarına çilo diyorlardı. Kışın yaprağı hayvanlara yediriyorlar, kuru dalları da ekmek ateşi için kullanıyorlardı. Meşe dalı eğer yapraksızsa artık onun adı çeperdi.

"Bir çay daha al hoce, " dedi Boğos.

"Çok içtim, bu kadarı bana fazla."

"Toros da çok içer ama ne içer, bir sorsana," dedi Boğos dizine eliyle vurup bir kahkaha patlatarak, "o her şey içer hoce. Öyle bir içer ki sabaha kadar böğürmesinden yatamazsın."

Toros'un rengi attı, ne diyeceğini bilemedi. Boğos'a gözlerini dikip, "Ne zaman içip de böğürmüşüm ben? Hocenin yanında böyle konuşma."

"Hoce şehir adamıdır, niye önemsesin senin içkini, tasını," dedi sakince.

Hem köyde kimin içki içtiğini öğrenmeme gerek kalmamıştı. İhtiyar keçi sözü çevirip içkiye getirerek bana içki konusunda belki de gizlice yer yapmıştı. Ermeniler içki konusunda daha rahattılar. İlk kez bu konuda Kürtlerden ayrı düştüklerine şahit oluyordum. Acaba onlar da benim gibi Müslüman Kürtlerden çekiniyorlar mıydı?

"Peki Kulik, senin içkiyle aran nasıl?"dedim.

"O içmez, içeni de kimseye söylemez," dedi Toros. Kulik başını eğdi. Başından beri konuşmayarak bu konudan kendini uzak tutmuştu.

"Biz de ağır ağır kalkalım," dedim.

"Nereye?" dedi Boğos bükük belini doğrultarak. Ayakta olsa önüme geçecekti. Misafir olduğum evden çıkmak öyle kolay değildi. Oturma ısrarlarına çeşitli bahaneler bularak, bir taraftan da onları kırmamaya çalışarak ancak çıkabilirdim.

"Yoksa içki mi ikram edeceksin?" dedim. İhtiyar şaşırdı, odada bir suskunluk oldu. Toros'la Kulik birbirlerine baktılar, sonra bastılar kahkahayı. İhtiyar fena yakalanmıştı. Kendisine gülündüğünde, sıkıştığı köşeden dışarı çıkamamış, şaşırmış bir halde bize bakakalmıştı.

İhtiyar kadın Zazaca bir şeyler söyledi. Sustular.

"Hoce tamam, her zaman beklerim. Ne demek, başım gözüm üstüne. Sana rakı da açarım, ama kimse bilmesin. Koca Boğos yetmişinden sonra şaşırmış, içki içiyor demesinler," dedi.

"Sizi zor duruma düşürmem," dedim.

Kendimi ele vermemek için güzelim davetine hemen atılmamış, diğer taraftan reddetmeyerek, içki içmeye açık kapı da bırakmıştım.

Abraham'ın düzlüğünden çıkıp yine köyün taşlık, kayalık yoluna girmiştik. Bir horoz büyük bir taşın üzerine çıkmış, başını sağına soluna çevirip duruyordu, sanki bir şey söyleyecekti de sesi çıkmıyordu. Boyun tüyleri sık, parlak beyazlıktaydı ama boynunun altı ve kuyruk kısmı siyahtı. Kan kırmızısı ibiği iriydi, etliydi, boğazının altında bir gerdanlık gibiydi, ona heybetli bir hava veriyordu. Kafasını yukarıya doğru kaldırıp sağına soluna bakınırken, sanki meydan okuyordu çevresine.

Gariptir, bu köyde bir tane bile köpeğe rastlamamıştım. Herkesin bir koyunu, keçisi vardı ama çoban köpeği yoktu. Köyde yeniydim, belki de vardı da ben görmemiştim.

"Kulik, bu köyde niye hiç köpeğe rastlayamadım?"

"Hoce yok ki rastlayasın."

"Şaka mı yapıyorsun bana?" dedim hemen.

"Yok hoce, ne şakası. O mendeburla bizim işimiz olmaz. O pis hayvan abdest bozar. Hiçbir Şafii, yanına, yöresine o hayvanı yaklaştırmaz," dedi, bir kez daha şaşırmıştım ama bana şaka yapmadığını da söyleme biçiminden, halinden anlamıştım.

Yolun ilerisinde Hurya Kadın'ı gördük.

"Nereye gidersin böyle hızlı hızlı, keçilerin mi kaçtı?" diyerek ona seslendi Kulik.

"Sen misin?" dedi soluk soluğa. Kalçası kendisinden daha ağırdı. Yürürken sanki arkasına ağır bir yük takmışçasına kalçasını peşi sıra sürüyordu. "Kulik, başımıza geleni bir bilsen. Bizim Veysi vurulmuş, demin komutan getirdi haberi."

"Allah aşkına, ölmüş mü yoksa?"

"Zavallım oracıkta ölmüş," dedi gözyaşı içinde.

"Çiğdemalan taraflarında çatışma vardı. Orda ölmüştür ha," dedi Kulik, yere çöktü, başını dizlerinin arasına alıp hıçkırmaya başladı.

Aydınlık hava gelen kara haberle aniden puslanmıştı. Kulik hıçkıra hıçkıra sarsılırken, ben de etrafıma korkuyla bakınıp durdum. Sanki gelip bizi de vuracaklardı.

"Cenaze bizim, yas yeri boş bırakılmaz. Ben geri dönem," dedi yine nefes nefese. "Boğos'a, Toros'a sen çabuk haber verirsen Kulik, etrafta haber verecek bir tane çocuk kalmadı."

Evin dış kapısı önünde kadınlar kendilerini yerden yere vurarak, çığlıklar atarak ağlıyorlardı. İki yaşlı kadın kapı ağzına çökmüş ellerini göğüslerine vura vura, başlarını sallayarak Kürtçe ağıtlar yakıyorlar, sonra ağıtlarını birden kesip çığlık atarak yere kapaklanıyorlardı. Birbirine sarılıp hiç durmadan ağlayan erkekleri ayırıp teskin etmeye çalışan yaşlılar da dayanamayıp kendilerini koyuveriyorlardı. Alban bu yaşlılardan biriydi, onun koluna da yüzbaşı girdi. Yanlarına gittim. Binbaşı yeni gelenlerle tokalaşıp aynı cümlelerle yaşanan olayları anlatıyordu,

"Evvelsi gün Çaygeçit'ten geçmişler. Çiğdemalan tarafında operasyon başlattık. Veysi arkadaşımız orada şehit düştü. Bir de yaralı askerimiz var ama onlardan da beş kişi öldürdük," dedi. Herkesin gözlerine tek tek bakarak, "Şehidimizi bugün hemen gömmeseler, tabur komutanımız ve epeyce yüksek rütbeli subaylar da gelecekti. Fakat Şafiiler cenazeyi bekletmeyi dinen uygun bulmuyorlar."

Binbaşı konuşurken elini omzuma atmıştı. Avlunun diğer ucunda subay ve astsubaylar sigara içip kendi aralarında konuşuyorlardı. Yol üzerinde arabaların bulunduğu yerde askerler nöbet tutuyordu. Omzumdan inmeyen el, beni şöyle bir silkeledi. Kalabalığın dışına çıktık.

Binbaşı, "Hocam, terörün belini büktük sayılır, iki üç yıla kalmaz bu bölgede terör merör kalmaz. Artık bundan sonrası sizlerin işi. Defter, boyama kalemleri, hikâye kitapları getirdik çocuklara. Onları elbette öğrencilerinize siz vereceksiniz. Çocukları, insanlarımızı bundan sonra eğitimle kazanmaya çalışacağız. Yoksa terör belasından çocuklarımızı uzak tutamayız. Sizleri ordumuz bunun için buralara gönderdi. İnşallah kazasız belasız görevinizi yaparsınız. Hocam sizinle tanıştığıma memnun oldum," dedi, tokalaştı. Sonra evin önündeki ceviz ağacının altına geçtik. İsmimi sorma gereği duymadı.

Battaniyeye sarılı cenazeyi evden çıkarıp divanın üzerine koydular. Dışarıda cenazeyi görenler tekrar dört bir koldan bağırarak ağla-

maya başladılar. Battaniyeyi açtılar, çenesine kalınca bir ip geçirip o ipi de başına dolayarak bağladılar. Dalların arasından düşen ışık cesedin üzerinde kıpırdıyordu. Çukur, zayıf yanağını dolduran siyah sakalı, solmuş esmer teninin üzerinde duran tek canlılıktı. Göğsünden vurulmuştu. Hâkî yeşil üniformanın üzerindeki kan kuruyarak mat koyu kahverengine dönmüştü. Gözleri kapalıydı, kımıldamıyordu. Uyumadığı, bir düşünceye dalmadığı belliydi. Ölmüştü, kopup gitmişti. Geride ağır yükünü, bedenini bırakarak. Seyrek saçlarının esen bir yelle dalgalanması ona canlılık veriyordu, her an eliyle saçlarını düzeltecekmiş gibi. Nasırlı, yaşlı bir el saçı tuttu, sıvazlayarak okşadı. Elin gerisinde hıçkırarak ağlayan birinin sesini duydum. Düğmelerini çözüp üniformasını çıkarırlarken, cenazeye bakmak için gelen tülbendi omuzlarına düşmüş, saçları dağılmış bir kadın, kendinden geçmiş, acıyla soğumuş, bütün duygularını bastıran dalgın bakışlarla ölünün önünde öylece durdu. Sonra gördüğü cansız beden ondan gücünü çekmiş gibi bıraktı kendini, divanın yanına düştü.

"Alın götürün, ne duruyorsunuz!" diyerek bağırdı adamın biri. Üç kadın gelip baygın düşen kadını sürükleyerek eve götürdüler. Karısıymış.

Ağzı buhar tüten sıcak su kazanı getirildi. Yaşlı bir adam içerisinde sabun bezi ve tozu bulunan bakır tepsiyi divanın ucuna koyup hızla çekildi. Gassallar da yeni gelmişti, ikisi de takkeliydi, abdest alacakmış gibi gömlek kollarını çemremişlerdi. Çıplak, cansız bedeni belden beyaz bir örtüyle kapadılar. Beyaz takkeli adam göğe baktıktan sonra gözlerini avuç içlerine düşürüp dudaklarını kıpırdatarak gusül abdesti için niyet etti. Besmele çekip, örtüyü kendilerinin göreceği şekilde kaldırıp, ölünün belden aşağısını açtılar, cesedin kaba temizliğini yaptılar. Ucu saplı büyük, bakır tasla kazandan su alıp ölünün elini, yüzünü, kollarını, ayaklarını yıkadılar, sonra bütün vücuduna su döktüler. Sabunlanmış bezle, cansızlıktan katılaşmış bedeni sağa, sola çevirerek, oturtarak, ovalayarak iyice temizlediler. Su döken hoca tası kazana bırakıp çantasından kefeni çıkardı, sandalyeye koydu. Geri çekilip uzaklaştım oradan.

Kefenlenmiş cenaze beyazlar içinde ak pak karşımıza çıkarıldı. Yakınları Korucu Veysi'yi öperek onunla son kez vedalaştılar. Sonra beş yaşlarındaki kız çocuğunu babasının yanına getirip, cansız elini zorla öptürmeye çalıştılar. Çocuk çığlık çığlığa ağlamaya başladı. Kendisini kucaklayan adamın boşlukta bıraktığı ayaklarıyla tepiniyordu. Babasının o halinden korkmuştu. Çocuğun bu durumu içimi dağlamıştı. Cenazeyi üzeri açık tabuta koydular. Bir asker elinde bayrak, koşarak geldi, beyaz kefeni al bayrakla kapadı.

Biraz önce ölü yıkayan gassallardan biri öne çıkıp orada bulunan herkese işaret vererek, "Ey cemaat-i müslümin, herkes abdestini aldıktan sonra cenaze namazını burada kılacağız," dedi.

Köyde cami olmadığından namazı cenaze evinin avlusunda kılacaktık. Erkekler dereye doğru abdest almak için yürüdüler.

Namaz bittikten sonra, hocanın, merhumu nasıl bilirdiniz, sorusuna hep bir ağızdan, iyi bilirdik, diye bağırdık. Duadan sonra tabuta on kişi birden omuz verdi. Demin divan yanına düşüp bayılan kadın, kadınların arasından çıkıp, feryadıyla birlikte önümüze çıktı. Cenaze omuzlarda bir süre bekledi. Tam yürüyecekken, ağıtçı kadınların sesleri bu kez cenazenin önünü kesti, sanki son bir kez yaktıktıkları ağıdı Korucu Veysi'ye duyurmak istiyorlardı. Çok beklemeden, Allahu Ekber sesleriyle mezarlığa doğru bütün köy yürüdük. Korucubaşının, kahrolsun PKK, diyen tok, gerilim yayan sloganını duydum. Diğer korucular da ona eşlik etmişlerdi, ama bazı köylüler gözleri yaşlı, seslerini bile çıkarmadı.

Yıl dönüyordu, ikindi vakti hava serinlerken çıkan rüzgâr; bodur, yapraksız ağaçları sessizce sallarken, kuru yaprakları tozuyla birlikte yerden kaldırıyor, sonbaharın ılık ılık akan sıcağını da artık içimizi karartan o hüznünü de sürüyüp götürüyordu; geride gözü yaşlı acılar bırakarak. Köye ilk gelirken gece, içinden geçtiğim eski, sahipsiz mezarlığın sol yamacından aşağı, düzlüğe doğru bir yol iniyordu. Yolun bitiminde bir mezarlık daha vardı. Kavak ağaçlarının arasından beyaz mermer taşları parıltısıyla kendini belli ediyordu. Bastonuyla zorla yürümeye çalışan Hurya Kadın'ın koluna sırayla Kulik ve Toros girmişti.

Toros'tan sonra sırayı ben devralıp, "Bu mezarlık niye böyle sahipsiz bırakılmış. Çok önceden mi dolmuş?" dedim kadına.

"Şimdi oraya kimseyi gömmezler. Bir gün kendi mezarlarının da sahipsiz, duasız kalmasından korktukları için. Er geç hepimizin sonu böyle olacak, arkamızda kimimiz kimsemiz kalmayacak. Ah oğlum! Her ölümlü yakınlarının, ah sesiyle gömülür toprağa. İnsan yakınlarıyla birlikte ölürse ağlayanı da olmaz," diyerek dizine, bir ah sesiyle vurdu, "burası hep benim içimi acıtır. Garibanların arkasından bir dua edeni bile kalmamıştır, hepsi gittiler."

"Nereye gittiler ki?"

Durdu, soluk soluğa, "Ya yolda öldüler, ya da uzak ülkelere göç ettiler."

"Hiç dönen olmadı mı ki?"

"Yok oğlum, yok. Tehcirden kim dönmüş ki... O günler gitsin bir daha geri gelmesin," dedi uzaklara bakarak, o felaketi görmüşcesine. "Kara günler şimdi Kürtler için geldi. Bu havası, suyu güzel topraklar göründüğü gibi değil oğlum. Kimselere huzur vermedi."

"Siz nasıl kaldınız?"

"Hamidiye Alayı'ndan kalan askerler, yoksul köylüler bizi öldürdü. Kürtlerin bazıları da toprağımızı, köyümüzü yurt edindi sonra. Ama bize sahip çıkanları da oldu, bizi korudular, sakladılar. Hepsinden Allah razı olsun. Geride kalan sahipsiz kızlarımızla, dul kadınlarımızla da evlendiler, öksüz yetim çocukları da evlat edindiler. Şimdi bunların hepsinin çocuklarına sorsan Kürt'üz, Zaza'yız derler. Bir nesil de böyle yitip gitti," dedi. Yaşlı gözlerini bana çevirdi, güven duyup konuştuğu genç adamı bir kez daha gözüyle tartmak ister gibiydi bakışları.

Beni merak da etmiş olabilirdi, böyle soruları benden başka kim sorardı ki. Köydeki birçok erkeğe göre Türkçesi düzgündü. Kadınların çoğu hiç Türkçe bilmezdi. Türkçe konuşuyorlardı da ben mi duymamıştım? Hurya Kadın konuşurken sözcükleri, cümleleri kafamda öyle çok düzeltmek zorunda kalmıyordum; onu dinlemek beni yormuyordu.

Kuru bir öksürükle gırtlağını temizledi, "Yaşım yetmişi geçtikten sonra kimseden ne korkum kaldı ne çekinmem. Nasılsa ölüm artık bana yakın. Bu dünyanın kahrı, endişesi niye korkutsun beni. Korucu Veysi yerine ben ölsem daha iyiydi. Kimse böyle kor acıyla kalmazdı," dedi.

"Allah gecinden versin teyze," dedim.

"Benim ömrüm şunun şurasında kaç sene? Sana anlatsam ne olacak? Sen iyi bir çocuksun," dedi. "Bazılarınız artık biz Müslümanız diye kendilerini gizlemişler. Kimi aileleri de sonradan devlet koruma altına almış. Hâlâ bu dağlarda Ermeniyiz, Gregoryeniz diyorsak, bu yüzdendir. Devletin yerleştirdiği Ermeni yetimhanelerine verilen çocuklar da var. Çok şükür biz oralarda kalmadık. Onlar Ermenice de bilirler. Benim yaşım yetmiş, yetmiş tane Ermenice kelime anca bilirim. Benim kızlar da Kumkapı'dadır. Çok şükür işleri de iyidir. Kışın çok soğuk olursa yanlarına giderim. Bana evlerinde iyi bakarlar. Seninle konuştuğum kadar torunlarımla Türkçe konuşmadım ben. Öf, yoruldum artık. Mezara kadar inebilir miyim acep?"

Yoruldum derken, bana anlattıkları rahatsız mı etmişti onu? Anlattıkları çok da sakıncalı değildi. Belki de içinden geldiği gibi konuşmak, kendini, kendi tarihini anlatmak istemişti.

Cenaze dönüşü indiğimiz yerden bu kez çıkıyorduk. Taşlık yol kaygandı, bazen düşmemek için dengemizi zor koruyorduk. Yol ancak bir arabanın geçebileceği genişlikteydi. Köye geldim geleli yollarda hiç düşünmeksizin gelişigüzel yürüyemedim. Attığım her adımda bin bir düşünce aklımdan gelip geçti.

On, on beş dakika sonra akşam karanlığına kalacaktık. Sarışın iri yapılı astsubay arkamdan sessizce gelip koluma girdi. Adamın rahatlığına şaşırarak baktım. İkimiz de buranın yabancısıydık, devlet görevlisiydik, ama buna dayanarak hemen benimle yakınlık kurmak istemesi rahatsız ediciydi.

"Hemşehrim nasılsın?" diyerek söze girmiş, "ya senle aynı boydaymışız, düzlüğe çıkınca anladım," diyerek devam etmişti.

Senden uzunum, demedim. Kendileriyle sorunu olan insanlar karşılarındakilerin eksiğini, kusurunu görmeye çalışırdı ve ilk hedefleri de boyu, saçı, gözü olurdu.

Birdenbire mesafesizce koluma girmesine sinir olmuştum.

"İyiyiz," dedim, sen nasılsın demedim.

"Ya burada tek başına iyi yaşıyorsun, senin işin bizimkinden daha zor," dedi. Amacı işime saygı duyduğunu göstermek miydi, yoksa hiç kimsenin gelip çalışmayacağı bir yerde bulunuyor olmamdan dolayı beni küçümsemek mi? Anlayamadım. Yoksa adamın yürürken öylesine açtığı küçük bir sohbeti abartıp farklı yönlere çeken asıl rahatsız, kompleksli kişi ben miydim? Huyluydum işte. Tuhaftır, bazen kendimden bile huylanırdım. Ben ne biçim adamım, bunu niye, hangi düşünceyle yaptım diyerek. Belki de kendimle çabucak yüzleşmemin nedeni de buydu; eksiklerimle, hatalarımla, kompleksli yanlarımla hemen karşı karşıya gelebiliyor ve kendimi acımasızca hırpalayabiliyordum. O anki ruh halimden, takıntılı yapımdan dolayı karşımdaki kişi hakkında tam bir yargıya varamıyor, onun asıl niyetini tahmin edemiyordum. Zaten hiçbir şeyde bir kesinlik göremezdim, sanki her şeyde bir bulanıklık vardı.

Astsubayların üniversite mezunu asteğmenlerden pek hoşlanmadıklarını bildiğimden dolayı mı ona önyargılıydım? Doğuda askere de güvenmiyordum. Burada gelip geçiciydim, kim vurduya gitmemeliydim.

"Öğretmenlik gerçekten zor meslek."

"Sağolsun köylüler, yalnız bırakmıyorlar. Hem ben asteğmen öğretmenim," dedim, bu kez şaşırarak o bana baktı. Sessizce kafasını salladı, sonra asteğmen öğretmen olduğumu söylediğime pişman da oldum. Onun işini, rütbesini küçümsememeliydim. Umursamaz yapım yavaş yavaş kompleksli bir kişiliğe mi dönüşüyordu? Beni küçümsemesi, övmesi yaşantımda neyi değiştirecekti ki? Kabalık etmiştim.

"Tamam, burası bir korucu köyü ama kimseye güvenmeyin, bu köyde çok farklı insanlar yaşıyor," dedi. Sanırım farklı insanlar diye-

rek kastettiği Ermenilerdi. Bunu açıktan bana söylemeye çekinmişti. Ülkede Ermeni kalmamıştı ama hâlâ millet olarak onlardan çekiniyorduk. Bu nasıl bir korkudur, anlamış değildim. "Bu civarda bayrak asan tek okul sizinki. İyi cesaret. Cesaretinizden dolayı sizi kutlarım. Hocam sizi korkutmak istemem ama bundan bir iki yıl önce teröristler, bayrağı okulunuzda çekili görselerdi, sizi o bayrak direğine asarlardı."

İçimdeki korkuyu iyice alevlendirmişti. Geçen yılla bu yıl arasında değişen neydi ki? Daha mı az insan ölüyordu?

"Kanun ve yönetmeliğe göre bayrağı asmak zorundayım," dedim.

"Onu biliyorum. Ayrıca duygusal olmamanız lazım. Ne silahınız var ne de yeterli bir güvenlik önleminiz. Size bayrak asmayın diyemem. Peki, korumanız gece bekliyor mu sizi? Beğenmiyorsanız hemen başka birini görevlendirelim," dedi. Adamın asıl derdi zavallı bir öğretmeni korumak adına birtakım uyarılarda bulunmaktı.

"Yok memnunum, korumam bana her konuda yardımcı oluyor," dedim telaşla.

Kulik elim kolumdu, arkadaşımdı, gece basbayağı uyusa da. Sessizce başını salladı. Galiba hem benle sohbet etmek hem de köydeki durumum hakkında bilgilenmek istemişti. Benimle kafa bulmak gibi bir amacı olmadığını anlamıştım. Bayrak asmamam konusunda dostane uyarısına rağmen, bölgede bayrak çeken tek öğretmen olmamdan dolayı ayrıca bana yakınlık da duymuştu. Beni bölgenin şartları hakkında birçok konuda uyaran, dolayısıyla da korkutan Metin, bayrak asmamın tehlikeli olacağını acaba niçin söylememişti ki?

"Kendi insanlarını öldürdüler ama tanıdığım korucular dışında kimse örgütü lanetlemedi. Belki cenazede biz olmasak onlar da sesini çıkarmayacaktı. Militanlarıyla göğüs göğüse çarpışsalar da örgüte sempati duyuyorlar işte," dedi, söylediği çelişkili duruma ben de anlam verememiştim ama askerin de koruculara güvenmediği aşikârdı.

"Niye böyle düşünüyorsunuz?" dedim.

"Aşağıda boşaltılan köyler var. Başlangıçta köyler aynı akıbete uğramamak için geçici köy korucusu oldular. Ama şimdi durum de-

ğişti, burada hayvancılık ölünce artık koruculuk da geçim kapısı olmaya başladı," diyerek komik bir şey söylemişçesine güldü. Kulik'in yirmi koyunu dışında geçimini sağlayacak hiçbir şeyi yoktu. Unu, şekeri, çayı birçok ihtiyacını koruculuktan kazandığı parayla sağlayabilirdi ancak, yoksa büyükşehirlerin yolunu tutmak zorundaydı. Yaşını tutan her gençten biri, ya büyükşehirlere çalışmaya gitmişti ya da korucu olmuştu.

"Bugünkü ölen korucunun öcünü almasalardı, inan örgüt aleyhine bütün köylü slogan atardı."

"Nasıl öcünü almışlar ki?" dedim merakla.

"Teslim aldığımız militanı, koruculardan biri kurşun yağmuruna tuttu. Üstelik kelle parası da almadı. Yani böylece olayı örgüt sorunu olmaktan çıkarıp kişisel hale getirdiler. Düz mantık buna denir işte," dedi. Anlattığı şeyin bir kanunsuzluk olduğu aklının ucuna bile gelmiyordu. Burada ölmek kadar öldürmek de kolaydı, olağan bir durumdu. Bana korku vermek için böyle yalanlar diziyor olabilirdi. Boyunsuz, Korucu Cindi aklıma geldi. Kendine neden kelle avcısı dediğini şimdi anlıyordum.

Köye geldiğimizde akşam karanlığı çökmüştü. Askerler okula büyük bir kutu içerisinde kırtasiye ve kitap bıraktığı gibi köyden ayrılmıştı. Bütün köy yas yerinde toplanmıştı. Cenaze yemeğinden sonra Kulik de orada kalmıştı.

Biri kapıyı çalıyordu. Gelen Korucubaşı Gudbeddin'di. İçeri girmek istemedi.

Kapı ağzında durarak, "Kulik'ten memnun musunuz?" dedi.

"Niye soruyorsunuz?"

"Hoce siz tembihleyin. Yoksam korucu gece beklemez ha! De, iki üç gün sonra yine nöbetlerini boşlarlar. Kulik'in lojmanı beklemesi sana bağlı ha! De onu takip et. Size silah da verecem. Etraf pek tekin değildir, bilesin."

"Peki, köye kadar gelirler mi?"

"Orasını Allah bilir. Sen kendini sağlama al da."

"Silah almam doğru olmaz, hem ben kimseyi öldüremem. Ben öğretmenim. Sence silah almam onları üzerime çekmez mi? Kendimi hedef yapmış olmaz mıyım?"

"Hoce siz zaten hedefsiniz ha! Bu silahı alın hoce. Vallah caydırıcı olur. O zaman bizim de habarımız olur ha!" diyerek kalaşnikofu bana uzattı.

"Köyde nöbet tutmuyor musunuz?"

"Vallah tutuyoruz. Sen gene de kendini sağlama al hoce. Hiç yoktan iyidir ha!" dedi ve elime silahı tutuşturuverdi. Nasıl kullanacağını göstermek istedi.

"G3 kullanmasını on günlük acemi eğitimimizde öğretmişlerdi," dedim.

On günlük acemi eğitimim ona komik gelmiş olacak ki gülümseyerek, "Ya tamam tamam. Asayiş berkemal ha! De hadi o zaman," dedi, sonra ekledi, " silah amanattır ha!"

Kalaşnikof daha hafifti, kullanışı da kolaydı. Köylüler, keleş, diyorlardı ona. Yalnız asker bu silahı kullanmaz, gerilla savaşı veren örgütler kullanırdı. Nedense korucular da kalaşnikof marka silah kullanıyordu.

Zor bir gündü, köyde durum sandığımdan daha karışıktı. Çok tedirgindim. Bu gece hiç uyuyamayacaktım. Korumamı değiştirmeli miydim? Kulik, gece lojmana göz kulak olur muydu?

19

Bitlis, ilk geldiğim günlerdeki gibi sıcak değildi, dışarıda rahatça oturamayacaktık. Güneşin yaprakları delen o parlak, keskin ışığı göründüğü gibi ısıtmıyordu. Dışarının nemli, soğuk havasında sevimsiz duran ahşap masaya oturmadık. Yolu boydan boya çevreleyen camlı bölümdeki masalardan birine geçtik. Ateşli kuyudan yeni çıkmış büryan etlerinin yağlı buharı, camı buğulamış, sararmıştı. Yanı başımızda bir gölge kıpırdıyordu. Garson büküp yumru şekline getirdiği kirli bezle masayı silerken bir de cama yapışmış buharı sildi. Gölge açıldı. Bir adamın kambur sırtı çıktı ortaya. Garson, adamın kafasına vurur gibi parmak uçlarıyla camlı bölmeye tık tık diye vurup ona çekilmesi için işaret verdi. İhtiyar, kirli, yağlı yüzü sararıp bulanmış şekilde bize döndü. Ne diyorsunuz diyen bir el işaretiyle homurdandı. Sonra gövdesini önüne düşüren kamburunun önü sıra hızla yürüdü. Garson, nasıl oldu dercesine bir bize bir de boz bulanık cama baktı.

"İyi, bize iki büryan," dedim. İki parmağını kaldırdı, dudağıyla ıslık çalarak tezgâha işaretini verdi. Kalabalık salona girip çıkanlar, yer yokluğundan ayakta kalanlar sesleriyle, hareketleriyle kargaşa yaratıyorlardı. Kapının her açılışında sırtıma serinlik çarpıyordu. Geniş bir kütüğün yassı yüzeyinde, kızgın buhardan çıkan keçi etleri askılardan indirildiği gibi parçalar halinde doğranıp lavaş ekmekli alüminyum tabaklara koyularak servis ediliyordu. Buhar tüten etler sabahın erken bir saatinde elle yeniyordu.

"Soğumasını bekleme. Hadi ye artık, yoksa büryandan tat alamazsın," dedi Ayda. Etinden bir parça benim için koparırken, ağzımı eline doğru uzatarak parmak uçlarında sallanan buharı alıverdim.

"Hop dedik, bir de parmağımı yeseydin bari, bütün milletin önünde bu ne rahatlık böyle!" diyerek sertçe çıkıştı.

"Buranın usulü böyledir sandım."

"Belki hoşuna gider de yersin diye sana bir parça et uzatayım derken, nerdeyse elimi de kaptıracaktım."

"Yanılmışım galiba, kusura bakma, ellerin dert görmesin."

"Hadi hadi, bana köylü ağızlarıyla iyi niyetlerde bulunmayı bırak da yemeğini ye."

Büryan, sandığımdan daha lezzetliydi. Peçete diye önümüze koyulan dikdörtgen biçimli kırmızı kâğıtlarla kabaca ağzımın kenarını silerken, "Bu kâğıttan ne zaman vazgeçecekler bilmiyorum ama annem eskiden peçete niyetine uzun süre bize sabunlu el bezi verdi," dedim.

"Güldürme beni şimdi. Nereden aklına geldi sabunlu bez?"

"Galiba, biraz da yoksulluktandı. O zamanlar peçete bile lükstü. Neyse, yazın gel de seni Gönen'e götüreyim. Bizim oraların havası, suyu çok güzeldir," derken ikimiz de yüksek sesle, salonun gürültülü havasını bastırırcasına güldük.

Pişmiş keçi etinin buharla kuyunun içerisinden kancalarla çıkarılışını dikkatle izlerken, Ayda omzuma dokundu. Hesabı ödemişti, elimi yıkamam için lavabo kabinin bulunduğu yeri gösterdi. Temizlemesi için koyulan beyaz sabunun üzeri, elimizi kirletecek kadar pisti. Sabuna yapışmış maydanoz yaprağı dikkatimi çekti. Elime sadece su tutabildim. Bu kadar müşterisi olan bir yemek salonuna neden sıvı sabun koyulmamıştı ki? Lavaboda birilerinin ağzını yıkarken tükürdüğü et kıymıklarını da görünce, neredeyse kusacaktım.

Hızla kabinden ve dükkândan çıkıp derin derin nefes aldım, sanırım sabahın erken saatinde aç karnına yediğim yağlı et mideme dokunmuştu. Ayda çantasından kolonyalı bir mendil çıkarıp verdi, yetmedi, bir tane daha aldım. Büryancıların sokağından ana yola sapınca, karşımıza kocaman dağ çıkmış, yolun sağ tarafında sur gibi

yükselerek önümüzü kapayıvermişti. En işlek büyük dükkânlar dere yatağı üzerine kurulmuştu. Karşı tarafta, yüz metre ileride hatırladığım bir otobüs firması ve yedi sekiz dükkân ancak vardı. Şehrin her iki yamacı yelpaze gibi açılıyor, yolun sağında yamaçtan yukarıya doğru, taş evler sıra sıra yükseliyordu. Kaldırımın solundan yürürken gördüğüm manifaturacılar, gıda toptancıları, tütün, bal dükkânları ve kaldırım boyunca karşılıklı akıp giden insanlar şehre geldiğimi hissettiriyordu. Pastane önünde durduk. Vitrinde yaş pasta, kurabiye, çikolatalar yerine ballar, kaymaklar, tereyağlar öne çıkarılmıştı. İkinci kata çıkıp girişteki boş masaya oturmadan temiz, lavanta kokulu lavaboda elimizi yıkadık. Pastane köşesinde, gizlice sevgilileriyle buluştukları her halinden belli olan Bitlisli gençlerin meraklı bakışları üzerimize doğrulmuştu. Bizden hemen sonra gelenler de buranın gençleriydi ki her masayla uzun bir selamlaşma faslından sonra ancak yerlerine oturabilmişlerdi. Öğretmen oldukları her halinden belli bir çift daha oturuyordu. Masalarında *Sofie'nin Dünyası* adlı bir kitap vardı. Bu romanı da okumayan kalmamıştı. İnsanlar kafalarını fazla yormadan felsefe tarihini öğrenmiş oluyorlardı. Diğer genç kızlar gibi, başı kapalı bir kızın rahat tavırları dikkatimi çekmiş, hoşuma da gitmişti. Pastaneler kafelere dönüşmese de gençler rahatlığıyla yeni ilişki biçimini çoktan yakalamıştı. Kapalı kız sevgilisinin yanağını okşamaktan hâlâ kendini alamamıştı.

"Bitlis'in kızları ne kadar rahatlar böyle," dedim şehrin tutucu yapısını düşünerek.

"Hiç de değiller," dedi sinirlenerek, "şehirli eşrafın, zengin ailelerin kızları bunlar. Hepsinin giyim kuşamlarına bir baksana, çoğu marka. Bir ayakları Diyarbakır'da. Alışverişlerini oradan yaparlar."

"Bitlis'te ne var ki alsınlar," dedim.

Kulağıma doğru eğilerek, "Kapıda kızları uyarmak için gizlice bekleyen nöbetçileri bile vardır," dedi sesini alçaltarak. "Bakma onlar bile zor gelirler sevgilileriyle pastanelere. Kim bilir ne bahanelerle dışarı çıkmışlardır."

"İleride problem yaratmaz mı evlendikleri erkekler?"

"Çoğunluğu çıktığı erkekle evlenir zaten. Onların yoksul gençlerden tek farkı sevişerek evlenmiş olmalarıdır. Zenginin her ortama göre bir ayrıcalığı olur zaten."

"Güneş zengine her yerde doğar, der Abba bir şarkısında."

"Doğunun güneşi öyle parlak değildir, özellikle kadınlara," dedi. Biraz önce hafifleyen ses tonu birden yükselmişti, "Hepsinin üzerinde kör cehaletin karanlığı vardır. Bu bağnazlık onların omuzlarından ne zaman kalkacak, doğrusu bu konuda bir umudum da yok."

Konuşurken uzaklara dalıp giden gözleri birden yaşardı. Hassaslığı onu ağlayacak duruma getirmişti. Duyarlı bir insandı, onu üzmemeliydim.

"Hayırdır, seni üzecek bir şey mi söyledim?" dedim. Kadınların ne zaman, neye duygulanıp ağlayacaklarını hiç bilemezdim.

"Geçen yıl lise son sınıf öğrencisi bir kız öğrencimiz canına kıydı," dedi ağlamaklı.

"Niye ki? Çok üzüldüm şimdi."

"Artık kendine ait bir hayatı olmayacaktı kızın. Aslında liseye kadar okuması bile bir şanstı. Ailesi zorla, hiç istemediği biriyle evlendirecekti. O kızın sessiz, durgun bakışları hiç gözümün önünden gitmiyor," dedi ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Sonra birden gözlerini silip durdu. Yüzü asıldı. Sanki biraz önce ağlayan kendisi değilmiş gibi. "Doğuda, özellikle Batman'da her yıl onlarca intihar eden ya da intihar süsüyle aileleri tarafından öldürülen kızların hangisi masum değildi ki? Hepsi yoksulluk, cahillik kurbanı. Hangi ağanın, aşiret reisinin kızı intihar etmiş ki?"

Ne söylesem kızacak gibiydi. Onunla böyle gergin oturmamalıydım, üzerime sıkıntı basmıştı.

"Öyle bir konuştun ve baktın ki, sanki bütün kızların sorumlusu benim," dedim. Sesini çıkarmadı.

Onu ilk kez bu kadar incinmiş görüyordum; içine yer etmiş acıyı anlatırken, sanki kelimeleri yüreğinden sökerek konuşmuştu. Gazetelerde sevdiğine kaçıp da ailesi tarafından öldürülen, intihar eden kızlarla ilgili öyle çok töre cinayeti haberi okumuştum ki. Ama şimdi

öyle değildi, söylediklerini ilk kez duyuyormuş gibi etkilenmiştim. Köye gitmeden önce konuşsaydı, anlattıkları benden uzak, olağan bir haberden öteye gitmeyecekti, hatta onun duyarlılığını abartılı bile bulacaktım. Ama intihar eden kız Ayda'nın öğrencisiydi. Aynı haberleri sürekli duymak ve okumak da soruna karşı insanı duyarsızlaştırıyordu. İnsan görmediği, yaşamadığı, ateşini içinde duymadığı olaylara ne kadar sıcak tepki verebilirdi ki? Kürt sorunu da böyleydi, insan kanından, canından, malından, huzurundan bir şey kaybetmediği sürece olayın ciddiyetini anlayamıyor, onunla özdeşlik kuramıyordu. Acı düştüğü yeri yakarken, aynı acı uzaktaki çoğu insan için sıradanlaşıyordu Çalıştığım köyde aileler kızlarını ilkokula bile göndermek istemiyor, on beş yaşındaki kız çocuklarına evlilik çağına gelmiş genç kız gözüyle bakıyorlardı. Bunlar batıda, her yerde bilinen olağan bir gerçeklikti ama şimdi bu gerçekliğe uzak ve serinkanlı kalamazdım. Onlar benim öğrencilerimdi. Çocukları ileride bekleyen sorunlar aklıma geldiğinde, bu bana daha çok acı veriyordu. Bilgi için aç bakan gözlerini hatırladıkça benim için sorunları da acıları da yakıcı ve derin olacaktı.

"Galiba seni üzdüm," dedi. Başını kaldırdım. O bungun hava gözlerinden kalkmıştı. Çaylarımız da gelmişti. Yemekten hemen sonra çay içmeye köylüler beni alıştırmıştı.

"Çay iç, çay iç," dedim. Bu söz Bitlis'te biriyle otururken sıkça söylenen bir sözdü. Çayını içerken ne demek isteğimi anladı, gülümsedi.

"Buradan başka gidecek bir yer var mı?" dedim.

"Tekrar lokale, belki sendikaya," dedi dudağını bükerek. Sonra, "Yoksa canın sinemaya mı gitmek istedi? Gerçi sen, üzüleceğin sinema eklerini falan okumazsın."

"Ne yazık ki televizyonda İngiliz Hasta Filmi'nin fragmanlarını izleyebildim. Birçok dalda oskar da aldı," dedim.

"Filmin konusu neydi?"

"Burada sinema yok ki filmi sana anlatayım. Bilirsin bu konuda seni üzmek istemem."

"Tamam anladık, çok anlayışlısın. Hadi anlatsana. "

"Film yasak, tutkulu bir aşkı anlatıyor, fragmandan ancak bunu çıkarabildim."

"Peki kadın evli miydi?"

"Tabi ki. Erkek evli olup kadın bekar olsaydı, onun adı aşk değil, olsa olsa kaçamak olurdu."

"Sanırım söylediklerin Türk erkekleri için geçerli," dedi. Sonra durdu, aklına muzip bir şey gelmiş gibi imalı bir bakışla, "Galiba sen evli bir kadına aşık olmuşsun."

"Hayır, nerden çıktı bu şimdi?" dedim. "Ama ergenlik döneminde evli, genç bir kadına aşık olmuştum. Hem aşkın evlisi evsizi de olmaz. Aşk aşktır."

"Senin küçük burjuva alışkanlıkların fazla gibi. Bana göre insan kendine ait olmayanın peşine düşmemeli," dedi. "Sinemaydı, aşktı, aldatmaydı, derken bak konu nereden nereye geldi."

Küçük burjuva alışkanlığı sözüyle beni üniversite dönemime kadar götürmüştü. Arkadaşlarının da kendisine aynı sözü sıkça söylediğini düşünerek üzerinde durmadım.

"Benim için sakıncası yok, konuşuyoruz işte," dedim.

"Doğru, sanki yapacak başka bir işimiz var. En azından şurada zaman öldürüyoruz."

"Birlikte güzel zaman geçirdiğimizi düşünüyordum ama senin dediğin gibi olsun. Galiba burada herkesin zaman öldürmek gibi bir derdi var."

"Zaman burada öyle kolay geçmez. Kendini oyalayacak, ortamdan uzaklaştıracak bir meşgale bulmalısın. Yoksa kendini dinler durursun. Sonra da mutsuzum, bunalımdayım diye ortalıkta ruh gibi gezinirsin," dedi. Sırtını doğrultup masaya doğru eğildi. Hoş bir çiçek kokusu geldi burnuma, gevşedim.

"Depresyon, panik atak gibi bir rahatsızlığa mı yakalanırsın demek istiyorsun?"

"Bu panik atak hastalığı da yeni çıktı. İzmir'deki arkadaşlarımdan hangisine sorsam panik atak hastası. "

"Ben de geçen yıl bir arkadaşımdan duymuştum. Şehir insanına özgü bir rahatsızlıkmış."

"O zaman yırttık desene, ikimiz de köylü sayılırız Bitlis'te."

"Kendini tam güvence altına almak istiyorsan benimle köye gel."

"Kestirmeden ölmemi mi istiyorsun?"

"Ölüm korkusu bütün sıkıntılarını alır götürür. Tek düşüncen baskın yeme, öldürülme korkusu olur. Küçük bir tıkırtı sesinden bile irkilirsin," dedim. Bir ay boyunca yaşadığım korkuyu alıp götüren, onu alaycı bir şekilde dile getiren rahatlığıma da bir an şaşırdım, sanki her şeyi orada bırakıp gelmiştim buraya. Her ortam kendi atmosferi içinde dönüyordu işte. Buranın gerçekliği bile kendi içerisinde bölünüyordu. Bitlis ve köy, aynı gerçeklik içinde iki ayrı gerçeklikti.

"Sen beni paranoyak mı yapacaksın? Anlatma bana böyle şeyler, ben yeterince duydum bunları," dedi.

Bir gün önce tanık olduğum o dehşetengiz cinayet gözümün önüne gelmişti ve kafamı çok kurcalıyordu. Bunu sormam onu çok mu kızdırırdı?

"Dün şalvarlı bir adam, eski, büyük bir caminin kapısı önünde güpegündüz adam öldürdü. Bu da yetmezmiş gibi adam tekbir getirip elinde kanlı satırla herkese gözdağı verdi," derken soluğum kesilmişti.

"Şerefiye Camisi'nin önündeki olay. Ölen de öldürülen de Hizbullahçı. Bir tür iç hesaplaşma. Bitlis'teki olay ne ki... Batman ve Diyarbakır'da iki günde bir Hizbullah içi cinayetler işleniyor desem abartmış sayılmam."

"Hizbullahçı olduklarını nereden anladın?" dedim.

"Sen hariç oradaki herkes biliyordur. Adamın tekbir getirip satırla insanlara uluorta gözdağı vermesi, aslında herkese bir uyarıydı. Arkalarında derin devlet var. Kürt hareketini baltalayan, Kürt aydınları öldürenler de onlar. Allah belalarını versin hepsinin! Bunların Müslümanlıkla hiçbir ilgisi olamaz."

"Niye birbirlerini öldürüyorlar?"

"Uzun bir konu. Öyle her şeyi bilmek de iyi değildir."

"Merak işte. Düne kadar böyle bir merakım da yoktu."

"Önce Mısır'daki Müslüman Kardeşler Örgütü'nden etkilenerek, Diyarbakır'da Vahdet Kitabevi'nde Türkiye Hizbullah'ını kurdular.

Seyyid Kutub'un kitapları onlar için rehberdir. Fîzılal'il Kur'an önemli bir kitaptır mesela. Sonra Menzilciler ve İlimciler diye iki gruba ayrıldılar. İktidar kavgası, belki de anlayış farkı onları da ikiye bölmüş. En tehlikelisi İlimciler," dedi, durdu. Söyledikleri boğazını kurutmuştu sanki. Bir yudum su içti. "Cinayetleri işleyenler de onlar. İşkence odaları, mezar evleriyle adları duyuldu."

Konuşurken hissettiği huzursuzluk yüzünde görülebiliyordu.

"Kısa zamanda ne çok şey öğrendim," dedim.

Gözüme dikkatle bakarak, "Özellikle bölgede çok şey bilmek iyi değildir. Amma da çok soru soruyorsun. Bak başına iş alırsın ha!"

"Peki sen nerden biliyorsun bunları?"

"Ben bu şehirde yaşayan her insanın bildiği şeyleri biliyorum," dedi tedirgin. "Bence kapatalım bu konuyu. Başka şeylerden konuşalım."

"O zaman aşktan konuşalım," dedim. Aşk da nereden çıkmıştı. Beklenti içine girdiğimi düşünecekti.

Yüzünde sözümü yersiz bulan bir ifade belirdi. Düşünceli bir halle gözlerini kıstı. İnsanı ortamdan, kendinden tek kopartacak şey aşk olmalıydı. Bu da isteyerek olacak bir şey değildi. Bir buçuk aydır onunla görüşmemiştik, ama o benim için çok tanıdık biriydi, sanki aynı ortamdan çıkıp buraya gelmiştik. Yanında kendimi çok rahat hissediyor, aklımın estiği gibi sohbet edebiliyordum. Işıl'ın yanında bu kadar rahat değildim. Hiçbir zaman yapamayacağımı bile bile, ona açılacakmış gibi fırsat kolladım. Bu da benim için her zaman bir huzursuzluk nedeniydi. Ayda boşluğumu kapatıyordu. Çekici, hoş bir kızdı. Belki o da benimle zaman öldürüyordu. Bir gün bir esprimin kalmadığını görünce gizem bitecek, benden uzaklaşacaktı. Niyeyse özgüvenim birdenbire kayboldu. Ona çok mu ihtiyacım vardı?

"Hadi çıkalım," dedi heyecanla ayağa kalkarak. Yeni gelenlerle küçülen, daralan pastane salonunun uğultusunda biraz daha otursam başım ağrıyacaktı. Sandalyemi geriye çekerken, bir ah sesi işittim, dönüp arkama baktım. İsteksizce yerinden kalkmak zorunda kalan türbanlı bir kızla göz göze geldim. Başımı hemen yana çevirdiğimde, öfkesini kibarca gösteren erkek arkadaşı karşımdaydı.

"Özür dilerim," dedim, hiç onlara bakmadan merdivene doğru yürüdüm. Dar merdiveni dolanarak aşağı indim. Dört milyonluk hesaba karşılık beş milyon para bırakıp caddeye çıktım. Egzozu bağırarak gelen kamyon üzerime pis kokusunu bırakıp gitti.

"Özür dilemeseydin, adam üzerine yürüyecekti. Neyse canını sıkma, seni bir yere götürmek için kalkmıştım. Hadi gidelim, beni takip et," dedi.

Uzun bacaklarıyla, büyük adımlar atarak önüme düştü. Üç adım gerisinden ilerlerken, kalın, gri kaşe pantolonun altında kalçası büyümüş, ovalleşmişti. Hem çekiciydi, hem de tam boyuma göreydi. Umarım boyumun ölçüsünü hemen almazdım. Arkasını dönüp yüzüme muzipçe baktı, yine hızlandı. Yolun karşısına geçtik. Soldaki geniş sokağa girdi. Yandaki ahşap, yeşil kapının önünde durdu.

"Bu evde mi oturuyorsun?" dedim, eski taş binaya bakarak.

"Hayır, seni niye evime getireyim ki?" dedi bana soğuk bir sesle.

"Anladım, amacın canımı sıkmak. Ben gidiyorum," dedim.

Yönümü değiştirirken, "Çok alıngansın. Hiç kızdırmaya gelmiyorsun," dedi kolumdan tutarak. "Benim içeri girmem doğru olmaz. Kapıyı vur, bir çıkan olduğunda içeriyi gezmek istediğini söyle. Seni burada bekliyorum."

"Niye gezecekmişim bu binayı?"

"Hadi dediğimi yap, korkma, başına bir iş gelmez. Söylersem sürprizi kaçar."

İç tarafı çiçek desenleriyle oymalı kapıya yavaşça iki kez vurdum, açan olmadı. Hızla vurdum, anahtar sesi geldi. Siyah sarıklı, beyaz entarili şişman bir adam karşıma çıktı.

Kürtçe konuştu, benden ses gelmeyince, "Ne istiyorsunuz?" dedi.

"İçeri bakıp çıkacağım."

"Burarın bir vakıf olduğunu biliyorsunuz," diyerek bana bir uyarıda bulundu. Ayda'ya döndüm, hiç oralı değildi.

"Arkadaşım," dedim, adam tamam dercesine başını sallayarak ahşap büyük yeşil kapının iç tarafına geçip kenara çekildi.

Bir kapı daha vardı, onu da geçtim. Yüksek tavanlı, salon büyüklüğünde bir sahanlıktaydım. Işık kararırken, keskin bir rutubet koku-

su geldi burnuma. Tavandan sarkan lamba salonu yeterince aydınlatamıyordu. Kör ışık düştüğü yerde gölgeler oluşturmuştu; gölgeleri uzatıyor, orada bulunan her şeyi daha büyük gösteriyordu. Adama dönüp baktım, loş aydınlığın içinde parlayan beyaz entarisi, esmer yüzünü, sarıklı başını yutmuştu sanki. Hava ağırlaşmıştı. Adam gölgemin üzerine yürüdü, karnıma basıp elime bir çift terlik tutuşturdu. Ayakkabımı çıkarıp terliği giydim, diğer kapıya yürüdüm. Bir koridora girdim. Rutubet kokuyordu. Uzun, enlemesine de geniş olan büyük bir salon çıktı karşıma. Tavandan sarkan kristal avizeler, tabandaki güzel el işlemeli halıların üzerinde kırılarak parlıyordu. Yerde, kesik yüzlü desenler birbirinin içine girip çıkıyordu. Kırmızı, ters bir lalenin üzerine basıp durdum. Bismillah, diyen bir ses duydum. Arkama baktım. İki kişi önlerinde rahle, sallanarak Kur'an okuyordu. Yünüyle ayağımı sıcacık kavrayan lalenin üzerinden ayağımı kaldırdım. La ilahe illallah, dedi biri. Sol yanıma döndüm. Biri göz ucuyla bana bakıp, tekrar rahleye çevirdi başını. Ayda beni niye buraya getirmişti ki? Başımı kaldırdım, etrafa göz gezdirdim. Görmediğim, bilmediğim bir şey mi vardı salonda? Karşımda beyaz büyük bir duvar, göründüğünün ötesinde bir çağrışımla birden gözlerimde parladı. Burası tekkeye çevrilmiş eski bir sinemaydı, evet bu, Cennet Sineması'ydı.

"Tamam mı?" dedi adam. Tamam demesem, mutlaka biz burada film oynatmıyoruz diyecekti.

Holde ayakkabımı giyerken, "Buraya cuma akşamları zikre gelinir," dedi adam. Başımı salladım, elimi uzattım, tokalaştık. Adamın sözü, üstü örtük bir davet miydi ya da cuma günleri buraya gelmemem için bir uyarı mıydı, anlayamadım.

Dışarıdaki aydınlık, sabahın ilk saatleri gibi geldi. Gözlerini kısmış, cansız bakışlarla beni süzüyordu.

"Gözlerin mi kamaştı?" dedi.

20

Karşı masadaki kendime baktım. Dört kişi oturuyordu. Ne kadar dengesiz duruyordum, varla yok arası, bir görünüp bir kayboluyordum. Yüzümün yarısına bakıyordum. Dumandan yanan sol gözümü ovalarken sağ gözümle göremiyordum. Sonra beş kişi oldu karşı masa. Yeni geldin masaya, dediler ona; ama onlar bulanık, dağınıktı. Dikkatle bakmasan masada görünürde kimse yoktu ve siyah tırnakların arasında eksik bir kâğıt kıpırdıyordu. Ters çevrilip yere yatırıldı, bir sayı eksik kalmıştı. Asıı bulması zordu. Boş yere çektim, dedi hem yanımda hem karşıda oturan ve ona yatabilirdin, demedim ve boş boş birbirimize baktık, gülümsediğimizi gördük, birbirimize ne kadar uzaktık karşıda. Zaman geçiriyoruz, sıkma canını, dedi kıvırcık saç. Ne zamanı, dedi siyah tırnaklardan gelen ses. Saatine baktı, saat hâlâ yedi, buraya geldiğimde de yediydi, dedi. Sabah yediden beri burada mısın sen, dedi sivilceli yüz. Herkes güldü. Karşımda, sağ yanağımdaki gamzemi gördüm. Bir de zaman geçirmekten bahsediyorsun, boş yere oturmuşum masada, dedi kıvırcık saçlıya bakarak. Evde olsaydın şimdi geceydi, uyuyor olacaktın, üzüldüm sana, dedi sırtı bana dönük duran kız, meçli saçlarının dalgasıyla oynayarak. Onun sadece saçlarını görebilmiştim, sırtı bana dönüktü ama başımı sağ tarafıma çevirip yakından baktığımda bembeyaz yüzünde yemyeşil gözlerini gördüm. Güzeldi, duruydu. Nedense ilgimi çekmiyordu. Dönüp siyah tırnaklı elin kırmızı rujlu dudaklarına bakıyordum. Bir çekim alanı vardı onun, simsiyah bir daireyle çizilmiş. Durdu,

durdu, birden boyalı dudaklarını açtı. Ay saatim durmuş, umarım bozulmamıştır, dedi heyecanla. Biliyoruz, o kadar güldük, söylemek yeni mi aklına geldi, demedim. Zamanın ne önemi vardı ki. Hazır saat durmuşken, çıkıp salondan tekrar içeri girse, hiçbir şey yaşanmamış gibi masaya otursa, kâğıdını yeniden oynasa, acaba yine eksik kâğıt çeker miydi? Geri kalmış ama çalışıyor, ben evdeki saate göre çıkıp gelmiştim buraya, dedi. Karşı masa beş kişi oldu, sen yeni geldin masaya, dediler ona ama onlar bulanık, dağınık, cansızdılar.

Karşımda gördüğüm karmaşa, kalabalığın içinde eritilmeye çalışılmıştı. Camsı gözler, dumanlı ağızlar kopamayacak kadar birbirlerine yapışmışlardı. Hareketi, bütün gün oturdukları yerde konuşarak, eksik kartlarla, oyun taşlarıyla bükmüşlerdi. Her şey yüzeyseldi, uç ucaydı, yapışıktı ve bu yüzden hep aynıydılar. Salgın gibi bulaşıcıydılar. Başkalarından kendilerine, kendilerinden başkalarına. Hiçbir şey yokmuşçasına ve kendilerini seyrelten, yok edici kalabalığa karşı da ışıksız duruyorlardı. Ölü, uçucu, yapraklar gibi bir anın içinde birikmişler ve geleceksizdiler. Geçmişten, şimdiden bir şey çıkaramıyorlar, zaman öldürüyorlardı. Bilmem kaç saat, gün, ay, yıl için.

"Saat daha yedi," dedi kolundaki saate bakıp. Kapı ağzındaydık, içerisi çok kalabalıktı, havasızdı, kimseyi seçemiyorduk. "Arkadaşlar da bekliyor, iskambil de oynamak içimden gelmiyor, üstelik az önce saatlerce iskambil oynamışım gibi yorgunum ve isteksizim."

"Burada nasıl zaman geçireceğiz? Baksana şuraya, her yer nasıl da boğucu. Salonda bırak nefes almayı, gözünü bile açamazsın," dedim. Dumanın içinde kirli lekeler gibiydi insanlar. Uzaktan pamuklu bezle silinmeyi bekliyorlarmış gibi masalarında oturuyorlardı,

"Bana zamanın geçebileceği başka bir yer söyle, hadi," dedi, kızıyordu, ikimizin boğulmasına.

"Pastaneler vardı çarşıda, hiç gitmedim ama güzel yerlere benziyorlar," dedim biraz soluklanmak için.

"Akşam beşten altıdan sonra kimse bulunmaz oralarda. Yarın sabah gideriz oraya. İstersen büryan da yeriz. Belki şaşıracaksın ama

sabah yenir büryan. Sabah gelirsin artık," dedi. Yarın farklı bir gün olacaktı, güzel zaman geçirecektik, ferahladım birden.

"Keşke gitmemek için bir sebebim olsa, geleceğim tabi ya," dedim. Kapının her iki yanında karşılıklı ayakta durmuş, kararsız halimizle sohbet ediyorduk.

"Köyde nasıl zaman geçiriyorsun? Sahi sen cuma günü gelmiştin değil mi?" dedi bilmiyormuş gibi.

"Saate hiç bakmayarak," dedim. Titredim, kaygılanmıştım birden. "Ölüm olmasa zaman olmazdı. Ölüm korkusu, o yok edici tehdidiyle zamanı durduruyor orada."

"En son söylediklerini duyamadım. İçeriden çok gürültü geliyor," dedi, sesini yükselterek. Ne söylediğimi ben de unutmuştum.

"Önemli değildi," dedim dudaklarına yaklaşarak.

"Tekrar içeri girelim," dedi. Gürültü yeniden homurdanmaya başlamıştı. Pencereye döndüm. Kendime, karşı masaya baktım. Dört kişi oturuyordu. Ne kadar dengesiz duruyordum, varla yok arası, bir görünüp kayboluyordum. Yüzümün yarısına bakıyordum, dumandan yanan sol gözümü ovalarken sağ gözümle göremiyordum. Sonra beş kişi oldu karşı masa. Yeni geldin masaya, dediler ona ama onlar da bulanık, dağınık, cansızdılar.

21

sessizlik öldürücüydü tek başına iki kişi birbirini görmeden oyalanırken de şimdi zayıf ışığın içindeydik sarı lekeli uçucu değişken uzun uzun susuyor hareketlerimizi takip ediyorduk duvarda yerdeydik ne kadar uzunduk geniştik yayılıyorduk gelişigüzel sobanın masanın sehpanın bardağın yuvarlak sarısında canlanıyorduk böylece kasketi sürahinin içindeydi ıslanmasın sakın minderin üzerinde doğruldu belini kütürdetti kasket nihayet çıktı sürahiden başıma basıyordu bu kez ben eğilince divandan başımı kaldırıyor sonra ben onun ayağına basıyordum başımla tütünü damarlı elleriyle sararken damarlarının ellerinin üzerinden kalkıp ip gibi şekil aldığını görüyordum sanki damardan da destek alıyordu sonra sarılmış sigara çıkıyordu parmaklarının arasından onun gibi tütünü bir çırpıda saramıyordum ellerim damarlı değil diyerek sonraki tütün kağıdını sardığını görüyordum sara sara saracaksın sarmadan sarmasını öğrenemezsin diyordu suskunluk kısalıyordu elini pencereden çekmişti pencereye niye yakın oturmuyorsun demiyordum ne kadar gereksiz söz gelir aklımıza da söylemeyiz yersiz geveze pot kıran şom ağızlı belki deli dengesiz derler diye gereksizdi yine söyleyeceğim söz karşımdaki konuşmazsa kendimi konuşmak zorunda hissederdim sessiz içe dönük insanların yanında ne kadar geveze yersiz yurtsuz konuşan insan olurdum şevke gelip bir tane daha sigara sarıyordum tütün tabakası için ona teşekkür ediyordum onu kullanacaktım artık kullanmasam hediye sayılmayacak mıydı ki gelen elektriğin gücü de zayıf

değil mi dedim karda kışta elektriği taşıyamaz direkler hem direkleri ayazda doğrultmak için canımız çıkar sen bu ışığa da şükret dedi baş parmağıyla mazotlu çakmağını çaktı sigarasını içine çekip pof sesiyle bıraktı ağzındaki dumanı işaret parmağının ucuyla da özenle yanmış tütünü silkeledi kül tablasına iki parmağının gölgesi sigarayı kapamıştı tütünün közü ağzında canlandı yine bir pof sesi hem ışık bu saatte tehlikelidir hedef yapar seni silahına baktık ikimiz de ölü gibi sabahı mı bekleyeceğiz dedim kasketin kirlettiği suyu sürahiden bardağa doldurup içtim tadı kirli değildi suyun ne kadar berrak taze olduğunu düşündüm bir yudum daha içtim sudan dilimi çevirdim dudağımın kenarında sakalım uzamıştı kaç gündür tıraş olmuyordum kar gelmeden şehre in sonra şehre inmen zor olur dedi menfez yapıldı mı dedim senin geldiğinin ertesi günü yapıldı dedi benim geldiğim günden önce niye yapılmadı demedim kızdığımı anlamıştır kızdığımı söylemenin bir anlamı yoktu artık şanssızdım işte belki bunu söyleyebilirdim gereksizdi o kadar yolu korku içinde yürütmüştü cuma günü gidebilirdim şehre elektrik gelip gitti elektriğin tekrar gitmemesi için soluğumu tuttuğumu fark ettim bir pof sesi de ben çıkardım dumansız

buraya ne zaman geldiğimi unuttum dedim ses yoktu

sen orda mısın dedim

duydum dedi minderin üzerinde gölgesini doğrultarak

ben de hatırlamıyorum ne zaman geldiğini

öldüğümü düşündüm yolda

çok kişi öldü o yolda

sen orda mısın

duydum dedi minderin üzerinde karanlıktaydı silahının gölgesi kendisinden daha ürkütücüydü

yolda ölmeyenler var mı dedim ses yoktu

çok mu gereksiz konuştum dedim

benim burada olduğumu biliyorlar mı yoktu ses

duydum dedi minderin üzerindeki karanlık

geldiğin gün öğrenmişlerdir dedi buz gibi bir sesle

ben geldiğim günü unuttum dedim

onlar unutmamıştır dedi soğuk bir sakinlikle

keşke benim yolda öldüğümü bilselerdi dedim ses yoktu karanlık daha karaydı yoğundu

biliyorlar bunu kimden saklayabilirsin ki dedi

beni mi öldüğümü mü dedim karanlık kıpırdadı

sen buraya hiç gelmedin

şimdi burada ben yok muyum dedim dilimin ucuyla sakalımı yokladım

yoksun ne sen ne de ben dedi alay ettiğini düşündüm

sen hep böyle misin dedim kızarak

ben hep böyle değilim

beni öldürmek mi istiyorsun sen

sadece korkutuyorum seni

niye korkutuyorsun

bu ne benim ne de senin elinde

ben öldüm sol kolum uyuşuyor başımdaki ağırlık da kalktı düşeceğim

senin öldüğün yerde artık benim ne işim olabilir

sessizlik karanlık gölgeler bu vazo onun içindeki kasket ayağının altındaki başım hiç sahici değil

işte bu yüzden yoksun dedi karartıda sivrilttiği sesiyle

bu odada kan bile siyah gölgeli kendisi gibi değil odanın rengi de kan kırmızısı sanki

gece yoldan alıp ben getirmedim seni buraya dedi karanlık kan kırmızısı kıvrılarak

bir baykuş ötüyor dedim kör kör

karanlık ötmez sessizliğin içinde ne var ne yok hep onun içinde

karanlıkta ne varız ne de yokuz dedi karanlığın içinde başka bir karanlıkmışçasına

çıkmalıyım, gitmeliyim buradan dedim kendimi kaybetmiştim artık hoce bir sigara iç kestiriyor musun yoksa dedi sen hala burada mısın dedim burnuma bir mazot kokusu geldi yüzünü gördüm elin-

deki sigarayı uzatıyordu elektrik gelir birazdan köy bir yatsın hadi iç de sigara seni kendine getirsin dedi ben nerdeyim dedim kestirdin mi yoksa dedi öksürdüm sigara içtiğimi fark ettim dilimin ucunda tütün vardı tükürdüm başım ağrıyor hoce onu

"Ne iyi edip de yaptın şu kahveyi," diyordu Kulik. Benden önce neskafenin ne olduğunu bilmezken şimdi tiryakisi olmuştu. Çok seviyorum, demezdi de başımın ağrısına iyi geliyor, derdi. Bir çeşit kahve isteme bahanesiydi. O da beni tütüne alıştırmıştı. Onun gibi bir çırpıda tütünü saramıyordum. Tütün kâğıdını dilimle ıslayıp birbirine iliştirdiğim yer ya yırtılıyor ya da çabucak dağılıyordu.

"Sara sara saracaksın, sarmadan sarmasını öğrenemezsin," dedi.

"Tamam Kulik, aynı sözü tekrar sarıp durma, sıkıldım artık. Konuşacaksan tütünden, patatesten, hayvancılıktan konuş," dedim, isteksiz, cansız gözlerle yüzümdeki ifadeyi süzerek hadi oradan dercesine dudak büküp omuz silkti.

Kulik, bana tütün tabakası hediye etmişti. Gümüştü. Bitlis'e ilk inmemizde sana alırız, demişti. Tabakalarımızdan özenle çıkardığımız tütünü sararken, kendimi köylülerden biriymiş gibi hissediyordum ve bu duygu hoşuma gidiyordu. Bir de bağdaş kurabilseydim. Sardığım sigaralara güzel oluyor dedikçe, şevke gelip bir paket kadar sigara sarabilirdim. Çiloya gitmek, koyun ve keçiler için yonca yaprağı kesmek, birkaç kelime Zazaca, Kürtçe bir şeyler söylemek, yani onlar gibi onların içinde olmak bazen güzel bir duyguydu, bazen de komikti. Bütün bunları kendime dışarıdan bakarak, gülümseyerek yapıyordum. Yaptıklarım bir iş, bir yardımdan öte zaman geçirmek için bir tür oyun ya da oyunculuktu. Ortama uyacak, kaptıracaktım kendimi. İstanbul'da yapamadığımı şimdi burada yapıyor, kendi alışkanlıklarımda diretmiyordum. Önceleri bir oyun gibi köylüleri taklit ediyordum. Bir zaman sonra patatesten, tütünden, hayvanlardan saatlerce konuştuğumu ve bundan hiç sıkılmadığım gibi keyif de almaya başladığımı fark ettiğimde, ilkin kendimi yadırgamıştım. Daha sonra bu değişimi umursamadım bile.

Dudağıma yapışan tütünü yere tükürürken Kulik, "Gidiyorum, hadi sağlıcakla," diyerek demir kapıyı demir kapadı. Gece demir sesiyle açıldı sonra.

Köydeki insanların tanıdık yüzleri, yakınlıkları bir anda kayboluyordu geceleri. En yakınımdan en uzağımdaki insana kadar herkese şüpheyle bakmaya başlıyor, içlerinden hangisinin beni ihbar edip ele vereceğini kafamdan geçiriyordum. Güvensizlik, şüphe sürekli içimi kararttıyordu. Her gün yatağımda korkuyla, kapı kirişinden ya da pencere ağzından gelebilecek bir tıkırtı sesine odaklanmış, uyumaya çalışıyordum. Duyduğum küçük bir ses aklımı, yüreğimi deprem gibi sallıyordu.

Çocukların demir kapıya vurarak çıkardıkları güm güm güm sesi gecenin korku dolu saatlerinin bittiğinin işaretiydi. Sabah olmuştu. Bir süre daha rahattım. Kapıyı açınca, Kulik'in kızı uykulu gözlerle sıcak lavaş ekmeğimi uzatıp verdi bana. Kahvaltımı çabucak yapıp okula gitmeliydim.

günaydın diyorum gözlerimi ovuşturarak
günaydın diyorlar gözlerini ovuşturarak
bir de baktım uyandım diyorum kollarımı her iki yanıma açıp esneyerek
bir de baktım uyandım diyorlar kollarını her iki yanına açıp esneyerek
açım diyorum karnımı içime çekerek
açım diyorlar karınlarını içlerine çekerek
küçüktüm, ufacıktım diyorum elimle küçük işareti yapıyorum
küçüktüm, ufacıktım diyorlar avuçlarını birbirine yaklaştırarak
top oynadım diyorum top oynar gibi yapıp ayaklarımı gelişigüzel bir topa vurur gibi
vuruyorum
topu yakaladık, diyerek kaleci gibi topu nasıl yakaladıklarını gösteriyorlar
buldum yerde bir erik diyorum yerde bir şey bulmuş gibi

bulduk yerde bir erik diyorlar yerde bir şey bulmuşlar gibi
onu da çaldı ala geyik diyorum elimde hiçbir şey olmadığını göstererek
onu da çaldı ala geyik diyerek boş avuçlarını gösteriyorlar
koştum gittim ardından diyorum koşma hareketi yaparak
koştum gittim ardından diyorlar sıralarından çıkıp koşar gibi yaparak
sonra günaydın diyorum gözlerini ovuşturuyorlar
uyandım diyorum uyanma hareketi yapıyorlar
açım diyorum karınlarını içlerine çekiyorlar yüzlerini buruşturarak
küçüktüm ufacıktım diyorum elleriyle küçük işareti yapıyorlar
top oynadım diyorum top oynama hareketi yapıyorlar
buldum yerde bir erik diyorum yerde erik bulmuşlar gibi bana gösteriyorlar
onu da çaldı ala geyik diyorum ellerini açıp boş ellerini gösteriyorlar
koştum gittim ardından diyorum koşma hareketi yapıyorlar
sonra gözlerimi ovuşturuyorum günaydın diyorlar bana
karnımı içime çekip yüzümü buruşturuyorum açım diyorlar açsın diyorlar
kollarımı her iki yana açıp gerinerek esniyorum uyandım diyorlar uyandın diyorlar
ellerimi omzumdan aşağı doğru indirerek küçük işaretini veriyorum küçüktüm, ufacıktım
diyorlar
top oynar gibi yapıyorum top oynadın diyorlar
yerden bir şey bulmuş gibi yapıyorum erik buldun diyorlar
birinin ardından koşar gibi yapıyorum koştun diyorlar
eriği çaldırmış gibi boş ellerimi gösteriyorum erik yok diyorlar

Ali bak.
Ali ata bak.
Işık ılık süt iç.

Zazaca, Kürtçe konuşmayın! diyerek bağırdım üst sınıftaki öğrencilere. Dörtler ve beşler bakın canımı çok sıkıyorsunuz, zaten gerginim, siz de böyle yaparsanız, küçük öğrenciler nasıl Türkçe öğrenecekler! Sınıfta Zazaca, Kürtçe konuşan öğrencileri önceden uyarırken, şimdi bağırıyordum onlara. Paniğe kapıldığımda böyle geriliyor, asabileşiyordum. Kendimi, çocukları rahat bırakmalıydım. Tekerlemeler söyleyerek, sonra söylediğimiz tekerlemeleri canlandırarak birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine Türkçe öğretmeye çalışıyordum.

Tekerlemenin sırasını bozmama rağmen şaşırmamışlar, dün öğrendikleri kelimeleri belleklerine oturtmuşlardı. Keşke bol resimli afişlerim de olsaydı. Kitaplarındaki hayvan, ağaç ve çiçeklerin adlarının bazılarını öğrenmişlerdi, yine de öğrenemeyecekler diye korkuyor, bu korku beni yılgınlığa sürüklüyordu.

Mutki Yatılı Bölge İlköğretim Okulu'ndan gelenler Türkçeyi biliyorlardı. Sorunum birinci sınıftı. İkinci sınıflar da kitaplarındaki metinleri okuyorlar ama metinlerin Türkçe anlamını çıkaramıyorlardı. Bu yüzden aynı sıkıntıyı ileride birinci sınıflar yaşamasın diye verdiğim fiş cümlelerini canlandırarak öğretmeye çalışıyordum.

Ali bak, fişini öğrencilere okuturken ben de sınıftaki tek Ali'ye dönüp bakıyordum.

Ali ata bak, derken tahtanın bir köşesinde çizdiğim ata dönüp bakıyordu Ali ve ardından diğer çocuklar.

Çocuklardan birinin adını Işık koymuştum, evden de süt getirmişti. Işık ılık süt iç, dedim. Işık usulca sütünü içti. Işık adını bu dağ köyünde kim koyardı ki...

Velileri uyarmalıydım, çocuklarına televizyonda Med TV yerine Türkçe kanalları izletmeliydiler. Babalarına söylemeliydim ki birinci sınıf öğrencisi çocuklar hep Türkçe konuşsunlar. Kadınlar Türkçe bir kelime bile bilmiyorlardı; ancak şehirden tekrar köye dönen çok az kadın Türkçe biliyordu. Televizyonda sabah saatlerinde ev kadınları için hazırlanan programları izleseler, öğrenebilirlerdi aslında. Ama omuzlarında büyük bidonlarla evlerine su taşımaktan, her gün ateş

yakıp ekmek yapmaktan televizyon izlemeye nasıl ve neden zaman bulacaklardı?

Gerginliğim, çocukların yerlerinde kıpırtısız, ciddi bir surat ifadesiyle oturmasından belliydi.

"Bandıra bandıra ye beni, hiç doyamazsın tadıma, bütün numaralar bende, sen de var benim farkıma..."

Tam da benim istediğim gibi tekerlemeye benzer bir şarkıydı. Mutlaka televizyondan öğrenmiştir, demek ki Türkçe kanalları izliyorlardı.

"Kral müzik kanalında böyle güzel şarkılar öğrenebilirsiniz," dedim. Sağ tarafıma dönüp uyarımı dikkate alsınlar diye gözlerine baktım. "Size söylüyorum birinci, ikinci sınıflar. Kral kanalını izliyor, her hafta bir şarkı ezberliyorsunuz."

"Ben bir tane biliyorum hem de Türkçe," dedi Flora. O sakin, sınıfta yokmuş gibi duran, kendisine baktığımda sürekli gülümseyen kız beni şaşırtmıştı. İkinci sınıf öğrencisiydi, bir süre o da yatılı okuyan öğrencilerden biriydi.

"Onun arabası var, güzel mi güzel, şoförü de var, özel mi özel, bastı mı gaza, gider mi gider..."

"Aferin kızıma. Birler ve ikiler bu şarkıyı ezberleyecekler," dedim o hiç beğenmediğim, kiç bulduğum şarkıyı övercesine. Ne de olsa şarkı tekerlemeye benziyordu ve Türkçeydi.

22

Bu ses, beni yoruyor, çok rahatsız edici; kapı aralığında işveli işveli sıntırken yatağıma giriyor. Hafifliyor, içine çekiyor, altıma yatıyor, üzerime çıkıyor ve sonra bedenimde geziniyor ama dokunan, okşayan bir el, ağız yok. Kokusunu içime çekemiyorum. Onu öyle düşünürken, o sesin ele avuca sığmazlığından, kayganlığından yoruluyorum. Zorluyorum kendimi, ağırlığımı ona veremiyorum; bedeni bedenime yapışmıyor, kıvrılmıyor. Kendinden geçen, baygın o titrek ses, bir erkek hırıltısıyla üzerimden kalkıyor. Sonra o inilti kapı altından geri çekiliyor. Manasızca bakınıyorum odaya. Hayır, gözkapaklarım kapalı. Duyduğum her şeyi gördüğümü sanıyorum. Aslında görmeye çalıştığım, aradığım sesti. Sonra kadın gölgesi yeniden geliyor, uzun, tiz, aaah sesiyle, var gücüyle kenetleniyor, yalvarıyor, bırakma, hadi, hızlan diyerek. Gevşeyen, rahatlayan ses kesilince, bütün ev birden susuyor, masa, komodin, sehpa sessizce bana bakıyor. Yatağımı gıcırdatarak doğruluyor, bir sigara yakıyordum. Bu bir kâbustu. Onun sevişirken çıkardığı sesleri duyuyordum. Bir işkence gibiydi. Benimle sevişirken çıkardığı seslerin aynısını başkasıyla sevişirken de çıkarıyordu. Sesini, iniltisini bana özellikle duyurmaya çalışıyordu. Sanki beni aldatmış gibi ona kızıyordum ama elim ayağım tutulmuş gibi olan bitene müdahale edemiyordum. Kesin şu sesinizi bile diyemiyordum. Aramızda bir duygusal bağ kalmasa da onu dağda, ıssız yatağımda arzuluyordum. En son birlikte olduğum kadındı, benim için daha sıcak ve canlıydı. Onu hayal ederken kendi

kendime tatmin olduğumu bile unutuyordum. Nedense onu hep sahilde hayal ediyordum. Denizi, sıcağı özlemiştim.

Kendimi iyi hissetmek, güne iyi başlamak için tıraş olmuştum. Özel günlerde giydiğim çizgili siyah takım elbisemi giymiş ve ipek kravatımı takmıştım. Ne yazık ki bana kaçamak bakışlar atan güzel bir kadın öğretmen yoktu. Etrafta bir kaya üzerinden dikkatle beni kesen Kulik'ten başka kimseyi görememiştim. Muhtemelen o da içinden hoce çok şık demiyordur, deli diyordur. Takım elbise ve kravat, kendimi düzenli, temiz, işinin başında, kurallara riayet eden bir öğretmen gibi hissetmemi sağlamıştı. Kirli sakallı, kot pantolonlu da gelebilirdim okula; okulun müdürü, hizmetlisi, beş sınıfın öğretmeni, hepsi bendim; kendimden başka hesap verecek kimse yoktu. Ama kendimi koyverip bırakmamalıydım. Köyde dengem bozulur, dağılırdım. Müfettiş aniden, hiç beklemediğim bir anda da gelebilirdi. Buraya, bu kartal yuvasına mı? Kulik hâlâ bana bakıyordu. Kravatımı düzelttim, göğsümü gerdim kurumla.

Bir, iki ve üçüncü sınıflar bir yanda, dört ve beşinci sınıf diğer tarafta sıra olmuşlardı.

Lezgin, arkadaşlarının önüne geçerek, "Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak..." dedi gür sesle. Gece üzerime karartı gibi çöken baskın korkusu aklıma geldi, titredim birden. "Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak..."

Toplam altı kişi olan dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerim marşı söylerken, Daldagül bayrağı direkten indirip ipten çıkarttı, yanıma gelip elime tutuşturdu.

Bu kez üçüncü sınıf öğrencisi Miran arkadaşlarının önüne geçti.

"Türk'üm," dedi, arkadaşları tekrar etti, sonra hep birlikte devam ettiler: "Doğruyum, çalışkanım..."

Kulik, kayanın üzerinden ayağa kalktı. Elimle otur işareti verdim, uymadı. Yanıma kadar gelip hazır ol vaziyetinde durdu.

"İstiklâl Marşı'nda ayağa kalkılır. Öğrenci Andı okunurken kalkmana gerek yok," dedim.

"Nasıl, hepsi bir ay içinde Türk olur mu?" dedim, esprime karşılık vermedi, dikkatle gözüme baktı.

"Ne mutlu Türk'üm diyene!" diyerek çocuklar and okumayı bitirip sırayla sınıfa girdiler. Öğrencilerim belli başlı okul kurallarını öğrenmişlerdi. Dışarıda ikimiz kalmıştık. Kulik gözlerini elimdeki bayrağa dikerek,

"Bayrağa saygılıyım. Bu bayrakla bir ay sağ kalır mıyım diye önce kendini düşün hoce."

"Buraya gelmeyi kafalarına koymuşlarsa gelirler. Öldürürler. Öğretmen asker olmam onlar için yeterli değil mi? Bayrağı, marşı neden önemsesinler?" dedim. "Ben köyün öğretmeniyim ve bu benim işim. Bu kuralı ben koymadım ki. Kimse benden rahatsız olmasın. Kimseye bir zararım olmaz benim."

Öğrenci Andı'nın ırkçı sözlerinden rahatsız olurlardı. Andımızı artık okutmazdım ama bayrağı direğe çekmemden, marşımızı okutmamdan acaba köylüler rahatsız oluyorlar mıydı?

"Allah korusun, köyde senin başına bir iş gelirse, bu köyde artık bize de rahat vermezler," dedi yüzünü ekşiterek.

Kendisini yanlış anladığım düşüncesiyle, gözlerini üst üste kırparak bakışlarını yumuşattı, "Evvel Allah biz varken sana hiç bir şey olmaz hoce," diyerek de hem korkumu almak hem de kendisine ve diğer koruculara güven duymamı istemiş olmalıydı.

Çocuklara Türkçeyi, okuma yazmayı öğretmek gibi zorunluluğum da vardı. Ana dilde eğitim hakkını elde etseler bile çocukların en azından seçmeli Türkçe okuma yazma dersi alması gerekirdi. Yoksa göçlerle gittikleri batıdaki büyükşehirlerde ağır koşullarda çalışmak zorunda kalacaklar, horlanacaklar, daha çok ezileceklerdi. Acaba bu köyden bir mühendis, öğretmen çıkar mıydı? Çocuklara bakıyordum. Onlar da kendi geleceklerinden, içinde bulundukları zor koşullardan habersiz bana bakıyorlardı. Mutki Yatılı Bölge İlköğretim Okulu'ndan ayrılıp da dördüncü ve beşinci sınıfa başlamayan kız öğrencilerin bazıları artık okula gelmiyorlardı. Köyde okulun açılmasını fırsat bilerek, köylüler kız çocuklarını okuldan çekmişler-

di. Benden çocuklarının okula devam ediyor göstermemi bekliyorlardı. Melek ve Arjin zeki kızlardı, imkân verilse önleri çok açıktı. Kadının akıllısı yuva yıkar, demişti Hurya Kadın. Kadın itaat edecek, çalışkan, hürmetli olacak ama her şeyden haberdar olmayacak. Dan digin, ev hanımı, okuyup da ne yapacaktı. Carbig, becerikli, akıllı, zeki olsa ne olacak. Carbig, erkekleri olsun yeter onlar için...

Kızlar, öğretmenim bizi de seneye alırlar okuldan, ailemizin okutmaya niyeti olsa bizi yatılı okuldan buraya getirtmezlerdi, diyerek önümde ağlamışlardı.

"Öğretmenim bize niye öyle bakıyorsunuz?" dedi Arjin mavi tokalı kumral saçlarının uçlarını sıkıntıyla çekiştirerek. Durumlarına üzüldüğümü anlamışlardı.

"Matematik kitabınızdaki alıştırmaları çözün bakalım, ikinci ders kontrol edeceğim," dedim kızlara, onlara üzüntüyle bakan ben değilmişim gibi.

Birinci sınıfların bulunduğu sıranın önüne geldim.

"Küçücüktüm, ufacıktım, top oynadım, acıktım, buldum yerde bir erik, onu da çaldı alageyik, koştum gittim ardından, bir de baktım uyandım, günaydın," dedim yeni bir tekerlemeyle.

"Kim geğirdi, hemen ayağa kalksın," dedim. Kimseden ses çıkmadı. Çocuklarla göz göze gelmiştim.

"Amot e," dedi Flora sınıfın sessizliğini bozarcasına."Yeresı badradz e."

"Ne dedin sen? Sınıf içinde, ben izin vermedikçe, Zazaca konuşmayacaksınız, demedim mi size," dedim.

Flora sözüme aldırışsız gülümseyerek, "Ben Ermenice konuştum ama, ayıptır, yüzü yırtık dedim ona. Annem de ablama kızdığında söyler. Annem bir de ablama, dun muna, der ablam çok ağlar o zaman," dedi.

Öğretmenleri olduğumdan, öğrencilerin aile sorunlarını da, o saf ağızlarından ister istemez öğreniyordum.

"Seni gidi carbig kızım benim," dedim, "niye ablana dun muna deyip ağlatıyorsunuz?"

"Yaşı büyük, evlenemediği için."

"Amot e, böyle konuşma," dedim, bu kelimeyi birkaç kez duymuştum, kelimenin anlamı hoş değildi, yalnız söylenişi hoşuma gitmişti. İçimden yine amot e, dedim.

"Ablam yirmi iki yaşında," dedi yaşından büyük, bilmiş bir ağızla. Gencecik kız evde kalmış muamelesi görüyordu. Dun mına dedim yine istemsizce içimden.

"Zazacayı sevmiyor musunuz?" dedi beşinci sınıf öğrencilerimden Hazin. Bıyıkları terlemiş, sesi kalınlaşmıştı. İki yıl okula gitmemişti, yaşı sınıfın yaş ortalamasının üzerindeydi. İlkokul diplomasıyla ehliyet almayı düşünüyordu.

"Niye sevmeyeyim ki? Türkçe öğrenmeniz için yapıyorum bunu. Eğer Zazaca bir türkü söylersen dinlerim seni," dedim, yüzündeki o incinmiş ifade o an kalktı.

Çaye berbana
Çaye zivena
Name to çiko
Miranevana
Derdi to çiko
Miranevana...

Sesi kalındı ama dokunaklıydı. Bu dağların kokusunu, ruhunu o yanık söyleyişten hissedebiliyordum. Çocukların sevdiği bir türküydü. Teneffüste kendi aralarında nedense bu türküyü mırıldanırlardı. Bazen ben de uzaktan uzağa çocuklara eşlik ederdim.

"Şimdi Türkçe konuşuyoruz. Tekerlemeyi kim söyleyecek bakalım."

23

Işığın vurmadığı o eğri yüzey ağaç hışırtılarıyla yaprak yaprak kıpırdıyordu ev gündüz gördüğümden daha küçük içe göçmüşçesine desteksiz duruyordu lambanın yanmasıyla pencereler yumduğu gözlerini birden açmıştı şimdi ev yerindeydi gölgesiz ve hareketsizdi kendini o taş haliyle kıpırtısız belli etmişti çiti geçerken ayağıma takılan çalının yapraksız kuru dallarından çıkan hışırtısı kapının önünde kesildi hırsla ayağıma dolanan dalı o susan hışırtısıyla birlikte bahçeye fırlattım arkamda hırlayan bir nefes vardı sanki beni lojmandan bu eve kadar takip eden bahçenin karanlık köşesine çekip boğazlayacakmış gibi duran yoktu biliyordum ama o varmış hissiyle de sürekli irkilip duruyordum.

"Kimse yok mu?" diye seslendim yine. İçimdeki ses hâlâ bağırıyordu, hadi bir an evvel açın kapıyı dercesine.

Kapı bir çıngırak sesi içinde dönerek, uysalca kollarını açıyordu. Aralığa buğulu bir ev kokusu salıyordu; terlemiş ayaklardan, yemeğin bulaşığından, ağızlarda, damaklarda, diş kovuklarında gevşemiş tatlı kirlerden tavlanarak. Sesler geliyordu birbiri üzerinde hoş esintilerle gezinen, ortada dönüp duran konuşmalardan.

"Buyurun öğretmenim," diyordu Flora. Işığın, esintili güzel bir kokunun içine giriyordum.

Hurya Kadın yanan ocağın başında, duasının dudaklarındaki mırıltılısıyla haç çıkarıyordu. Mindere oturdum, iki gelini başörtüsünün kenarıyla ağızlarını kapatıp odasına çekildi. Benimle akşamın geç bir vakti karşılaşınca şaşırmışlar, utanarak yanımdan uzaklaşmışlardı.

Toros, büyük minderi yerleştirirken, "Sen miydin hoce, bilsem seni kapıda karşılardım," dedi, nefes nefese mindere yığıldım, "hoce yorulmuşsun, bir şey mi var yoksa?"

"Sıkıldım, ne yapacağımı bilemedim, size geldim," dedim nefesimi tutarak.

"Hoş geldin," diyerek yanağımı öptü, Flora da utangaç utangaç gelip elimi öptü.

Tavanın büyük kereste ağaçları diğer evlerde olduğu gibi yere yakındı ama salonun genişliği tavanı da yüksek gösteriyor, evi daha ferah kılıyordu. İki gözlü, iki çekmeceli çekyat köyde gördüğüm tek mobilyaydı, L biçiminde oturduğum yerin karşı köşesine yerleştirilmişti. Döşemelerinin üzerinde de minderler ve yastıklar koyularak sanki çekyatın yüksekliği de yere çekilmişti; komikti, misafirin altına minder atma alışkanlığından olsa gerekti.

"Bu güzel koku da ne böyle, Flora'dan mı geliyor," dedim, şaşırarak küçük gözlerini büyüttü. Başını sol omzuna dayayarak utandığını gösterdi.

"Günlük kokusu, annem dua edeceği zaman yakar," dedi. Hurya Kadın ocağı öperek yerinden güçlükle doğruldu.

"Her zaman dua ederim ama günlük yakmam. Veysi için yaktım günlüğü," dedi sesi ağlamaklı. "Hoş gelmişsen hoce, ne iyi ettin de geldin. Hemen sana yemek hazırlasın gelinler. Biz de az önce yemiştik."

Yemek kokusunu, günlüğün tatlı esintileri bastırmıştı demek. Tülbendinin altından alnına düşen bir tutam kır saçını, usulca geriye atıp kapadı. Toplu yüzünü yaşlı gösteren, çenesinin altına sarkan gıdıları ve göz kenarlarındaki yoğun kırışık bölgeydi. Kilolu yüzü gözlerini de küçültmüş, alnını darlaştırmıştı. Çenesindeki umursamadığı iki beyaz kıl usulca cımbızla çekilmeyi bekliyordu. Koyu yeşil, ince ve eski hırkası bollaşmış, dışa doğru sarkıyordu. Tombul sağ elini yumarak cebine koydu, cep aşağı doğru sünerek şişti.

Dan hats dediği iki lavaş ekmeğini sofradan çıkarıp siniye koymuştu, gece uzun diyerek. Aç değildim, değilim desem de yemek

önüme koyulacaktı. Keçi eti kavurması sertti, çiğnemesi zordu, et kurutulmuş da olduğundan çok tuzluydu. Suyla yutarak yiyordum.

"Ahlat'taki akrabalarımız eskiden Van Denizi'nden darekh tutup getirirler, onları tuzlar gelen misafirlerime verirdim."

"Balık mıydı bu kuruttuğun?" dedim.

"Başka ne olacak, Van Denizi'nden keçi çıkaracak halleri yok ya, darekh hoce darekh," dedi kafa sallayıp gülerek. İnci kefaliydi bahsettiği.

Araya Ermenice kelimeler serpiştirerek konuşmayı seviyordu ya da o kelimelerin Türkçesini bilmiyordu. İçine kavurma eti koyulmuş sulu patates yemeğini köylüler gibi hızla kaşıklayarak yedim. Oturduğum yerden doğrulurken karnımda şişkinlik, bir hazımsızlık, hissettim.

"Medz Bahk'ta yani Büyük Oruç döneminde bizim evde et yemeği yenmez. İyi ki geldin de evimizde et yemeği yedin," dedi Toros, sonra annesine doğru gülümseyerek bakarak, "annem yemek kaplarını oruçtan önce belki on kez çilo yaprağının külleriyle bir güzel yıkar, sanki etin yağı, kokusu tabaktan deterjanla çıkmazmış gibi."

"Demek zamanında gelmişim. Peki, ne yersiniz ?"

"Akşam beşe doğru etsiz, yağsız birçok şey yeriz hoce. Harisa, pokhint yedireyim bir gün sana," dedi, sonra yüzünde beliren hüzünle, "Surp Sarkis'te, Cırakaluys'ta genç kız ve kadınlarımız neşeyle yaparlardı bu yemeği. Gençlerimiz, genç kadın ve kızlarımız artık köylerimizde kalmadı."

Toros'un oğlu uyanmıştı, belden aşağısı çıplak koşturarak yanımıza gelip Hurya Kadının omzuna çıktı. Kadının tülbendini, saçını çekiştiriyordu. Kadın yüz vermeyince, çocuk kadının başına eliyle hızla vurdu. Yaşlı kadın yaşından beklenmeyecek çeviklikte çocuğu sol omzunun aşağısına kaydırdı ve onu tutup sinirle bir silkeledi ve dört beş kez aynı sözü kulağına küpe yap der gibi Toros'a bakarak tekrarladı, "Dığayit khosk hasgıtsur... dığayet mart şine..." Çok yabancı olduğum kelimelerdi, daha da meraklandım. Toros kendisine cevap verinceye kadar sinirle aynı sözü tekrarlayıp durdu.

"Kertasdan da.... dan digin sensen ana... danuder de sensen... sen varken oğluma laf söylemek, terbiye etmek bana mı düşer," dedi büyük bir ciddiyetle.

"De hadi o zaman," diyerek konuyu kısa kesip biraz önce torununa kızan kendisi değilmişçesine onu kucağına alıp sevmeye başladı.

"Kusura bakma hoce, anam oğluna laf anlat; oğlunu adam et, der. Ben de dedim ki ona ailenin reisisin dedim. Oğlumu terbiye etmek sana düşer, dedim," dedi. Yüzüme ben haklıyım der gibi bakarak da, "Babam öleli çok oldu. Kadın da olsa ailenin büyüğü odur. Yetmişini çoktan geçti. Çok şükür baba ocağının ateşi yanar. Bu dağlarda kaç evin ocağı söndü bir bilsen," dedi, bir ürpertiyle ayağa kalkıp yanan ocağın taşını üç kez öptü.

Benim de evimin ocağını söndürmeselerdi... Gerçi evimin benden başka kimsesi de yoktu. Eve geri nasıl gidecektim, onu düşünüyordum. Israr da etseler gitmeliydim. Burada baskın korkusu yaşamadan rahatça uyuyabilirdim ama yabancı aile ortamında kalmak da rahatsız ediciydi. Bir kez kalmıştım, tamam, ama onlar böyle düşünmese de bir yerde ikinci kez kalmak yüzsüzlük, saygısızlık olurdu.

Gelinler sırayla gelip sofrayı sessizce kaldırdılar, ağızlarını başörtüsünün ucuyla kapamamışlardı. Konuşmuyorlar, ağızlarından solukları bile çıkmıyordu. Yabancı bir erkeğin ya da büyüğün yanında genç kadının konuşması saygısızlık olarak düşünülürdü. Gönen'de yıllar önce biten bu gelenek Anadolu'da bir Ermeni evinde hâlâ devam ediyordu; o bir dilsiz gelindi. Kertasdan, dan digin, diğer kelimeyi hatırlayamadım, dan digin dedim yine içimden, ha bir de darekh darekh. Kelimelerin söyleniş biçimi ne güzeldi, biraz da farklı bir telafuzu vardı, hoşuma gitmişti. Her gittiğim evde bir şey öğreniyordum, onlar da yabancı kalmayayım, sıkılmayayım diye açıklama yapıp dururlardı. Zazaca, Kürtçe kelimeleri benim de öğrenmemi ister gibiydiler. Dan digin, darekh darekh gibi kelimeleri köy dışında nerede kullanabilirdim ki. Bir de insanı şaşırtan âdetleri de vardı, evde karayılan beslemek gibi. Hayvanın sütünü bile kendileri tasta verirlermiş. Sosyoloji mezunu olduğumdan âdetler, gelenekler, farklı toplumların

yaşayış biçimi ilgimi çekerdi ama bunları bir şey sormadan, içlerinde yaşayarak öğreniyordum. Âdetlerine dair soru sormaya çekiniyordum. Köylülerin çok dikkatini çekmemeliydim; hiç bilmediğim, tanımadığım bir ortamın içindeydim. Yine de bu insanların bana zarar verebileceğine ihtimal bile vermiyordum. Evlerine gittiğimde neleri varsa hepsini misafirim, garibanım, yabanım diye ya da bir koruma güdüsüyle benimle paylaşırlardı. Tamam asker öğretmendim ama bunu benden çekindiklerinden dolayı yaptıklarını da düşünmüyordum. Çünkü yanımda rahattılar ve çok samimiydiler.

"Bu evde yılan besliyor musun?" dedim birden. Sofrayı toplayan gelinler de Hurya Kadın ve Toros da aniden bana çevirdiler başlarını.

"Boğos besler. Bizim çocuklar çok korkar yılandan. Tamam evin beti bereketidir yılan ama eskiler beslerlermiş, Boğos da eski adam. Rahat ol be hoce," diyerek beni teskin etmeye çalıştı. Toros ile eşi de gülümsediler o korku dolu halime.

Peki, eve nasıl gidecektim?

Oturduğum yerin yanında ceviz ağacından yapılma sandık vardı.

"Yoksa yılan bunun içinde mi?" diyerek sandığın kapağını açtım. Karşımda masum bakışlarıyla Anne Meryem ve Bebek İsa vardı. Burnuma mum kokusu geldi. Sandığın içi kısmen yanmıştı. Başımı kaldırdığımda odadakilerle göz göze geldim. Flora bile şaşkın gözlerle bana bakıyordu.

"Yetmiş yılım böyle geçti," dedi ve haç çıkardı. Ne diyeceğimi bilemedim.

Hurya Kadın'ın sandığa sığınmış kilisesiydi bu.

24

Sesin geldiği yeri göremiyordum, aşağıda, diplerdeydi belki ama gölgesine girdiğim ses kalbimde güm güm patlıyordu. Silah ve top sesleri aralıksız devam ediyordu. Dayanamıyor, kulaklarımı kapıyordum silah seslerinin hiç durmayan çınlamalarına. Pencerenin kenarında, yerde yüzüstü, kıpırdamadan yatıyordum. Silahı da yere dayamıştım, elimin altındaydı. Saklanmalıydım. Somyanın altına geçtim sürünerek. Bacaklarımı karnıma doğru bükerek büzüldüm; ani bir baskında beni yerde bulmamalıydılar; pencereden gelen kurşunlar karşı duvara çarparak bana dönebilirdi. Nefesimi tuttuğumu fark ediyor, bırakıyordum. Silahı karnıma dayamıştım, ani bir hareketle somyanın dışına doğrultabilirdim. Top atışları o tok sesiyle evi başıma yıkacakmışçasına sarsıyordu. Patırdayan silah sesleri çatışmanın o öldürücü şiddetini an ve an duyuruyordu. Savaş bir oyuna benzemiyor, üzerine püskürttüğü ölüm korkusuyla insanın bütün direncini kırıyordu. Aşağıda, çatışmada olsam ölmemek için öldürecek, belki öldürdükçe sakinleşecek yaşamaya çalışacaktım, öldürdüğüm kişinin gözüne, kim olduğuna bakmayacaktım tabi. İnsan başka türlü bir başkasının biricik hayatına nasıl son verebilirdi? Sağ kurtulacak mıydım, çatışma buraya kadar sıçrar mıydı? Geçiş bölgesindeydim, gerillalar arkamdaki bu sarp, yalçın dağı aşarak Sason'a kolayca çıkabilirlerdi. Köylülerin hayvanlarını otlata otlata Sason'a götürmek için kullandıkları patika yolu mutlaka biliyorlardır. Köye doğru kaçarlarsa, lojmana da uğrarlardı. Beyaz boyalı, çinko çatılı

tek bina okulun binasıydı. Göz karanlığa alışınca bina kendini belli ediyordu. Çabuk bulurlar lojmanı, sonra her yeri silahla tarayarak giderlerdi. Eğer aşağıda çok kayıp verirlerse hınçlarını hem benden hem okuldan alırlardı. Öldüm artık, her şey buraya kadarmış. Ne kadar zavallı, kısa bir hayatım varmış; dağ başında kurşunlanarak öleceğim nereden aklıma gelebilirdi ki. Can havliyle kaçıp gidebilirlerdi de. Köyün arka, üst tarafından bina görülebiliyordu. Gece o açık rengiyle, çatısıyla kabak gibi kendini gösteriyordu. Keşke binayı koyu renge boyasaydım ya da okulu köyün ortasında büyük köy evi gibi yapsalardı. Bayrağı artık çekmemeliydim. Güvenlik nedeniyle bayrağın çekilmemesine ilçe müdürlüğü ve ordu; bütün civar okullarda sanki göz yumuyordu. Yoksa boş yere astsubay tarafından tebrik edilmezdim.

Gece yatarken, dışarıdan sesler kesildiği vakit, odada eşyaların kıpırdadığını hissederdim. Evdeki yalnızlığım uydurur, yaratırdı bu sesleri. Tıkırtı sesini tanırdım hemen, o her şeyin dışında öldürücüydü. Kimi zaman bu ses bir fareden gelirdi. Şimdi tıkırtıdan daha büyük, lojmanı ölümle çevreleyen, beni çılgınca kuşatan sesin içindeydim; gümleyerek, patırdayarak tüm şiddetini kalbime, canıma kadar dayamıştı. Başımı metal bir cisim okşadı, sağ yanıma biraz daha kıvrıldım. Somyanın bacağı ne kadar soğuktu. Bir gümleme ve ardından yine patırtılar. Bu somyanın altından çıkamadan ölecektim. Bu grup dirençliydi, asker gerillalarla başa çıkamıyordu. Saatlerdir çatışma devam ediyordu. Sıranın bana gelmesi an meselesiydi. Peki, Kulik' e bir şey olmuş mudur? O, ne yapar eder kendisini korumasını bilirdi. Bu hiç susmayan silah seslerinin içinde can kayıpları, yaralanmalar oluyordu. Ana babaların içine ateş düşecekti yarın. Annemi, babamı, yakınlarımı bitkin gözlerle bayrağa sarılı tabutuma kapanmış ağlayarak düşünmek içimi dağlıyordu. Ölerek onlara acı vermemeliydim. Dolmuşlar, Rami'deki evimden Topkapı'ya ya da Veznecilere giderken Edirnekapı Şehitliği'nin önünden geçerdi. Orada ağaçlar, özenle korunmuş çiçekler, güzel mezar taşları gözüme çarpardı. Ellerinde su bidonlarıyla gözü yaşlı kadınlar da görürdüm şehitliğin

kapısında. Birkaç yıl sonra oraya gideceğim aklıma gelmezdi tabi, gelmemeliydi de. Ölmek istemiyordum, ölmemeliydim. Yanağımdan bacağıma, oradan ayağıma doğru akan sıcaklığı hissediyordum. Bedenime yayılan sıcaklık, bedeninden ayrılan, kopan kendimi, bana yeniden bağlıyor, anbean öleceğimi değil, yaşadığımı hissettiriyordu. Gülüyordum, işemiştim işte. Ses kesilince, kurtulduğumu düşündüm. Elbisemi hızla değiştirip evden dışarı çıkmalı, onlar gelmeden gitmeliydim. Kulik yoktu, umarım ona da bir şey olmamıştır. Bu saatte ancak Hurya Kadın'a gidebilirdim. En azından ortalık yatışana kadar orada kalırdım. Hurya Kadın yatmam için çok ısrar ederse, hiç dönmezdim eve.

Peki, evden çıkabilecek miydim?

Okulun fiziki şartları, hiçbir şekilde yeterli değildi. Arada duvar olmasa lojmanın bir salonuydu, tek derslikti; kupkuru, renksiz bir sınıf devralmıştım. Toz boya, kalın sıva tabakasıymışçasına kabarmış dökülüyordu. Kapıdan içeri ilk girdiğimde duvarın sol tarafında Atatürk köşesi gözüme çarpmıştı. Çok eski bir Atatürk fotoğrafının rengi atmıştı. Fotoğrafın yapıştırıldığı yerin üst kısmı kopmuş, sınıfın üzerine doğru sarkıyordu. Kara tahta da kabarmış, kenarlarından çürümeye başlamıştı ve alt tarafındaki tebeşir haznesi paslı çividen kopacakmışçasına duruyordu. Sıralar üst üste yığılmış, vidasından çıkmış, bazı parçaları pencere kenarına dayanmıştı. Öğretmen masasının arka tarafındaki duvara iliştirilmiş diyanet takvimini görünce donup kalmıştım. On yıl öncesinin tarihini gün ve ay olarak gösteriyordu. Takvim yapraklarını tek tek koparark zamanı iki ay ilerlettim. Okulun harabe hali, üzerime bir isteksizlik, yorgunluk olarak çökmüştü.

İlk ayımda resimleri ve panoları yenilemiş, kara tahtayı onarmış, zımparalayıp boyamıştım. İki günde bir şehirden okul için malzeme getiren minibüs şoförü bana, yeter artık, diyesiye dek sınıfı elden geçirmiştim. Artık sınıfa her girişimde duvarın köşesinde Atatürk'ün parıltılı yüzü ve mavi, ışıltılı bakışlarıyla buluşuyor, kendimi köy enstitülü öğretmenler gibi hissediyor, çalışma şevkim artıyordu. Ça-

lıştığım köyün durumu ellili yılların şartlarından farksızdı. Burası on birinci köydü. Ve enstitülü öğretmenler kadar çalışkan ve özveriliydim. Hem onlara göre benim işim daha zordu. Hepsi köylü çocuğuydu, onların köy şartlarına uyum sağlamaları zor değildi. Çok yönlü bir eğitimden geçmişlerdi. Ziraat ve hayvancılık üzerine dersler bile almışlardı. Belki yoksul köylü çocuklarıydılar ama ata nal çakmasını öğrenirlerken, klasik batı müziği, keman dersleri de almışlardı. Keşke enstitüler komünistlik propagandası yapıyor diyerek kapatılmasaydı. Ellilerden bugüne kadar verdikleri eğitimle Anadolu köylerinde çok şeyi değiştirirlerdi.

Acaba Anadolu aydınlanması için köy köy gezen köy enstitülü öğretmenler, şimdi burada olsalar ne yaparlardı?

Birleştirilmiş sınıflı bir eğitim uygulamaya çalışıyordum. Bir sınıfa ders anlatırken diğer sınıfları görevlendiriyordum. Birinci ve ikinci sınıflarda çok zorlanıyordum. Hem dil problemini aşmaya çalışıyor, hem de okuma yazma öğretiyordum. Hayat bilgisi ve matematik dersi hiç işlemiyordum; o dersleri bir üst sınıfta öğrenirler diye düşünüyordum. Birden üçüncü sınıfa kadar öğrencilerin en temel sorunu dildi. Ve bir de şu malum temizlik alışkanlığıydı.

Üç öğrenci parmağıyla burnunu karıştırırken, "Burun parmakla karıştırılmaz," dedim, üç öğrenciyi dışarı ellerini yıkamaya gönderdim. Anne ve babaları da burunlarıyla oynamayı alışkanlık haline getirmişti ve bu durum aklıma geldiğinde yemeklerini yemeye zorlanıyordum.

"Büyüklerinize de söyleyin, öğretmenimiz burnumuzla oynamamıza kızıyor deyin," dedim, çocukların üzerinden anne ve babalarına da bir uyarıda bulunmuştum. Temizlikle ilgili aldığım notları maddeler haline getirmiştim.

İkinci madde, burunla oynamamaktı. Üç öğrenciyi uyararak, birinci maddeyi geçmiştim.

Elinin tersiyle burnunu silen bir öğrenci görünce, "Lezgin, elinin tersiyle burnunu silmeyeceksin. Yanağın sümük bağlamış," dediğimde çocuklar birbirlerinin yüzüne baktılar. Hepsi yüzünü sümükle sıvamıştı.

"Size söylediğim küçük bez parçalarını çıkarın bakalım," dedim. Önce burnumu kendim sildim. Birbirlerine bakıp güldüler.

Miran'la Maşallah'ı kaldırdım tahtaya. Miran'a da burnunu nasıl sileceğini gösterdim, sonra dayanamadım, başımı pencereye çevirdim, kapalı, donuk havaya öylesine bakınmaya başladım. Öğrencilerin mendile sümkürmelerini dinledim.

"Hepiniz mendillerinizi çöp kutusuna atın, sonra çöp kutusunu Lezgin döksün," dedim çocuklara bakmadan.

Cebimden kâğıt mendil çıkardım.

"Şehirde yaşayanlar bu mendilleri kullanırlar; ama siz, şimdilik küçük bez mendillerle idare edeceksiniz."

"Bize ne zaman getireceksiniz," dedi Maryete.

"Burnunuzu eskisi gibi silmezseniz getiririm, yoksa getirmem," dedim.

Beyazıt'ta Eminönü'nde kâğıt mendil satan yoksul Kürt çocuklar gözümün önüne geldi. Önüme geçerler, zorla mendil satmaya çalışırlardı. Sattığı mendilleri kendileri de kullanmazlardı ve çoğunun yüzü kurumuş sümük sıvasıydı.

İlk üç gün sınıfa tüküren öğrencileri sertçe uyarmıştım, tüküren yoktu. Birinci madde sınıfta ve okul çevresinde yere tükürmemekti. Belki banyo alışkanlığını, el, ayak, saç temizliğini zaman içinde kazanacaklardı. Ama ailelerine diş macunu ve fırça aldırmak hiç kolay olmayacaktı. Bu yüzden minibüs şoförüne paramla siparişte bulanacaktım. Zorlamayla, taşıma suyla temizlik çarkını ne zamana kadar döndürecektim?

Çocuklar bahçede oynarken, onları gözlüyordum. Sesleri, oyunları, meraklı soruları günümü cıvıl cıvıl dolduruyordu. Onlarla birlikteyken her şey ne kadar doğal, sakin, kendi seyrinde akıyordu. Çocuk sesiyle kendimi güvende hissediyor, gece yaşadığım baskın korkularından arınıyordum. Silahımı pencere kenarındaki sınıf dolabına dayamıştım. O geceki çatışmadan sonra okula da götürüyordum; ama çocuklar neyi gizlemeye çalıştığımı bilse de silahı onların görmeyeceği bir yere, dolabın arkasına gizliyordum ve bundan do-

layı onlara karşı kendimi mahcup, üzünç içinde hissediyordum. Bir öğretmenin silahla ne işi olabilirdi.

Tekerlemeler gibi çocuklara şiir de okumalıydım. Behçet Necatigil'in *Yıldızlarda Uyku* adlı şiiri aklıma gelmişti, o şiirin son bölümünü okumak istedim:

Boşlukta dönen yıldız
Işık ışık bölündü.
Renkli maytaplar gibi
Çocuğun üstüne döküldü.

Çocuk hemen uyudu
Uykusunda güldü.

Demir kapı yumrukla dövülmekten gümlüyordu. Hoce kalk geç kalıyoruz, diyordu bir ses, sonra yine iki güm sesi. Bugün cumaydı ve köye geldiğim günden bu yana ilk kez Bitlis'e gidecektim. Korkudan çok az uyumuş, sabaha karşı da sızmışım. Bazen o gerginliğimle nasıl uyuduğuma şaşıyordum.

Araba yoluna çıkarken zorlanmıştım. Kendimi çabuk toparlayamadım, kalbim göğsüme küt küt vuruyordu. Filtresiz, sert tütünü çok içmiştim. Birkaç ay sonra sarma tütün soluğumu kökten keserdi. İyi değilim, dedim kendi kendime; uykumu alamadığım zamanlar da gözüm batar, yüzüm yanar, başım ağrırdı. Minibüste uyumalıydım gücümü toplamak için; bu cansız, titrek hastalıklı halden ancak böyle sıyrılabilirdim. Günüm kötü geçmemeliydi, bugün şehre iniyordum. Eski yapıların arasına sıkışmış cadde ve sokakları görecektim ve oradan boynunu uzatan dükkan ve mağazalara girip çıkacaktım. En önemlisi de Ayda'yı görecektim. Aşağıya hızla iniyorduk, kıvrılarak, taşların üzerinden sekerek, killi toprağı arkamızda toza dumana katarak. Aşağıda vadide ip gibi dolanarak akan çay, döndüğümüz her dönemeçten sonra biraz daha genişliyordu. Düzlükler biçilmiş, tıraş-

lanmış, otlar da ahırlara götürülmek için balyalar halinde üst üste koyularak belli bir düzenle istiflenmişti. Kasaba kışa son hazırlığını yapmıştı. Taşlık yamaca doğru gerisin geri büyüyen Meydan Kasabası, artık şeklini şemalini belli ediyordu. Düzlüğe doğru yaklaşırken kasaba bizi cümbüş sesiyle karşılıyordu. Ay dilbere, diyordu teypten gelen davudi ses. Kim bu adam, diyordum yanımdakine.

"Büyük Kürt Dengbeji Faqiye Teyran'ındır sözleri. Aram Tigran söylüyor, cümbüşü de kendi çalıyor."

"Ne diyor?"

"Nasıl desem şimdi," dedi, boğazındaki gıcığı temizler gibi yaparak, "Ey dilber sen biliyorsun ki/ dağda bayırda çiçek açmış/ bülbül solmuş Feqi hani?/ mahvolmuşum çok kötüyüm..."

Kulağım hâlâ müzikteydi. Çaygeçit yoluna girdiğimizde yol düzleşir, tümsekler, çukurlar azalır, çok sarsılmadan, müziği bir ninniymişçesine dinleyerek uyuyuverirdim. Saatlerce öldürülme korkusuyla çıktığım yolu yirmi dakikada inmiştik. Ne kadar şanssızdım. Altındiş Sabri ve çocuğu asma ağacının altında, oturduğu yerden bize el sallıyordu. Üşümüyorlar mıydı bu havada, soğukta dışarıda oturmaktan? Kaloriferden ılık bir sıcaklık yayılıyordu vücuduma. Yol daha düzdü, tekerlekten gelen sarsıntı hafif hafif titretiyordu.

Garaj çamur içindeydi, çok yağmur yağmıştı. Beyaz renk transit minibüsler çamurdan dolayı toprağın rengini almıştı. Şoför önümdeki kovadaki suyu yerden aldığı gibi hızla arabasının kaportasına çarptırarak döküyor, kaportadan patır patır çamur dökülüyordu. Minibüsün beyaz rengi yeni fırçalanan dişmiş gibi parlamaya başlıyordu. Köye giderken gördüğüm yazıhanelerin tozlu camları, araba tekerlerinden sıçrayan çamurlarla kapanmıştı. Ballar, yağ tenekeleri, şeker ve un çuvalları üst üste yine içeride yığılmıştır. Siyah, lastik çizmeli çocuk çamurlu alanın içinde gezinerek, tepsisindeki ekmek arası haşlanmış yumurta ve soğan katıklarını köylülere satmaya çalışıyordu. Kadınlar lastik ayakkabılarını kaldırıma sürterek tabanlarındaki çamur kütlesini sıyırıyorlardı. Napamı giydim, çantamı

aldım. Yakınımdaki beton zeminin çıkıntısına keskin, metalik uçlu nubuk botumu sürte sürte ben de ayağımdaki çamuru temizledim ve garajdan çıktım.

Döner kebap ateşin etrafında yağını akıtarak dönüyordu. Zayıf suratlı garson Zeydin Usta'nın dönerinde kusur olmaz, diyerek bir porsiyon döneri yassı alüminyum tepsinin içinde, yanında soğanla birlikte önüme koydu. Sepetteki pide ekmekler ince ince doğranıp yağlanmıştı. Et sertti ve kalındı. İstanbul'daki gibi döner bıçağıyla peçete inceliğinde, yaprak şeklinde kesilmemişti. Lavabonun yanında tuzlanmış simsiyah keçi derileri gözüme çarptı, en az on deri üst üste koyulmuştu. Yağlı et midemi ağzıma getirecekken etin bir kısmını tabakta bıraktım. Garson, çiçekli naylon örtünün üzerine benden önceki müşterilerin akıttığı donmuş yağ lekelerini, elindeki kirli bezle masaya abanırcasına yaslanarak var gücüyle çıkarmaya çalışıyordu. Zeydin Usta gelen her müşteriyle tokalaşıyor, onlara hal hatır soruyor, sonra oğlum Maşallah müşterilerle ilgilen bakalım, diyerek yağ lekesi sıyıran garson yamağına sesleniyordu. Tombul yanaklarının arasında sıkışan siyah bıyığı dudağının üzerinde ben gibi duruyordu. İki masa ötemdeki tezgâhın ardında, hızla kestiği etleri tabaklara çıplak eliyle hızla dağıtıp servise hazır hale getiriyordu.

Dışarıya çıkıp on metre kadar yürüdüğümde pis bir koku aldım. Debisi azalan dere yatağının suyu kokuyordu. Şehrin kanalizasyon suyu dereye akıtılıyordu, büyük pis boru ağızları karşımdaydı. İnsanlar Eyüp'te nasıl Haliç'in pis kokusuna alışmışsa, buranın insanı da dereye akan kanalizasyon suyunun kokusuna alışmışlardır diye düşündüm. Bir bakkaldan soda aldım, mide bulantısını alabilirdi.

Öğle vaktiydi, şehrin içinde birkaç tur daha atmalıydım. Peki, sonra ne yapacaktım? Akşama kadar avuç içi büyüklüğündeki şehirde gezecek, oyalanacak yer de yoktu ki. Yemek yemek, çay içmek, caddeyi turlamak ancak bir saatimi almıştı. Atari salonu varsa, orada oyalanabilirdim ya da en iyisi bir gazete alıp bir çay ocağında oturmaktı. Halk Bankası'nın karşısındaki kırtasiyenin yanında gazete bayisi gördüm.

"Bugünün gazetesi daha gelmedi beyefendi," dedi orta yaşlı, parlak yüzlü bir adam. Gazetecinin, hiç de kırık olmayan, düzgün Türkçesi, batıda bir şehre geldiğimi hissettirdi. Bir aydır dünyadan haberim yoktu; en son duyduğum haber Panama bandıralı yük gemisinin Boğaz'daki kazasıydı. Köydeki evlerde Med TV izleniyordu. Türkçe haber saatinde, örgütün bakış açısına göre siyasi haberleri izliyordum. Haberlerde güncel konulara pek değinilmiyordu. Kürtçe yayın yapan televizyon kanalını izlemek köylülerin hoşuna gidiyordu. Örgütün haberleri, ajite sözleri umurlarında mıydı? Etkileniyorlardı ama daha çok kendi dillerinde programlar yapılmasını seviyorlardı. Bu kanalı izlemek, her gün konuştukları gündelik dilin de önemli, dikkate değer bir şey olduğunu hissettiriyordu ve bu köylüler için bir özgüven kaynağıydı.

"Dünkü ya da bir önceki günün gazetesini verebilirsiniz," dedim, bir hafta öncesinin gazetesini verse de bir önemi yoktu. Adam, az okunan, elinde kalmış Milli Gazete'yi çıkarıp elime uzattı. Önceki günlerin Radikal ve Yeni Binyıl gazetelerini vermesini teklif bile etmedim. Sanırım o da önceki günden kalan elindeki son gazeteyi bana vermek zorunda kalmıştı.

"Hafta içi öğleden sonra saat üç gibi istediğiniz gazeteyi bulabilirsiniz ama hafta sonu ancak erken bir saatte gazete alabilirsiniz; gelen gazetelerin çoğu sayılı gibi," dedi içimden geçenleri okumuşçasına.

Yarın Radikal'in sinema ekini de okurdum, lokalde her gazeteyi bulabiliyordum.

Erbakan'ın büyük puntolu sözünün üzerine Versace marka kravatlı fotoğrafını bükerek, gazeteyi koltuğumun altına sıkıştırdım. Çay ocağına doğru yürüdüm. Ne kadar sakindi ortam. Şehir daha çok insanların dinlenmek ve şifa bulmak için geldiği bir kaplıca kasabasını andırıyordu. Yanımdaki taburede oturan yaşlı adam, otlu peyniri, lavaş ekmeğin arasına dürüm yapıp yerken, sertçe kapanıp açılan kırışık, kemikli çenesiyle dişlerini gıcırdatmaya başlayınca, bir an adamın damak dişlerinin çıkıp önüme düşeceğini sandım. Bir çay zor içebildim orada. Postanenin önüne geldim. Telefon kulübelerinin

önünde kuyruk giderek daha da uzayacak gibiydi. Sabredip beklemeliydim, ailem, sesimi duyup iyi olduğumu bilmeliydi. Baktım, iki kişi arkamda sıra olmuştu, artık kuyruktan çıkmak aptallık olurdu.

"Anne ben iyiyim," dedim, jetonum küçüktü, ikincisini attım.

"Sesini duydum ya, Allaha şükür, yeter bize," dedi. "Oğlum köyün yakınlarında bir yerde telefon yok mu? Nasıl bir yerde yaşıyorsun sen?"

"Buralar, bizim oralara benzemez anne, bizim köylerle doğunun köyleri arasında neredeyse yarım asır kadar zaman farkı var," dedim.

Annemin kafası hâlâ kaç zamandır ona telefon açamamış olmamdaydı.

"İyi anladık da bizi de bu kadar merakta bırakma oğlum, sen gittiğinden beri haberleri izleyemez olduk. Her gün şehit haberi var televizyonlarda," diyerek sızlanıp durdu ahizenin diğer ucunda.

"Doğudayım, mahrumiyet bölgesindeyim. Anla artık anne. Burada her istediğini elinin altında bulamazsın, günlük gazete bile yok," dedim.

Yolun aşağısına doğru yürüdüm, kafamda hâlâ annemin sızlanan, bir türlü ikna olmayan sözleri çınlıyordu.

Bir çığlık sesi duydum, başımı kaldırdım, irkilerek kenara çekildim, elinde kanlı satırla bulunduğum yere doğru bir adam koşuyordu.

"Allahu ekber, Alluhu ekber, Allahu ekber!.." diyerek tekbir getiriyor, elindeki kanlı satırı havada savurarak korkuyla kendisine bakan insanlara gözdağı veriyordu. Zayıf, uzun boyluydu. Şalvara benzeyen geniş pantolunun üzerinden oduncu gömleğini sarkıtmış, bağrı açıktı. Satırı tutan elininin üst tarafı, gömleğinin kolları, kana bulanmıştı. Esmer yüzü elindeki satır gibi kararmış, gözünün akı teninde pörtlemişçesine, delicesine dönüyordu. Gözü o an kimin üzerinde dursa, onu öldürecekti. Adamı görenler gerisin geri kaçarken, kendilerini ondan koruyacak yer de arıyorlardı. Banka arka tarafımdaydı, döndüm, kadınlı erkekli bir grup insan bankaya giriverdiler, güvenlik görevlisi de hemen kapıyı kilitleyiverdi. Es-

naflar dükkânlarının kepenklerini aceleyle indirmeye çalışıyordu. Bir kişi bütün şehre gözdağı verirken, tuhafiyenin köşesine sinmiş, olan bitenleri korkuyla izliyordum. Kimdi bu adam, ne yapmaya çalışıyordu?

"Allahu ekber, Allahu ekber!.." diye diye büryancının köşesini döndü, ana yola saptı, gözden kayboldu. Derin bir nefes aldık. Polis devriyesi geldi. Yolda durdurduğu yaşlı bir adama satırlı adamın nereye kaçtığını sordu.

Cami kapısından çıkan cemaatle, oraya koşturan insanlar, kapının önünde biriktiler. Şerefiye Camisi'nin büyük kapısının önünde sırtüstü, kanlar içinde bir adam yatıyordu. Kirli sakallı genç yüzü, kapının girişindeki basamağın üzerine doğru canı kesilince yan yatmıştı. Gözlerini kapayamadığı bir boşluk vardı önünde sanki, o an gördüğü yerler görünümünden kopmuş, sesini, canlılığını yitirmişti. Belki de ne olduğunu pek anlayamamıştı ilkin; bu insanlar niçin bana bir korkuyla, bağırtıyla çoluğunu çocuğunu, eşini önüne katıp kaçıyor derken, sesler kesilmiş, arabalar durmuş, iş hanları, onun altındaki dükkânlar kayboluvermiştir. Bakışları bembeyazdı, artık göreceği, duyacağı bir şey kalmamıştı, o anlayamadığı yokluğu bir el usulca kapadı.

"Ölmüş," diyordu yanımdaki adam iç geçirerek.

"Huzur içinde ibadetimizi bile yapamıyoruz," diyordu takkeli bir adam.

Öğretmenevine geldiğimde salonda birkaç kişi dışında kimseyi göremedim. Bugün cumaydı, okul saatiydi. Normal eğitim veren okullar öğleden sonra üçte paydos ediyordu. Salona Ayda'yı görmek umuduyla bakmıştım. Elimdeki ağır anahtarlığın numarasına baktım, on dört numaraydı. Yukarı çıkıp uyuyacak, dinlenecektim. Resepsiyondaki adam kararsız halime bakıp sırıttı, sonra benden uzaklaştırdığı bakışlarını büyük bir ciddiyetle önündeki büyük deftere çevirdi.

Yemekhaneden çıktığımda, dış kapının aralığından dışarıdaki havanın iyice karardığını görmüştüm. Öğretmenevinin en hareketli

saatiydi. Dış kapıdan sürekli girip çıkanlar, holde bağıra çağıra konuşanlar, sağa sola koşuşturup duran çalışanlar; hareketleriyle, çıkardıkları seslerle Bitlis'in üzerine akşam vakti çöken o ürkütücü havanın üzerini örtüyorlardı. Karnımdaki şişkinliğe rağmen kendimi hâlâ aç hissediyordum. Salona geçip çay ya da bir soda içmeliydim.

Yemekhaneden çıktım, kapı ağzında Ayda'yla karşılaştım.

"Saat daha yedi," dedi kolundaki saate bakıp. İçerisi çok kalabalıktı, havasızdı, kimseyi seçemiyorduk. "Arkadaşlar da bekliyor, iskambil de oynamak içimden gelmiyor, üstelik az önce saatlerce iskambil oynamışım gibi yorgunum ve isteksizim."

25

Sessizlikte kıtır kıtır bisküvi yiyerek açlığımı bastırıyordum. Daha kontrollü yemek yemeliydim, göbeğim çıkmıştı.

Lambalar yanıyordu tepemizde.

Muavin, "Yarım saatlik ihtiyaç molası," diyordu. Ziyaret denilen küçük, turistik bir kasabaya gelmiş, Siirt il sınırlarına girmiştik.

Otobüs türbenin etrafını üç kez döndükten sonra hediyelik eşya satan dükkânların yanında durdu. Şoförler eğer araba üç kez türbenin etrafında dönmezse kaza yapacaklarına inanırdı. Ön tarafta oturan pembe şapkalı esmer kızın meraklı gözleri annesinin kucağında kapanmış, uyuyordu. Bu hali daha sevimliydi. Bir grup yolcuyla aşağı indik. Ovada, Bitlis'in dağlarının çok aşağısındaydık. Elime açık bir çay tutuşturulmuştu. Yanıp sönen ışıltılı albenileriyle dükkânlar karanlıkta kasabayı hareketlendiriyordu.

Gündüz buraya geldiğimde etrafımı dilenci çocuklar çevirir, hangisine para vereceğimi şaşırırdım. Gece çocukların aydınlık yüzlerine belirsizlik perdesini örtmüş ama onları saklayamamıştı, sesleri hâlâ kulağımdaydı. Rüzgârın esintisi ılık ılık yüzüme değiyordu. Türbenin tepesindeki lambanın ışığı bulunduğum yere kadar uzanamıyordu. Gecenin geç bir vakti olsa da karşımdaki türbeye dilekleri için yolcular dua etmeye gidiyordu. Veysel Karani'nin yüzü suyu hürmetine Allah'a yapılan duaların kabul olacağı söylenirdi. Veysel Karani, Peygamber döneminde yaşayıp da Peygamberi göremeden ölen önemli bir zattı. Peygamberin ona hırkasını hediye ettiği söy-

leniyordu. Onun buradaki türbesinden dolayı kasaba, Ziyaret adını almış, zaman içinde turistik bir yere dönüşmüştü.

Bir otobüs daha geliyordu türbenin etrafını dönerek. Bir yolcunun ısrarıyla türbenin önünde bir kez de ben dua etmiştim. Duamda Bitlis'teki görevimi sağ salim tamamlamayı dilemiştim. Böylesi dualar başka türlü aşamayacağımızı düşündüğümüz hayatın katı gerçekliğine karşı, bana hep bir mucize ya da çaresizlikte bir teselli gibi gelirdi. Tuhaftı, ben ne dersem diyeyim duam kabul olmuştu işte, şimdi İstanbul'a dönebiliyordum. Evet, ölmemiştim.

Aşağı inmek istemiyordum. Nasılsa durmuştuk, bu bile benim için dinlendiriciydi. Çünkü asıl yorucu olan hızın içinde olmaktı. Hızla giderken dışarısı ne kadar kaygan ve uçucuydu. Arabadan dışarı bakarken bir nesnenin şeklini, daha ne olduğunu anlamadan hızın içinde kaçırırsın. Nesneler arasındaki mesafeler kaybolur, nesneler hep birbirine çarparak geride kalır. Bir yerde durduğunda bütün ağırlığıyla o nesnenin içindesindir. Bakış artık yakın çevresine ve kendisine dönüktür. Her yer kaçmayacak bir şekilde kendi bütünlüğü içindedir, şeklini tamamladığın çevreye daha hakimsindir. Dağda da her şeyle bir bütünsün, bir kural koyucu gibi her şeye hakimsin ama orada ne toprağa ne de göğe aitsindir. Gözün, kulağın, ilgin hep aşağıdadır, baktığın bir ufuk çizgisi yoktur. Zaten o çizgiyi kesen yüksek bir tepe, kayalık ya da bir ağaç karşına çıkar. Bulutlara, geceleri aya, yıldıza yakın olduğun düşüncesiyle de aşağılara bakarsın. Aşağıdaki küçük şekilleri düşüncende büyülterek anlamlandırmaya çalışır, o şekile en yakın bir nesneye benzetmeye çalışırsın. Denizde ise bir düzlüktesin, ne aşağısı vardır ne de yukarısı, büsbütün bir düzlükte olduğunu hissedersin, bu düzlüğü zaman zaman Karadeniz'in hırçın dalgaları aşındırsa da. Denize bakmak belki bu yüzden güzeldir.

Muavin, " Diyarbekir yolcusu kalmasın," diyordu.

26

Geliyordum, yalnızlığın, umutsuzluğun günbegün mat bir renkle donduğu yerden; dağların karlı sarp zirvelerinden, derelerin bir daha hiç akmayacakmışçasına durduğu ıssızlıktan. Yürü, hiç durma diyordu görünmez bir ağız, tipi ıslığını çalıp her yanımı titretirken. Kayıyordum yamaçtan aşağı. Biri durdursun, dereye düşeceğim demeden elimden tutuyor, beni takip et, diyordu yüzü poşuyla sarmalanmış bir çift sinirli göz. Kara bata çıka peş peşe yürüyorduk. Niç'e ilk kez buradan gelmiştim. O zaman karanlığın karartıp gizlediği bu yeri, şimdi de kar kör edici beyazlığıyla karartmış, altında, derinlerinde saklamıştı. Ayağım battığı yerden çıkmıyordu, kıpırdamıyordu, yoktu sanki. Durma olduğun yerde. Yürüdükçe yollar açılır, sen bile bilmezsin nasıl yürüdüğünü, diyordu buharla tüten sıcak bir ağız. Benim olmayan ayağı kardan çıkarıyordum. Vıcık vıcık buz gibi soğuk suyla çorabım ıslanmış, ayağım donmuştur, diye düşünüyordum karla örtülü botuma bakarak. Kamburu çıkmış önümdeki uzun boylu bedenin peşi sıra kendimi sürüklüyordum. Karın pamuksu yüzeyi tipiyle etrafımda dönüyordu. Büyükçe bir kayanın karla kaplı yüzüne sırtımı dayıyordum güçlükle. Çıplak tek tük ağaçları korkuluk gibi görünce, irkilerek doğruluyordum. Kendini yorma, diyordu ağızsız, kendinden emin bir ses.

Bir tepenin etrafını dolanıyor, sonra bir düzlüğe doğru iniyorduk. Sıra sıra dizili taşların içine giriyordum. Tipi, karı nasıl da savuruyordu taşların arasından uğultuyla yükselterek. Sarırsın mezar ağlıyor.

Ürperiyordum. Gece üzerinden geçtiğim mezarlıktı. Buradan araba yoluna inecektim. Hurya Kadın'ın dua etmek için gittiği Ermeni mezarlığıydı. Şimdi oraya kimseyi gömmezler. Bir gün kendi mezarlarının da sahipsiz, duasız kalmasından korktukları için. Er geç hepimizin sonu böyle olacak, arkamızda kimimiz kimsemiz, duacımız bile kalmayacak. Ah oğlum, her ölümlü yakınlarının, ah sesiyle gömülür toprağa. İnsan yakınlarıyla birlikte ölürse ağlayanı da olmaz, demiş, dizine bir ah sesiyle vurmuştu. Dün gibi aklımdaydı.

Diken gibi bir bozkır çalısına tutunarak buz tutmuş, eğimli yerlerde kayıp düşmekten kendimi korudum. Soğuk, poşuyu yüzüme dolamasam jilet gibi yüzümü de kesecekti. Bir kayaya tosladım, kayanın yüzeyi bembeyazdı. Beyazlık gözümü almış, tipinin tekdüze uğultusu da sağırlaştırmıştı. Bir metre önümü seçemezken buradan nasıl çıkıp kurtulacaktım? Etrafta karın üzerinde boy atmış bozkır otu gibi görünen çalılardan, bodur ağaçlardan başka hiçbir şey yoktu. Buraya bizden başka ancak yolunu şaşırmış kurtlar inerdi. Elindeki kalaşnikof silahı göstererek, korkma kurtlar bizden çekinsin, demişti. Bir gece lojmanın bahçesine gelmişlerdi. Tipinin o uğuldayan sesinde kurt ulumasını seçebilmiştim. Geceleri korkudan küçük bir tıkırtı sesine bile kulaklarım duyarlı hale gelmişti. Tıkırtı sesi bir kurt sesinden daha ürkütücüydü; insana ansızın basılacağı korkusunu yaşatıyordu. Sabah perdeyi açmıştım ama dışarısı hâlâ karanlıktı. Saate baktım, sekiz. Bir tuhaflık vardı. Dikkatlice dışarıya baktım, gece yağan kar pencereyi kapamıştı. Hemen dış kapıya koştum. Kapının önünü de kar, bir adam boyu kapamıştı. Şaşırmış, oturduğum yerde bir süre gülümseyerek, sinirden ağlayarak beklemiştim. Sabah ekmeğim için nasılsa bir çocuk gelecekti, biliyordum. Çocuklar ve Kulik, kapının önündeki karı sandığımdan daha çabuk bir zamanda kaldırıp temizlemişlerdi. Kar kaldırılırken ışıyan, açılan ilk delikte birbirimizin yüzüyle ansızın karşı karşıya gelince, katıla katıla o mahsur kalmış halime gülmüşlerdi. Kim bilir nasıl bir yüz ifadesiyle bakmıştım. O günün gecesi pencerenin yakınında, kurtlar uzun süre ulumuşlardı. Pencere demiri olmasa içeri atılırlar, o an beni parça-

larlardı. Demir şebekenin verdiği güvenceyle ulumalarını yatağımda sakince dinlemiştim. Sabah öğrencilerimin sesleriyle hareketlenen bahçeye çıkarken artık kurtlar gitmiştir diye düşünmüştüm. Ders işlerken sınıfın kapısını sürgüleyerek kapalı tutmuş, tuvalet için çıkmak isteyen öğrencileri teneffüs dışında dışarıya tek başına bırakmamıştım.

Üşüyor, donma düşüncesiyle korkuyordum. Islak ayaklarım, elim, yüzüm hissizleşmişti. Okula uzak yerden gelen çocukları düşününce, onların halini şimdi daha iyi anlıyordum. Üzerlerinde sadece bir önlük ve çorapsız lastik ayakkabıyla gelirlerdi. Üşümemelerine şaşırırdım. Öğretmenim, diyerek pencereden el sallayarak seslenirler, kar yanığı yanaklarını bükerek gülümserlerdi. O sıra kahvaltı yapıyor olurdum. Yarım ekmeğe krem çikolata sürüp pencereden Maşo'ya verirdim. Köylüler gibi ben de ona Maşo derdim. Yaş odunu bir kibritle bile kolayca yakabilirdi; odunu o şekilde tutuşturması bana olağanüstü bir beceriymiş gibi gelirdi. Çoğunlukla Niç'in mezrasından gelen çocukların, lastik ayakkabılarının içinde ıslanan çoraplarını gürül gürül yanan odun sobasıyla kurutmalarına yüzümü ekşiterek bakardım. Soba borusuna bağlanmış demir çubuğa asılan delik yün çoraplardan akan damlalar sobanın üzerinde cıs cıs diye sesler çıkararak kururdu. Sınıf ısındıkça içerisinin havası ağırlaşır, çocuklar kokmaya başlardı.

Kayalığın altına eğilip tipinin durmasını titreyerek bekliyorduk.

"Sabırlı ol, daha kötüsünü de yaşadım, Allah'ın yardımıyla çıkarız buradan," diyordu buz tutmuş bıyığın altındaki ağız. Biraz daha konuşsa ağzından çıkan buhar bıyığın buzlarını sanki eritecekti.

"Peki PKK'lılar karşımıza çıkar mı?" dedim.

"Onlar kışın buralara ayak basmazlar, ancak bahar başında gelirler," dedi.

Beklemek daha tehlikeliydi. Yürürken, araba yoluna az kaldı, dedi. Uzun zorlu yolculukların varılacak küçük durakları olurdu; yolculuğun yükünü, ağırlığını, yorgunluğunu hafifletip yeni bir dirençle yola devam etmeyi sağlayan. Araba yolunda durup dinlen-

mek adına bekleyemeyecektik, ama oradan belli bir yol kat etmenin hırsıyla yürüyecektik. Bu yolda, güneşli bir havada korkmadan ıslık çalarak yürüyemeyecek miydim? Mezarlığın aşağısından karın üzerine atlıyordum. Boğazıma kadar karın içinde kalıyordum. Kapana ansızın yakalanan bir hayvanın alık bakışlarıyla, suspus, hâlâ ne olduğunu anlamamışçasına etrafıma bakınıyordum Sonra acıyla çırpınıyordum, yakalanmışlık hissiyle. Karın üzerinde elimi gelişigüzel sağa sola savuruyor, aklımı yitirmişçesine bağırıyordum, ölüyorum, kurtarın beni buradan, diyerek.

"Bağırma, yok bir şey," dedi.

"Nerdeyim ben?"

"Korkma, sakin ol, karın içinden çıkarıyorum seni," diyerek sırıttı Kulik.

Bir sigara yakıp uzatırken, "Ne yaptın sen böyle?" dedi.

"Anlamadım. Mezarlıktan atladım, bir anda karın içinde buldum kendimi."

İçimi ısıtmak, kendime gelmek için, içime çok çektiğim sigaranın dumanını öksürerek ağzımdan çıkarıyordum.

"Niye takip etmedin?" dedi.

"Kara aldandım. Atladığım yerin alçak olduğunu sandım. Meğer orası kar kuyusuymuş."

"Hadi gidelim," diyerek elini uzattı.

Tipinin şiddeti azalmıştı. Uçurumun kenarından kıvrılarak aşağıya, Meydan kasabasına inecektik. Merment Köyü gerimizde, daha aşağıda kalmıştı. Çıplak kavak ağaçları köyün etrafını yüksek bir çit gibi çevirmişti. Civardaki Zaza köylerinden biriydi. Niç ve Merment dışında Zazaca konuşan köy olmadığını söylemişlerdi; ama her iki köy de kendilerini Kürt görürdü. Kırmanci Kürtçesini de iyi bilirlerdi. Ermeni aileler de Zazacayı ana dilleri gibi konuşurlardı.

"Meydan böyle karlı olmaz. Bizim Niç çok yüksekte. Yayla Hoce, yayla," dedi Kulik.

"Yayla değil, Sibirya. Ne berbat soğuğu var Niç'in!" dedim. Alındı, başını önüne düşürüp önüm sıra suspus yürüdü. Köylüler,

köyleri hakkında şaka yollu da olsa olumsuz bir şey söylediğinde, çok ciddiye alıp alınırdı. Bizzat kendilerine söylesem belki bu kadar üzülmezlerdi. Yayladan aşağı buz tutmuş araba yolunda kayarak, karın biriktiği yerde de bata çıka yürüyecektik.

İlerliyorduk hiç durmadan, aşağıda beyaza boyanmış ağaçlara, tarlalara, derin vadiye bakarak. Aşağılara bakınca yükseklik, her bir şeyi küçülterek dağınık, birbirine uzak yerleşim yerlerini birbirine yakınlaştırdı. Aşağıdaki iki köyün mezrası birbirine çok yakın değildi. Misi ve Kayseran'a giden yol, ince bir çizgi gibi karşımızdaydı. Aşağı indikçe çizgi genişleyecek, topraklanacak ve üzerine bastığımızda çamurlaşmış halini de hissettirecekti. Kulik'e sorsam şimdi, iki adımlık bir yolumuz kaldı derdi. Şehirlilerle köylülerin uzaklık algısı farklıydı. Ha şurası, dedikleri yerler insanın bir gününü alırdı. Yürüdükçe, yol eriyordu.

"Ne kadar yolumuz kaldı Kulik?"

"Ha şuradan aşağı indiğimizde Meydan'dayız."

Bulunduğumuz yerden kuş bakışı Meydan'ı zor seçiyorduk. Aşağılara doğru indikçe, yol üzerindeki karlar azalıyor, sulu çamura dönüyordu.

Çayın akıntısı azalmış, yüksek kayalar çayın tam ortasında boynunu çıkarmıştı. Baharda karlar eridiğinde su azgın sel gibi önüne çıkanı sürükler götürürdü. Sonbaharda çay, deli gibi akmasa da beni alıp sürüklesin istemiştim.

Köprü uzaktaydı. Taşların üzerinden sekerek Meydan kasabasına geçmek isterken, dizime bile çıkamayacak kadar sığlaşmış çaya düşmekten çekinmiştim.

"Hoce atla, korkma," dedi.

İki taş arasındaki uzaklık özgüvenimi kırınca, bulunduğum yerden karşı taşın üzerine atlamakta uzun bir süre tereddüt etmiştim. Düşsem ne olacak, ıslanacağım kadar ıslandım, diyerek kendi kendimi motive ediyordum. Taşların eğimli, tümsek yüzeyini, kayganlığını, birbiri arasındaki uzaklığı hesaplamaya kalkışsam, karşıdan karşıya geçmem mümkün olmayacaktı. Çekinmeden, hiç düşünmeden

refleksime güvenerek atlayacaktım. Kollarımı açarak, atladığım her taşın üzerinde durup dengemi iyice sağlayarak çayın karşı kıyısına geçmeye çalıştım.

Nihayet, Meydan'daydık. Altındiş Sabri, soğuktan kurumuş, çatlamış elini ovuşturarak, "Hoş gelmişsiniz. Hoce, sobanın başına geç, durma öyle ayakta" dedi.

Botumu, ıslak çorabımı çıkardım. Sobaya tuttuğum çoraplarım cızırdayarak kuruyordu.

Altındiş Sabri, sapsarı dişlerinin arasına dilini alarak, "Cık cık cık..." diyerek bir bana bir de ayağıma, ayakkabıma bakıyordu.

Cık'lamasını bitirmesinin ardından, "Ya hoce, iyi ısın iyi, avradın da yok senin. Yoksam kim ısıtır, bakar sana."

Kulik sinirli bir bakış fırlattı ona. Altındiş boşboğaz ağzını dudaklarının içine çekip sustu. Sobadan gelen sıcaklık bedenimi uyuşturuyordu.

Başım omzuma düşerken, Kulik çok uzaktan seslenir gibi,

"Hoce, hazırlan da çıkalım," dedi. Kar soğuğu dış kapının ardında bizi bekliyordu. Ayağa kalkınca titredim, soğuğa çıkıp üşüyeceğim endişesiyle.

Kahvenin arkasındaki büyük tepenin üzerinde çevreyi bir büyük bir gözmüşçesine kuşatan karakola çıktık.

Giriş kapısında duran jandarmaya göz atıp, "Başçavuş ava mı çıktı?" dedi Kulik.

"Yok, içeride"

"Başçavuş ava mı çıkıyor?" dedim.

"Yok be Hoce. Anlamadın mı?"

"Neyi anlayacakmışım?"

"Kışın terör gelmez buralara. Başçavuşun keyif mi yapıyor demek istedim."

Odaya girdiğimizde Başçavuş, "Buyur, otur hocam," diyerek oturduğu yerden hafifçe doğrularak elini uzattı. Yanındaki takım elbiseliyle de tokalaştım.

"Niç'in öğretmeni misiniz?" dedi takım elbiseli.

"Evet," derken dişlerim gıcırdadı sandım.

"Ben de öğretmenim. Meydan'da. Her gün fırsat buldukça karakola gelirim. Başçavuşum öğretmenlere karşı çok iyidir," dedi ağzında ezdiği cümlelerle.

"Niye iyi olmasın ki," dedim, odadakilerin gözü birden üzerime çevrildi, "bana daha da iyi olması gerekir, çünkü ben de askerim."

"Sizin göreviniz öğretmenlik," diyerek kendince bir düzeltme yaptı Başçavuş.

"Görev yerim İstanbul, buraya öğretmenlik atamam yapılmadı ki."

"Olabilir, şu an yaptığınız işe dayanarak bunu söylüyorum."

"Bana asker olmadığımı bir kez daha söyler misiniz?"

"Belki resmi anlamda, evet askersiniz, ama fiilî anlamda öğretmensiniz. Bu sizin için niye önemli?"

"Gerçekte burada ne olduğumu bilmeliydim," dedim, Kulik dikkatle bana baktı, neyi kastettiğimi anlamıştı.

Köylüler salt öğretmenlik yapmak için köylerine geldiğime inanmıyorlardı. Köylüler, terör faaliyeti gözlemek, haber toplamak ve bunu da askeriyeyle paylaşmak için köylerinde asteğmen öğretmen olarak görevlendirildiğimi düşünüyordu. Benim yanımda dillendirmeseler de ne düşündüklerini sezebiliyordum. Bir öğrencim, siz hem öğretmen hem de askeriyenin adamıymışsınız diye konuşmuştu. Mutki merkez hariç bütün köy okullarına asteğmen öğretmenler görevlendirilmişti. Bu yüzden örgütün köylerdeki açık hedefiydik. Örgüt tarafından öldürülen, kaçırılan öğretmenler de olmuştu. Misi'nin ilerisinde bir köyde bir yıl önce lojmanı yaktıklarını köylüler söylemiştiler. Eylem tatile denk geldiği için ölen ya da yararlanan olmamıştı.

"Hocam anlıyorum sizi, çok stresli ve yorgun görünüyorsunuz," diyerek kibar bir dille söze girdi, "asker olup olmamanızın bir önemi yok ki. Siz öğretmensiniz. Terör için zaten bir hedefsiniz."

Kapının yan tarafındaki boy aynasına baktım, saçlarım uzamış ve dağınıktı, gözümün altında torbalanan şişliği ve de nasıl titrediğimi fark ettim.

"Trabzon, Van maçında şampiyonluğu Fener'e kaptırdıktan sonra bir daha toparlanamadı," dedi Başçavuş.

"Fener ballı takımdır. Dışarıda Avrupa takımlarına kök söktüren Galatasaray, sanki büyü yapılmışçasına onlara karşı tutuklaşıyor, oynayamıyor," dedi öğretmen sitemkâr, yine ağzında eğip büzdüğü cümlelerle. Ben mi çok kibirliydim yoksa bazı öğretmenler gerçekten çok mu ezikti? Böyleleri yüzünden de mesleğime karşı bir aidiyet hissedemiyordum. Adamların rahatlığı, benim rahatımı mı kaçırmıştı?

"Hocam hangi takımı tutuyorsunuz?" dedi sağ tarafımdan tokat gibi gelen ses. Kulağım mı ağrıyordu? Çok mu gergindim? Ayağımı kaldırıp pat diye yere vurdum; ayağım bana aitti şimdi, aynada ayağımdan çıkmışçasına uzak ve yabancı durmuyordu artık.

Saçımı, başımı aynada düzeltirken onlara göz kırparak, "Hadi siz tahmin edin," dedim, saçım uzadığında uç kısımlar kendi içine doğru bükülür, şakaklarımın üst tarafı kabarır, giderek çirkinleşirdi. Kestirirdim sonra onları, kucağıma dökülen kesik, uzatamadığım saçlara sitemle bakarak. Saç uçlarım gibi onlar da bana dudaklarını bükmüştü. Saçımın ucunu iki parmağın arasına alıp kıvrılan kısımlarını düzeltmeye çalışırken, onların dudakları da elimde, iki parmağımın arasındaydı.

"Beşiktaş, bildim değil mi?" dedi, takım elbisesinin ciddiyetine hiç yakışmayan çocuksu bir tavırla.

"Bilemedin," dedim saçımın ucunu ona nanik yaparcasına kaldırarak. Bilemeyince arkamdaki o yüz, nasıl da incelerek çelik bir saca dönmüştü.

"Tarağınız var mı acaba," dedim aynadan, arkamdaki yüze gözlerimi çevirerek. Aslında aynanın sol yanına dönmüştüm, orada, arkamda sağ tarafımdaydı Başçavuş.

"Askerin tarakla işi olmaz, sivillere soracaksın onu," dedi, sesini daha tok, erkeksi çıkarmıştı komutan, sanki tarak sivillere değil de kadınlara yaraşır demek istemişti.

"Görüyorsunuz halimi, böyle bir kılık da öğretmen de olmaz," dedim, hepimiz güldük aynada bedenimizi titrete titrete. Ben gül-

mesem de titriyordum, acaba şu an ne için titriyordum ki? Ayağıma baktım ayağım oynamıyordu. Pat diye ayağımı tekrar yere vurdum, tekrar canlandım.

"Fenerlisiniz," dedi aynada sol, arkamda sağ tarafımda duran Başçavuş. Tahminini söylerken koltuğunun başlığına dayadığı ensesini göğsüne doğru eğip kaşımıştı.

"Bilemediniz," dedim. Şakaklarımda kabaran saçlarımın arasından orta parmağımı gösterdim. Hamur gibi mayalı yüzü kabardı, biçimsizce bozuldu sonra.

Ben güldüm, öğretmen güldü, Kulik güldü. Hangimiz daha çok gülmüştü işte onu çıkaramamıştım yüzlerde.

"Beyler, buranın karakol olduğunu unutmayınız," dedi boğazına gıcık yapışmış gibi üç kez öksürerek. Zorlama ve hesaplıydı öksürüğü, gıcık hiç durmadan insanı öksürtür, bazen insanın gözünden yaş bile getirtirdi. Sözü gibi öksürüğüne de gülüşümüzden dolayı rahatsızdı, ciddiyete davet ediyordu bizi.

"Tahmininizi kendinizden çok emin söylemiştiniz, o yüzden güldük," dedim. İtiraz etse tahmininizi ensenizi kaşıyarak söylediniz de derdim ona. Bu kez kendisiyle gerçekten alay ettiğimi düşünerek, tahminimin ensemi kaşımakla ne alakası var, diyecekti. Belki ne demek istediğimi çok sonraları anlardı. O zaman da birbirimizi hiç görmüyor olacaktık. Şimdi düşününce, ne kadar ölüydü şu an, şu sohbet, şu oyun, hem de hiç yaşanmamışçasına, tıpkı bir ense kaşıması gibi. Sahi, ensesini kaşımakla, kendinden emin tahmin yürütmesi arasında ne tür bağ vardı, şimdi bu bağı ben de kuramadım; ensesini ilk kaşıdığında kurmuştum ama...

"Siz, bir takım tutmuyor, burada, hem de kendi mekânımda benimle eğleniyorsunuz," dedi, Başçavuşun hamur yüzü son halinde kaldı, kuru, biçimsiz kıtır kıtır parçalanıp ufalacakmış gibi.

"Milli takım," dedim. Sakindi, ama etkileyiciydi ses tonum.

"Vaaaay," dediler hep beraber, öyle bir dediler ki kaşları, gözleri, çıtlattıkları parmakları da vaaaay diyen şaşkın dillerine eşlik etmişti.

Öğretmen kızarak, "Hepimizin takımını tek başına tutamazsın, bu bize haksızlık olur. Milli takım hepimizin davası, onurudur," dedi.

"Doğru," dedi Başçavuş hiç tereddüt duymadan. Kulik de başını salladı onları onaylamak adına. "Yoksa nasıl aynı kaderi, sevinci aynı anda bütün takım taraftarları paylaşabilecek?"

"Bir Fenerbahçeliyle Galatasaraylıyı kol kola biraya getiren güzelliğin de bir anlamı olmazdı. Bütün Türkiye kendi takımlarıyla ayrılmışken, milli takımın hepimizi birleştirmesi ne asil bir duygu," dedi, çelik gibi sertleşmişti yüz ifadesi. Yüzünün öyle sertleşmesine gerek de yoktu, suratı zaten çelikti ve en kötüsü sac levha gibi ipinceydi.

"Her takımın en iyi oyuncusu kimde toplanıyor? Türk Milli Takımı'nda. Bütün takımları tarafsız gözle izleyerek, hem iyi futboldan zevk almaya çalışıyorum, hem de o takımların iyi oyuncularından kendimce seçmeler yapıyor, mutlu oluyorum," dedim, bir ses çıkmadı. Sözüme itiraz da yoktu. "Ayrıca her takımın eksiği gediği varken milli takımın çok zora düşmedikçe eksiği pek olmuyor, sürekli bir takımdan takviye yapabiliyorsun, üstelik bonservis bedeli de vermiyorsun."

Ses yine yoktu, herhangi küçük bir itiraz da. Odanın ortamı da sıkmıştı.

"Uyan hoce, uyan, gol attık," diyordu Kulik. Nöbetçiler hariç bütün karakol milli maç izliyordu.

Başçavuş ve öğretmen dudaklarının kenarına kondurdukları o alaycı ve sorgulayıcı sırıtışla bana bakmasalar da içlerinden, biz burada bütün karakol kenetlenmiş milli maç izlerken sen uyu bakalım uyu, dediklerini tahmin edebiliyordum. Odadaki o sohbetten sonra futbolla ilgili olmadığımı umarım anlamışlardır. Öğretmen, meslektaşı olduğum için benim adıma Başçavuş'un yanında eğer bir mahcubiyet yaşadıysa, önce 'bizim meslekte böyle süzmeler çıkıyor işte,' der Başçavuş'u sakinleştirmek adına. Sonra yılışarak sözüne şöyle

devam ederdi: 'Bu tiplerle iki laf bile edemezsin, ettiğinde de insanın ruhunu kararturlar. İyi ki bizim Meydan'a gelmemiş adam. Vallahi çekilmez böyle tipler, hem de böyle bir yerde. İnsanın dağ başında hoşbeş edeceği, dertleşeceği, kendini anlayabilecek bir insana her zaman ihtiyacı vardır. Yalnızlık Allah'a mahsustur ama böyleleriyle arkadaşlık kurmak...' Yaşayacağı böylesi bir mahcubiyet Başçavuş'un yanında ancak onun değerini artırabilirdi. Buna da ihtiyacı yoktu ki, her ikisi, yarı sivil yarı asker bir olup maç izliyorlardı; aynı yüzün iki yarısını paylaşmışlardı; sağ yanak Başçavuş, sağ gözünü kırptı, diğer yanaktaki öğretmen sol yanağındaki gamzesini göstererek sırıttı. Eller öğretmenin eliydi, ayaklar komutanındı. Bir bütündüler, basbayağı kaynaşmışlardı. Maç berabere bitmişti. Kimsede ne sevinç ne de üzüntü vardı, karakoldaki bütün yüzler ifadesiz kalmıştı. Odadaki küçük televizyonu kapadı Başçavuş, ardından salondaki büyük televizyon da kapandı.

"Botlarını askeriyeden mi aldın?" dedim, ayağına baktı o an, elinden botları alınacakmışçasına ayaklarını sıkıca birbirine kenetledi.

"Ben de bir çift fazlaydı, hocama verdim. Botlar tam da onun ayağına göreymiş. Hoca, kunduruyla hangi akla hizmet buraya gelmiş," diyerek güldü, öğretmen arkadaşının ayağındaki kendi ayakkabısına baktı.

"Uzun zamandır 2000 sigarası içmemiştim, teşekkür ederim Kumandan Bey," dedim, o başını sallarken sigarayı iyice içime çektim.

Yarı açık kapıya iki kez vurup içeri girdikten sonra topuk selamı veren asker, "Hocamın yemeği hazır komutanım," dedi. Açlıktan midem kazınıyordu, dönüp Başçavuşa yok ben yemeyeceğim, teşekkür ederim de diyemedim, sustum.

Ezogelin çorbası çok uzaklarda kalmış bir tattı. Çorbayı âdeta damağımla, dilimle okşarcasına, severek, bir an evvel doyma kaygısı taşımadan içime ılık ılık akıtarak, sanki karnıma neşeyle dolduruyordum. İçimdeki o ılık katıksız neşeyle kendime gelmiştim.

İzmir köftesini hızla yerken, belki de ağzımı şapırdatıyordum. Kulik'in çenesi şap şup edip duruyordu. Yediğimiz lezzetli şehir

yemeği bir taraftan da şehirde, yabancı bir ortamda olduğumu düşündürüyor, yemeği, kontrollü yemem için beni dürtüyordu sürekli. Yemekten çok ekmek yediğimi fark ettim, asker boş yemek sepetini dolusuyla değiştirdi. Kulik usulca avucunu ağzına getirerek geğirdi; ağzını kapayarak geğirmesi onun için bir kibarlıktı. Kemalpaşa tatlısı gelmişti, tatlıyı isteksiz, ağırdan alarak yemeliydim. Arkamda, biraz uzakta duran asker, gözüyle masayı takip ediyordu. Bir ekmekten fazla ekmek yediğimden dolayı utanmıştım. Kulik bir dilim ekmeğin üzerine koyduğu tatlıyı, çatalla ezmiş, reçel gibi ekmeğe sürmüştü. Arkamı döndüm, asker gülümsedi. Temizlik için salona geçmemi söylemişlerdi.

Ağırlık, halsizlik uyuşturmuştu bedenimi. Salonda, koltukta uyuyakalmıştım. Akşam vakti uyanınca, sersemlemiştim. Başçavuş bir askere bağırıyordu. Kulik'i sordum, gitti dediler. Geceyi askerlerin arasında geçirecektim.

Küçük beyaz top, zıp zıp zıplarken, duvarda birbirinin üzerinde gidip gelen yeşil gölgeler oynuyordu. Kepin içinden geçen silahın dipçiği, baş selamıyla eğilip doğruldu, kasatura geçti yanından, aşağıdan, hızla. Sesler çarpıyordu gölgelere, sert, küçük yankılar çıkararak. Ardından sesler birbirini kovalıyordu; dış kapıdan, pencere yanından, odaların aralık ağzından; hepsi de küçük topmuşçasına zıp zıp zıplayarak salona dağılıyordu. Bazı seslerin peşi sıra koşturanlar vardı; şuraya, buraya, oraya, diğer tarafa. Sesin geldiği yerlerde kıpırdayan, oynayan yeşil, kara gölgeler yoktu; sesin gittiği yönde kıpırdanma, hareketlenme yaşanıyordu; o tarafa, oraya, buraya, şuraya. Bağırma diyordu bir yankı, sus diyordu diğeri, her ikisi de bağırmış oluyordu, tıpkı kapı ağzından bağıran yerdeki yeşil gölge gibi. Biri diğerinin karnına basarken durup konuşuyorlardı; oradan buradan, şundan bundan... Bir diğeri ötekinin yüzüne basıp geçerken, durup konuşuyorlardı, havadan sudan... Dört kişi aralık kapının yanında

çömelmişti, gölgesizdiler, yine yeşil yine kara. Fısır fısır etraflarını çevirip döndürüyorlardı, sonra içlerinden gelen gülme sesleri patlıyor, havaya fışkırıyordu, ha ha ha ha ha ha ha ... Beyaz top, gücü kesilinceye kadar zıpladı, durdu.

"... Fısır fısır fısır fısır ha ha ha ha fısır fısır fısır fısır ha ha ha ha fısır fısır fısır fısır ha ha ha ha..."

"Biri şu fısıltıyı kessin de topu getirsin," dedi gürleyen bir ses, aynı ses baktı olmadı, yine güm'ledi.

"...güm... güm... güm... güm... güm... güm ...güm... güm, yeter artık beni bağırtmayın!.." dedi, fısıltının üstüne. Fıssss diyerek fısıltı sustu, ardından gülmeler hahahahapşu sesleriyle kesildi.

Beyaz top yeniden hareketlendi, zıp zıp, döne gide. Sonra yine döne döne, gele gele ayağının dibine geldi. Aldım, hızla masaya fırlattım. İki Astsubay Çavuş, başlarıyla selam verip, pinpon oynamaya devam ettiler. Dağ başının hareketsiz, durağan kış hayatında oldukları yerde top gibi dönmekten sıkılmışlardır. Her şeyi karartan, hareketsizleştiren, kapatan, o mahkum edici, öldürücü ayaz sesi dışarıda, soğukta uğulduyordur.

Nöbetçi askerler hariç binanın içerisindeki bütün askerler maçı heyecanla izliyordu. Falso vererek vuruyorlardı, top dönerek hareketleniyordu. Masanın uzak köşelerine kaçan topun peşine iki asker birden koşuyor, maçın hızı, seyri uzağa giden top yüzünden kesilmiyordu. Uzun boylu olan masanın üzerine abanarak raketin ters yüzüyle topu var gücüyle çakınca, büyük bir alkış koptu. Başçavuş Egemen, ne oluyor burada diyerek öğretmenle birlikte odasından çıkıp salona geldi. Askerler kendilerine çeki düzen verip hazır ol duruşuna geçtiler. Egemen Komutan askerlere, rahat olun, dedi, kendisi de zorlu, iddialı maçı izlemeye koyuldu.

Öğretmen yanıma gelip otururken, "Bugünler karakolun şenlikli, rahat günleri, iyi zamanda geldin," dedi.

"Demek ava çıkmıyorlar," dedim. Esmer yüzünde misket gibi parlayan siyah gözlerini yüzüme falso vererek çevirdi; askere özgü jargonla konuşmam onu şaşırmıştı.

"Egemen Komutan iyi biridir, öğretmeni sever."

"Belli oluyor," dedim ses tonumu yükseltip ona imayla bakarak. Ben de sözüme bir falso vermiştim; karakolun koşullarından nasıl istifade ettiğin görülüyor demeye getirdiğimi anlamıştı, hiç oralı da değildi.

"Nasıl, karnını doyurabildin mi? Karakolun yemekleri fena değildir. Aşçısı Bolulu bir askerimizdir."

"Ama Mengenli değil galiba, yemekler daha lezzetli olabilirdi," dedim daha iyi bir seçeneğim varmışçasına. "Lojman karakola yakın mı?"

"Aşağıda, ne uzak ne de yakın sayılır. Kumandan karakolda kalmamı daha uygun gördü. Malum nedenlerden dolayı."

"Desene karakol bir çavuş daha kazanmış," dedim, takmıyordu sözümü, kafası hep başka yerdeymişçesine konuşuyordu. Sıcacık karakol ortamında günde üç öğün zahmetsiz, parasız yemeğini yiyor, dışarıda ayazda nöbet bekleyen askerlerin açtığı o güvenli kollarda hor hor uyuyordu. Gerçi karakollara gece sızmalar, ani baskınlar sık yaşanan olaylardandı. Artık o kadarlık korku, endişe yaşasındı, benim gibi Allah'a emanet yaşamaktansa. Askerliğimi er ya da salt asteğmen olarak yapsaydım, her gün yapayalnız lojmanda öldürülme düşüncesiyle yaşamazdım. İnsan, tehlikeyi geçiştirmese bile yanındaki kişiden güç, cesaret alırdı. Bir roketle karakol yerle bir edilebilirdi, ama hep beraber bir şey yokmuş gibi burada duruyorduk. Karşı duvarın aniden büyük bir gürültüyle yıkılıp üzerime roket geldiğini düşününce, gözlerimi kapadım.

"Saçların çok dağınık görünüyor, çok uzamış. Uçları kıvrılmış, yanlar da kabarmış," dedi. Adamın aklı saçlarımdaydı, benden ses çıkmayınca, "Karakolda kestirebilirsin, çekinmene gerek yok."

Sol ayağını sağ ayağının üzerine atmış, asker botunu sallıyor, bazen de çeviriyordu.

"Yat içtiması!"

Bir asker bağırır görünmez bir yerden: Oynak taşa dikkat et. Basma.
Tek ayak üstünde asker bekler bir süre: Taşı geçtim, atladım onun üstünden.
Oynak taşa dikkat et. Basma.
Durdum, der tek ayak üstünde. Taşı göremedim.
Toprağın altında, tümseğe dikkat et.
Tümseği geçtim, atladım onun üzerinden. Yürüyorum.
Oynak taşa dikkat et. Basma.
Bekliyorum, der yine tek ayaküstünde. Toprak dümdüz sanki.
Toprakla oynanmış, el izlerine dikkat et.
Ayağını indirir, el izi görmediği yerde yürür.
Oynak taşa dikkat et. Basma.
Askerin bir ayağı yoktur...

Cemre toprağa düşer sıcak sarı kızıl parlar otlar ağaçlar börtü böcekler canlanır toprakta sular coşar eriyen karın aktığı her yerde günlerce yürürsün dağ taş bayır tepe demeden çıkarsın tırmanırsın durup oturmazsın alıcı kuşlar gibi bakarsın etrafa bir kıpırtı bir hareket insan izi var mı diye belli bir süre yürüyüp çıkıp indikten sonra görülmez çukurlar kaya arkaları ağaç dipleri yüksekteki inler mağara ağızları ürpertir insanı dikkatle korkuyla çevrene bakınır dururşun bir anda seni yok edecek tehlikeye bu tedirginlik in diplerindeki mağara ağızlarındaki sevimli ayı korkusuna benzemez sessizlikte çıtır çıtır ayağının altından gelen sesler gün olur seni yere devirir yatırır boylu boyunca bir ses duydum dersin yanındaki arkadaşlarına çaktırmazsın o ödlekçe devrilişini bir şey yok ayağa kalkalım dersin arkadaşların içten içe sana gülerler çünkü onlar da bilirler ki ölüm karşısında herkes ödlektir bütün organların olduğundan daha çok çalışır öyle ki kulağımız yarasa gibi duyar gözlerimiz atmaca gibi görür hep korkudan bizi paranoyaklaştıran korkudan korku derken ölümü kastettim bizim korkumuz tektir o da ölümdür nedense hiç yaralanacağını düşünmedim belki mayınla bacağının kopması gözlerimin kör olması aklıma geldi bir gencin tek bacaklı ya da kör olması ona her gün ölüm değil midir nişanlısı bile

almaz onu artık hayat batıda da burada olduğundan daha acımasız olur gruplar halinde dağılırsınız yüreğiniz ağzınızda gördüğünüz her sinsi yere dikkatle yaklaşır dikkatle oraları kontrol edersiniz bir şey burada derken serin sular içinde soluklanırsınız nereye kadar bir şey yok diyebilecektiniz seksek oynayan bir gün yanacaktı üçüncüyü sekemeyecek patır patır patlayan sesin arsında kalıverecekti sıcak temas ödlek gibi devrilmenin olmadığı temas ya vurularak ya korunmak püskürtmek için pozisyonunu alacaktın yatarak gizlenerek akıllı adımlarla hamleler yaparak vuracaktın neyi kimi vurduğunu hiç bilmeden çatışmanın bittiğini duyarsan hissedersen sağsındır ama sağ kalmayı hiç abartmadan bir sigara içimi nefeslenir kim öldü kim sağ yaralı ona bakar onu sorarsın arkadaşlarına bunu sormak bile çevrene kendine sağ olduğunun işaretini vermektir ölen arkadaşınızı gördüğünüzde içinize kaynar sular boşalır artık yaşamak sizi serinletmez rahatlatmaz ölen arkadaşınızın şanssızlığına bakar yaşamam ne bencilce dersiniz kendinize sonra hırsla koşar sağ yakaladığınız düşmanınızı kelle avcısı bir korucunun elinden alıp kendiniz öldürmek istersiniz sizi öldüremeyecek savunmasız bir insanın gözünün içine bakarak öldürmek kolay da değildir çünkü biz askeriz cellat değiliz ki kalbimiz ürpermesin...

"Koğuş kalk!"

Karakolun dış kapısında bir grup asker el sallıyordu, pencereden elimi çıkarıyor, ben de onlara el sallıyordum; hepsini dikiz aynasından görebiliyordum; minibüs virajı alırken dikiz aynasındaki görüntüye bir kız çocuğu giriyordu, arabanın peşi sıra koşan, düşen, tekrar ayağa kalkan, yine koşan, sonra durup ümitsizce bakan, bakan, bakan...

Altındiş Sabri'nin kahvesinin önünde arabamız durdu. Bardağın ağzını dudağıma dayamıştım; çayın buharla tüten kokusunu burnuma çekerken, çay, daha bir çaydı. Çaygeçit yolunu, yol güvenliği nedeniyle karakol kapamıştı. Bir çay daha söyledim, demli. Ağzımdan çıkan buharla, bardaktan gelen buhar iç içe dönerken, yanağımı nemlendirerek ısıtıyordu. Aşağıdan bakınca dağın etekleri kartpostal

gibiydi, tipisiz, cansız, yapaydı güzel manzarası. Nasıl oradan inebilmiştik?

Üstümüze güneş düştü, hâlâ araba yok, diyen homurdanmalar kulağıma geliyordu.

"Ta Kayseran'dan, Misi'den araba dönüp gelecek de bizi alacak. Bu saate kadar araba gelmemişse, ancak öğleye gelir," dedi bir köylü, Uzman Çavuş'a.

Kayseran dediği Tolgalı köyü olmalıydı, Kulik ya da başka biri bahsetmişti o köyden. Köylerin yeni adlarını hiç kullanmazlar, eski Ermenice adlarıyla bahsederlerdi. Yaşlılar, eski adları daha eski telaffuzlarıyla söylerdi. Hurya Kadın Niç'e, İniç derdi. Niç'e, Kışak dediğimde komik bir söz söylemişim gibi herkes gülerdi.

İçtiğim çayın ısısı tenime de vurmuştu, kaşkolumun bağını çözdüm. Güneşe karşı elimi siper edip Misi yoluna baktım, iki keçi, bir inek dışında kimseyi göremedim.

Minibüse bindiğimizde, öğle güneşi ısısıyla, göz alıcılığıyla kendini belli etmişti. Dere kenarının dar, çamurlu toprak yolunda gidiyorduk. Yanımdaki koltuğa başı örgü takkeli iki kişi oturmuştu.

"Ben Şeyh Bakır, Misi'nin imamı," dedi elini uzatarak. Ben de adımı söyleyerek elimi uzattım, sıcak bir ifadeyle tokalaştık.

Bu yol üzerinde ekim alanları daha genişti, iklim de ılımandı, buralar çukurda, aşağıda olduğu için. Kulik, Mutki'nin bu yakasında tütün ekildiğinden bahsetmişti. Bitlis tütünüyle tanınan bir şehirdi, tütün tarlalarının çokluğundan dolayı devlet küçük Bitlis şehrine zamanında fabrika açmıştı. Best marka sigara bu fabrikadan çıkıyordu. Fakat köylüler, Mutki'nin Çiğdemalan tütününü çok beğenirlerdi.

"Şu benim bandı koysana teybe," dedi Şeyh Bakır.

Müziksiz, hızlı hızlı Kürtçe konuşma seslerini hoparlörler arabanın her köşesine dağıttı. Teybin çevirip dağıttığı hızlı, ritmik konuşmalardan sonra herkes susmuştu. Böyle dikkatle ne dinliyorlardı, merak etmiştim.

"Kim bu adam, ne anlatıyor?" dedim Şeyh Bakır'a.

"Dengbej. Bize hikâyeler, masallar, destanlar anlatırlar, öyle sürükleyici öyle güzeldirler ki anlattıkları, zamanın nasıl geçtiğini bilmezsin hoce. Biz medrese hoceleri de onların anlattıklarından çok dersler çıkarırız. Tabi bizim fakir, cahil köylülere de tavsiye ederiz. Müzikli olanları da var, belkim onlar senin hoşuna gider. Sazla, cümbüşle öyle güzel çalıp söylerler ki!.."

"Sen hangisini seviyorsun."

"İki dengbejin karşılıklı atışmasını severim, geçen yıl Mutki'de atışma oldu, öyle kalabalık oldu ki bütün Mutki kahvede sarırsın. "

Adama soru sormaktan sıkıldım, vazgeçtim sonra. Yine bir konu bulmuş, onu irdeleyecektim, ama merakımı giderdiğim zaman da o konu benim için orada kapanırdı. Bir konu üzerinde derinlikli inceleme yapıp uzmanlaşan insanlara da imrenirdim. Onlar gibi herhangi bir konuda araştırma yapabilecek bir isteği, çabayı kendimde göremezdim. Bu yüzden tezimi zoraki bitirmiştim. Her zaman bir iş yapıyor görünerek de kendimi oyalamasını bilirdim.

Misi'nin girişindeki küçük tepenin üzerindeki düzlükte isimsiz mezar taşlarının önü dümdüz ve bakımsızdı. Niç'teki eski Ermeni Mezarlığı'na benziyordu. Bu köy de eski bir Ermeni köyüydü. Misi'ye girince hemen aşağımızdaki iki katlı okul binası gözüme çarptı. Tabelasında Açıkalan İlköğretim Okulu yazılıydı. Dört öğretmen ellerinde çanta, yokuş yukarı çıkarak bize doğru geliyordu. Dengbej susmuştu, kaset teybin içinden çıkarılmıştı.

"Hoce ben burada iniyorum, size hayırlı yolculuklar," diyerek Şeyh Bakır arabadan indi.

"Merhaba hemşehrim," diyerek bıyıklı esmer bir öğretmen beni selamlayarak minibüse bindi, ardından üç öğretmen daha. Oturur oturmaz benimle tanıştılar. Levent, Halil, Ali, Engin dediler, ama hangi ad kime aitti karıştırdım. Bir de Müesser, o korucuydu. Arabaya son binenler ortamı hareketlendirmişti.

"Hocam ben Hatay Dörtyolluyum. Siz nerelisiniz?" dedi esmer, sarkık, gür bıyıklı, baygın bakışlı öğretmen. Ses tonunda güneylilere

özgü bir kabalık vardı, hemen yakınlaşmaya çalışan ataklığında da. Nerelisin sorusu çok itici gelmişti bana. İçimden, sana ne demek geldi.

"Balıkesir Gönenliyim ama İstanbul'da oturuyoruz," dedim sevimli baygın bakışlarına bakarak. Başka biri sorsa sesimi bile çıkarmaz, suratımı asar susardım belki. Şu ana kadar kaç kişiye memleketimi söylemiştim?

"Çocuğumun kalp rahatsızlığından dolayı Ankara'ya giderim, fakat İstanbul'a gitmek hiç kısmet olmadı," dedi yine aynı rahatlıkla.

"Çocuk yaşta nasıl kalp rahatsızlığına yakalandı?"

"Kalbi delik," dedi kaba ses tonu alçaltıp yumuşatarak.

"Hocam geçenki toplantıya niye gelmediniz?" dedi arkamda oturan başka bir öğretmen.

"Yollar karla kapalıydı. Bu toplantıya da katılamazdım, yol yine kapalıydı ama soruşturma geçirmekten çekindim."

Araba, başka bir köye girmişti, büyükbaş hayvanlar köyün içine salıverildiğinden, korna çala çala ilerliyordu.

"Hoce, şu lojmanı geçen yıl terör yakmıştı. Neyse ki hoceler yoktu," derken korucu Müesser, çok sakindi. Konuşurken bile adamda bir duygu, heyecan yoktu, sıradan bir olayı anlatıyor gibiydi. Benimse benzim atmış, terliyordum. Salman Köyü'nün lojmanını göstermişti, ama lojman onarılmış eski haline getirilmişti, binada bir yanık izi bile yoktu. Ana yol üzerinde bir köyün lojmanını yakmalarını düşününce, geldiğim köyün okulu, kaldığım lojman korkuluk gibi gözümde sallanmaya başlamıştı. Öğretmenler kaçırılırdı veya öldürülürdü, belki üçüncü bir ihtimal de mümkündü, pekâlâ bana karışmazlar, sadece lojmanı yakarlardı. Üçüncü ihtimal temiz bir hava gibi içimi rahatlattı.

Minibüs yukarı, ormanlık alana doğru çıkıyordu. Toprak kıpkırmızıya dönerken yumuşuyordu. Ağaçlık alana girince, tekerin üstünde sarsılmıyorduk. Tütün tarlaları aşağılarda kalmıştı. Çam ağaçlarının bittiği yerdeki çıplak alanda hayalet gibi boşaltılmış bir köy karşımıza çıktı, o sessizliğiyle, dinginliğiyle, yıkık, harebeye dönmüş haliyle. Ürperdim. Köy cansızdı, yok olmuş, ölmüştü her şey. Taş taş üstünde bırakılmamıştı. Köy Çaygeçit yolunda gördüğüm köye göre daha kü-

çüktü; camisinin minaresi bile yoktu. Bina büyüklüğüyle, çinko çatısıyla, yıkık dökük toprak damlı harebe evlerin arasında, parıltısıyla sırıtıyordu.

Ormanda, çam ağaçlarının arasındaydık. Güneşin dokunduğu, karın eridiği açık alanda yer kırmızı, gök yeşildi; yemyeşil kıpır kıpır bir heyecanla etrafım sarılıverdi. Ağaçların arasında kıvrılan minibüs, yokuştaki dingin, ağır ilerleyişini bırakmış, ormanın o güzel halinden aldığı neşeyle tam gaz hızlanmıştı.

"Ne güzel ormanınız var," dedim korucuya dönerek.

"Burası göründüğü gibi güzel, tekin bir yer değil, baharda buradan zor geçerdik," dedi, minibüs zıplarken tümseklerde midem ağzıma geldi. "Terör ormanda kendini kolayca gizleyebilir. Orman kadar tehlikeli bir şey var mı?" dedi sesini yükselterek. Orman, ayının kalkmış pençesi gibi ürkütücüydü gözünde. Renksiz, boz bulanık kasvet boğuculuyla içime çökmüş, ağaçları, ormanı, bütün canlılığı silivermişti.

Aşağı inip dereyi geçerken ormanlık alan da bitmişti. Çıplak, kıraç tepenin çevresini dolanarak yukarı çıkıyorduk. Dışarıdaki soğuk titreticiydi; ağaçların salınışlarından, toprağın, karın yerden kalkıp savruluşundan belliydi.

"Tepeyi çıkınca Mutki'yi görürüz," dedi korucu Müesser. Tepeyi aşmak üzereydik ve Mutki kuş bakışı küçük, minyatür görüntüsüyle daha sevimliydi.

Kasabaya girdiğimizde, araba belediye binasının arka tarafına, yan yolun aşağısındaki Mutki Yatılı Bölge İlköğretim Okulu'nun yoluna saptı. Öğretmenler toplantısına yetişmiştik.

"Tam zamanında," dedi müfettiş, bize de diğer öğretmenlere gözdağı vermek istercesine. "Eğer toplantıya başlasaydım, sizi içeri almazdım."

Kır saçını parmaklarının arasına geçirip geriye doğru taradı. İşaret parmağını büküp alnındaki soğuk, soba isi teri sıyırıp usulca silkti. Sağ yanındaki pencereden dışarının kuru ayaz soğuğuyla örtülü bungun havasına bakıp içerisinin kirli, sıcak havasına aldırış etme-

diğini belirtircesine derin nefes alıp verdi. Boğazının gıcığını avucunu ağzına getirerek temizledi.

"Son gelenler de imzasını atsın," dedi, ciddi bir ifade takınarak artık toplantıyı başlatacağını ima etti. "Okullarında haftada iki kez öğrencilerine İstiklâl Marşı'mızı okutsunlar; çünkü kendileri ne yazık ki İstiklâl Marşı'mızı kaçırmış bulunuyorlar."

"Gerekirse üç kez, dört kez, hatta on kez bile öğrencilerimize İstiklâl Marşı'mızı okuturuz. Bu bizim milli görevimiz. Şunu biliniz ki biz elimizde olmayan nedenlerden dolayı töreni kaçırdık ve çok üzgünüz," dedi, Misi köyünden arabaya binen köse, kırmızı yanaklı öğretmen.

"Öğretmenlik bana göre milli bir davadır. Hele doğuda, silahların gölgesinde çocuklarımıza Türkçe okuma yazma öğretmeye çalışıyorsak," dedi kaşlarını çatarak müfettiş. Petrol yeşili takım elbisesine hiç yakışmayan, uyumsuz kravatı, sanki konuşmasının da dengesini bozuyordu. İç Anadolu ağzı, konuşmasına samimiyet katmaya çalışırken, o bürokratik Ankara dilinin etkisini yakalayamıyordu. Belki bu nedenle konulara daha milli bir hassasiyetle yaklaşıyordu ki istenilen etkiyi, bütün azametiyle verebilsin. Öğretmenlerin çoğunluğu köy kökenli olduğundan onu konuşma şeklinden dolayı sevimli, kendisine yakın bulacakları kuşkusuzdu; ama kendilerini kontrol altına alacak devletin resmi ağzını ve o ağızdan çıkan nefesini eğer ensesinde duymazsa, müfettişi dikkate almayacaktı.

Yorgunluk hali kalorifer ısısıyla birlikte uyuştururken, uyku dolu gözlerle de esnetiyordu. Müfettiş köyden izinsiz memleketlerine kaçan yedek subay öğretmenlerin alabileceği cezalardan bahsediyordu. Her ayın on beşini takip eden haftanın son günü müfettişler toplantı yapardı. Kaçışları engellemek adına yapılan bu toplantıya, arkamda oturan bir öğretmen, yanındakine, buna kelle sayma toplantısı derler, diyordu. Esnememi kesip, yerimde doğrularak Müfettişin işaret ettiği yöne dikkatle baktım; iki kaçak öğretmen, bize ibret olsun diye kürsünün yanına oturtulmuştu.

"İşimi severek yaparım, çalışkan bir öğretmenim ben, sivildeki sicil notuma bakıldığında bunu görürsünüz."

"Sorun da bu ya, sizin gibi çalışkan, görevlerine sadık bir öğretmen görev yerini nasıl bırakır da kaçar? Kutsal bir görev için buradasınız. Memleketin okulu, öğrencileri size emanet edilmiş, bundan daha önemli ne olabilir ki?"

"Canım," dedi öğretmen utangaç, tedirgin. "Her gün baskın korkusu yaşamaya, sinirlerim daha fazla dayanamadı, kaçtım."

"Çiğdemalan diğer bölgelere göre daha güvenli. Yolu bile olmayan köylerden gelen arkadaşlar var burada. Kış geldiğinde onları helikopterlerle ilçeye getiriyoruz."

"Korkmasam kaçmazdım. Hadi örgüt beni kaçırsa, kim kurtaracaktı?" dedi yine utangaç, tedirgin.

"Devlet," dedi sesini yumruk gibi sertleştirerek, "sen ve arkadaşın bizden korksaydınız, kaçmazdınız. Asıl devletten, bizden korkacaksınız."

Öğretmenler ağızlarına yumruk yemiş gibi suspustu.

"Sana ve buradaki bütün arkadaşlara söylüyorum, kaçanın hem öğretmenliğini hem de askerliğini yakarız. Arkadaşların davası şu an mahkemede, sanırım onların yerinde kimse olmak istemez."

Havada asılı kalan sıcak, kirli hava, salondakilerin kaygı yüklü kırmızı suratlarında, kırmızı kırmızı terledi. Pencereler açıldı, ayaz kuru kuru esti, sarardı, kuruttu terleri. Bronşitim azmış gibi öksürdüm, ciğerlerim sökülürcesine. Kaçak öğretmenler, oturdukları yerde kendilerini gizleme çabası içindeydi; başları omuzlarının arasında gömülü, kolları bacakları birbirine kenetli, büzülmüşlerdi. Onlara acıyla, kaygıyla baktım. Gözlerinde kıpkırmızı bir öfke vardı, sessizce yanaklarından akıyordu.

"Hayat koşullarımız gerçekten çok zor, korktuğumuz, dayanamadığımız, ne yapacağımızı bilemediğimiz anlarımız o kadar çok ki?" dedi ön taraflarda oturan biri, giderek incelen ağlayacakmışçasına titreyen sesle.

"Ama kaçmadınız. Başınıza ne geleceğini biliyordunuz," dedi müfettiş ağzının kenarına kondurduğu kurnaz gülümsemeyle. "Vatan hizmeti zordur, bu yüzden de kutsaldır. Her yıl bine yakın cenaze gidiyor doğudan. Peki, onların suçu neydi?"

"Şehitlerimize, gazilerimize saygımız sonsuz. Bu yüzden baş tacımız şehitlerimiz; ama herkes onlar gibi olamıyor," dedi titrek ses. "Vatanımız, vatandaşlarına hak ve özgürlükler verse, insanlarımız ölmese, vatanımızı böyle daha iyi koruyamaz mıydık?"

"Bir kimse vatan hizmeti için buraya geldiyse, pekâlâ onlar gibi olacaktır. Olmak zorunda da," dedi müfettiş kükreyen bir sesle. Sonra sesini, sert mimiklerini yumuşatarak, küçük çocuğuna akıl verir gibi, "Çocuğum, bu ülkenin nasıl kurulduğunu bilmiyorsunuz galiba. Her an tetikte olmalıyız, ülkemiz sürekli içeriden ve dışarıdan karıştırılıyor. Birliğimizi, bütünlüğümüzü bozarak bizi parçalayacaklar. Görüyorsunuz işte, kardeşi kardeşe düşürüyorlar, öldürtüyorlar. Ülkemizin senin dediğin gibi demokrasiyle yönetilmesi için daha çok zamana ihtiyacı var. Haklar ve özgürlükler bize lüks. Böyle şeylerle de aklını karıştırma, başına iş açarsın, bu konu da burada açıldığı gibi kapansın. Nerede olduğumuzu unutmayalım. Hepimiz vatan hizmeti için buraya geldik, lütfen aklımızı karıştırmayalım, direncimizi de kırmayalım. Evet, burada vatan hizmeti zor fakat yılmayacağız arkadaşlar. Vatan bizden fedakârlık bekliyor. "

"Vatan sağ olsun," dedi masaya yakın gür bir ses.

Bütün bir salon hep beraber bağırdı,

"Vatan sağ olsun!"

"Hayat daha zor hocalar," dedi başka biri, kim olduğunu göremediğim, mırıldanan, hasta bir ses, "burada, başka yerde hiç fark etmez. Hayat her yerde zor, ağır, hiçbir zaman istediğimiz gibi olmayacak da. Ama burada ölüm korkusuyla yaşadığını anbean hissediyorsun, sürekli soluduğunu duyarak sanki daha fazla yaşadığını sanıyorsun, kendini oyalayacak, başka bir yere götürecek, kaybedecek bir kimsen, ortamın olmadığından. Her an kendinlesin, kendinden kaçamıyorsun. Korkun daha bir korku, yalnızlığın daha bir yalnızlık, çaresizliğin daha bir çaresizlik."

Müfettişin gözdağı ve yoklaması bitince salonun kapısına topluca yöneldik. Okul kapısından çıkınca hafta sonu tatili için son görevimi tamamladığımı düşündüm, Bitlis'e gidecektim. Durakta minibüsler

sıraya girmişti. Dördüncü minibüsün arka koltuğuna oturdum. Araba beklemeden hareket etti, tepeden aşağıya inerek piyade taburunun yanından geçip ilçe merkezine giden yoldan sağa saparak çıktık. Özel timin kontrol noktasında durmadan ana yola girdik. Yol kenarına, asfalttan sıyrılarak atılmış kirli, çamurlaşmış karlar yığılmıştı. Islak asfalt günışığında parlıyordu. Arabanın klimasından yükselen sıcaklık kalın, napa montumu çıkarmaya zorluyordu. Yolun sol tarafına yaslanarak tepelerin etrafını döne döne otuz kilometre kadar aşağıya, Bitlis'e inecektik. Muavin de, Bitlis'e kadar inecek var mı, diye yolculara seslenmişti. Şehre gitmek demek, aşağıya inmek sözcüğüyle özdeşti.

Yolun aşağısındaki tütün tarlalarının üzerinde kış mevsiminin o cansız, dingin, boz bulanık puslu örtüsü vardı. O örtü çekilse bahar sanki birden toprakta yemyeşil filizlenecekti. Minibüs yavaşlıyor, yolun sol tarafına çekiliyordu. Polis panzeri devrilmişti. Yan yatan panzerin büyük tekerleri havadaydı, uçuruma bakıyordu. Polis karşıdan gelen minibüsü durdurarak, bizim arabaya geç işareti verdi. Şoför bu kez ağır gidiyor, virajları daha dikkatli alıyordu, düzlüğe gelince arabayı hızlandırdı.

Bitlis, köye göre daha sıcaktı. Kaldırım kenarında erimeye yüz tutmuş, çamurlaşmış kar dışında yolda kar görmemiştim. Direkt lokale geçmiştim. Yine odada yalnız değildim. Odanın kapısını açtığımda resepsiyondaki memurun söylediği gibi iki kişiyle karşılaştım. Girişteki ilk iki yatak onlarındı. Adam yatağın üzerinde bağdaş kurmuş, elinde saz bilmediğim bir türkünün notalarını çıkarmaya çalışıyordu. Diğeriyse, yatakta elbiseli, sırtüstü uzanmıştı, beni görünce hemen doğrulmuştu.

"Felemez," derken esmer yüzünde siyah bir yumru gibi duran bıyığı ağzının üzerinde seğirdi.

"Cihan," dedim.

"Baran," diyerek diğeri de ufak tefek cüssesini sazının arkasından çıkararak elini uzattı. Bebeksi elleri avucumda kayboluverdi. Sonra da bir sihirbaz gibi elini avucumdan hiç hissettirmeden çıkarıverdi.

Yatağımın üzerinde kot, havlu, diş macunu gelişigüzel duruyordu. Felemez, kot ve havluyu hemen kaldırıp yatağının aşağısında, bir kenara katlamadan koydu. Yatağın baş kısmına sırtımı dayayarak oturduğumda, ikisini de karşıma almıştım. Susmak, erkenden uyumaya çalışmak beni de onları da rahatsız edecekti. Üçümüzün arasına büyük saz girdi.

Minyon cüsseden cılız bir ses beklerken gür ve dokunaklı ses tonuyla Baran, başını sazının önüne düşürerek türkü söylemeye başladı:

Çaye berbana
Çaye zivena
Name to çiko
Miranevana
Derdi to çiko
Miranevana...

Köyde öğrencim de aynı türküyü onun gibi insanın içini acıyla sızlarcasına dokunaklı söylerdi. Galiba türküler halkın derinliklerinden gelen bir iç boşaltımdı.

"Söylediğiniz türküyü, benim köydeki bir öğrencim de çok güzel söyler," dedim.

"Ya, öyle mi? Buna çok sevindim," dedi gözleri parlayarak, içten bir tepkiyle. "Buraya İstanbul'dan gelmiştiniz değil mi? "

"Evet, ama nereden biliyorsunuz?" dedim.

"Burada uzun süre kimseye yabancı kalamazsınız."

"Bu sözü daha önce de duymuştum."

"Ama bizi burada tanımayacak kadar da yenisiniz."

"Sigara içmemde bir sakınca var mı?"

"Aşağıda, dış kapının önünde beraber içeriz, Felemez'in astımı var."

Koridor boyunca uzanan halı ayağımızdan çıkan sesi emiyordu. Merdivene geldiğimizde beton zeminde terliklerimiz şakırdamaya başladı. Salonun kapısı kapalıydı, sessizlik biraz da bundandı. Dışarıya merdiven önüne çıktık.

"Pek soğuk değilmiş," dedim, yağmuru işaret ederek. Tabakamı çıkarıp hızla bir sigara sarıp Baran'a uzattım.

"İşini biliyorsun hocam."

"Çiğdemalan tütünü."

Anladım dercesine başını sallarken, "Her şey gibi burada yakında tütüncülük de ölür, hayvancılık zaten öldü gibi," dedi.

"Niye ki?" dedim, sigaramdan bir nefes çekerek.

"Etrafına şöyle dikkatle baksana, burada artık ne yaşayabilir?"

O önüne bakarken, sokak lambasına, yağan yağmura ve karanlığa gömülmüş evlere baktım. Her şey ne kadar ıssız ve kasvetliydi bu şehirde.

Sigaramı yeni bitirmişken, bir sigara da o uzattı elime. Buraya özgü Best marka sigaraydı.

"Bu son sigaramız olsun," dedi.

Yağmuru izlerken hep yağmurda kaldığımı düşünür, hemen sığınacağım saçak altlarını arardı gözlerim. Bir koşuda bir saçak altından diğerine fazla ıslanmadan nasıl varabileceğimi de hesap eder dururdum.

"Şu içtiğimiz sigaranın fabrikasından başka bir fabrika yok bu şehirde. Belki onu da bir gün kapatırlar," dedi ağzından yayılan dumanla.

"Bütün devlet işletmeleri gibi o da bir gün özelleşecek. Bu artık bir devlet politikası. Ege Bölgesi'nin çiftçileri de aynı durumdan muzdarip. Artık insanlar şehrin önde gelen yatırımcılarını kendi şehirlerine çekmenin yollarını arayacak. Hükümet de bu bölgeye yatırım için vergi indirimi, kolay kredi gibi belli kolaylıklar da getiriyor," dedim, onun beni dikkatle dinlediği gibi süzdüğünü de gördüm. Konuşmasını destekleyecek, kamçılayacak şekilde konuşmamış, bir gazetecinin sorusuna muhatap kalan ilgili bir bakanmışçasına konuşmuştum.

"Peki, sen yatırımcının buraya geleceğine inanıyor musun?" dedi. Tek cümlelik konuşmasının önemini, içtenliğini vurgulamak için sesini kısarak konuşmuştu.

"Benim inanıp inanmamamın bir önemi yok ki. Hükümetin anlayışı, söylediği de bu. Size başka ne diyebilirim ki..." dedim, sanki

benim ayrıca bir düşüncem, öngörüm, bir tepkim olamazmış gibi. Aslında umutsuzluğum, inançsızlığımdı bana bu sözleri söyleten.

"Ben sizin düşüncenizi sordum," dedi, bu kez daha yumuşaktı ses tonu. Aslında sohbet etmek, biri üzerinden tepkisini paylaşmaktı amacı. Nedense bana güveniyordu, buna da anlam veremiyordum. Burada herkes kolayca arkadaş olurdu, fakat birbirine güvenmezdi. O da ben de hiçbir şey umurumuzda değilmişçesine rahattık. Arkamdan kapı açıldı.

"Bebebeyler sisisize çaçaçay getirdim. Sısısıkıldım tetetek bababaşına," dedi Felemez.

"Sağ ol, çayı içeride içsek daha iyi olmaz mı?" dedim.

"Oooolmaz eeeefendim, şuşuşu yağmurda sısısıcacık çaaayı iiiçmek gibisi yoyoktur. Hadi siz sososohbetinize dededevam edin," dedi, önceden çayı uzatmasaydı, iki cümle konuşacağım diye getirdiği çayı alüminyum tepside soğutacaktı.

"Bir düşüncem olsa neyi değiştirir ki. Artık dünyayı değiştirecek büyük düşüncelerin dönemi bitti. Büyük kahramanlar, önderler dönemi de bitti. Şu an yaşayan bir tek Fidel Castro var," dedim.

"İnsanların küçük küçük adımları, düşünceleri belki zaman içinde bir şeyleri değiştirir. Bu da kendimize inanmamızla, güvenmemizle olacak şey. Küçük sandığımız adımlarımızdan korkmamamız gerekir."

"Benim dünyayı değiştirmek gibi büyük düşüncemlerim yok. Ama sizin iyimserliğinize, iyi niyetinize saygı duyuyorum."

"Sisisiz neneneyi tatatartışışışıyoyoyorsunuz pepepek bir şey ananlamadım," dedi Felemez, başını kaldırıp meraklı gözlerle ikimize bakarak.

"Yok bir şey, önemli değil. Özelleştirme, hayvancılık, tütüncülük işte," dedi Baran onu uzun uzadıya konuşturmamak için.

Yağmur hiç durmamıştı, asfalt yolda patırdayarak yağıyordu. Kapı gıcırdadı, arkama döndüm, Nihal.

"Hayırdır, ne yapıyorsun burada?" dedi.

"Arkadaşlarla sohbet ediyoruz işte," dedim.

Yarımdakilere, bir de bana garip bir biçimde bakıp, kendi kendine söylenircesine, "Galiba yağmur hiç durmayacak," diyerek içeri girdi.

"Dededemek hahahahayvancılık, tütütütüncülük kokokonuşuyoryordudunuz," diyerek sohbete girmeye çalışıyordu Felemez.

"Bir de özelleştirmeyi," dedi Baran ona surat yaparcasına yüzünü ekşiterek.

"Bebeben de düdüdünyayı, mememememleketi nananasıl kukukurtatatarıp dededeğiştireceğiniz mememeselesini tatatartıştığınızı sasasandım," dedi, kekeme ağzıyla zorlanarak, bir şeylerden rahatsızlık duyduğunu bana ima etmeye çalışmıştı. "Sesesence nasıl kukukurtaaarınız düdüdünyayı? Sesessesence kukukurtatataracak bibibi kakakahraman var mı? Mememesela Kürtlerin?"

Felemez, konuyu birden Kürtlere getirmişti.

Baran şaşırdı, ne diyeceğini bilemedi; çünkü beklemediği bir tepkiyle karşılaşmıştı.

"Böyle konuların esprisi olmaz. Merak etme, kahraman çıkmasa da her zaman bir önder olacaktır. Önce sen yaşadığın yerdeki olumsuzluklara, haksızlıklara karşı dur bakalım. Halkınızın sorunundan, acısından espri çıkarmak haddimize değil," dedi Baran ona.

Oysa Felemez bana göndermede bulunmak istemiş, söylediği söz bumerang gibi kendine dönmüştü. Baran da Felemez'in sözünü bahane ederek, onun üzerinden asıl bana kızmıştı. Ona haksızlık ediyordu. Kızacak ne vardı ki?

Elinde zorlukla tuttuğu çayları neşeyle getiren adama karşı Baran birden bire ciddileşerek, arkadaşını sorgulamaya başladı. Konu birdenbire Kürt sorununa gelmişti. Bir önderin varlığıyla kimi işaret ettiğini anlamıştım. Kahramanlar devri bitti dememe içerlemişler miydi ki? İdeolojik bir tartışmaya girmemek için söylenmiş bir sözdü, sonradan düşününce sözümün çok kışkırtıcı, tartışma açan bir söz olduğunu anladım. Kürtler ve Kürt sorunu hiç aklıma gelmemişti. Daha fazla da konuşmamalıydım. Söylediğim rastgele bir söz hiç beklemediğim bir biçimde farklı anlaşılabilirdi.

"Bebeben de aaaslında bububu kokoonuyu kaaast eeediyordum," dedi Felemez yardım ister gibi bana bakarak.

Baran dudak büktü.

"Konuşmamızın başını kaçırdığım için konuya biraz yabancı kaldın. Asıl konumuz tütüncülüğün, hayvancılığın Bitlis'te ölmek üzere olmasıydı," dedi Baran. Özelleştirmeyi söylemeyi unutmuştu ama sustum, aralarına girmek istemedim. Tartışmanın boyutu zaten değişmişti. Belli ki incinmiş, yanlış anlaşılmaktan çekinmişti ve bu yüzden Baran'a açıklama yapma ihtiyacı duymuştu.

"Burada sadece hayvancılık, tütüncülük ölmüyor, insanımız da ölüyor. Biz dağlı bir toplumuz. Neden dağlı kaldığımız konusunda hiç düşündünüz mü? Çoğu Kürt gençlerinin de pek düşündüğünü sanmam," dedi, daha başka şeyler de anlatacaktı. Kendisi bir soru sormuştu, o soruyu da yine kendisi cevaplayacaktı. "Kürtlerin ilk prensi ve ilk yazarı kabul edilen Bitlis Prensi Şeref Han, Şerefname adlı kitabında aşiretlerden ve efsanelerden bahseder. Özellikle bir efsane vardır ki o bizim için önemlidir: İran ve Turan tahtına oturan Dehhak adlı zalim bir hükümdarın iki omzu arasında, tam ensesinde ölümcül bir çıban çıkar ve ona çok büyük acılar verir. Kendisine öldürülen insanların beyinleri çıkarılıp bu çıbana sürülürse iyileşeceği söylenir. Zaten zalim olan Dehhak'ın çıbanın acısından gözü dönmüştür, bu acıdan kurtulmak için yapmayacağı kötülük yoktur. Ve söylendiği gibi de insan beyni yaraya iyi gelir. Zalimliği anlatan bu efsane aslında Kürtlerin de kökenini açıklar. Kürtler, başları kesilmekten korkarak dağlara ve engin yerlere kaçan ve oralara dağılan insan soyundan gelmiştir... Burada engin yerler denilen yerler de tıpkı dağ başı gibi insandan uzak yerlerdir. Uygarlıktan ve şehirlerden uzak kalan Kürtler, zaman içinde kendi uygarlıklarını ve dilini unutmuş, kaç zaman sonra yeni bir dil geliştirmişler, tarımla hayvancılıkla uğraşmışlar, dağ başlarında köyler, kaleler, şehirler kurmaya başlamışlardır. Bu efsane Kürtlerin dağlı, göçebe bir toplum olduğunu gösterir."

"Aaama şişişimdi de yaaardım ve yaaataklık yayayapıyorlar ya da kokokoruculuğu kakakabul eeetmimiyorlar diye iiiinsanlarımızı

dağ bababaşlarından, kökköylerinden zozozorla batının büyük şeşeşehirlerine göç eeeettiriyorlar. İsteseler de aaartık dağlı kalamazlar," dedi Felemez, o konuşmasını bitirdikten sonra derin bir nefes aldım.

"Çok yerinde, doğru bir tespit," diyerek biraz önce eleştirdiği arkadaşının sözünü içten bir şekilde gülümseyerek övdü, sonra, "işte Felemez gibi yıllar yılı Kürtler, Kürt sorununu hem içeride hem dışarıda hep kekeleye kekeleye anlatmışlar, tam dillendirememişlerdir. Bütün mücadele hep emekleme aşamasında kalmış, ta ki büyük bir önder gelesiye dek."

Felemez onu dinlerken, önder sözüyle titremişti.

Köy yolunda gördüğüm boşaltılmış iki köy gözümün önüne geldi. Gece vakti, gündüz geçtiğim o yolları, boşaltılmış köyleri düşününce bir an oradaymışım gibi ürktüm.

"Aslında hayvancılık bize bu bölgenin kötü bir mirasıdır. Kürtlerin göçebeliği de, aşiretler halinde birbirinden kopuk yaşamaları da bu nedenledir. Bu yüzden birlik olamamışlar. Her yanımız dağlık, denize açılan bir kapımız da yok," dedi Baran. Felemez uzun uzun kekelerken, o da uzun uzun konuşarak, yıllar yılı kekelenen, istendiği gibi söylenemeyen Kürt sorununu bu gece iyiden iyiye dillendiriyordu. "Kürt Dengbeji Ahmedi Hani o güzel eseri *Mem û Zin*'in başlangıç bölümünde, Kürtleri bir araya getirecek adalet sahibi bilge bir hükümdar için Allah'tan bir dilekte bulunulur ve kaç asırdır tek dileğimiz hep bu olmuştur. Siz buna kahraman deyin, isterseniz Ahmedi Hani gibi hükümdar, ben de diyeyim önder."

Önümdeki sokak lambasının cılız ışığında, karanlıkta kaybolmuş Bitlis Kürt Prensliği'nin üzerine sarı karlar yağıyordu.

Yağmur kara dönmüştü. Baran, Felemez'e Kürtçe bir şeyler söylüyordu. Tanımadığım bu kişilerle burada benim ne işim vardı? Niye böyle rahattılar ve hiç çekinmeden benimle konuşabiliyorlardı, güven duyacak kadar tanımıyorlardı da. Hassas bir bölgede, insanın başına her an, her şeyin gelebileceği bir yerdeydim.

"Ben odaya çıkıyorum," diyerek yanlarından ayrıldım.

Tütünle başlayan bir sohbet farklı bir yöne girmişti. Doğuda konuşulan her sorunun gelip dayandığı yer Kürt sorunuydu. Bu sorundan bağımsız hiçbir konunun ele alınması olası değil gibiydi. Bu nedenle masum bir espri bile tartışmaya neden olabiliyordu. Arkadaşım Önder, üniversitede öğrenci derneğinin yönetim kuruluna girdiğinde bir konuşma yapmış ve konuşmasının bir bölümünde her şeyi konuşalım, tartışalım, hiçbir şeyi tabulaştırmayalım, dedikten sonra esprimizi de özgürce yapalım, demişti; ama o cümleyi ne için söylemişti, o gün anlayamamıştım. Konuşmasını pekiştirici bir cümle de olabilirdi. Böyle konuşma yapması, sol aydınların döneme özgü özgürlükçü söyleminden etkilenmesinden kaynaklanıyordu. Kendisi de ideolojik bir sorun haline getirdiği bir konuyu, o günlerde farklı açılardan öyle kolayca eleştirebilecek, tartışacak, onun esprisini yapacak genişliğe, rahatlığa da sahip değildi. O zaman için böyle bir beklenti içine girmek de yanlıştı. Her siyasi yapı, kendi anlayışını meşrulaştırmak adına bir tür misyon oluştururdu. Bu misyon, kişi üzerinde belirleyici unsurdu. Gerçi ideoloji doğası gereği kişinin üzerinde, ondan mutlak bağlılık isteyen olguydu. Ve o ideolojinin çatısı içinde yer alan herkes ideolojisine sarsılmaz bağlılığını en yakınındaki insana dahi bir şekilde hissettirmek isterdi. Baran'ın arkadaşını sorgulamasını ve daha sonra da aralarında hiç tartışma geçmemiş gibi birbirlerini destekleyen sözlerle konuşmaya başlamalarını anlayabiliyordum. Kürtlerin dağlılıktan şehirliliğe zorunlu geçişi de ironik bir durumdu. Toplumların sosyolojik gelişim evrelerini düşünecek olursak, insanların dağ köylülüğünden ova köylülüğüne, sonra da şehir kültürüne geçmeleri gerekirken, zorunlu olarak doğruca büyükşehirlere geliyorlardı. Belki kendi şehirlerini, kalelerini kuramıyorlardı; ama yeni yerleşim alanları açarak gecekondu gettoları oluşturuyorlar, orada kendileri gibi aynı mağduriyete uğramış insanlarla dayanışma içinde köylülüklerini yaşamaya çalışıyorlardı.

27

Malabadi Köprüsü sol tarafımda bütün heybetiyle duruyordu. İki kaya üzerine oturtulmuş büyük kemeriyle Mostar Köprüsü'nün ikizi gibiydi. Mostar ne kadar eskiydi, tarihçesini bilmiyordum; ama Malabadi Köprüsü'nün bizden taraftaki ayağında bulunan levhada Artukoğlu Beyi Temurtaş İbn İlgazi Bin Artuk tarafından 1147 senesinde yaptırıldığı yazıyordu. Osmanlı Dönemi'nden de önceydi. Diyarbakır'a üst üste gidip geldiğim o zor günlerde, bindiğim otobüsler buradan her geçişimizde durmuş ve bu eşsiz yapıyı iki kez dolaşmıştım. Köprünün uzunluğu yüz elli metre, genişliği yedi metreydi. Kemerin her iki yanında odalar bulunuyordu. Gelip geçenlerin konakladığı, kimi zaman oda pencerelerinden aşağıya olta atılarak balık tutulduğu söyleniyordu. Sütunlar arasında ışıklar saçan güneş, ortasında insan figürü ve bir de aslan figürü yapılmıştı. Sadece bu rölyefleri görmek için bile bir kez daha köprü gezilebilirdi. Evliya Çelebi; biçimi, boyu ve sağlamlığıyla Anadolu'daki köprülerin en iyisi olduğunu söylüyordu.

Köprü güzelliğiyle, tarihsel yanıyla beni kendine çekmiş, içimdeki o kasveti, yaşadığım tedirginlikleri de altından akıp giden suya vermişti.

Çocuklar yine iş başındaydı. İlkokul çağındaki başları sıfır numara tıraşlı, lastik ayakkabılı, terlikli çocuklar köprüyü gezmek isteyenlere rehberlik yapmak için birbirleriyle yarış halindeydiler. Yüzlerinde bir telaş ve onun vermiş olduğu bir gerginlik vardı. Hepsi kelimesi

kelimesine aynı olan cümlelerle köprü hakkında ezberledikleri bilgileri yolculara anlatırlar, sonra bekledikleri cep harçlığı için köprüyü gezdirdikleri kişinin gözünün içine bakarlar; ama para vermeyenlere de seslerini çıkarmazlardı. Batman Çayı'nın Malabadi'nin altından gürül gürül akan suyu, ileride bir yatakta Dicle Nehri'ne karışacak, onu besleyecek ve binlerce kilometre yol katettikten sonra adı unutulacaktı. Önde esmer erkeksi kadın, hemen arkasında çelimsiz, zayıf eşi otobüse doğru geliyorlardı.

Zorunlu yolculukların o ağır, sıkıcı koşulları, yol üzerinde gördüğüm tarihi eserler ve doğal güzelliklerle hafifler, ruhum, gözüm dinlenir, yolculuk bir anda seyahat havasına bürünürdü. Seyahatler, bir yeri görme arzusu bana heyecan ve enerji katardı. İş ortamımdan, her gün gidip geldiğim yollardan, girip çıktığım mekânlardan, aşina olduğum yüzlerden, koşuşturmalardan, hırgürlerden yıl boyunca beklediğim tatil iznimle birlikte çıkıp giderdim. Gideceğim yer ne kadar uzaksa o kadar iyi olacağını düşünürdüm. Aslında istediğim, yaşadığım ortamdan, sıkışıp kalmış kendimden, huzursuzluktan sıyrılmak, uzaklaşmaktı. Belki de tatilin hiç bilmediğin bir yerde bulunmakla, orada kaybolmakla özdeşleşmesinin nedeni de buydu. Yeni yerler, yeni insanlar, yeni ortamlar kendimi bulmamı sağlayacak mıydı? Aslında kendimi bulmaktan ziyade kendimden bir başkası yaratacak mıydı, mesela hiç olmadığı kadar?

Malabadi Köprüsü'nü ağır ağır geride bırakırken, başımı camın gerisine çevirip doğunun Mostar Köprüsü'ne bir kez daha bakıyor, içime derin bir hüzün çöküyordu. Bu yoldan bir daha geçmeyecektim.

Malabadi'de otobüse binip arkamdaki koltuğa oturan iki yolcu sürekli yüksek sesle Kürtçe konuşuyordu; belli ki aralarında bir anlaşmazlık var, onu çözmeye çalışıyorlardı. Bağırarak konuşmak bu bölgenin insanına özgüydü. Söyleyeceği sözden ziyade bağırarak karşısındakini ikna edeceğini düşünürlerdi. Kavga etseler, mahkemede hakim karşısına çıksalar, dertlerini acaba nasıl anlatırlardı? Kırsal kesim kadınlarının çoğu Türkçe bilmezdi, kimi yaşlı erkekler de öyle. Galiba hakim onların ne konuştuklarına bakmadan, kim

daha iyi bağırarak konuşuyorsa onu haklı bulacaktı... Etrafımı çevreleyen dağlara sıkıntıyla bakarken, hoce sıkma canını, nasılsa bir gün gideceksin, buralara kimler geldi de gitti, dedi Kulik. Böyle dese de zamanın kolayca geçeceğine inanmazdım.

Öğle güneşi altında, zaman bir durağanlığın içerisinde hapsolmuştu. Taş, taş gibi; ağaç, ağaç gibi; dağ, dağ gibi her gün gördüğüm, alıştığım, kanıksadığım şekilde duruyordu. Zaman aksa sanki ağaçlar, dağlar, kayalar, evler, yollar yerinden kıpırdayacak; anlam dünyamda yeniden yer edinecek ve onlara bambaşka güzel duygularla bakacaktım. Kulik, köye her gelen öğretmenin kim bilir kaç kez sıkıntıyla dağa bakıp iç geçirdiğine şahit olmuştur.

"Peki zaman geçmezse, ben burada kalırsam ne yaparım?" dedim.

Eğer söylediklerimi anlamadıysa, kumral uzun yüzündeki kirli sakalını kaşıyarak, Türkçesinin beni anlamakta yeterli gelmediğini ima edercesine dikkatle gözlerime bakıp gülümser; ama anlamadım, demezdi. Genellikle kendi dünyasının, algısının dışında konuştuğumda veya saçmaladığımda beni bundan dolayı anlamadığını düşünür, hep başını sallayarak, susmayı tercih ederdi. Bazen de çok saçmalıyorsun artık dercesine bakışlarını, ilgisini başka bir tarafa çevirir, bazen de hoce ben kalkıyorum deyip giderdi.

"Sayılı günler çabuk geçer. Ne günler geçirdin köyde. Koskoca bir güz, bir de kış geçirdin. İki ayın kaldı. Eğer köyde çok sıkılıyorsan benimle hayvan otlatmaya gel."

"Çiloya gitsek," dedim.

Köyün çıkışında budanmış meşe ağaçlarını göstererek.

"Çilonun zamanı geçti. Hayvanları şimdi otlatalım ki çiloyu kışın yesinler."

"Amacın beni çoban yapmak değil mi?"

"Hamallıktan daha iyidir. Sırtında çilo destelerini taşımayı kolay mı zannedersin?"

Öğrencim Cemile yanımıza gelmişti. Utangaç bir tavırla, "Annem çağırıyor. Yemek yiyeceksiniz," dedi ve hızla yanımızdan uzaklaştı.

"Hadi hoce, kalkalım."

"Hayvanları otlatmayacak mıydık?"

"Önce karnınızı doyuralım da."

Eve geldiğimizde bizden önce sofra kurulmuştu. Yine mi keledoş yemeği diyecektim ki,

"Köyde bu yemeği en iyi benim karı yapar, tadına doyamazsın," dedi büyük bir ciddiyetle.

Her köylü bu yemeği daha güzel yaptığını söylerdi. Yemek dedikleri buraya özgü çorbaydı. Ayranı kaynatırlar, içine ekmek doğrayıp üzerine de ateşte erittikleri tereyağı döktüler mi hazırdı.

"Doğru, güzel yapıyorsunuz."

Başını salladı. İştahla yemeğini kaşıklıyordu. Karasinekler sofranın etrafında dönüyordu. Bazıları tabağın kenarına, ekmeğin üzerine konmuştu bile. Kulik'in en küçük çocuğu ilk gördüğümde nasılsa şimdi de öyleydi; büyük bir karasinek gibi alt tarafı çıplak, odada, kapı ağzında, kendi etrafında her an bir yere konacakmışçasına gezinip duruyordu. Yakınıma bir yere konmasın da. Çocuğun poposundaki hardal sarısı dışkı izi kalıcı dövmeden farksızdı. Kaşık elimde kaldı.

"Çok doydum, kesene bereket," dedim, bir kâse daha getirmesin diye.

Evimde televizyon olmadığından televizyonu açıp kumandayı bana verdi. Yüzün üzerinde yerli yabancı kanalı, her şeyden haberdar olma kaygısıyla önce hiç durmadan, bir anda gezerdim. Yine öyle yaptım. Burada her yerden kopuk yaşıyordum. Polonya, Almanya kanallarını dağ başında izlemek şaşırtıcıydı. Ücrada yaşadığımı unuturken, kendimi arzın merkezinde hissetmeye başlıyordum. Dünya mı köydü, yoksa Niç mi dünyaydı? Köydeki yaşantıya baktığımda, köylülerin gündelik yaşantısı, şartları, kültürü sanki yüzyıllardır hiç değişime uğramamıştı. Galiba Niç her yerde ve hiçbir yerdeydi. Nasıl uzak diyarları televizyonla görmek mümkünse, köyün yüzyıl, belki de çok daha öncesine ait yıllarının yaşantısını, kültürünü de şimdiden görmek mümkündü: Sözgelimi yetişkinlerin okuma yazma

oranı çok düşüktü, köyün doğru düzgün ne yolu ne elektriği vardı. Bazı Ermeni ailelerinin dışında evlerinin, yeme içme kültürlerinin, giyim tarzlarının, yoksulluklarının geçmiş yüzyıllardan ne gibi bir farkı olabilirdi ki. Ama dediğim gibi köylüler uydu üzerinden yayın yapan televizyonlara sahipti. Televizyon, İstanbul'daki iki çetenin sokak çatışmasını gösteriyordu. Yaralı olan bağırıyordu, kimse yok mu, ne olur kurtarın diye. Kaldırımın üzerinde sürekli kan kaybeden yaralının feryadına kimse aldırış etmezken, yaralıyı görenler olay mahallinden kaçarcasına uzaklaşıyordu. Adam şehrin kaldırımında kan kaybederken gözümün önündeydi ve çaresizce onu izliyordum. Kanal 6'da avantür, eski bir Türk filmi oynuyordu, geçtim. Show TV'de Televole programında futbolcu Saffet Sancaklı esprilerini ardı ardına patlatırken, nedense gülmek için kendimi zorluyordum. Herhalde jenerikten gelen gülme sesleriydi beni buna iten.

"Hoce Med TV'yi aç da izleyelim," dedi.

Med TV'nin görüntüsü, programlarının kalitesi, ulusal kanallar gibi profesyoneldi. Stüdyosunun dekoru bile bir çocuk programında olması gereken en ince detaylarla, özenle hazırlanmıştı. Askılı pantolon giymiş sempatik bir genç kız, çocuklara Kürtçe masallar okuyor, güzel giyimli çocuklar masalı dikkatle dinledikten sonra heyecanla, gülerek masalcı ablalarını alkışlıyorlardı. Sonra hep beraber el ele Kürtçe çocuk şarkıları söylüyorlardı. Kulik'in boklu oğlu odadaki koşuşturmayı bırakmış, parmağı ağzında dikkatle çocukların söylediği şarkıyı dinliyordu. Eğitim amaçlı Kürtçe çocuk programının yapılıyor olması, kanalı örgüt propagandası yapan yayın aracı olmaktan çıkarıyor, her şeyiyle kurumsallaşmış bir Kürt devletinin resmi yayın kuruluşu izlenimini veriyordu; BBC ya da TRT gibi. Akşam ana haber bültenindeki zarif, esmer kadının gerek görüntüsüyle gerekse diksiyonuyla Türk ulusal televizyonlarındaki haber spikerlerinden hiçbir farkı yoktu. Örgütün siyasi çizgisi doğrultusunda yaşadığım bölgeyle ilgili haberler, görüntüler sunmaya başladıktan sonra Med TV'nin bir Türkiye kanalı olmadığını şaşırarak fark ediyordum. Atalarının Medler olduğunu söyleyen Kürtlerin kendi dillerinde yayın

yapan tek televizyon kanalıydı ve köylüler çoğunlukla Med TV'nin programlarını izliyorlardı. Hükümet, bölgedeki izleyicisinin çokluğundan ve etki gücünden kaygılanarak Danimarka Hükümeti'ne kanalın kapanması yönünde diplomatik uyarılarda bulunuyor; ama ülkemizde Kürtçe yayın yasağını kaldırmanın da bir çözüm olacağını düşünmek istemiyordu. Demokratik kültürün yeterince yerleşmediği düşünülerek, halka güven duyulmayacak ve şiddet şiddeti besleyecek, yasaklar sorunları çoğaltacaktı. Demokrasinin bir çözüm yolu olduğu neden düşünülemiyor ya da düşünülmek istenmiyordu? Şiddet bu zamana kadar neyi çözmüştü ki?

İki avuç kurutulmuş ceviz getirmişti Kulik. Kabukları sertti ve kolay kırılmıyordu. Kilimin altına iki ceviz koydum.

"Hoce yapma, ezersin," dedi, Kulik. Yumruğumla kilimin üzerine hızla vurdum, cevizlerden biri ezildi. Kilimin altı topraktı ya da altında kaygan bir taş vardı. Diğer ceviz kilimin altından dışarı çıkıp yüklüğün altında kayboldu.

"Tamam, o güzel cevizlerden bir tane daha bana hazır et bakalım. İçini de parçalama ha!"

Kilimin üzerindeki cevize yavaşça vurdum, kabuk çatladı, hiç ezilmemiş içini bütün halinde kabuktan çıkardım.

"Buranın cevizi, havasından mı suyundan mı bilinmez, hiçbir yerin cevizine benzemez, çok lezzetlidir," dedi.

"Küçük bir kadın memesi büyüklüğünde neredeyse," dedim.

"Sen cevizi az az ye ki azmayasın sonra hoce. Başka ceviz de yok sana," dedi, burada sana eşlik edecek kadın yok der gibi.

"Yeter un ufak ediyorsun cevizleri!" dedi sonra. Elindeki iki cevizden birinin ucunu diğerinin yan tarafına dayadı, avucunda hızla sıktı ve çıt diye kırıldı cevizler.

"Neden daha önce bana göstermedin?" dedim.

"Hep bildiğin gibi kırınak istedin. Ben de sana karışmadım. Cevizi kırmıyor sanki onunla boğuşuyordun," dedi bıyık altından sırıtarak, "kızma hoce, sana gülmek için nasıl kırılacağını göstermedim; ama bir sürü cevizi heba etmene de içim el vermedi artık."

Abraham'ın ceviz ağaçları göğü yemyeşil dallarıyla çevirmişti
"Kaç yıllık bu ağaçlar," dedi yukarıya bakarak.
"Tehcirden de önce. Kendiliğinden yerde bitmiş. O yüzden iki ceviz ağacı sağlam ve köklü. Anam bizim bahçenin taşlarından birini koymamızın, onları canlandırdığını söylerdi."

"Senin de kökün sağlam," dedim, yaşlılıktan buruşmuş yüzünün derin çizgileri titriyordu.

Ne kadar dingindi sırtımızdaki yaşlı gövde. Yel toprağı yerden kaldırıp havada çeviriyordu.

Ağzındaki az sayıdaki dişlerini gösterip kapatarak, uzun çenesini ileriye doğru uzattı, "İşte bunlar benim köklerimdi, artık ne kadar dayanırım orasını sen hesap et," dedi dizine vurarak. "Köyde beş kökümüz kaldı, geçen sene ölen Zangoç Murat Dede'yi saymazsak. Büyük oğlu burada çünkü."

"Misak Amca mı?" dedim, cümlesini bitirir bitirmez.

"He, sen de bizim köylüleri iyi biliyorsun ha!" dedi eliyle dizlerini ovalayarak.

"Hamidiye Alayı gelip yeri göğü yerinden oynatmasa. Sırdıs gı vari," dedi çenesi kopacak gibi sarsıldı. O an kurdukları yakınlık bir duygu patlamasına dönüşünce, insan içindekileri döküverirdi.

"Kaçanlardan, saklananlardan beş kök kaldık işte, gidenler hiç dönmedi," derken dile getirdiği sözleri de titriyordu sanki. "Deliçay'ın suyu hâlâ kan akar rüyamda. Niye bilmem, Kürtlerin o suda abdest aldığını görürüm. Bu topraklara hiç huzur gelmeyecek mi? Huzur içinde ölsem. Mukhıs maretsav."

"Ben de sağ salim dönecek miyim, onu düşünürüm Boğos Amca."

"Arevıt şanda. Ömrün uzun olsun. Seni battaniyeye sarar saklarım, kimse bulamaz seni ha!" dedi dizlerini ovuşturduğu elini dizime koyarak.

Aşağı bahçeye indik, köyde sadece Ermeni evlerinin bahçeleri taşlarla çevriliydi, taşlar öyle özene bezene dizilmişti ki, ilk bakışta

bahçenin süs amaçlı çevrildiğini düşünüyordu insan. Toprağın beti bereketinin kaçmaması, gücünü yitirmemesi içindi dizili taşlar. Oradaki bir taşın kurumuş bir ağacı bile canlandırdığına inanırlardı.

Boğos'tan on yaş küçük olduğu söylenen Armine Teyze çok çekingendi. Kocasının yanında beni görünce evine döndü. Bahçe kapısından içeri girdim, ürkerek. Evin yan tarafında karayılan süt tasının etrafında dolanıyordu. Yılan hızla ayaklarıma atılacakmışçasına evin kapı ağzına koştum. Şişmiş kapkara, kıllı bir deriyle burun buruna geldim. Bir adım geriye attım kendimi. Bu da neydi böyle? Tereyağ çıkarmak için sütün çalkalandığı keçi derisinden yapılma yayık dedikleri bir hazneydi. Armine Teyze kapıyı usulca açtı. Hızla içeri girdim, Boğos da arkamdan geldi.

"Karayılan içeride de yok ya," dedim.

"Zehirsizdir ama kincidir karayılanlar. Birinden birine bir şey yaptığında kardeşleri ya da ana babası ta İstanbul'a da gitsen bulur seni. O zaman vay gele haline," dedi, uçuk sözleriyle beni rahatlattı, korkum azaldı.

Büyük Oruç döneminde Hurya Kadın'ın evinde gördüğüm mırmıras dedikleri bir tür oruç takvimi mutfak kapısının ağzına asılıydı. Soğanın üzerinde batırdıkları yedi tavuk tüyü sırayla çıkarılmıştı. Soğanın alt tarafına bağlı iç içe geçirilmiş kuru küçük kırmızı biberler uzaktan örülü bir saç gibi görünüyordu. Evin her köşesine sinmiş, yer etmiş günlük kokusu burnuma geldi.

Çayımız da gelmişti.

"Siz günlük mü yaktınız," dedim burnumu üç kez çekerek.

"Yok, öyle yerli yersiz yakmayız; ama yakılsa da olur, hoş koku. Bizim Hurya Kadın'a kalsa gece gündüz yakar ha!" dedi.

"Çayı içtikten sonra ben kalkayım," dedim.

"Bizim avradın büyük neneleri harsıkmış, öyle kötü kadınlardan değiller ama. Büyük zengin evlerinde yaşarlar, güzel ekmek yaparlarmış. Avradımın ekmeği dediğim gibi güzeldir ha! Sana ekmek sarsın da öyle git," dedi.

"Al oğlum," diyerek beze sarıp hazırladığı ekmekleri uzattı kadın. Benimle ilk kez konuşmuştu.

"Sağ ol teyze," dedim. Cevap vermeden yanımızdan uzaklaştı.

"Nenelerinden birini yanında çalıştığı Kürt ağası öldürmüş, kafasını yanan ocağa sokarak," dedi. Kızgın ekmekten yanmış saç kokusu geldi burnuma, ekmeği mindere bırakıverdim.

"Akşam Flora ya da başka bir çocukla gönderirsiniz ekmekleri, hemen eve gitmeyeceğim. Sağ olun," dedim kalkarken.

"Sen hep böyle güler misin?" dedi.

Yaşam tarzları, alışkanlıkları farklı geldiğinde köylüleri dikkatle izler, dinler, mutlaka gülümsenecek bir şey yakalardım. Farklıydılar, o yüzden sıkıcı da gelmiyorlardı. Çok mu içli dışlıydım köylüyle? Geçmişte yaşanılan acıları neden bana anlatıyorlardı ki? Yıllar yılı yaşadıkları acıları, bana, bir Türk'e, bir yabancıya anlatarak o acının közüne su mu silkelemek istiyorlardı? Beni battaniyesine saklayacak kadar seviyordu, o sevgi mutlaka bana güven duymasındandı. Nasıl biri olduğumu köye ilk geldiğim günlerde çözmüşlerdir. Hassas bir bölgede yaşamaları, kendilerini koruma güdüsünün etkisi, yeni tanıdıkları insanların kendileri için tehdit oluşturabilecek yönlerini çabucak çözmelerini sağlıyordur. Bende kendilerini rahatsız edici bir yön bulmamışlardır.

Tepe başına gelmiş, oturuyordum. Zaman karşımdaki kayaymışçasına kıpırtısız, durmuştu. Dağ dağ gibi her gün gördüğüm şekliyle hiç değişmeden duruyordu. Bir kadın olmalıydı yanımda. Ayda ile köyde birlikte öğretmenlik yapsak, sanırım zamanı durdurmak isterdim. Onunla zamandan, mekândan uzak, birbirimizin içinde yaşardık. İstanbul'da tanışsaydık, eksikliğini bu kadar hisseder miydim? Bitlis'te yaşıyor olması yalnız olmadığımı düşündürüyor ve rahatlatıyordu. O benim için bir sıcaklıktı. Nedense ondan çok özel bir beklentim de yoktu. Şehirde beraber çalışsak arkadaşlığımız nasıl olurdu acaba?

"Hoce sıkma canını, nasılsa bir gün gideceksin. Buralara kimler geldi de gitti," dedi Kulik. Böyle dese de zamanın kolayca geçeceğine inanmamıştım.

Öğle güneşi altında, zaman bir durağanlığın içerisinde hapsolmuştu. Taş, taş gibi; ağaç, ağaç gibi; dağ, dağ gibi her gün gördüğüm, alıştığım, kanıksadığım şekilde duruyordu. Zaman aksa sanki ağaçlar, dağlar, kayalar, evler, yollar yerinden kıpırdayacak; anlam dünyamda yeniden yer edinecek ve onlara bambaşka güzel duygularla bakacaktım. Kulik, köye her gelen öğretmenin kim bilir kaç kez sıkıntıyla dağa bakıp iç geçirdiğine şahit olmuştur.

28

Akşam karanlık bastırırken Kulik, "Akşam oldu hoce," diyerek, bana karşı bir bahis kazanmışçasına pencerenin arka tarafından bağırıyordu.

Pencerenin yarı açık kanadını iyice açarak, "Peki sabah nasıl olacak, sen bana ondan haber ver bakalım. Akşamın olması o kadar zor değil ki," dedim.

"Onun da bir çaresi var hoce. Akşam senle Merment'e gideceğiz."

"Hani şu yüz elli sene yaşayan Hamal Zaro Ağa'nın köyüne mi?"

"He hoce, senin de bilmediğin yok ha, ama o öleli de yüz elli sene olmuştur. Rahmetli dedem bile adamı görmemiştir," dedi muzipçe sırıtarak.

"Ben bir günümü zor geçiriyorum. Adam yüz elli senenin her gününü, nasıl bir sabırla geçirmiş?"

"İnsana o kadar yaş veren Allah, sabrı da verir. İnsanın her günü bir olmaz hoce."

"Kulik sende de peygamber sabrı var. Kolay değil benim sıkıntılarıma katlanmak."

"Hoce biz arkadaşız," dedi, söyleyecek bir söz bulamadım. Sözünden etkilenmiştim.

"Hadi gidelim o zaman."

"Merment'te güzel bir akşam geçireceğiz. Sabah vaktinin gelmesine üzüleceksin," dedi. Birbirimize bakıp güldük.

Bir grup köylüyle araba yolunda, Toros'un karanlığı yırtıp geçen radyolu ışıldağını yakıp keçi adımlarıyla tıpış tıpış yürüdük. Herkesin elinde bir poşet çanta vardı.

"Bu çantalar nedir?" dedim.

"Helat, yani hediye. Sen de bir hediye getirseydin?" dedi Toros, hepsi birden güldü. "Şevbuherke, yani geceyi geçirmeye gidiyoruz."

Ağaçlarının arasında kaybolmuş evlerin bulunduğu taşlık sokağa girdik. Yoldaki yassı, engin kaya taşlarının üzerinden kolayca geçebiliyorduk. Çukurlarda kalmış yağmur suyu birikintileri çamurlaşmıştı. Çamura bastıkça huylanıyor, ışığa yakın olmaya çalışıyordum. Çitlerle çevrili avluların arka taraflarında gaz lambaları pencerelerde dikdörtgen sarı aydınlıklar çiziyordu. Yol iki adamı yan yana alamayacak kadar küçülürken, ara bir yola kıvrılıyordu. Önümüzde duran taşlardan birine ayakkabımın ucunu vurunca, parmağım acıdı, durdum, ayakkabımın içinde acıyan parmağımı kıpırdatmaya çalıştım.

Bir evin önünde duran Alban, "Hoo, kimse yok mu?" dedi.

Elinde lüks lamba kapı ağzına çıkan adam, "Ceryan yok," dedi. Sonra Zazaca konuştu, eliyle uzakta bir yeri göstererek. İşaret edilen yere doğru yöneldik. Dönüp arkama baktım, lüks lambasıyla peşimizdeydi.

Yolun bittiği yerde, ceviz ağcının on metre gerisinde bir evin iki kare aydınlığını gördük. Çite uygun şekilde yapılmış uyduruk bahçe kapısı açıktı. Toros ışıldağı eve çevirdi, ışık taş duvarda parladı. Alban, hoo, demeye kalmadan kapı açıldı. Kasketli, yaşlı bir adam karşıladı bizi. Hepimizi bir bir kucaklayıp yanaklarımızdan öptü. Hole geçip ayakkabımı çıkarırken, karşı duvarın köşesine istiflenmiş içi dolu minik çuvallar, çantalar gözüme çarptı. Bizimkiler de çantalarını aynı yere dikkatle koydu. Kasketli adama utanarak, boş elimi gösterdim.

Adam sırtımı sıvazlarken bizimkilere bakıp, "Helatın sahibi o değil, o ev sahibi. Dengbeje vereceğiz ama sonra," dedi.

"Dengbej kim?" dedim, başka dengbejleri de tanıyormuşum gibi.

"İçeride görürsün, cıvata gireceğiz şimdi, ama konuşmadan sadece başınla selam ver, sonra boş bulduğun yere sessizce otur," dedi Toros.

"Ne civatı?" dedim

"Kulik sana bir şey demedi mi?" dedi Boğos.

"Yok, "dedim. Kulik'e başını sallayarak sertçe baktı.

"Ya hoce geç içeri. Biz toplanma yerine cıvat deriz. Dengbej Zahir geldi, gece çook güzel olacak," diyerek Boğos sırtımdan usulca kapıya doğru beni gülerek itti.

Ev sahibi civat yerinin kapısını açınca, yirmi kadar erkeğin yerde oturarak kapıya doğru yan yana dört sıra saf oluşturduğunu gördüm. Saflarda diz çöküp oturanların bazıları, dikkatle, sessizce yeni gelenleri süzdüler. En öndeki oturma sırası yarım daire şeklindeydi. İki lüks lambası dairenin açıldığı yerde, tavandaki iki kancadan sarkıyordu. Kiriş yerleri büyük salma ağaçlarıyla döşenmişti ama diğer köy evlerine göre tavan yüksekti. Kapıdan içeri girerken bile başımı eğmem gerekmemişti. Kerpiçle sıvayıp beyaz kireç boyayla boyadıkları duvara sırtımı dayamadan oturmak zordu; bir süre sonra belim ağrıyacak, yerde oturmaktan ayaklarım uyuşacaktı. Birçok köy evinde ne oturacak çekyat vardı ne de kerevet. Yumuşacık minderin üzerine iki ayağımı birbirine kavuşturarak oturup, sırtımı kireç boyalı duvara dayadım. Sırtımı duvara dayayınca, bu kez bağdaş kurmak bana zor gelmemişti. İki dizini kırıp bacaklarının üzerinde oturanlar genelde beş vakit namaz kılanlardı. Dairenin benden taraftaki ucundan kalkıp orta yere uzun boylu bir adam gelip oturdu. Salonda bir hareketlilik yaşandı. Herkes oturduğu yerde kendine çeki düzen verme gereği duydu. Lambaların odaya yaydığı ışığı kıstı, küçülen ışık kümesi, dinleyicileri karartırken sadece Dengbej'in bulunduğu yeri aydınlığıyla çevirdi.

"Herati, herati!" dedi odanın sessizliğini dolduran gür sesiyle. Kollarını açıp bize gülümsedi. Adamın ilkin kendini belli etmeyen boyu bir kanatmışçasına açılmış, büyümüştü birden. Yüzünü bir ışık huzmesiymiş gibi çevreleyen beyaz sakalını sıvazladı. Kürtçe bir

cümle konuşup etrafı göz ucuyla süzdü. Herkes ağız birliği etmişçesine ona aynı cümleyle seslendi. Başını üç kez salladı. O sıra Toros'u dürttüm,

"Ne diyor?" dedim kısık sesle.

"'Sözle mi anlatayım yoksa makamla mı?' dedi. Biz de 'bir hikâye et bakalım' dedik ona. Anlatacağı hikâyeyi önce dinleyicilere bir tanıtsın diye. Böyle diyeceğimizi kendisi de bilir ama yine de sorar, artık susalım," dedi kısık sesle.

Sağır ve dilsiz meraklı gözlerle etrafa bakınıp duracak mıydım? Dengbej konuşurken yanına biri oturdu, kimse onunla ilgilenmedi veya onu fark etmedi. Herkesin gözü kulağı sakalın içindeki ağızdan ışık gibi çıkan göz alıcı hikâyedeydi.

Dengbej, bir an bile durmadan konuşuyordu. Yorulsa, boğazı gıcıklanıp nefesi kesilse sanki hikâyesi dağılacak, bozulacaktı. Sustu, dinleyiciler de nefeslerini konuşma boyunca tutmuşçasına derin nefesler verdiler.

Üç kez öksürerek dinleyicinin dikkatini tekrar üzerine çekmek istedi. Anlattığı hikâyeyi yavaşlatıp hızlandırırken, sesini farklı seslerle biçimlendirerek bir enstrümanmış gibi kullanıyordu. Nefes alma molası bitmişti; ama o dururken, dinlenirken yanında yardımcı gibi oturan adam, bir ezgiyle mırıldanıyordu.

Dengbej gözünü karşı duvara dikti. Adamın, anlatacağı konuya, onun kahramanlarına, olaylarına baktığı besbelliydi. Dalgındı gözleri, daldığı yerde hikâyesini görüyor olmalıydı. Sessizlik sobadan gelen odun ateşiyle çatırdadı. Yanına gelip sessizce oturan adam, ezgili bir şeyler mırıldandı. Ateş yine çatırdadı. Dengbej konuşmaya başladı Adule diye, bu kez bir makamın, ezginin iziyle hikâyesinde yol alarak. Hikâyenin makamla, sesle canlandığını onlar görürken hissetmeye gayret ediyordum. Söze kulağım kapalıydı. Güzel sesin ezgiyle, ahenkle ve ritimle anlamlandığını, içimde yankılandığını duyabiliyordum. Artık hikâye yanıyor, çatırdıyordu yüreklerde. Kandilden düşen ışıkla aydınlanan dengbej, sözüyle, sesiyle hikâyesinde kayboluyordu, peşine taktığı dört saf adamla. Başka türlü ezgiyle,

ritimle yol alan sözler, ateşin küllerinden boy verip canlanmaz, sonra uçarcasına kaybolmazdı. Her sözün, kayboluşun ardında Adule adını anıyordu.

Dengbej sustu, bir bardak su içti, gözünü yere düşürüp düşünceye daldı.

"Başka bir hikâyeye geçecek, o beklerken ne anlattığını hemen anlatayım, soru sorarak da sözümü kesme ama," dedi Toros ve yine bir fısıltıyla, "...Derweşe Evdi, bir Yezidi gencidir ve Zor Temir Paşa'nın kızı Adule'ye sevdalanır. Zor Temir Paşa serttir, nüfuzludur, Müslüman'dır. Böyle sevdanın ne sözü ne yeri olabilir. Adule de Derweşe Evdi'yi sever. Ancak genç kızı, babası istemediği yaşlı, zengin, güçlü biriyle evlendirecektir. Ancak genç kız evlendirileceği günün akşamı annesine sevdiğini getirmesi için yalvarır. Annesinden onu yıkamasını, ak libaslar giydirmesini, saçlarını örmesini ve alnına akıtmasını ister... Anam, kimseler yokken kalbimin sevgilisi Lavika Metini'yi çağır. Gelsin benim el değmemiş kız oğlan kız memelerimin arasında konaklasın... Anam, kurban olayım, gecenin bir yarısı sevdiğimi getirt. Gelsin de boynumu emsin, dilini Haydari küpelerimin ucuna kadar götürsün..."

Sobadan yayılan ısı sırtını, avuçlarını ter içinde bırakmıştı. Dengbej soluğunu tutarcasına sözünü kesince, bir köşeden gelen soğuk, garip bir ses, ahey ahey diyerek odayı çınlattı, uzaktan atlı bir kahraman geliyormuşçasına, ritmik, akışkan sesten gevşemiş bedenim birden ürperdi. Dengbej'in yanındaki adam da ayağa kalkıp, ahey ahey, dedi ve Kürtçe bir şeyler anlatmaya başladı; ama konuşmasının konuyla ilgisi olmadığı belliydi. Başka bir hikâyeye geçmişti.

Biraz önce konuşmamı istemeyen Toros heyecanla,

"Adam övgüyü hak etti. Kilamı çok iyi. Bu övgüden sonra hikayeyi daha da güzel anlatır," dedi. O da, "Aheey, aheey!" diyerek odanın sessizliğini çınlattı.

Dengbej makamı bırakmış düz biçimde Kürtçe anlatıyordu. Herkes, 'vah, vah, vah!..' diyerek, dizini döverek üzüntüsünü dışa vurdu, tekrar makama döndü. Artık sözüne, Gulo adıyla başlıyor, yine o

adla bitiriyordu. İsimlerin geçtiği yerlerde sesini alçaltıp yükselterek, yeni biçimler verdiğinde, olay sanki acıyla dönmeye başlıyor. Başımı sesin ritmine göre salladığımı fark ediyordum neden sonra. Dengbejin bakışları, yüzünde dönen ifadeleri ve el hareketleri neyi, kimi anlatıyorsa onda vücut buluyordu, o hikâyeydi ağzıyla açılıp kapanan, bakışlarıyla yol alan.

"Gülizar," dedi, makamı kesti, soğuk, üzüntülü ses tonuyla ezgisiz, düz biçimde Kürtçe konuştu. Herkes, vah vah dedi, saflar salınmaya başladı. Hikâye yine makamla, sesin kıvılcımlarıyla, jestlerle ağlamaklı akıyordu.

Dengbej, silkinerek yekvücut olduğu hikâyesinden ayrılırken, yanında oturan, ona yardımcı olan adam, ışığı açarak odaya yaydı. Aydınlanan yüzler de loş yerde, büyülü ayinden çıkmış gibi gözlerini kırptılar, başlarını silkelediler. Herkesin gözünden esrimiş, karmakarışık o ruh hali odanın yarı aydınlığında duvarda kıpırtılar oluşturdu. Ayağa kalktık. Zahir diyerek seslendikleri dengbejle sarılıp kucaklaştık. Herkes sırayla sevgisini, memnuniyetini dile getirdi. Elbisesi eskiydi, ona dikkatle bakınca adamın kendisinin de eski olduğunu görebiliyordum. Adamda tuhaf bir eskilik vardı, tıpkı sesindeki, nefesindeki eskilik gibi. Buraya sanki eski zamanlardan gelmişti; mutlaka gezdiği köyler kadar, zamanlar da gezmiştir. Boynundan aşağı sarkan poşisini, başına özenle bir kat sarıp başının arkasından kuyruk gibi sarkıttı.

"Çok iyiydi, çok güzeldi," dedim, dengbej gözünü kısıp dikkatle yüzüme baktı. Tek Türkçe konuşan bendim çünkü.

Elini yüreğine götürerek, "Ne söyleyeceksem Allah yüreğime düşürür, ben söylerim," dedi, sonra içten bir gülümsemeyle iki eliyle elimi sıktı.

Birer ikişer evden çıkıyorduk. Dışarıdaki soğuk hava bedenimi sertçe yoklayıp titretti. Eve nasıl gideceğimi düşünürken, elektrik de geldi. Yürüyeceğimiz yolun üzerindeki lambalar da yanmıştı.

"Bu muhtarın işi. Başka kimsenin aklına gelmez bu şeytanlık. Zahir'i tıpkı eski günlerdeki gibi dinleyelim diye elektriği kesmiş. İyi

de etmiş," dedikten sonra Boğos, etrafımızda dönüp duran sinsi soğuğa sıcak kahkahasını bıraktı.

"Hoce beğendin mi?" dedi Kulik.

"Kilam çok iyiydi. Ne anlattı?"

"Kilamı beğendiysen sana yeter, hikâyeyi sonra öğrensen de olur, sadece kilamla bile ne anlatıldığını çıkarabilirsin," dedi Misak Dayı. Ardından, "Belkim kırk defa dinlediğimiz hikâyeyi anlattı Dengbej Zahiro ama bıkmadan, ilk kez duyuyormuşuz gibi dinledik. Aynı konuyu her anlatışında bambaşka bir hikâye sanırsın. Çok iyi süsleme yapar."

"Anlatılanlar gerçek mi?"

"Adule'nin hikâyesini, çok eskiden Erivan Radyosu'nda büyük Dengbej Karabet Haco anlatmıştı. Karabet öleli çok oldu. Kendisi de bu bölgenin Ermeni'sidir. Öldükten sonra bu hikâyeyi Zahiro'dan dinledim hep. Bin yıllık bir hikâye. Keşkem ona sorsaydın."

"Madem hikâye bu kadar eski o da bilmez," dedim, çekinerek. "Peki, kız niye memelerini sevdiğine elletmek istiyor, onu da merak ettim."

"Kızın memesini hangi erkek ellediyse, kızın kalbi de namusu da artık o erkeğindir," dedi büyük bir ciddiyetle. Adamın ciddiyetine şaşırmıştım.

Toros bizi dinlemiş gibi söze girdi, "Hoce, Gülizar'ın hikâyesi gerçek, çok eski de değil. Tehcirden beş yıl kadar önce. Zahiro, Muşlu olduğu için bu konuyu çok iyi bilir. Gülizar'ın ailesi Harput'ta yaşarmış. Fakat 1915 Ermeni tehcirinde Muş Ovası'na gelirler. Korku ilçesine bağlı eski adı Hars olan, Güneyik köyüne geçici olarak yerleşirler. Gülo'nun Andronik Paşa'nın kızı olduğu da söylenir. Andronik Paşa ünlü bir Ermeni komutanıdır. Bana göre amcası Muş'ta papazdır, belkim bu yüzden Muş'a gelirler. Hacı Musa Beğ denilen kişi vardır. O da o zamanlar Mutki, Güroymak ve Muş Hasköy arasında eski ismi ile Ğıbyan köyü olan Ortanca'nın ileri gelenlerindendir. Onun beğ unvanını almasının nedeni de Osmanlılar döneminde askeri birliğe sahip olmasındandır. Ermenilere Muş Ovası'nda, Bitlis

köylerinde kök söktüren Mutkili Hacı Musa Beğ, Ermenilere gözdağı, kötülük olsun diye güzeller güzeli Gülizar'ı zorla kaçırır, onu iğfal eder. Sonra da Gülizar'ı Müslüman yapmak için kıza türlü işkenceler yapar. Fakat Gülizar bir gözünü, güzelliğini kaybeder ama Müslüman olmaz. Ve onu o halde papazın kardeşine verirler," dedi. Sesi çatallandı, neredeyse ağlayacaktı.

"Kilamsız hikâye olmaz," dedi Boğos. "Yoksam acıyı yüreğinde duyamazsın. Bir de Misak anlatsın Zahir'in anlattığı gibi."

Toros, Boğos'un gözüne fener tutmuştu.

"Çek o sahtekarı gözümden," dedi Boğos.

Köylerine henüz on yıl önce elektrik geldiğinden, yaşlılar, lamba ışığına yalancı ışık derlerdi.

...Vay havar vay havar ben Gulo'yum
Hacı Musa Beğ dinle!
Ben Gulo'yum, vallahi Ermeni kızıyım
Evin yıkılsın, yeter!
Yeter beni dövdüğün!
Biliyorsun sen Müslüman ben Hristiyanım
Ben kendi dinime aşığım
Vay vay vay oy havar vay!

Gulo geliyor Harput'tan, koyun sağmaktan
Süt kovasını atmış gölge tarafına...
Hacı Musa Beğ'in askerleri varmış Marteli'ye
Silahlarını almış gitmişler yolunu kesmeye
Gulo, diyor vallahi
Sen başımı kessen bıçakla
Usturalarla etlerimi kessen yine İslam dinine gelmem
Vay vay vay havar vay
Ben Gulo'yum

Sabahtır Gulo geliyor değirmenlerden
Hele bak yüzüklere, bileziklere bir de takı taşlarına...
Hacı Musa Beğ!
Ben sana diyorum yeter dövme beni yazıktır!
Yok eğer öldüreceksen sağolsun babam
Ve gönlümün tatlısı Andronik Paşam.
Vay vay vay havar vay!..

Sabahtır Gulo geliyor çarşıdan
Bak hele endamına-boyuna hele bir de konuşmalarına
Hızmaları değiyor güzel burnuna
Ben sana yemin ediyorum Hacı Musa Beğ!
Saçlarımı kessen usturalarla, etlerimi söksen kerpetenlerle
Bu dünyada ben yemin etmişim
Gelmem Müslümanların dinine
Vay vay vay havar vay!..

Hacı Musa Beğ!
Ben Gulo'yum hemde deli dolu Gulo'yum
Kalkıp bu dava için bi harekete geç
Bugün yirmi dört gavur memleketine bu davayı duyururum
Alemlerin Rabbi şahit olsun
Seni öldürtür tüm askerlerini ellerinden alırım
İki gözümü kör ettin ki güzelliğimi bozasın
Tanrım iki göz daha verir bana Hacı Musa Beğ!
Vallahi dönmem ben dinimden
Vay vay vay havar vay!..

29

Güneş tepeye çıkacaktı birazdan ve dışarıda güneşin görmediği çekildiği yerde kuru hava içe işleyecek diş titretecekti ve dışarıda kalmış biri hava buz gibi sakın dışarı çıkmayın diyecekti ve içeri girdiğimde kuru kuru öksürdüm dışarı hakkındaki düşüncemden dolayı ve ateşim de çıkmıştı buna ne diyecektim şimdi çok önceden üşütmüştüm demek ve pencereden gelen gün ışığı tozu havaya kaldırmıştı ve bağırarak konuşanların ağızları kurumuş ki suskunca camdan dışarı bakıyorlardı dışarıda baharı görmüşler anımsamışlardır belki ve ağaçlar yapraksız salınıp durdular çıplak budaklı dallarda kış öldürücü görünüyordu ve tekrar camdan içeriye baktılar camdan dışarıya bakan gözleri dışarıda kalmış gibi ve üşüdüler titrediler içeride ve yanıldıklarını anladılar içeride ısınmıştılar üşümelerini kestiler ve kalorifere dokundu bir çocuk eli çok sıcak dedi ve kimse aldanmasın güneşe içerde oturalım dedi ve salonda öğretmenler masalarda gruplar halinde oturmuşlar kahvaltı yapıyorlardı ve bizim masada kişi sayısı üçken türbanlı bir kızın gelmesiyle dörde çıkmıştı ve çok acıkmışım dedi Felemez kekelemeden ve türbanlı kıza baktım yüzüne göre vücudu toplu duruyordu şişkin duran paltosunu çıkarsa yüzüyle birlikte kendisi de incelecekti başındaki eşarp ipek olmalıydı ve bunun benim için bir önemi yoktu ve ipek olması niye dikkatimi çekmişti ki gereksizce dikkatimi çeken ne çok şey var diye düşündüm ve peynirden çıkan beyaz keçi kılından başka hiçbir şeyin kahvaltı masasında dikkatimi çekmediğini düşündüm tabi midem

bulandığı için ve konuşmalı bir iki cümle söylemeliydim aklıma gelen her cümle neden böyle bana yersiz geliyordu tam dillendirmek isterken ve bu yersizlik düşüncesiyle sustuğum öldürdüğüm ne çok sözüm olmuştur geveze miydim yoksa ve göz göze geldiğimizde Berdil dedi elini uzattı tokalaştık ona adımı söyledim ve ben onun erkeklerle tokalaşmayı haram gören cemaat kadınlarından biri olmadığını anladım önemli miydi ki ve cemaatlerin bireyleri o öldürücü hiyerarşisinden katı disiplininden biat kültüründen uzakta mıydı yalnız mıydı kendisi miydi vücudunu şişiren paltosunu çıkardı inceldi hafifledi kendisi miydi şimdi Felemez ve Baran Kürtçe konuşurlarken daha sessizdi ses tonları lokalde öğretmenlerin arasında dikkat çekmemek içindi ve dinleyen Felemez olunca kekeleme tükürme de yoktu sohbetlerinde lokale ilk geldiğim günden bu yana Kürtçe konuşan öğretmene rastlamamıştım bunun nedenini açıklamak için baskı sindirme gibi daha başka pekiştirici sözcük aklıma gelmedi ve siz nereden geldiniz buraya dedi Berdil doğu aksanıyla ve dağdan Mareto dağından dedim ve dağ köyünde çalıştığınızı tahmin etmiştim dedi ve Kürt olmadığımı tahmin edemediniz dedim türbanının içinde gizlediği boynunu kıstı omuzlarının arasına ve hocam sendika binasına gelir misiniz dedi Baran sohbetimize girerek ve ona burada oturuyoruz dışarısı çok soğuk dedim ve kalorifere dokundu çocuk eliyle ve sıcak değil dedi bu kez dışarısı soğuk değildi demek ki ve uzun uzun konuşmak için uzun uzun bana baktı ve batıdan gelen üyelerimiz burada sendikayı unutuyorlar ve batıda bizi sürekli sınıf mücadelesine çağıran Türk solundan arkadaşlar nedense doğuya geldiklerinde sendikaya ayak bile basmak istemezler hani nerede kaldı halkların kardeşliği sınıf dayanışması onu da mı batıda bıraktılar dedi ve sonra ses tonunu yumuşattı hocam kusura bakma sözüm size değildi yalnız kalınca kızıyoruz işte dedi ve çıktı salondan ve düşündüm bir kez daha benim üye olduğumu nereden biliyorlardı mutlaka isimlerimizi sendika merkezinden almışlardır ve Berdil'in boynu uzadı rengi açıldı ve sen bizim sendikada mısın dedi

evet ama İstanbul'da da sendikaya pek gitmem genellikle sendika temsilcisi arkadaşlar gider ve onlar bizi bilgilendirir

eylemlere katılır mısınız

hepsine değil ama bazılarına katılırım

burada bizim sendika bir cephedir polisin baskılarına gözaltlarına rağmen sendika binamızı boş bırakmayız dedi Baran soğuktan geri dönmüştü küçük elleri kaloriferdeydi

sizi burada polis niye rahatsız ediyor ki

ana dilde eğitimi savunan devrimci demokrat tek sendika eğitim sen de ondan

aaarkadaş ööööğrencicicilerine oookulda Zazazazaca türküküküler sösösöyletititiyormuş

öyle mi dedi Berdil

Zazaca çok yumuşak güzel bir dildi sınıfta canımız sıkıldıkça çocuklardan birine Zazaca türkü söyletirdim dün gece öğretmenevinin önünde benimle çekincesiz rahat konuşmalarının nedeni bu olmalı

şehirde herhangi bir okulda öğrenciye Kürtçe türkü söyletsen ve bu duyulsa başından bela eksilmez

ben Zazaca söylettim ama

Zazaca Kürtçenin bir lehçesi dedi bize güvenebilirsin çekinmeyin hocam

ilk defa bir öğretmen bana güvenebilirsin diyordu

tabakamdan tütün çıkarıp sardım sigaramı Felemez yaktı bir sigara da ona sardım Berdil'e döndüm

yok ben kullanmıyorum dedi tabakamı dikkatle süzerek

hocam işin aslı burada asılsız söylentiler çıkararak güvensiz bir ortam yaratmak amaçları böylelikle insanlar daha kontrol edilir oluyorlar işte insanları baskılamak diye buna denir batıdan gelen devrimci arkadaşlar bile bize mesafeyle yaklaşıyorlar dedi Baran

siyah beyaz anılarda düşlerde gezinen siyasal geçmişim bazen hiç beklemediğim bir anda bir duruma olaya kızdırarak öfkelendirerek beni yakalardı öfkeyle konuşur öfkeyle hareket eder öfkeyle hiç yapmayacağım işlere soyunur sonra tedirgin olur kendime yadırga-

yarak bakar ben ne yaptım ya da ne yapıyorum derdim hangi konuda olursa olsun insanın duyarlılığı yerinden öyle kolayca sökülüp atılacak bir şey değildi siyasal kimlik bir kimlik kartı gibi taşınacak nesne de değildi Berdil'in arkadaşlarının siyasal duruşları yabancısı olduğum bu yerde beni tedirgin ediyordu

müsadenizi istesem benim evde olmam lazım babam telefonla arayabilir dedi Berdil kısa bir suskunluktan sonra ben daha çok sendikaya giderim gelirseniz orada görüşürüz hem yakınlarda Diyarbakır'dan iki kişi söyleşi için sendikaya gelecek yanılmıyorsam biri akademisyen diğeri de baro başkanı dedi kabanını masadan kaldırırken zayıf değildi ve arkasından bakakaldım ve dimdik yürüyordu bu kez zayıftı sanki ve giderken bıraktığı uzaklık memnuniyetsizlik karşısında birden alınganlaşmış gereksiz bir kaygıya suçluluk duygusuna kapılmıştım ve kapı arkasından kapandıktan sonra salon her yanımda uğuldarken sıkıntı sinsi sinsi üzerime yürüdü ona ilgi duymuyordum ama bana sempati duymasını da istemiştim nedensizce ve başının kenarından türbanın şerit çektiği aydınlık yüzü zeki pırıltılıydı ve gözleri bir anda benden uzaklaşmıştı yakın ilgisi bakışları da mat bir görüntüye dönmüştü ve yalnızlıkta kendi görüntüm de yoktu sanki ve bu ruh halimden nefret ediyordum içimdeki canlılığı istekleri neşemi gücümü emiyor yutuyordu ve ayağa kalktım kollarım bacaklarım halsizlikten uyuşmuştu ve bir ateş gibi üzerime çöken sıkıntı soluğumu da tutmuştu ve kesik kesik aldığım nefes yetmiyordu ve içim daralmıştı ve attığım adım yeri kavrayamıyor sendeliyordum ve masanın birini tuttum ama kendimi ayakta tutacak gücüm kalmamıştı ve bıraktım kendimi boşluğa ve ne oldu sana diyordu alnımı okşayan el ve durumu iyi kendine geldi diyordu yakamı açıp kolonya koklatan bir ses ve üzerime doğru eğilip gözlerime şaşırmışçasına bakanlara ben de şaşırarak bakıyordum kimdi bu insanlar neredeydim ben ve biz arkadaşıyız hadi gidin diyordu alnımı sürekli okşayan Ayda ve iyiyim diyordum Sinan'ın kaygıyla uzattığı elini tutup ayağa kalkarak ve buz tutmuş yolda ansızın kayıp düşen birisi gibi çevremdekilerin meraklı bakışları karşısında utanıyordum

ve tansiyonum düştü diyordum ve beni ikinci kattaki odama çıkardılar ve Ayda yüzünü ekşitip oda havasız kalmış diyerek pencereyi açtı ve buz gibi kar soğuğu içeri girdi ve titredim battaniyeyi üzerime çektim ve kapa pencereyi bizi hasta mı edeceksin dedi Sinan ve kapadı pencereyi yine üşüyordum ve hastalandım galiba dedim ve gece dışarıda sohbet edersen olacağı bu dedi Ayda tok bir sesle Baran'ın yatağının kenarında duran saza dikkatle bakarak

odadaki sohbetiniz de sazlı sözlü Baran güzel Kürtçe türküler söyler dedi

yok Zazaca türkü söyledi dedim

bir gecede Kürtçeyle Zazaca arasındaki ayrımı da öğrenmişsin

Zazacanın Kürtçenin lehçesi olduğunu söylediler dedim kendi öğrencilerime söylettiğim bir türküyü söyledi demedim bana yardımcı olan yakın olduğunu düşündüğüm insandan çekinmiştim

gözü yine sazın üzerindeydi

ne bulurlar şu sazda hiç anlamış değilim üniversitede okurken devrimciler sırtlarında heybe gibi gezdirip dururlardı şu aleti dedi

niye böyle kızgın ve inciticisin dedim

saz çalmak kötü bir şey mi yine küçük burjuva zaaflarına yakalandın dedi Sinan

sen ne zaafından bahsediyorsun arkadaşımı öyle baygın görünce sinirlendim işte

sanki bu tehlike benden kopuyor son ışık sönüyordu ama ateş yalıyordu kulağımdaki sözleri duymuyordum ne düşündüğümü bilmiyordum tehlike başka bir yerde hırlıyor çatışıyordu artık uzağımdaydı dışımdaydı kıpırdayamıyordum fısıltılarla konuşma sesleriyle beni bir yerden başka bir yere götürüyorlardı aklım uçup gidiyordu bir elin üzerimde karıncalandığını her yanımı sardığını buzlanmış camın bulanık görüntüsüne bakarken hissediyordum

kulaklarımda çınlayan başımın ağrısı ağırlığınca bedenime çöküyor gücümü ellerimden ayaklarımdan alıp baygın uyuşuk yatakta yatırıyordu ciğerlerimi söken öksürük nöbetleri güçsüz bitkin düşmüş bedenimi fena halde sarsıyordu beceriksiz bir el kolumu deler-

ken ağrıya sızıya ağzımı sıkıca kapatıp gözümü yumuyor sonra iniltiyle kendimi bırakıyordum yanıyordum sanki içimde binlerce ateş yanıyordu buz gibi sulara gömülüyordum sonra tir tir titriyordum terliyor sıcacık uykuda gevşiyordum ağrıyla sızıyla yeniden uyanıyordum geceyle gündüz mat bir görüntüde donup kalmıştı ya sabah ya da akşam oluyordu gök gürlemeye başlamıştı pencerede zangır zangır boğuk görüntü ışık çakmalarıyla kıvılcımlanıp hareketleniyordu incecik yağmur damlaları tık tık damarlarıma akıyordu vücudum yeniden kaynıyor kendime geliyordum

iyi misin hadi bir cevap ver korkutuyorsun beni dedi bir kadın sesi

iyiyim kaygılanacak bir durumum yok dedim

seni duyamıyorum mırıldanıyorsun sesini yükselt dedi gözümü açtım

"Çok şükür, nihayet uyanabildin."

"Benim burada ne işim var? Kim getirdi beni?" dedim, nerede olduğumu bilememenin şaşkınlığıyla. Sanki mekân ve zaman yitimine uğramıştım.

"Hastasın. İki gündür kendinde değildin. Yalnızdın, gidecek bir yerin de yoktu. Biz gittikten sonra odanda fenalaşmışsın, baygın bir şekilde yatıyormuşsun. Salonda oturuyorduk. Baran geldi söyledi. Arkadaşlar seni oradan alıp evime getirdiler," dedi, yanı başımda konuşanın Ayda olduğunu fark edince, kafam daha da karıştı.

"Neden buraya getirdiler?" dedim.

"Ben istedim. Kadın doğum doktorundan başka uzman doktor da bulamazsın şehirde," dedi gülümseyerek. "Tanıdığımız pratisyen doktor arkadaş vardı. İki şişe serum ve ilaç bıraktı eve. Serum bittikçe, içine ilaç şırınga ediyorum. İstersen seni kadın doğum uzmanına götüreyim."

"Yok, sağ ol," dedim, seruma bakarak da, "ne oldu bana? "

"Şiddetli üşütmüşsün. Ya zatürresin ya da zatürre başlangıcındasın. Şimdi iyi görünüyorsun ama, iki gün boyunca yatağında baygın uyuyan sen değilmişsin gibi," dedi, sesi yumuşaktı, pamuksuydu.

"Buna hem şaşırdım hem sevindim. Üzerimde bir kırgınlık var ama kendimi iyi hissediyorum. Anlaşılan iyi bakılmışım."

"Kendini iyi hissetmene sevindim."

"Uzun bir yol yürüdük korumamla. Yolda tipiye yakalandık. Göz gözü görmüyordu, ilerlemek için bir adım bile atamıyorduk, öleceğimi sandım. Neyse ki yanımda Kulik gibi bir korumam vardı. O beni cesaretlendirdi. Ama aradan iki gün geçti, bende hiçbir şey yokken, birden gözüm karardı."

"Korumam diye bahsettiğin köy korucusu mu?" dedi tepkiyle.

"Evet, çok iyi bir insandır," dedim.

"Yurtsever arkadaşlar, korucu olmak istemeyenlerin zorunlu göçe zorlandığını söylemişti. Koruculari da Kürt hareketine karşı devletin oluşturduğu kontrgerillalar olarak görüyorlar. Yani hain," dedi.

"Sıkışmışlar, arada kalmışlar, onların durumu da zor. Hem un, şeker, çay gibi en temel ihtiyaçlarını Kulik koruculuktan aldığı parayla karşılıyor. Yoksa aç kalır ailesi. Diğerlerinin durumu da aynı. Biliyorsun hayvancılık, tütüncülük öldü burada," dedim.

"Seni evime Kulik'i, koruculari savunasın diye almadım."

"Ben gelmedim, hastayım diye arkadaşların beni getirdiler," dedim, sinirlenerek. "Peki, niye aldın evine?"

"Bilmiyorum,"dedi, ses tonuyla tartışmayı yumuşatmak ister gibiydi. "Belki hastasın diye, belki de korucu bile olsa bölge insanına duyduğun yakınlıktan dolayıdır. Sonuçta batıdan gelen duyarlı bir insansın. Sen de benim gibisin. Nedense batıdan bölgeye gelenlerin sağcısı da solcusu da faşistleşiyor."

"Sadece o kadar mı?" dedim, böyle bir soru sormak bana bile yersiz ve kaba geldi.

Dönüp hızla odadan çıkarken, kapı ağzında birden durdu, başını çevirmeden, "Bir ihtiyacın olursa seslenirsin, ben salondayım."

"Köye gitmem gerekiyor. Burada kalamam."

"İstesen de gidemezsin. Yollar kapalı. Valilik bir hafta kar tatili verdi."

30

"Duyarlı bir insansın."

Bu söze hiç yabancı değildim. Haksızlık bitmiyordu. Ama inandığım hiçbir şeyde bütünlük bulamıyordum: İnandıklarım, bazen düşmüşçesine renkli, güzel sözlüydü, kamçılayıcıydı; bazen de katı, siyah beyaz, sınırlı, cansız, hiç değişmeyen bir ezber gibiydi. Fakat durup dururken bir sözle kıvılcımlanan tartışmanın içinde bulurdum kendimi. Bunu o kadar sık yaşardım ki... Geçmişimde kaldığını düşündüğüm siyasi duyarlılıklarımla tepki verir, ona göre konuşurdum. Önder'le İstiklal Caddesi'nde dolaşırken, lise önünde polisle bir arbede yaşanıyordu. Bir anda kendimizi cumartesi annelerinin içinde bulmuştuk, en azından onların acılarına kayıtsızca bakıp geçip gidememiştik.

Bazen bu duyarlılık iş yerinde, bir sohbet anında insanı yakalardı. Bazen öyle anlar olurdu ki dayanamazdım işte, kışkırtıcı bir söze, haksızlığa karşı. Girdiğim tartışma, verdiğim tepkiler de sanki geçmişimde olup biterdi, bugünüme ait değilmişçesine. Çoğu zaman gereksiz, yersiz tartışmalardı bunlar, diyerek kendime kızardım.

Kopmuştum bir kere. Halkın içinde aktif, örgütlü bir mücadele hayatım olmadığından dolayı bendeki kırılma da erken olmuştu. 12 Eylül gibi bir travma da yaşamamıştım. Devrimciliğin romantizmini, serüvenci ruhunu sanırım daha çok sevmiştim ama bu da platonik bir sevgiden öte gidememişti. Üniversitenin son dönemlerinden bu yana bir şeylerin ne benle ne de bensiz değişeceğine inancım hiç

kalmamıştı. Bağsızdım, büyük doğrularım bugünümde yıkılırken onu yeniden inşa edeceğimiz yarınlara olan inancım da yıkılıyordu çünkü. Aydınlık yarınlar için zapt etmeye çalıştığımız güneş, mutlak olamayacak kadar oynak, belirsizdi artık. Bildiğim, kanıksadığım kavramlar da bir bir yerlerinden sökülüyor, yeniden inşa edilmeye çalışılıyordu. Teklik yoktu, bütünlük de. Fakat haksızlık ve eşitsizlik; ikisi de hep dimdik ayaktaydı ve Demokles'in kılıcı gibi halkın üzerindeydi. Kızardım hep, öfkelenirdim; sonra bunun bir sonu yok diyerek kendi düzenim adına hep kaygılar yaşardım. İşime, güvenli gördüğüm mütevazı düzenime sıkı sıkıya sarılırdım. Bir şeylerin değişeceğine, dönüşeceğine inansam öfkemi yersiz bulmaz ve böyle çekinmez, sinmezdim belki.

Bana ne, diyemiyordum, dediğimde kendime kızıyordum. Eşikteydim, her iki durumda da sıkıntıyı yoğun olarak yaşıyordum. Bir yara iziydi duyarlılık, kaşınınca kendini hemen belli ediyordu. Bundan kurtuluş yoktu. Haksızlık ve eşitsizlik pis bir koku gibiydi, insanlık bundan bir şekilde kurtulmak zorundaydı. Başımı kaldırıyordum. Burnuma bir çorap kokusu geliyordu; yaşlı adam gündüz vakti ayakkabısını çıkarmış, aldırışsız etrafı izliyordu. Uyarmak öğretmenliğimden gelen bir alışkanlıktı işte. Kimse bir şey de demiyordu.

"Ayakkabınızı giyer misiniz?" dedim, adam beni duymadı.

Zaten sesim de kısık çıkmıştı, demek ki onu uyarma konusunda pek istekli değildim, sanki biraz kararsız kalmıştım. Bir söz etmesem rahatsız olacaktım. Kendimin duyacağı cılız bir sesle aslında sinirimi yatıştırmıştım. Adama niye kızıyordum ki? Düne kadar çorap kokusunun içinde oturup kalkan ben değil miydim? Köyün sınırlarından epey uzaklaştığım, adama gösterdiğim tepkimden belliydi. Adam köylüydü ve köy minibüslerinde kuralsız, gelişigüzel yapılan yolculukların rahatlığından, alışkanlığından ayaklarını rahat ettirmek için çıkarmıştı. Öfkelenmiyor, kızmıyor, ihtiyarın ayaklarını birbirine sürterek kaşımasına sadece gülümseyerek tepki veriyordum. İhtiyar camdan dışarısını dikkatle izlerken, sanki ayaklarındaki mantarı ka-

şıyan kendisi değildi. Muavin gül kokulu spreyi arka taraftan sıkarak bulunduğumuz yere doğru geliyordu.

Karşı şeritten araba gelmiyordu, bir konvoya girmiştik. Otobüs ağır ağır ilerlerken, yol kenarında gördüğüm tabelalara bakıyordum. Karşı şeridin ilerisinde jandarma minibüsü duruyordu. Otobüs yavaşladı, en önde oturanlar birden ayağa kalktı. Erkeksi kadın kocasını da ayağa kaldırarak,

"Ayol, ne olmuş burada? Ölen var mı acaba?" diyerek, içini çekip dudağını ısırdı.

Bir köy minibüsü kamyonla çarpışmıştı. Jandarma eliyle arabalara, durmayın, geçin işareti veriyordu. Yol kenarında yatan iki ölünün üzeri gazete kâğıdıyla örtülmüştü. Birinin ayakkabısı çıkmış, cansız çıplak ayağı dışarıda kalmıştı.

"Mutlaka çok yaralı vardır," dedi kadının kocası.

"Kaza yeni olmuştur, yoksa yolda uzun bir konvoy olurdu," dedi muavin yüzünü buruşturarak. "Yaralı çok ki cesetleri burada bırakmışlar. Silvan buraya çok yakın, ambulans çabuk yetiştirir yaralıları."

Minibüsün ön tarafı çarpmanın etkisiyle içe doğru göçmüş, dümdüzdü. Arabanın ezilmiş yerlerine takılmış kanlı elbise parçalarını ve savrulmuş lastik ayakkabıyı görünce, gözyaşlarımı tutamadım.

31

Niye sabah olmuyordu? Uyudukça bedenimdeki o hapsedici kırgınlık, uyuşukluk giderek ağırlaşıyordu. Günlerdir uykusuz kalmışçasına gözlerimi açamıyordum. Gözümü açınca, esniyor, kollarımı var gücümle geriyor, içine büzüldüğüm uyuşuk, yarı baygın halden yine de çıkamıyordum. Oda karanlıktı. Sabahın erken saatinde bu çocuk sesi, nereden geliyordu? Belki de sıkıntı verici rüyalardan biriydi bu. Sesler hiç kesilmiyordu ama odayı ağacak gün ışığı neden yoktu? Dikkatle bakınca pencere de kayıptı, her zamanki kırışık, kahverengi perde de. Yine esniyor, geriniyor yorganın altındaki tatlı uyuşukluğuma sarılıyordum. Bu havada tatlı tatlı uyunurdu. Dışarıdan gelen rahatsız edici çocuk sesleri olmasa.

Dışarıda kime rastlasam, ona adamakıllı kızacaktım. Bir çırpıda kalktım yataktan, başka türlü o uyuşuk hal beni yerimden kıpırdatmazdı. Perdeyi açtım, dışarısı ne kadar karanlıktı öyle. Kaç haftadır elektrikler de kesikti. Çocukların sesleri dış kapıdan ya da mutfak tarafından geliyor olmalıydı. Kör gözlerle hole çıktım, ayağımı bir yere takıp acıtmadan kapıyı açtım. Kar kapıyı, pencereyi büsbütün kapamıştı.

"Duydum sizi," diyerek bağırdım. Mutfak tezgâhının altına koyduğum keseri gidip aldım. Karı toprak gibi eşeliyordum. Donmuş kütleden kazarak çıkardığım karı, avuç avuç alıp kapının yan tarafına, hole yığdım.

"Sizi duyuyorum," derken, bir adam başı büyüklüğünde delik açılıverdi. Kulik'in aydınlık yüzünü gördüm.

"Gördüm seni. Kenara çekil hoce," dedi. Delik iki adam başı kadar büyürken, bir de aydınlık bir çocuk yüzü çıktı karşıma.

Bana bağırıp çağıranların gülme sesleri, holü kar yığını gibi doldurdu. İkinci ve üçüncü sınıflardan dört çocuk belime sıkıca sarılmış, ağlıyordu. Kar ıslağı saçlarını sıvazladım, sonra hadi sınıfa diyerek gönderdim çocukları.

"Bizi PKK'li mi sandın da ses vermedin," dedi Kulik.

"Yok," dedim, " bu karda kışta dağlarda kim gezer ki!"

Kahve için mutfağa geçtim, etajerdeki alüminyum tencere ve birkaç tabak buz gibiydi. Elimi hohlayarak ısıttım. Tezgâhın üzerindeki küçük tüpü yakıp bir süre elimi ocağa tutarak ısıttım, sonra ateşe su koydum.

Kulik'e neskafeyi uzatırken, yine sesi ezilip büzülerek, "Ne iyi ettin hoce, vallahi başım çok ağrıyordu," dedi.

Kahveye alışınca kahve içmediği zamanlar adamın başı ağrır olmuştu.

Okula geçmiştim. Çocuklar sobayı yakmışlardı. Odun çatırdıyor, kızgın alev soba deliğinden dilini çıkarıp duruyordu. Soba borusundaki çamaşır çubuklarına iki çift çorap asılmıştı. Sobanın üzerine damlayan soğuk damlalar cıs diye ses çıkarıp buharlaşarak kuruyordu hemen.

"Öğretmenim, neden kravat takmıyorsunuz?" dedi Flora.

"Unutmuşum," dedim, on günlük sakalımı sıvazlayarak.

"Siz de hep unutuyorsunuz."

"Sakalım çok uzadı, ondan takmıyorum."

"Maşo, 'öğretmenimiz çok yakışıklı, ben de onun gibi olacağım' diyor."

"Dilin çok uzadı senin ha, benimle konuşacağına birinci sınıflara yardımcı ol! Onlar da Türkçe konuşsunlar, okumayı bir an evvel öğrensinler artık."

Karın altında kalan ağaçların kalın gövdeleri kısalmıştı. Alçaktaki evler karla dolmuş yolun yarım metre kadar yükseğinde kalmıştı. Aşağılardaki ağaçların rüzgârla eğilip kalkan kuru dalları çirkin di-

kenli çalılar gibi sırıtıyordu. Dışarıdaki tek canlılık, siyah noktalar gibi karın çevresinden yükselen, tüten isli soba dumanlarıydı. Soğuk pencere aralığından uğultusuyla içeriye giriyordu. Çocuklar sobaya iki odun birden attı. Renksiz, izsiz havaya baktıkça, içime beyaz bir kasvet çöküyordu. İçeriye, sınıfa dönünce, çocuklarla göz göze geldik. Büyük öğrencilere ödev verip birinci sınıf öğrencilerinin yanına gittim.

"Oku," dedim çocuğa. Çocuk bronşitli soluğuyla hırlayarak, dilini kerpetenle çevirircesine, acı içinde okumaya çalıştı.

Yarın yola çıkamazsam, bir iki ay köyden hiç çıkamazdım. Kulik beni kestirme yoldan Meydan'a kadar götürebilecek miydi? Kar da hiç durmadan yağıyordu.

Dış kapıyı açtım. Tipi çıkmıştı. Kapıyı zorla geri ittim.

"Sınıfta serbest oynayın," dedim çocuklara, bir gürültü koptu.

O gürültünün içinden bir öğrenci cılız, titrek bir sesle, "Öğretmenim, siz askeriyenin adamı mısınız?" dedi, meraklı gözlerini bana dikerek.

"Hayır, ben sadece sizin öğretmeninizim. Sizin için buradayım, tamam mı?"

32

Sendika bültenleri, bildiriler, gazeteler, dergiler büyük sehpanın üzerinde dağınık bir haldeydi. Sehpanın diğer ucundaki büyük kristal kül tablası, izmarite boğulmuştu. Söndürmek için yer bulamayınca sigaramı, içinde izmarit gördüğüm çay bardağında söndürdüm.

Salonun her yanı afişlerle, dövizlerle çevrilmişti. Bir tavrı, tepkiyi ortaya koyan sözler, fotoğraflarla da desteklenerek panolara özenle yerleştirilmişti. Burada pekâlâ bir polis baskınına uğrayabilirdik. Ama bu kadar insanı alamazlardı, dikkat çekerdi. Çoğumuz öğretmendik.

İki kişi daha gelse neredeyse sendikada adım atılacak yer kalmayacaktı. Ayda istemese bu küçük salona söyleşi için gelmezdim. Arka tarafta, diğer odanın kapısının ağzındaydım. Panodan sarkan büyükçe bir afişin uç kısmını kafama değmesin diye bükmüştüm. İçerisi uzun süreli havalandırılamıyordu. Kimse de sigarayı az içelim demiyordu. Öksürüğüm sadece hastalıktan değildi, odanın dumanlı pis havasındandı. Elimdeki bildiri kâğıdını iç içe bükerek ufalamıştım. Kırışık kâğıdı tekrar açıp okudum. Maaş ve özlük haklarımızın iyileştirilmesi için emekten gelen gücümüzü kullanacağız.

"...Balkan savaşları ve sonraki gelişmelerle Rumeli'nin kaybı, kendini bir Balkan devleti gören Osmanlılar için bir yıkım, travmaydı. Kendisini artık iç ve dış dümanlarla kuşatılmış tehdit altında bir topluluk olarak görüyordu. Çünkü Batılılarca kışkırtılmış tebasının ihanetine uğramıştı. Bu travma, ihanetle kuşatılma bir beka davasına

dönüşmüştür. Bu düşünce ve psikolojiyle modern Türk milleti inşa edilirken, beka sorunsalı da derinleştirilmiştir..."

Panodaki yazılara, afişlere gözümü çevirdim. Eğitim ve öğretim şartlarının yoksulluğunu, zorluğunu gösteren dikkat çekici okul, öğrenci fotoğrafları gördüm; bilimsel-demokratik eğitimden, ana dilde eğitim hakkından, baskılardan, sürgünlerden bahseden büyük punto yazıları okudum. Aynı tip yazı ve afişleri İstanbul'daki sendika şube binasında da görürdüm. Sağlık ve maliye çalışanlarının panosu oturduğum yere uzaktı, ancak iki panonun birleştiği yerde geçen yıl bu zamanlar polis tarafından dövülerek öldürülen Gazeteci Metin Göktepe'nin gülümseyen büyük boy siyah beyaz fotoğrafı koyulmuştu. Sanırım ölüm yıldönümünde anmışlardı. Polis, derin devlet bir bahaneyle istediği kişiyi kaybedebilirdi. Buraya gelerek artık polisin takibine girmişimdir. Baskına uğrar mıydık ki?

"...Milli kolektif özne içinde eritilen etnik ve kültürel kimliğin her türden talebi de beka kaygısıyla bölücü bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu demokratik talepler millî bütünlüğü bozmaya çalışan dış güçlerin ya da iç güçlerin bir tahriki olarak nitelendirilmiştir. Yine beka sendromuyla devlet kendi adına baskıyı, saldırganlığı meşru bir müdafa olarak görmüştür... "

Gözlüklü, uzun boyluydu konuşmacı. Masasında otururken bile salonun her yanından onu görebiliyorduk. Adam başını notlarından hiç ayırmadan konuşuyordu. Düz, kızıl saçlı bir kadın bir soru sormak için ayağa kalkıp, Bora Bey diye seslendiğinde, adam sözünü kesmek istemedi. Diyarbakır'dan geldi, diyorlardı ama bir Ankaralı havası vardı. Belki de adam Ankaralıydı. KESK'e ait salondan çıkıp, büyükçe bir odaya geçtim. Köşede küçük tüpün üzerinde demleme çaydan bir bardak çay doldurdum kendime. Çaydan iki yudum aldım. Odaya iki kişi geldi ama üç kişi de çıktı. Sigara dumanı ve tartışmalar baş ağrısı yapmıştı.

İŞ EKMEK ÖZGÜRLÜK
İNKÂRA VE İMHAYA KARŞI YAŞASIN HALKLARIN KARDEŞLİĞİ

İŞÇİ MEMUR EL ELE GENEL GREVE
SİLAHA DEĞİL EĞİTİME BÜTÇE
ÖZGÜR BİR EĞİTİM DEMOKRATİK BİR ÜLKE
ANA DİLDE EĞİTİM HAKKI ENGELLENEMEZ
SOSYALİZMDE ISRAR İNSAN OLMAKTA ISRARDIR
İNSANLIK ONURU İŞKENCEYİ YENECEK
SINIRSIZ SÖZ BASIN ÖRGÜTLENME GÖSTERİ VE TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ
IRKÇILIĞA VE ÖZELLEŞTİRMEYE KARŞI EMEĞİN VE HALKLARIN KARDEŞLİĞİ

Sendika genel merkezinin arşivlediği beş yüz slogandan eyleme uygun düşen on sloganı uzun tartışmalardan sonra ancak belirleyebilmişlerdi. Meydanlarda uzun yıllardır bu sloganların atılıyor olması anlaşmaya varmalarında etkili olmuştu. İçlerinden iki kişi ısrarla, daha ajitatif sloganlar seçilebilirdi, diyerek gerginlik yaratsa da alınan kararı değiştirmemişlerdi. Sonuçta her yapı, uzlaşma adına kendi yapılarını ifade eden sloganlarından vazgeçmek zorunda kalmıştı.

"Hadi kalkalım, burası çok duman altı oldu. Yeni gelecek olanlara yer açalım. Sadece öğretmenler değil, her kesimden insan var salonda. Doktor, mühendis, artık ne ararsan," dedi.

"Polisleri unuttun."

"Doğru, onları düşenemedim. Onlar da sendikaya gide gele kültürlenirler. Buradaki siyasi tartışmalardan, söyleşilerden bir şeyler alırlar. Fena mı olur? Sendika, artık okuyan, düşünen, aydın insanların uğrak yeri diyebilirim. Söyleşinin bu kadar ilgi göreceğini düşünmüyorduk. Yakında konfederasyon binası açılırsa hiç şaşmam."

"Sanki bir üniversitenin kantini gibi."

Bitlis'in mecburiyet caddesinde dolaşıyorduk. Buradan kaç kez geçtiğimi artık bilemiyordum. Yaşlı bir Bitlisli kim bilir kaç milyon kez aynı yerden geçmiştir. Galiba Bitlis volta atılmak için kurulmuş bir şehirdi. Keçi etinden yapılan dönerini yediysen, pastanede çayını içtiysen, artık yapacağın tek şey volta atmak olacaktır. Öğretmenevine girmeye hiç niyetli değildik, orası akşam sığınağımızdı.

Kalenin yanındaydık. Taş taş üzerine çıkanlarak göğe yükseltilmişti. İlk gördüğümde o ağır, devasa yapıya çarpılmıştım. Görünmez şehrin görünen kalesiydi. Görkemliydi, duruşuyla Bitlis'e, boğaz üzerindeki vadiye hükmediyordu.

Ana yolun karşısına geçmiştik. Merdivenli yoldan yüksek yamaca çıkıyorduk, ayağım kaydı, dengemi zor korudum. Sabah kar varken inmek daha kolaydı.

"Çıkamayacağım bu merdivenlerden," diyerek durdum. Yine öksürdüm, ciğerlerim sökülürcesine. Hâlâ vücudumda bir bitkinlik vardı.

Elimden tutarak, "Az kaldı, böyle beklersen hiç çıkamazsın," dedi. Çaydaki taşların üzerinden hiç beklemeden ve kararsızlık yaşamadan sıçrayarak rahatça karşıya geçebilmiştim. Karar verdikten sonra hiç düşünmeden yürüyecektim.

Merdivenlerin bitiminden sokağa girdik. Soluk, düzgün kesme taştan evler dağın yukarısına doğru uzanıyordu.

"Her evin avlu duvarında Ruslardan kalma kurşun izleri var," dedi, sabah buradan geçerken görmüştüm kurşun izlerini. Dere üzerine kurulu şehri buradan kuş bakışı görebiliyordum. Aşağıda çinkolu, gri renkte yüksek binalar, şehrin taş mimarisini bozuyordu. Her iki yamaçtaki taş binaların üzerine, yanına çıkılan ek binalar şehrin yüzündeki yara gibiydi. Çarşı çukurda kalmıştı. İçinden yükselen beş minareyi görünce orada bir çarşı olduğunu tahmin edebiliyordun. 'Bitlis'te beş minare türküsü' de, yaratıcısının yüksek bir yerden Bitlis çarşısına bakarken bir ilhamla kalbine doğmuş olmalıydı.

Yüksek avlu duvarının önündeki taç kapıda durduk. İçeri girip kapıyı kapadıktan sonra şehirden, dış dünyadan kendimi soyutlanmış hissettim. Sadece gökyüzünü görebiliyordum. Yazın ağaçlar yapraklansa, göğü de göremezdim. Taş döşeli avludan eve geçmek zor oldu. Her yer buz kesmişti. Bahçe çiçek tarhlarıyla çevriliydi. Buzlar erise, yaz gelse, her yer toprak ve çiçek kokar, avlu meyve bahçesine dönerdi.

Şömineye çevrilen eski ocaktaki odunlar tutuşurken, ayaklarının üşüdüğünü hissediyordum. Eski binanın içi basit, az sayıda eşyayla çok sadeydi. Oda kapılarının hepsi salona açılıyordu. Duvarın her iki yanındaki ebru resimleri salona canlılık, hareket katmıştı. Odasına açılan kapının yan tarafında cam bölmeli kitaplık yerleştirmişti.

"Evinin sade ve güzel olduğunu söylemeyi unutmuşum," dedim.

İsli elleriyle doğrulup bana dönerek, "Bu şehirde daha güzel Ermeni evleri var. Çoğu hoyratça kullanılmış, bozulmuş," dedi, tekrar ocağa eğilirken, "Ermenilerden sonra buraya bir daha böyle güzel evler yapılmamış. Çünkü taş ustalığı da ölmüş."

Yalnız bir öğretmen için lüks bir evdi.

"Kirası çok yüksek olmalı," dedim.

"Bir apartman dairesine göre çok düşük."

"Niye ki? Ne güzel ev işte?"

"Dışarıdan gelen memurlar kaloriferli evleri tercih ediyorlar. Hem mahalle içinde bir evde oturmak da istemiyorlar."

"Bu evlerin bir ruhu, tarihsel bir dokusu var. Şöminenin keyfini kalorifer verebilir mi?"

"Haklısın ama şömineyle uğraşmak çok zahmetli. Havalar çok soğuk değilse katalitik soba kullanıyorum. Gerçi o da baş ağrısı yapıyor."

"Evinin içi çok sade. Ne lazımsa onu almışsın."

"Tayinim çıktığında eşya götürmeyeceğim. Bu yüzden yük olacak pahalı eşya almadım."

"Salon büyük olduğundan sanki boş gibi duruyor. Şu köşeye bir şeyler koyabilirdin. Hem evi dolu gösterir, hem de salona sıcaklık verirdi."

"Teşekkür ederim. Ne demek istediğini anlıyorum," dedi yüzünün ifadesini birden değiştirerek. "Bir şark köşesi oluşturma mı istiyorsun?"

"Bu iyi bir fikir. Neden olmasın. Eline geçen kilimlerle, heybelerle, postlarla, bakır kap kacaklarla şark köşesi oluşturabilirsin," dedim. Şaka mı yapıyorsun sen der gibi bana baktı.

Şarkta, evin bir köşesinde şark usulu bir köşe yapma fikri ikimize de komik geldi.

"İzin verirsen bir sigara yakabilir miyim?" dedim, komodinin çekmesinden bir paket çıkarıp önüme koydu. Evin steril havasının verdiği baskıyla sigarayı tedirgin yaktım.

"Parliament çok hafif bir sigaradır. Özellikle sarma tütün içtikten sonra."

"Ağzından çıkan pis dumana bakılırsa, söylediğin gibi hafif görünmüyor."

"Dumanın da bir ağırlığı, keyfi vardır. Tiryaki sözünü hafife alma."

"Sigara bir ilkellik, kör bir bağımlılıktır. Felsefi açıklamalar yapma lütfen."

"Öyle deme. Sen de bir öğretmen gibi konuşuyorsun. Bu, benim için bir sıkıntı ilacı. Dumanla birlikte o da dağılıyor. Şu gördüğün dalga dalga yayılan duman var ya, işte onlar benim sıkıntılarım ."

"Ne pis sıkıntıların var senin öyle. Odanın havasını bozdun," diyerek elinin tersiyle üzerine gelen dumanı uzaklaştırmaya çalıştı. Günaşırı lokalde, sendikada sigaralı ortamda oturan kendisi değilmiş gibi.

Sigaramı söndürdükten sonra, hemen pencereyi açtı. Titredim. Gece üzerime eserken ürperti veriyordu. Koltukta buz gibi hareketsiz kaldım. Işığa ve Ayda'ya baktım, gecenin bana hatırlattıkları uzaktaydı. Kendisi Kürt'tü ama Türk soluna daha yakındı. Dikkatli biriydi. Polis onu niçin takip etsin ki? Örgüte sempati duyan öğretmenlerle mesafeli bir ilişkisi vardı. Hem kahvaltıda gelip yanımıza bile oturmamıştı. Daha çok batıdan gelen sosyal demokrat eğilimli öğretmen arkadaşlarıyla görüşüyordu.

Sendikadan çıktıktan sonra polisin takibine girmiş miydim? Üniversiteden sonra ilk kez polis tarafından takip edildiğim düşüncesine kapılıyordum.

Her gün beni köyde öldürecekleri korkusu yaşatan gerillalara sempati duyan öğretmenlerle lokalde günümü geçirmiştim, ne tuhaftı.

"Üşüdün mü?" dedi.

"Şimdi üşümüyorum."

Pencereyi kapamıştı.

"Sigara seni rahatlatmamış gibi. Keyifsiz duruyorsun," dedi, çaprazımdaki koltuğa bacak bacak üstüne atarak oturdu. "Gerçekte çoğu insan sıkıntıdan içer. Öyle kolayca ondan kaçamayışı, ona karşı çaresiz kalması da bu yüzden olsa gerek. İnsanlar yalancı, geçici rahatlıklarla kendini çok güzel avutur. Geçici olanlar da sarınım bu kadar güzel olmazdı yoksa."

Sessizce ayağa kalkıp yürüdü. Ne yapmak istediğini anlayamadım, yine telaşlandım. Müzik setinin önünde durdu. Kutudan bir kaset çıkarıp, teybe yerleştirdi. Pop rock tarzı bir müzik tınısı odaya yayıldı. Şarkının sözleri Kürtçeydi.

"Nasıl beğendin mi?" dedi, benden onay bekleyen içten bir söyleyişle.

"Güzel bir müzik ancak bu kadar rahatlatabilirdi beni. Şaşırdım. İlk kez bu tarz bir Kürtçe müzik dinliyorum."

Dinlediğim dengbejlerden sonra şaşırmam doğaldı.

"Grubun adı Koma Amed. Batıdan gelen arkadaşların hepsi aynı şeyi söylemişlerdir. Ben de ilk kez burada tanıdım Kürt müziğini. Gerçi senin gibi Kürtçe de bilmiyorum."

Dinlettiği müziği beğenmediğimi söylesem Kürt müziğini küçümsediğimi düşünecekti. Neyse ki beğenmiştim. Türkçe müzik de pek dinlemezdim. Ona bunu söylesem ne derdi acaba?

Sehpanın üzerine dizdiği kasetlere göz gezdirdim. Kürtçe ve Türkçe albümlerin dışında Inti Illimani albümü gözüme çarptı. Devrimci türkülerin, şarkıların çoğu korkmamamızı, kararlı ve dik durmamızı öğütler, yarın devrim olacakmış gibi duygularımızı, inancımızı ajite ederdi.

Kürt arkadaşların ve sen burada birer kültür elçisi gibisiniz, diyecektim. Yanlış anlamasından çekindim. Batıdan gelenlerin ön yargısını kırmak adına kendilerini anlatmak, onlar için doğal dürtüydü. Kulik, köyünün havasını, suyunu, dere balığını, cevizini sabaha

kadar bıkmadan anlatabilirdi. Öğretmenevinde söylediği alaycı bir sözü aklıma gelmişti. O sözünden dolayı şu an yaptıkları bana çok zorlama geliyordu.

"Senin sazı, halk müziğini sevmediğini düşünmüştüm," dedim.

"Bazen aynı tarz müziği dinlemekten bıkıyor insan, zaten uzun zamandır da dinlemiyordum. Sana sevmiyorum demedim ki," dedi, durdu, şimdi anladım der gibi, "sırtında heybe gibi saz taşıyanlara gıcık olduğumu söylemiştim değil mi?"

Sesini ve kimliğini gizlendiği yerden yeni çıkaran, kendini anlatma çabası içerisindeki bir halkın davasına müdahil olmak isteyen biriydi.

"Evet," dedim, "yakın köye dengbej gelmişti. Söylediklerini hiç anlamasam da sesinden ve yarattığı atmosferden çok etkilendim."

"Onlar köy köy gezerler. Bizim sözlü kültürümüzün belleği, taşıyıcısıdırlar. Fakat, şehirde ilgi görmüyorlarmış artık. Biliyor musun ben hiç dengbej tanımadım."

"Sonradan Kürt olmaya çalışan, senin gibi asimile Kürt'ün bilmemesi çok doğal."

"1937 Dersim isyanından sonra Ege'ye sürgün gitmişiz. Yarım asır da Kürt psikolojisiyle Türk gibi yaşadık. Babam sosyal demokrat bir adamdır. Bizi de kendisi gibi ılımlı yetiştirmeye çalıştı. Bir amcam, bir de kuzeni 12 Eylül öncesinde öldürülmüş. Kendisi de darbe döneminde işkence tezgâhlarından geçmiş. Bu yüzden İzmir'de üniversite okurken devrimcilerle mesafeli bir ilişkim oldu. Akrabalarımız da babama içten içe hep kızarlar. Bilirsin, Dersimliler politik insanlardır. Şimdi doğuya gelince, batıdan gelen diğer öğretmen arkadaşlarının aksine sorunlara karşı daha bir hassas oldum. Üstelik çok da tepkiliyim. Devlete, yanlış, haksız gördüğüm her şeye karşı. Korkmuyorum da," dedi derin bir nefes vererek. "Düşününce neyi, tam aradığımı, aslında çözmüş de değilim. Belki de doğuda kendimi bulmaya çalışıyorum."

Sessiz kalınca mutfağa doğru yürüdü. Ben de cam bölmeli kitaplığının bulunduğu köşeye gittim. Büyük Britanicca Ansiklopedisinin

ciltlerini koymuştu. Bir altındaki rafta her evin kütüphanesinde görebileceğimiz Batı ve Doğu Klasiklerini yerleştirmişti.

"Benden izinsiz kitaplarımı karıştırıyorsun," dedi, arkamdan seslenerek.

"Oyalanmak istedim sadece. Kitaplarının bazılarını okumuştum. Bitlis merkezde kalsam diğerlerini de okurdum."

"Vereceğimi nereden çıkardın? Klasik romanların önemli bir kısmını öğrencilerime verdim. Elimde bu kitaplar kaldı. Onları da sana verecek değilim ya."

"Pek siyasi içerikli kitabın yok."

"Aslında bakarsan öyle. Okuduklarımın çoğunu sendikanın kütüphanesine verdim. Elimde edebi kitaplar kaldı. Bitlis'te gidecek bir sinema, tiyatro olmayınca tek sanatsal aktivitem, roman ve öykü okumak oldu," dedi, sesi kulağımın dibindeydi, sıcak nefesini de hissetmiştim.

Döndüm, kolundan tuttum. Dikkatle gözüme baktı, sen ne yapıyorsun der gibi. Kendime doğru çekip omuzlarından tuttum. Ilık nefesini yüzümün aşağısında, boynumda hissettim. Beni izliyordu, afallamış gibiydi. Başını iki elimin arasına aldım. Ne yapıyorsun sen? dedi zayıf bir ses tonuyla. Başını göğsüme yasladım, sonra kaldırdım, göz göze geldik. Yüzünü sıkıca ellerimin arasına aldım. Alnından, pamuksu yanağından öptüm. Ellerimi çekince başını göğsüme dayadı, sıkıca birbirimize sarıldık. Göğüslerini göğsümde hissedebiliyordum. Bir süre kitaplığın camlı bölmesi önünde öylece kaldık. Bana sarılmış bir şekilde camda onu görmek hoşuma gitti. Elleri belimde gevşedi, başını kaldırıp hiç konuşmadan bana baktı. Kendine sarılan, öpen kişiyi yeniden görmek istiyor gibiydi. Alnını alnına dayadım. Küçük burnu hızlı hızlı soluyordu. Çenesini kaldırıp alnına, burnuna, yüzünün her yanına öpücükler kondurdum. Dudağını çekip gömleğime dayayınca, boynunu okşamaya başladım. Daha sıkı sarıldı, sonra ellerini gevşetti, başını çekti. Yavaşlığın içinden bir an evvel sıyrılmak ister gibi hırsla birbirimize kenetlendik. Bir kadının asıl kokusu soluğuydu. Saçının kenarlarına tutuşturduğu tokasını

çıkarınca saçları omzuma simsiyah döküldü. Aramızdaki ilk duvarı kaldırmıştı. Boynundan öptüm. Yeniden bir yavaşlığın içerisine girmiştik. Gözlerini yumup dişlerini sıktı. Saçlarımı yoldu. Sonra ne olduğunu anlamadan birden kendini geriye çekti.

"Artık yeter!" dedi soluk soluğa.

"Ne oldu?" dedim

"Yok," dedi yutkunarak.

Beni duymuyor gibiydi, başı eğik sessizce duruyordu.

"Seni yeni tanıyorum," dedi başı yine eğik.

Başını kaldırdı, toparlanma isteğiyle sağına soluna bakındı. Sonra birden durdu, ellerini başının arasına aldı, yanında bir yabancı gibi suskun oturmaya başladı.

"Niye beni zorladın? Seni evime bunun için mi aldım?" diyerek döndü, üzerindeki elbisesini çekiştirip düzelterek, "seni hiç tanımıyorum bile."

"Seni zorlamadım ki."

Aynı soruyu bu kez kendine yöneltmiş gibi,

"Kendimi engellemem gerekirdi," dedi, iki eliyle saçlarını geriye doğru düzelterek.

"Sadece anlık bir yakınlaşmaydı bu," dedim.

Bana nasıl bir mesafe koyacağını bilemiyordu. Çekingen bir yapısı vardı ya da bilmediğim daha başka çekinceleri onu benden geri çekiyordu.

"Dedim ya seni hiç tanımıyorum ve her an ortamımızdan çekip gidecekmiş gibi halin var," dedi, tokasının birini ağzına alırken diğerini saçına iliştirdi.

"Köyde çalıştığım içindir. İstesem de uzun kalamam Bitlis'te. "

"Sorun da bu. Senin zamansızlığın. Sanki hiç zamanın yokmuş gibi her şeyi öyle hızla hareket ettirip geliştiriyorsun ki..." dedi, omzunun iç tarafına kaçmış yakasını düzelterek.

" Seni tedirgin mi ediyorum?"

"Hayır ama," dedi diğer tokayı saçının sağ yanına iliştirirken, "seni yıllardır tanıyormuşum gibi bir yakınlık veriyorsun bana. Çok

tuhaf, daha sonra düşündüğümde seni hiç tanımadığımı anlıyorum, çok yabancısın."

"Seni tedirgin ediyorum," diyerek aynı sözü yineledim.

"Evet, biraz, " dedi ayağının ucuyla kaldırıp indirdiği ev terliğini yere bırakıp giydi.

"Bana güvenmiyor musun?"

"Aksi halde evimde olmazdın," dedi, bana güven duyduğunu hissettiren bir bakışla da, "seninle beraber vakit geçirmek, konuşmak hoşuma gidiyordu. Sanırım bazen seni uzun zamandır tanıyormuşum gibi bir izlenime kapılmamın nedeni de bu," dedi, sağ dizinin üstüne attığı ayağını indirip eteğini dizine doğru çekiştirdi.

"Ben öyle konuşkan birisi değilimdir. Diyebilirim ki tek konuştuğum kişi sensin. Nedense sen bende hep bir konuşma isteği uyandırıyorsun," dedim ona, anlıyorum der gibi başını salladı, sonra "benimle konuşmak hâlâ hoşuna gidiyor mu?" dedim.

Bana karşı bir yakınlık duymasa bu soruyu ona bu kadar rahat soramazdım. O kızgınlığından sonra belki bu konuşmalar bile olmazdı.

"Evet, ama eskisi gibi değil. Aslında sana evimin kapısını göstermem gerekirdi ama burası Bitlis ve şu an gece vakti," dedi birden canlanan, güçlenen elini hızla çekip dizine dayadı. Sonra sanırım uzun zamandır merak ettiği bir soruyu sormak istedi "Özür dilerim, sana bir soru soracaktım. İstanbul'da bir ilişkin var mıydı?"

"Evet ama sandığın gibi bir ilişkim yoktu," dedim, niye böyle bir soru soruyorsun demeden cevaplamak istedim.

"Nasıl, anlamadım?" dedi dirseğini dizine yaslayıp başını eline yatırarak.

"Daha doğrusu zor, geleceği olmayan bir ilişkiydi. Her an bitecek gibi devam eden bir ilişkiydi. Aslında buraya gelmeden önce bitmişti. Neden devam etmedi ya da bitti diye artık sorgulamıyorum bile," dedim.

"Yine de bir ilişki bitirmek kolay değildir. Bu konuda daha fazla açıklama yapmak zorunda da değilsin," dedi. Yüzünde beliren hafif bir gülümsemeyle dağılan hüzün, gözlerinde buğulanmıştı. "Aslın-

da ben de hep Sinan'la çıkmayı düşünüyordum. O her an yanımdaydı, beni burada hiç yalnız bırakmadı. Yanında kendimi hep güvende hissettim. O olmasa ne yapardım acaba? Arkadaşlığı benim için çok önemli. Burada olmandan dolayı kim bilir nasıl rahatsızdır; ama bunu bile bana belli etmemeye çalışıyor."

"Bence seni çok sevdiğindendir. Sevmek, insana hiç olmadığı kadar sabır verir. Bu yüzden seni bekliyor," dedim.

"Galiba Sinan'ı düşünüyor düşüncesiyle hep başka birini bekledim ben. Aslında Sinan beni beklemedi, ben onu beklettim," dedi. Bu konu hakkında daha fazla konuşmak istemedi, ayağa kalktı. "Sabah erken kalkmamız gerekiyor."

Salonda tek başıma uzanmış uyumayı bekliyordum. Dışarıda pencereleri titreten uğultulu bir rüzgâr sanki karanlığı da koyultmuştu.

33

Postane önünde toplanmıştık. Saat sabahın onuydu. Köşedeki dükkânın kancalarına yeni asılan büryanın yağ kokulu buharı, üzerimizdeki donmuş gibi duran havanın dinginliğini cadde boyunca alıp götürüyordu. Şehrin en işlek saatiydi. Caddeye açılan sokak başlarını, dönemeçleri, kayanın altına sıkıştırılmış iki katlı binaya girip çıkanları, kale tarafından gelen kalabalığı izliyordum. Postanenin önünden geçen meraklı bakışlar, neden toplandığımıza anlam vermeye çalışıyordu. Zaten amacımız da dikkat çekmek, şehre sesimizi duyurmaktı. Şimdilik susuyorduk. Sayımız henüz yirmiyi bulmamıştı. Gelmesi kesin gözüyle bakılan üç öğretmeni bekliyorduk. Dövizleri hazırlama görevi onlara verilmişti. Belli ki dövizleri yetiştirememişlerdi ya da başlarına bir iş gelmişti. İki yerel gazeteci de ellerinde fotoğraf makinesi bizi bekliyordu. Felemez, yine tükürerek konuşuyordu. Ağzından çıkan cümleler dudağından patlayarak çıkıyordu.

"Öööyle heheheyecanlılılıyım ki iiilk eeeylemimimizde ooon kikikişiydik, şişişimdi yiyiyirmi kikikişi ooolacağız. Çoçoçok seees gegegetirecek bububu eeeylem. BiBiBitlis'teteteki vavavarlığımızı, gügügücümüzü gögögöstereceğiz," derken heyecandan, bütün kelimeleri kekeleyerek söylemişti. Onu dinlerken yorulmuştum.

Konuşurken çok tükürmesi heyecanındandı, yerinde duramıyordu, gözü sürekli caddenin uzak köşesindeydi. Çok önemsediği bir kızla buluşmak için burada beklese, böyle heyecanlanmazdı. Postane

önü buluşma yeriydi. Ayda telefon kulübesi önünde Sinan'la konuşuyordu. Kaçamak bakışlarını yakalıyordum. Arkadaşından çekindiği belliydi. Ellerini göğüslerinin üzerinde bağlamıştı, gergindi. Sinan, Ayda'yı sevdiğini, demek herkesten gizliyordu. Bana karşı da onun rahatsız edici bir sözü, davranışı olmamıştı, aksine arkadaşça yaklaşmıştı.

Arkadaşlarına el sallayan kızın kızıl saçları sanki bir pankart gibiydi. Üç grup halinde toplanmıştık. Yalnız Felemez'le ben, kulübenin gerisinde duruyorduk. Felemez'in yalnız kalmamam için, yanımda zorla durduğunu hissedebiliyordum. Kendisi gibi heyecanlı değildim çünkü. Sakin halim onun da şevkini kırıyordu. Neşe içinde sohbet eden grupların birine gitmemek için kendisini zor tutuyordu.

Ayaz ısırmaya başlamıştı. Öğretmen arkadaşlara bakıyordum, oldukları yerde zıplayarak, yüzlerini ovalayarak ısılarını korumaya çalışıyorlardı. Aynı hareketi ben de yapmaya çalışırken, birdenbire duruyor, kuru öksürükle sarsılıyordum.

Ayda'nın evinde kalmamın nedenini hatırlatmak için, "Öğretmenevinde yer var mı?" dedim Felemez'e.

"Kökköyden gegegelen öööğretmememenlere yer yayayatakları yayayapıldı. Lololokal öööyle dododolu ki. Kar tatatatili bibibitinceye kakakadar yer bububulmak iiimkansız," diyerek beklediğim cevabı verdi. Tükürükler ayak ucumdaydı. Aramızdaki tükürük mesafesini bu kez iyi ayarlamıştım.

"Ayda'ya ayıp oldu," dedim, mahcup bir yüz ifadesiyle.

"Sasasağ ooolsun bibibizi kıkıkırmadı, seseseni eeevine aaaldı. Bababaşka zazazaman kikikimseyi eeevinin kakakapısına yayayaklaştırmaz. Bibibizi bibibile," dedi, çok önemli bir şey söylemiş gibi dikkatle beni süzerek, "kekekendisi sososorun eeetmiyorsa kakakal gigigitsin. Rararahatına bak," dedi, bir arkadaş, dost edasıyla.

Beş kişilik grubun içinde Mutki'de toplantıda gördüğüm iki öğretmen, sendikanın sarı bayraklarını ellerinde sıkıca tutuyorlardı. Onlarla uzaktan selamlaştım.

"Hahahadi aaarkadaşların yayayanına gigigidelim. Sososohbet eeeederiz," dedi Felemez onlarla selamlaşmamı fırsat bilerek, gruptan ayrı düşmeye artık dayanacak hali kalmamıştı.

"Rahatsız etmeyelim şimdi. Arkadaşlar gelmek üzeredirler."

"Hehehepsi aaarkadaşlalalarımız. Böböböyle düdüdüşünmen yayayanlış. Şuşuşunun şuşuşurasında kaç kikikişiyiz ki?" dedi sözümün üzerine atılırcasına. Gözü arkadaşlarındaydı. Baran da gelmişti yanımıza.

"Yirmi kişi az sayılmaz. Bu kadar karamsar olma," dedim.

"Tabi ki değil. Her eylemde biraz daha büyüyeceğiz. Ah şimdi Hadep'in bir mitingi olsaydı, burası dolar taşardı. Memur eylemleri için yirmi kişiye seviniyoruz. Felemez'in son söylediğini karamsarlık olarak algılama," dedi Baran.

Grubun ne içindeydim ne de dışında, sadece yanlarındaydım. Ancak Bitlis'te sendikanın ilk eylemine katılıyordum.

İstanbul'da, sendikada olan bitenleri okulumuzdaki sendika panosuna bakarak anlayabiliyordum. Bu yüzden oraya çok sık gitme ihtiyacı duymuyordum. Ayda'ın peşine takılıp gelmiştim. Bitlis'teki bu eylem, maaşımızın, özlük haklarımızın iyileştirilmesi adına yapılıyordu. Felemez ve Baran'ın yanındaydım, herkesten daha rahat ve heyecanlılardı. Bir kez gelmiştim artık, geri dönüş olamazdı.

İnsan bir ortamın atmosferinden uzaklaşınca heyecanını yitiriyor, haliyle o ortamdan da kopuyordu. Farklı beklentiler gündeme geliyor ve insan yeni arayışlar içerisine giriyordu. İnançsızlığımın, umutsuzluğumun bir nedeni de buydu. Sendikaya gitmeye başlasam, orada yeni arkadaşlıklar edinsem, eylemlere katılsam, onların duygularını paylaşabilir, böyle korkmazdım da.

Kot ceketli iki sivil polis köşede bize bakıyordu, ikisinin de ayağındaki kundura parlıyordu.

"Oonları gögögörünce tatatahrik oooluyorum, aaağzızızzıma gegegeleni sösösöylelelemek iiistitiyorum, bibibigün ooonlalardan hehehesap sososoracağız."

Köy yolunda minibüste kalbi delik çocuğundan bahseden öğretmen de buradaydı. İki adım ötemde elindeki sendika bayrağıyla kararlı, dik bir duruş sergiliyordu. Onun eli bayraklı iki öğretmenden biri olduğunu ilkin çıkaramamıştım. Benim gibi tedirgin değildi. Hizbullah'la çatışmayı, polis tarafından içeri alınmayı göze almıştı demek ki. Bu da tercih ettiği hayatın olağan akışında beklediği bir ihtimaldi ve buraya gelirken olası en kötü durumu göze almıştı. Hakları için eyleme katılmasa, bu onu huzursuz edecek, mutsuz kılacaktı. İki polis minibüsü yolun karşısında gelip durdu. Korkudan ayaklarım titredi. Dövizler de gelmişti. Arkadaşlar dövizleri kaldırırken, gazetecilerden biri iki kare fotoğrafımızı çekti.

Maruf, cebinden bir kâğıt çıkarıp,

"Üretimden gelen gücümüzü göstermek için eylemdeyiz," diyerek bir söylev havasında konuşmasına başladı. Flaşlar ardı ardına patlamaya başladı. "Hükümetin tek başına aldığı kararlara boyun eğmeyeceğiz."

"İşçi memur el ele genel greve."

"Söz, yetki, karar için grevli toplu sözleşme hakkımızı alacağız. Arkadaşlar, eylemlerimiz bugün olduğu gibi yarın da bütün ülke genelinde devam edecek."

"Silaha değil, eğitime bütçe. Silaha değil, eğitime bütçe..." dedi biri, sonra aynı sloganı hep beraber söyledik.

Maruf'un konuşması için kısa bir sessizlik oldu.

"Sürgünlere ve baskılara karşı yılmayacağız, baskılara karşı omuz omuza direneceğiz. Arkadaşlar, baskılar bizi susturamaz," dedi Maruf.

"Sürgünler bizi yıldıramaz. Özgür bir eğitim, demokratik bir ülke..." sloganı atıldı, sanki önceden prova edilmişti eylem, olması gerektiği gibiydi.

"Sosyalizmde ısrar, insan olmakta ısrardır," dedi bir grup.

"Ana dilde eğitim hakkını söke söke alınız," dedi kıvırcık, kızıl saçlı kız. Maruf konuşmayı bırakarak bize doğru yürüdü.

"Gerilla gelecek, hesap soracak," dedi Baran yanındaki iki kişiyle birlikte.

"Kürdistan'daki işgale son vereceğiz."

"Kürdistan faşizme mezar olacak," dedi Berdil ortalığı inleten çığlığıyla.

"İnsanlık onuru işkenceyi yenecek," dedi üç grup birden.

Sloganlarla, tempolu alkışlarla eylem bir anda başka bir yöne girmişti. Polisler üzerimize doğru yürümeye başladılar.

Yaşanan itiş kakış bir anda tekme tokat kavgaya dönüşmüştü. Üzerime inip çıkan copu tekmeyle savuşturmaya çalışıyor, bir yandan da kendime kaçacak yer arıyordum. Sivil polislerin sokak başlarını tuttuğunu gördüm, cop yerine ellerinde sopa tutuyordu siviller. Sadece iki polis minibüsünün olduğunu düşünmek hataydı. Toplandığımız andan bu yana takip edildiğimizin, gözetim altında tutulduğumuzun farkına sırtıma ansızın yediğim başka bir tekmeyle vardım. Yüz üstü yere yatırılıp, belime iki cop darbesi daha aldım. Görmediğim birisi polisi itekledi. Ayağa kalktım, bir tekme daha yedim. Yere düştüm.

Kızıl saçlı kız kendisini tutup sürükleyen polislere direnmeye çalışırken, "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek..." diyerek slogan atıyordu.

Berdil'in başörtüsü ensesine kadar inmiş, başında siyah bonesiyle kalmıştı. O da polise direnemedi, bıraktı kendini, polisin kollarında minibüse yürüdü. Bir bot sırtımdan bastırarak, beni yerde bekletiyordu. Öndeki minibüste Ayda'yı gördüm, korkuyla dışarıda olup bitenleri izliyordu. Göz göze geldik. Arka koltukta itiş kakış vardı, başını çevirdi. Felemez'i iki polis zor zapt ediyordu. Atılan birkaç slogan, başımızı belaya sokmuştu. Kızıl saçlı kızın ağzını kapayarak minibüse bindirdiler.

Artık sloganlar, alkışlar durmuştu. İki polis tartaklayıp küfür ederek, beni yerden kaldırıp koluma girdi ve zorluk çıkarmadan arkadaki minibüse bindim.

Emniyette yediğim dayakla da sersemlemiştim. Aynı minibüsteki arkadaşlarla bodrum kattaki nezaretlerden birine alınmıştık. Koridor boyunca sıralanmış demir parmaklıklı bölmeler vardı, benimle dört arkadaşı büyük olanına soktular. Ayda'yı göremedim, yanımızdaki tek kız Berdil'di. Koridordan gelen zayıf ışık hücrenin karanlığını biraz kırıyordu. Parmaklık kenarında duranların yüzü daha aydınlıktı. İç tarafta, duvar dibinde olanları zor seçebiliyordum.

Yan taraftan duvara vurarak Maruf bize seslendi, "Arkadaşlar nasılsınız? Beni duyuyor musunuz?"

Hataylı Levent de duvara vurarak, "İyiyiz. Dimdik ayaktayız," dedi, tok sesiyle bağırarak.

"Biz de iyiyiz," diyerek duvara vurdu Maruf.

"Sorguya alındığınızda dimdik ayakta nasıl durulurmuş görürüm sizi," dedi biri. Koridorun tam karşısındaki nezaretten gelmişti ses. Parmaklığın diğer tarafı görünmüyordu.

"Sen kimsin?" dedi Levent irkilerek.

"Kimsem kimim. Sana ne!" dedi. Levent hızla toparlanıp ayağa kalktı, parmaklığa doğru yürüdü.

"Kimsin lan sen? Bize oradan maval okuma!" diyen sesi tabanca gibi patladı.

"Boyunun ölçüsünü bir alsınlar, kim maval okuyormuş görürsün o zaman, " dedi adam, sakin bir sesle.

"Bu tezgâhtan çok geçtim ben. Anlaşılan seni çok korkutmuşlar. Herkesi kendin gibi sanma," dedi Levent, gülmeye başladı.

"O hainle konuşmaya değmez. Boş ver gitsin," dedi Baran.

"Kâfirlerle de bizim işimiz olmaz," diyerek, adam da kendi parmaklığına kadar gelmişti. Esmer, uzun boylu biriydi. Kürt aksanıyla konuşuyordu. Levent baygın bakışlarıyla şöyle bir süzdü onu. Sonra gelip yerine oturdu.

Baran hızla parmaklığa kadar gidip, "Halkının haklı davasına kurşun sıkan, balta vuran kişiler ne zaman Müslüman olmuş. Hainsiniz siz, hain!" diyerek bağırdı.

"Size de bize de kurşun sıkanlar dışarıda geziyor. Sen kalkmış bana bağırıyorsun," dedi adam ayrı sakin sesle, sonra gidip köşesine oturdu. Sonra bir kahkaha sesi geldi, "Sincan'da tanklar yürüdü. Asker, 'balans ayarı yaptık,' dedi. Sizin dünyadan haberiniz yok."

"Var, var merak etme. Sabah bütün televizyonlar söyledi. Kürdistan'da zaten ordunun sıkıyönetimi var. Yıllardır Diyarbakır'daki olağanüstü halin varlığını unuttun galiba. Darbe bizi niye korkutsun ki?" dedi Maruf. "Biz sizin gibi derin devletle yatıp kalkmıyoruz. Onlarla birlikte silah sıkan, aydınlarımızı öldüren siz değil miydiniz?"

"Askerin bir derdinin de irticacı dedikleri Müslümanlar olduğunu unutma. İslamcı hükümeti niye tanklarla uyarsınlar? Artık sizinle de işleri bitti. Yoksa kim seni içeri tıkabilirdi. Halkımıza silah sıkanlara karşı dava hepimizin davası. Bunu bir gün siz de anlayacaksınız, ama bunun hesabını daha sonra nasıl vereceksiniz bilmem," dedi Berdil.

"Biz Allah'tan başka kimseyi bilmeyiz, tanımayız, bizim davamız Allah yolu. Demokrasi, sosyalizm batılıların, kâfirlerin icat ettikleri kavramlar bacım. Asıl yol cihattır. Asıl sen yanlış yoldasın. Bir gün bunun hesabını Allah'a nasıl vereceğini sen düşün," dedi.

Polis hücrenin kapısını açıp adımı seslendi. Herkes dikkatle bana baktı. Önce kendilerinin çağrılacağını düşünürken, beni çağırmalarından kuşkulanmışlardı. Emniyetin tutumundan çok, benden işkillenmiş gibiydiler. Sadece kendisini aydınlatabilen ampuller, dar koridorun kapalı, rutubetli, serin havasında tavandan göz kırpıyordu. Merdiven boşluğundan aşağıya ışık tuttu polis; siyah, kaygan basamaklara dikkatle basarak yukarıya çıktım. Işıklı aydınlık koridora çıkınca, sırtımda şiddetli bir ağrı duydum, arkamdan biri sanki cop vurmuştu.

"Yürüsene be adam," dedi polis, belimi tutup yavaşlamam onu kızdırmıştı. Sola dönüp tekrar yukarı çıktık. Merdivenlere bakınca başka bir binada olduğumu düşündüm. Basamaklar mozaikti, cilalanmış, parlıyordu. İlk sahanlıktan sola doğru kıvrılınca çift kanatlı geniş, yüksek kapı karşıma çıktı, polis kanadın birini açtı, kapıdan

geçer geçmez belimin ağrısına aldırmadan hızlandım. Bir cop da bu polisten yememeliydim.

Sacdan yapılma çirkin masanın ön tarafına eğreti bir şekilde yerleştirilmiş büyük koltuklardan birine polisin göz işaretiyle oturdum. Tedirgin bakışlarla odayı baştan sona süzdüm; ne için getirildiğimi anlamaya çalışıyordum. Elimi dizime koydum, bacağım titriyordu. Hızla açılan kapıya irkilerek döndüm. Başını eğerek kamburunu çıkarmış polis, doğruldu. Kapıyı açıp içeri giren komiser hızla masaya oturdu. Of, diyerek derin nefes verdi. Asker bugün hareketli, tanklar yollarda dönüp duruyor, artık her işe burunlarını sokarlar, dedi sıkıntılı nefes alıp vererek. Elini burnundan çek asker!.. Odasında fark edemediğim başka bir askere mi bağırmıştı? Kapıya baktım, odayı taradım. Eli burnunda bir asker göremedim. Bana mı bağırmıştınız? dedim, bunu söylerken boğazım gıcıklanmış, sesim kısılmıştı.

Bir bardak su doldurup bana doğru itti. Aldığım ilk yudumla boğazımı çalkaladım. Kurbağa gibi boğazımın guruldadığını duydum. İç hepsini, senin guruldamanı dinleyecek değilim ya, dedi komiser. Boğazımı temizlediğim suyu yutkundum. Saç tıraşın hoşuma gitti, kim kesti, dedi. Özel biri değil, karakolda kestirmiştim, dedim. Bıyıkları varmış gibi ağzının yukarısını, hımm diyerek sıvazladı, başını okşadı. Oturduğum yerden hafifçe doğruldum. Boyum uzun olduğundan ona bakmadan tırnak uçlarıyla saçını kaşıdığını görebildim. Düşünceliydi, kafasını toparlamaya çalışıyordu. Koltuğun gerisine kaykılarak oturduğum yere yayıldığımı fark ettim. Duruşum hiç şık değildi, fazlasıyla rahattı, buraya bir arkadaş ziyaretine, sohbet etmeye gelmemiştim. Kıçımı geriye doğru usulca kaydırarak, ellerimi dizlerime dayadım. Böyle daha tedirgin duruyordum. Komiser döner koltuğunda dar açılarla sağına soluna döndü, gerindi, esnedi, tekrar eski halini aldı. Olmayan bıyıklarını sıvazladı, bıraktı, saçını kaşıdı, onu da bıraktı, ellerini masaya dayadı, çenesini oynattı yerinden. Sinirlendiğini düşündüm, gerildim oturduğum yerde, baktım hâlâ oynatıyor çenesini, galiba bu tikiydi. Tırnaklarımı yediğimi fark ettim komiserin çenesine bakarken. Elimi çektim ağzımdan. Adamın

çenesi durdu, açtı ağzını. Çeneni ne oynatıp duruyorsun be adam, tikin mi var? Ben mi der gibi şaşkın gözlerle ona baktım. Adamın çenesi hâlâ titriyordu. Hayır, titriyor, dedim, ama sizin de çeneniz titriyor diyemedim ona. Adamın gözünden hiçbir şey kaçmıyordu. Burnun uzamış asker, dedi. Kendini beğenmiş, kibirli biri mi olduğunu ima etmişti? Yoksa bana yalancı mı, demek istemişti? Fakat her cümlesinde asker olduğumu hatırlatıyordu. Başımı göğsüme düşürdüm, sonra yukarıya kaldırdım. Bir şey göremedim. Burnum yok benim, dedim. İnsan gözünü de göremez diyerek gevrek bir kahkaha attı. Sağ gözüm kapanıyordu, uykum da kaçmıştı bir kez. Burnumun olması gereken yere, boşluğa bir yumruk attı. Gülümseyerek birbirimize baktık. Durdu, aklına yeni bir düşünce gelmiş gibi gözlerini yuvalarında oynattı. Çekmeceleri yuvalarından çekip iterken, gözlerini tavana dikip ağzını yamuklaştırdığını fark ettim. Başını aşağıya eğmeden dokunarak görmeye çalışıyordu. Of, dedi bu kez çekmeceleri döver gibi karıştırmaya başladı, telaşla. Buldum, dedi elindeki elmayı masanın üzerinden yuvarlayarak bana gönderdi. Hadi yesene, dedi. Elmayı sevdiğimi nereden biliyordu? Daha da önemlisi niçin bana elma ikram etmişti. Benimle yakınlık kurarak ağzımdan laf mı alacaktı? Pekâlâ çay, sigara da ikram edebilirdi, buna daha çok ihtiyaç duyuyordum. Onun işine yarayacak, ağzımdan alabileceği herhangi bir bilgiye sahip de değildim. Beni çözemezdi. Rahatça elmayı yiyebilirdim, ısırdım. Elma güzel, sağ ol, dedim damağıma, diş etlerime yayılan o mayhoş tadıyla. Döner koltuğunu durdurdu. Senin burnun çok havada, dedi. Kendini beğenmiş biri değildim ki bu, bana söylenecek en son söz olmalıydı. Sizi anlayamadım, benim burnum yok ki havada olsun, hem burnum varken de havada olamazdı. Çenesini oynattı, tikim geldi der gibi parmağıyla işaret verdi. Kime? Çenesi durdu, sizin de çeneniz çok uzun diyecektim. Başıma bela açmamalıydım, hem buraya niçin çağrıldığımı da bilmiyordum. Belimden başlayan ağrı, bütün vücuduma yayılıverdi. Henüz cop yemiş bir suçluydum, başıma bundan sonra kim bilir neler gelecekti. Psikolojim de cop yemiş gibi sarsıldı, bozuldu bir an. Nereye geldi-

ğimi bir kez daha hatırladım, dizimi dövecektim sinirimden. Elmayı, hart diye ısırdım. Höst, yavaş ol, dedi. Göğsünü masaya yatırdı, başını hindi gibi bana doğru uzattı; adamın kaşı, gözü, burnu, kulağı da uzanmış gibiydi. Hadi elmanın kahverengi tarafını da yesene, deminden beri bunu bekliyordum, dedi gevrek kahkahasını attı, kulağım kopacak sandım. Kulağıma parmağımın ucuyla hafif masajlar yaptım, elmayı masanın ucuna koymuştum. Seni mi bekleyeceğim be adam, dedi sesini bu kez sinirden kısmıştı. Parmağımın ucuyla kahverengi dediği tarafı sildim, hart diye ısırdım elmayı, kırmızıydı tadı. Nasıldı tadı? dedi merakla. Uzun masanın bir ucundan diğer ucuna ulaşması için masaya yüzüstü, boylu boyunca yatması gerekirdi. Şöyle kendimi geriye çekerek ona baktım, yüzüstü masaya uzanmıştı. Yerinize çekilir ve sakin olursanız size cevap vereceğim, dedim. Geri geri süründü, oturdu koltuğuna. Etrafında şöyle bir döndü Amerikalı işadamları gibi kendine güvenen, tepeden bakan bir edayla. Evet seni dinliyorum, dedi. Tadı kırmızı, mayhoş, dedim. Senin sahiden burnun yok, istersen bir de kokla elmayı, emin olmak istiyorum, dedi. Elmanın ısırdığım, yemediğim her bir tarafını çevirerek kokladım. Taze, sulu elma kokusundan başka bir koku hissetmedim, dedim. Çenesini eliyle tuttu tikini engellemek ve hemen benimle konuşmak için. Peki nasıl alabildin taze, sulu elma kokusunu? Sen doğruyu söylemiyorsun. Bu tavrınızla bana işkence yaptığınızın farkında mısınız? dedim. Sen işkence görmemişsin anlaşılan, sabrediyorum, bunu unutma, dedi. Üniformasından bir cep aynası çıkarıp masanın benden yana olan ucuna itti. Bu senin son şansın, aynaya bak ve doğru konuş, dedi. Aynanın kapağını açtım, yüzüme baktım. Burun, burun olmaktan çıkmıştı. Ne kendimi, ne de burnumu tanıyabildim. İnsana çehresini veren, aynaya baktığında işte bu benim dedirten burundu. Bu halimle kimse beni tanımazdı. Bu aynadaki adam ben miyim? dedim. Yok, kavanozdaki adam. Ya kim olacaktı? dedi. Kendime benzemiyordum. Ayna beni taklit ediyordu, ama yüzümü yansıtamıyordu. Tamam kaşım, gözüm oynuyor aynada, ama o ben değildim. Sen aklını yitirmişsin, elmanın çürük olduğunu

bir türlü idrak edemedin yahu, diyerek gevrek kahkahasını attı yine. Sözü de kahkahası da sinirime dokunmuştu. Sen öyle gördüğün için elma sana çürük geldi. Gözünü şimdi kapa ve elmayı kokla, dedim. İnanmayan gözlerini dikkatle bana dikti. Ya kokarsa, dedi. O zaman her istediğinizi yapacağım. Elmayı burnuna dayayıp bütün gücüyle kokusunu içine çekti. Kokusu çok güzel, çürük değil, dedi. Koltuğuna huzurla kendini bıraktı, zile bastı. Beni bu odaya getiren polis girdi içeri.

"İstesem sana inanmazdım. Dua et, askersin. Ayrıca seni inzibata da gönderirdim. Dua et, hemşehrimsin. Seni bir iki okşamayla bırakmazdım. Dua et seni kaybetmedim. Seni ne tür bir beladan kurtardığımı sonra anlarsın," dedi yumuşak, ama duygusuz ses tonuyla. Sonra polise dönüp, "Şunu revire götür, pansuman yapsınlar. Sonra direkt köye gideceksin, kara çamura aldırmadan. Ya da başka bir yere. Artık buralarda görünmen senin için iyi olmaz. Bak, tanklar etrafta dört dönüyor."

Polis yığılıp kaldığım koltuktan kalkmam için dizime bir tekme attı. Acıyla ayağa kalktım. Odadan çıkarken masanın üzerinde biblo gibi duran sulu elmanın ısırıldığını duydum.

Odadan çıktığımızda polis, "Komiser seni iyi benzetmiş, çabuk düzelir, korkma," dedi, durdu. Çok önemli bir şey söyleyecek gibi beni dikkatle süzerek, "Şanslısın. Diğerleri Van'a gönderilirken, sen dayakla işten sıyrıldın. Askersin, iyi cesaret. Askeri mahkemeye şu günlerde çıkmış olsaydın senin işin daha da kötüydü. İyi ki Gönenlisin, yoksa batıdan da gelsen paçayı kurtamazdın. Komiserim her yaz Gönen'e gidip gelir, memleketine çok düşkün adamdır. Seni dövüp dövmeme konusunda bile kararsız kaldı. Yine de senden laf almalıydı. Sende tık yok. Bu yüzden prosedür gereği okşadı seni. 'Gönen'den böyle bir suç işleyecek adam çıkmaz,' dedi diğer komiserlere. 'Ama çürük elma çıkıyor işte,' dedi mahcubiyetle. Ağzın amma sıkıymış. Komiserim seni konuşturamasa da kurtardı. İyi ki Gönenlisin. Seni kurtardı. İyi ki Gönenlisin. Seni kurtardı..."

Polis cebinden çıkardığı elmayı ısırdı, bir anda binanın her tarafını çürük elma kokusu sardı. Kokudan nefes alamadığımı sandım.

İçeride kalan Ayda'yı, Sinan'ı düşününce ilk kez Gönenli olmaktan utandım.

Ana yola doğru inerken, daha fazla yürüyemeyeceğimi anladım. Kendimde değildim, taksiye el kaldırdığımı bile bilmiyordum. Adam, nerede ineceğimi soruyordu.

"Otele, sıradan bir otele," diyebildim.

Çantam yoktu, otelin levhasına bakarken, taksinin de hızla kaybolduğunu fark ettim. Ahşap merdivenin üzeri çinko bir korkulukla kapatılmıştı. Başımın üzerinde öten bir ses vardı: dın dın dın... Bir damla düştü yanağıma. Resepsiyon küçük bir masaydı. Bir âğmâ oturuyordu. Gülümseyince adamın gördüğünü düşündüm. Demek ki adamın gülümsemesi görmesi için yeterliydi. Bastona baktım. Bastonunun ucu bir odayı işaret ediyordu.

"Odun sobası yeni yakıldı. O oda iyi," dedi. Ben iyi değildim.

Sırtımda gıcır gıcır dönüp duruyordu oynak bir ağrı. Sünger çok ince, somyanın ortasında sanki yok gibi, belim ağrıyordu. Yüzümdeki ateş, harlı odun közü gibi tenimi yakıyordu. Çat çat çat çatırdıyordu ateş. Biri üzerime su döksün.

Başımın içinde pat pat bir ses. Beynim mi patlayacak? Başım ne kadar ağırlaşmış öyle. Ağrı bir sıvı gibi kıpırdıyor, başımın bir tarafından diğer tarafına kayıyordu. Yine pat pat pat... Biri sırtımı dürttü.

"İki gündür uyuyorsun, parayı ver, öyle uyu," dedi.

Ağrılarımın içinden uzun boylu bir ağrı olarak adamın karşısına dikildim. Cebimden yirmi milyon çıkarıp avucuna sıkıştırdım. Otel çürük bir elma gibi kokuyordu. Uyumayacaktım, akşama kadar da otelde kalamazdım.

"Köy yolları açıldı mı?" dedim.

Gülümseyerek gözlerini kırptı, sanki ağrıyan her yarımı görüyormuşçasına beni süzerek, "Açık olanlar da kapandı, ama ana yollar açık."

Şehirde kimseye görünmemeliydim. Gece gündüz otelde de kalamazdım, her taraf pisti ve kokuyordu. Şehir dışına çıkmam da başlı başına bir soruşturma gerekçesiydi ama her gün Diyarbakır'a gidip gelmeliydim, ta ki yollar açılana dek.

34

Düşüncelerinin akışı durmuştu:
Gözbebekleri büyüyünce, olması gereken korku ya da şaşkınlık ifadesinin yerine yüzüne sebepsiz bir gülümseme konmuştu. O endişe dolu, afallamış hal, düşünceyi durdurur veya daha kötüsü o anki düşünceyi alıp götürür, yerine yalnızca ifadesini bırakırdı, ta ki biri ne oldu, bir şey mi var diyerek kendine getirene dek.

Sırtını badanalı duvarın aydınlığına dayamış, gölgesiz, ayakta duruyordu. Tek başına manasız bir ifade onu ayakta tutamazdı, bir gölgesi bile yokken. Basbayağı bir duvardı, bakışları bir çocuğun kalemiyle bile göz kırpamayan. Tuğladan ellerini taş göğsüne bağlamıştı, ayakları da bir yontu gibiydi. Taş kalbi esrimiyor, onu bir yere götürmüyordu, bir nefeslik uzağa bile. Bir ağız çizmişlerdi ona, her iki yanağına doğru kıvrılan içi boş, dudaksız, damaksız, dişsiz bir çizgiyle, ama sırıtan. Biri ona gölge verebilecek miydi sert, karakalem dokunuşlarıyla? Mimiksiz, imasız gülümseme elbette sebepsiz görünür; içe işlemez, onu bir yere götürmez, hapsedicidir çünkü. Sırtını dayadığı duvara, aydınlığa biri üflese, gölgesi yerinden çıkar mıydı? Aydınlık, bakışsız, kör ediciydi. Zaman akmıyordu, yaşam yoksunuydu.

Düşüncelerinin akışı nerede durmuştu?

Kar beyaz bir aydınlık uzakları kapamış, onu da görünmezliğine almıştı. Işık mattı, düştüğü her yerde buz gibi bir aydınlıktı. Kör noktalar vardı bahçeden yollara uzanan. Biraz yakından bakınca, kalın çizmeli, ince çizgiliydi hepsi. Biraz daha yaklaşınca kör noktalar

gözlerini, çizgiler ellerini açıyordu. Zıplıyorlardı, dönüyorlardı, düşüyorlardı, kalkıyorlardı, atlıyorlardı, çıkıyorlardı. Toplanıyorlardı sonra, küme küme, daire daire, çizgi çizgi. Şekiller hep birlikte bir adam ağzı gibi açılıyordu: Nokta nokta sesler geliyordu, minik çizgili ellerle işaretler vererek. Sesler çukurları dolduruyor, tümsekleri atlıyor, yüksek dalların hışırtısını aşıyordu. Ancak kar beyaz bir sessizliğin içinde yollar evsizdi, bahçesizdi, kimsesizdi. Seslere, şekillere bir bütünlük, anlam veremedikçe, anlamsız çukurlar açılacak ve büyüyecek, onu da içine alacaktı. Sırtını duvara, o mat aydınlığa dayadığında kendisi orada mıydı? İnsan her daim gittiği yerde midir? Yalnızca kendisiyle arasına bir mesafe koymak için mi sırtını salt bir gövde gibi gölgesiz duvara dayamıştı? Yakın, yakın değildi. Uzak, çok uzaktı. İnsan kendinden ne kadar uzak olabilir ki? Dağlar, tepeler, ovalar, yollar kadar mı? Boş zamanlar, yoğun zamanlar, yok zamanlar, hiç zamanlar kadar mı? İnsanın insana yakınlığı kadar mı yoksa? Ha, sesi. E, sesi. Ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e, ha, e...

Yamuk yumuk yamuk yumuk yamuk yumuk yamuk yumuk yamuk yumuk ağızlar-sesler... Duyduğu gibi görüyor, gördüğü gibi duyuyordu. Olup bitenlere, yeni olanlara bir anlam, yeni anlamlar veremeyince, aklından gelip geçenler duracak, onu bir yere, yeni bir yere götüremeyecekti.

Hayatın bir anlamı var mı?

Hayatın ne anlamı var ki?

Hayat boş mu?

Hayat boş yere geçer mi?

Hayat neyle doldurulabilir ki?

Hayatı doldurabilir miyiz sebepsizce, içine ne koyduğumuzun tam bilincine varamayarak? Havadaki boşluklar önce pembe bulutlarla dolmalı, kapanmalıydı. Hayat çok renksiz ve izsizdi. İzlerinin üzerine karlar yağmıştı. Hayat, yok burada. Şu karşıdaki kel dağlar mı etrafı kapayarak, burayı havasız bırakmıştı. Kaya karlı dilini gösteriyordu göğe. Her şey ne kadar anlamsız ve sersemletici bir tek-

düzelikteydi. Kussa mı, oturup uzansa mıydı? Havasızlıktı safrasını dolduran. Kırmızı karlar yağsa biraz açılır, canlanırdı. İçi de dışı da sıkışmıştı. İnsanın içi içine sığmayınca, bir köşede duracak, oturacak yer kendine bulamazdı. Nereye otursa orası ona dar gelirdi artık. Göz alabildiğine dağlar, tepeler, düzlükler önü sıra uzanırken bile. Bir tepeye uzansa tepe olur muydu ki? Veya onun çalısı çırpısı, taşı, toprağı, kayası gibi bir uzvu. Böylece o donmuş doğal halini yadırgamadan yıllar yılı yerinde durabilirdi. Tepenin karnı inip çıkıyordu. Sessizce uyuyor olmalıydı. Her yer bir kalp gibi atmalıydı, titremeliydi. Burada yaşam var diyebilmeliydi. Birazdan uyansalar, kalkıp yürüseler tepeler bir bir. Onlarla birlikte kayalar, taşlar, ağaçlar, topraklar, yollar da yürürdü. O zaman etrafta ne dağ kalırdı ne de uzaklıklar. Her şey birbirine kavuşurdu. Burada bir gün insana ne kadar uzun geliyordu. Bir gün bir yıldı belki. Burann havası ancak insanı yaşatacak kadardı ve bu yüzden hep beyazdı. İnsanı rahatlatacak, kendinden geçirecek, hayatını renklendirecek, mutlu edecek fazladan bir hava yoktu. Bir pembe bulut her şeye yeterdi.

Karşı tepeden aşağı doğru gelen kara noktalar kanat çırpmadan, takla atmadan süzülüyorlardı. Kuşların ne işi olabilirdi. Tek tek düşerlerdi. Daha fazla uçamazlar, dayanamazlardı. Hava cansızdı, mattı. Köpekler koşarken birdenbire durmuştu, donmuştu ağzı açık ulumak üzereyken. Köpeklerin terli nefesi, uluma sesi bile donmuştu. Güneş çıksa nefesler, sesler erise, sonra dört bir yana dağılsa, uuuuu diyerek. Islık çalar gibi. Tavukların gıdıları bile donmuştu, gıdaklayamıyorlardı.

Çocukların kara gözleri, buğulu. Soğuk, ağaç dallarının canını emecekti. Şu karşıki daldan çocuk atlasa, bir süre durabilse havada. Hayatının ilk boş deneyimi olurdu diye düşündün. Sanki çocuk havada asılı kalacakmış gibi gözlerini iyice açıp çocuğa baktın. Hiç olmayacak bir şeydi, çocuk havadaydı. Köpekler uluyordu. Ilık bir bir şey kulağını ısırıyordu. Aynı sözü tekrar eder gibi konuşuyordu.

"Ağaca çıkınca, onları uzaktan seçebiliyordum. Hepsi mezradan buraya geliyorlar. Daha tepeyi yeni aştılar. Korkmayın öğretmenim, hiçbirine bir şey olmamıştır. Onlar bu karlı havaya alışıktırlar."

"Peki tepeden uçarak, süzülerek mi geliyorlardı?" dedin.

"Böyle bir şey hayatta olmaz."

"Havada bir süre daha kalsaydın," dedin mi?

"Kalamazdım, hayatta olmazdı," dedi mi çocuk?

"Pembe bulutları kim ürküttü?" dedin.

Seslerin, şekillerin hepsi çocuk olup bahçeye kara kara doldular.

Burada hayatın ancak bir çocuk kadar sıcaklığı, anlamı olabilirdi. Onlarla dolmaya çalışacak, ısınacak, can bulacaktın. Derslik kırmızı kırmızı üşümüş yanaklarla çevrilmişti. Çocuklar, inek karası büyüklüğünde gözlerini açarak sana bakıyorlardı. Bir ara pembe bulut pencereden geçer gibi oldu. Bu bir hayal olmalı, dedin. Belki de bir çocuğun düşüydü.

Manasız gözlerle çocuklara bakmamak, dersi doldurmak için, onlara tabiatın ve hayatın ortak yanlış sorusunu sordun, "Hayatta, ne olmak istersiniz?" dedin.

Meçhul cevaplar aldın.

Dışarı çıktın, sırtını badanalı duvarın aydınlığına dayamış, öylece ayakta duruyordun. Gözleriniz büyümüştü. Yüzünüzde dönen ifade şaşırmış durmuştu. Çizgiler çok sertti, belinizi bile bükemiyordunuz. Çocuk, gözlerinizi küçültmek, kısmak istedi. Kalemi kırıldı.

Akış yine yoktu.

35

Gece düne benzemiyordu, yıldızlıydı, açıktı, yere daha yakındı. Ağaçları, çalılıkları koyultan, uzaktan bir lekeye dönüştüren karanlık, düşen ışıkla açıldıkça, ağaçlar dallanmış, budaklanmıştı. Dallar genleşir gibi yanlarına eğilip kalkarak çatırdıyor, hışırdıyordu.

Gecenin içine bir top sesi düştü.

"Bu karakoldan atıldı," dedi Kulik. Silahların patırtıları ardından gelmeye başladı. Hava güzeldi. Kulik, küçük tüpü okulun bahçesine kadar getirmişti. Bir çay daha doldurup verdi. Haziranın son serin günlerinden biriydi. Bir ses daha vınlayarak patladı.

"Bu karşı taraftan, roket atar," dedi.

Dinledikçe aklım aşağıda, vadideki çatışmada kalacaktı. Teybin sesini sonuna kadar açınca, Bob Dylan'ın *Blowing In The Wind* şarkısı aşağıdaki metalik, bulanık, sersemletici sesi kıstı, yumuşattı biraz. Şarkının sözlerini anlamlandırmaya çalıştım:

Bir adamın aşması gereken ne kadar yol var
Ona erkek demeniz için
Evet ve kaç deniz aşmalı beyaz bir güvercin
Kumlarda uyumadan önce
Evet ve top gülleri kaç kez atılmalı
Sonsuza dek yasaklanmalarından önce
Cevap, dostum, rüzgârlar esiyor
Cevap, rüzgârda uçuyor

Bir adam kaç kez yukarı bakmalı
Gökyüzünü görebilmek için
Evet ve bir adamın kaç kulağı olmalı
İnsanların ağladığını duyabilmesi için
Evet ve kaç ölüm olmalı onun bilmesi için
Ne kadar çok insanın öldüğünü
Cevap, dostum, rüzgârda esiyor
Cevap rüzgârda uçuyor
Kaç yıl geçmeli bir dağın var olabilmesi
Suyla yıkılmaması için
Evet ve kaç yıl geçmeli bazı insanların yaşayabilmesi için
Özgür olmaları için izin verilmeden önce
Evet ve bir adam kaç kere çevirebilir başını
Sadece görmemek için
Cevap, dostum, rüzgârda esiyor
Cevap rüzgârda uçuyor

Kulik, biraz ileride oturuyordu, feneri yüzüne tuttum. Kirpiklerini hızla kırpıştırarak elini gözlerine siper etti, yan yan bana baktı. Çömelmişti, belini doğrulttu, dengesini yitirdi birden, toprağın üzerine oturdu.

"Toprak bana nemli gibi geldi," dedi. Feneri karşımızdaki ağaca çevirmiştim.

"Birkaç haftaya yağmur, çamur da kalmaz. Havalar ısınır artık," derken, bir daha onu, o alıştığım yüzü göremeyeceğimi aklımdan geçirdim. Feneri yüzüne doğrulttum, yüzünün hatları, kırışan alın çizgileri nasır gibi sert olmalıydı. Başının aşağısına doğru erimiş, akacak gibi duran uzun yüzünü yana doğru genişleten, tütün rengi bıyıklarıydı. Sigara saracaksa bıyıklarını yanaklarına doğru burar, çatlamış kuru dudaklarını açardı. Tütün kâğıdını yalamadan önce ıslar, sarmasını tamamladıktan sonra dudaklarının üzerine bıyıklarını aşağı doğru sıvazlayarak indirirdi.

"Bana niye öyle bakıyon hoce?" dedi, cevap vermedim.

Feneri ayakkabılarına indirdim, botu eskiydi, kışı geçirmezdi; göreve, operasyona gidemediği için ona yeni ayakkabı vermiyorlardı. Geçen kıştan kalan botum yeniydi ve ona göreydi. Bıraktığım ev eşyalarının arasında botumu da bulurdu, utandırmak istemezdim onu.

Yoksul arkadaşımın yüzüne feneri yeniden tuttum, etli, nasırlı, suratı kalın çizgileri kıpırdadı yerinden

"Işığı kapa hoce, pili bitmesin, fener lazım olur sonra," dedi.

"Bir daha lazım olmayacak. Seni bir daha nerede göreceğim. Hadi yüzünü yakından görmek istiyorum. Hadi kepini başına tak, karşımda tam bir Kulik gibi dur," dedim. Kepini usulca başına geçirdi.

"Şimdi Kulik'e benzedim mi?" dedi, nasırlı, kalın çizgiler yanağında esnemişti.

"Sana kimse benzeyemez zaten, sen Kulik'sin," dedim. O buraların adamıydı, şehre göç etse ezilir, yok olurdu, kimse onun Kulik olduğunu bilmezdi.

"Kulik'im değil mi?" dedi beni tekrar ederek.

Silah patırtıları daha yakından geliyordu. İkimiz de yükselen, giderek yakınlaşan sesi umursamadık. Aydınlatma fişekleri aşağıda yanıp sönüyordu, vadi, ormanlık alan, sanki yere düşen yıldızlarla aydınlanıyordu.

"Her zamanki çatışmalardan biri işte, belli ki yakın temasa girdiler, sen de evine git, yarın için hazırlık yapmam lazım," dedim.

"Bugün son gün, beklerim seni dışarıda."

"Bekledin de ne oldu, hani bir gelen mi oldu?"

"Belli mi olur, belki şimdi gelir."

"Gelmezler, onlar senin beni bu gece de bekleyeceğini biliyorlardır," dedim, ikimiz de gözümüzden yaş gelinceye kadar gülmekten kendimizi alamadık.

Yerimden kalkıp evin kapısına doğru yönelirken, havaya iki el ateş etti Kulik.

"Senin gidişine hoce," dedi.

Ben de keleşle yıldızlara bir el ateş ettim ve düşen bir yıldız varmışçasına da gökyüzüne dikkatle baktım.

Minibüste Kulik'le birlikte beş korucu daha vardı. Onlar olmasa karakol yol güvenliği nedeniyle Bitlis'e gitmeme izin vermezdi. Bir hafta boyunca her eve veda ziyareti yapmama rağmen, köylüler, öğrencilerim vedalaşma için okulun bahçesinde toplanmışlardı. Birlikte fotoğraf çektirir gibi sağ kolumun altında Hurya Kadın, diğer kolumun altında Flora, epey bir süre öylece durmuş, etrafımıza sıralanmış çocuklara, köylülere sırıtmıştık. Toros kolumun altından Flora'yı alırken çocuk ağlamış, diğer çocukların da ağlamasına dayanamayan Boğos bana göz atarak, hadi git hoce, sonram nasılsa yine gelirsin köye, diyerek çocukları kandırmak istemişti.

"Doğru mu söylüyor," dedi Hurya Kadın. Boğos güldü, kadın suratıma baktı, Flora tekrar ağlamaya başladı.

Kalkışını bir saat geciktirmemden dolayı Meydan kasabasındaki korucular arabaya homurdanarak binmişti. Köylüler için güneş yere değerse vakit öğle vaktine dönmüş demekti. Sarsıla sarsıla yolları hızla geçiyorduk.

Misi, Kayseran ve Salman köyleri geride kalmıştı. Korucular çatışmadan bahsederken, ormanlık alanı kedi gözleriyle dikkatli ama ürkek izliyorlardı. Bu bölgeden bir sızmanın olduğunu ve akşamdan bu yana askerin, korucuların sıcak temasta olduğunu söyleyip durmuşlardı. Çukurdan tepenin sarp, taşlık yollarında araba devrilecek gibi kayarak, zorlanarak çıkarken lastiklerden yanık kokusu geldi. Dik yol düzelince araba da belli bir dengede durmaya, daha az sarsılarak hızını hiç kesmeden yukarıya doğru tırmanmaya başladı. Tepenin üzerine çıktığımızda çam ve meşe ormanlarının alev alev yandığını gördük. İki köylü kadın korkuyla besmele getirdi. Korucular silahlarını yatırdıkları yerden kaldırdılar. Silahlar sıkılmaya başladı, sanki bizi orada bekliyor gibiydiler.

Önümdeki koltukta oturan korucu, "Başınızı eğin hemen!" dedi, başımı iki elimin arasına alarak eğdim. Bizi görünce silahlarını arabaya mı doğrultmuşlardı? Silah sesi duymuştuk, ama görünürde kim-

se yoktu. Araba aşağı doğru hızla inerek, virajları çok keskin alıyor, eğildiğimiz yerde beşik gibi sallanıyorduk. Araba her an devrilip aşağılara doğru yuvarlanacakmışçasına ilerliyordu. Sürekli sarsılıyor, birbirimizin sırtına, dizine çarpıyorduk. Kaportaya çarpan çakıl taşlarının takırtısı da hiç kesilmiyordu. Geçtiğimiz yer, çok taşlık bir yoldu. Belki de devrilmişti araba ve biz içinde yuvarlanıyorduk. Cam kırılmış olmalıydı, arka taraftan gelen bir şangırtı duymuştum. Pencereden dışarıya bakmamak için kendimi zorluyordum. Kafamı kaldırıp arkamda olup bitenleri bile görmeye cesaret edememiştim. Ne oluyordu dışarıda? Şoför niye bu kadar hızlanmıştı? Nasıl bir tehlikenin içindeydik? Aşağı hızla inerek aslında adamların kucaklarına gidiyorduk. Çukurda, bir kayanın arkasında bizi bekliyor olabilirlerdi. Şoförün hızlanması anlamsızcaydı, korkudan, kaçma güdüsüyle bunu yapıyordu. Bu yollarda çok araba yakılmıştı. Annesi çocuğun ağzına bastırdığı elini kaldırdığında, çocuk ağlamaklı nefes alıyor, sanra çığlığı basıyordu. Kulaklarımı da sıkıca kapadım, metalik ölümcül sesin patırdamasına, giderek tizleşen çocuk ağlamasına. Ormanın iç bölgelerindeydi çatışma.

Araba yavaşladı, başımızı kaldırdık, aşağıda, çukurdaydık. Çalılıkların, meşe ağaçlarının arkasından derenin çağıltısı geliyordu. Su, ormanın aşağılarına, Çaygeçit'e doğru akıyor olmalıydı. Dere bir bahar havası, kokusu salmıştı etrafa. Yüz metre ötemizde yanan ağaçları göremiyorduk. Rüzgâr sağ tarafımızdan esiyordu. Çukurda ve ormanın sağ tarafında olmamızdan dolayı her şey burada, çukurun içinde daha sakindi. Tepeden aşağıya inmesek ormanda ne olduğunun farkına bile varamayacaktık, ta ki silah sesleri duyulana dek.

İki kişi yolu kesti, çukurda yavaşlayan arabayı dur işaretiyle kolayca durdurdu. Korucular apar topar bizden önce arabadan inip sol tarafa doğru koştular, onların ardından ben de kadınlarla birlikte çıktım arabadan. Önümüzdeki yamacın dibinde duran yüksek taşların bulunduğu yere korucular bizi oturttu. Çatışma hâlâ devam ediyordu. Şoför arabanın yanından uzaklaşmak istemiyor, kaportada açılmış kurşun izlerini üzüntülü bir yüz ifadesiyle inceliyordu.

Bizi karşılayan koruculardan biri, "Tekerleklere kurşun isabet etse araban devrilirdi," derken şoförü de bulunduğumuz tarafa doğru sürüklemeye çalışıyordu. Arabasının başına bir iş gelmesinden korkuyordu adam, kendisinin vurulup yaralanması, öldürülmesi umurunda değil gibiydi. Arabasız geçinemeyeceğini, yaşayamayacağını, hayata tutunamayacağını düşünüyordu. İki korucu adamı zorla oradan çekti. Bulunduğumuz yerde hiç kıpırdamadan bekliyorduk, kısırılmış mıydık yoksa? Her şey olağandı; silah sesleri, ters esen rüzgârla yangından üzerimize doğru gelen duman, kendi sakinliği içindeydi. Hatta ne olup bittiğini anlamaya çalışan meraklı, ama endişesiz halimiz sakinliğimizi daha görünür kılıyordu. Patlayan her silah sesi bir ölümün habercisi olabilirdi. Metalik ses uzaktan anlamsızca çınlıyordu. Sadece sesin kendisi vardı kafamızda. Sesin nereye, nasıl dokunduğunu, nasıl acıttığını bir kayıtsızlık içinde duyuyorduk. Birazdan birkaç adam üzerimize kurşun yağdırabilirdi. Yaşamımıza bir anda son verecek olan ölüm, adı gibi olağanüstü değildi, sanki çok sıradandı. Ölüm yüz metre öteden yanımıza gelse, namlusunu üzerimize doğrultsa ve tir tir titresek, sırtımız, avcumuz ter içinde kalsa, bir anlık soluksuz kalan ağzımız kurusa, koksa ve acı içinde ağlasak, çaresiz yalvarsak yok oluş, dönüşsüzlük, anlamsızlık daha da belirginleşirdi. İnsan ölümü bilse de kendinin öleceğini inanamıyordu. Her şey olağandı; yanı başımda tüten, boğulan hava; ruhsuz, cansız silahtan patlayan sesler...

"Gidebilirsiniz," dedi üsteğmen.

İki tepe daha çıkıp indikten sonra dağ bitecek, aşağıda yanık yağ lekeli bacalarından kurşuni havaya isli lekeler, kasvet bırakan Mutki'nin mat, gri renkli -belki de renksiz- kamu binaları karşımıza çıkacaktı. Taş binalı Mutki evleri ise kavak ağaçlarının arasında cılız bir gövde gibi yanlarına varıncaya dek kendilerini belli etmeyeceklerdi.

Yeni yapılmaya başlayan küçük hastane binasının tasarımı diğer çirkin, işlevsel modern binalardan farklıydı. Belki de bu yüzden yerini yadırgar gibi garip, ayrıksı duruyordu. Bu binanın aynı-

sı Anadolu'nun dört bir tarafına yapılıyordur mutlaka. Sonuçta bir devlet projesi. Aynısını başka yerlerde de gördükçe bu bina da zamanla gözümüzde sıradanlaşacaktı.

Üzeri asfalt yağlı, çakıl taşlı caddeye girdik. Cadde yeşil kamuflajlı askerlerden geçilmiyordu. Tugay, ilçe merkezinin diğer tarafında, aşağıdaydı. O tarafından bakınca, Mutki yukarıda, tepenin üzerinde kalıyordu. Valizlerimi Kulik Bitlis'te, Best Van otobüs firmasına teslim edecekti. Güneş çıkmıştı. Tezkeremi alma sevinci bir anda içimi açmış, sabah dağ yolunda yaşadığım sıkıntıyı ve çöken o kasveti alıp götürmüştü. Elimi kolumu sallayarak, yolda göz göze geldiğim askerlerle selamlaşarak, aşağıya doğru hiç acele etmeden iniyordum. Bu iş artık buraya kadardı, gidecektim.

Tugayda tezkereci yedek subay öğretmenleri salona aldılar. Yüksek rütbeli askerlerin yanında Bitlis İl, İlçe Milli Eğitim Müdürü, Şube Müdürleri, Vali Yardımcısı ve Mutki Kaymakamı da vardı. Amir vasıflı insanlar ne zaman bir toplantı için biz öğretmenleri çağırsalar, orada bir eksiğim, hatam ortaya çıkacakmış gibi sebepsiz bir suçluluk duygusuna kapılır, resmi ve kutsal görülenlere karşı hata yapmak düşüncesiyle ezilirdim.

Atatürk, silah arkadaşları ve şehitlerimiz için saygı duruşunda bulunduktan sonra aramızda bulunan müzik öğretmeni önümüze geçti ve onun komutunda İstiklâl Marşı'nı okuduk. Konuşmalar fazla uzamadan artık gitmeliydim. İlk geldiğimiz günlerdeki resmi eda, uyarılar yerini güler yüze, güzel temennilere bırakmıştı.

Bir binbaşı ve yüzbaşı özür dileyerek, endişeli bir yüz ifadesiyle hızla dışarı çıktılar. Onlar tezkere veremezse, işimiz biraz daha uzayacaktı. Artık diğer askeri ve mülki amirler sırayla tezkereyi dağıtırlardı.

Sonunda elimde tezkere kâğıdı, sevinçle dışarı çıktım, artık özgürdüm, kimse beni burada zorla tutamazdı. Binanın dış kapısından çıktım, avlu kalabalıktı, askerler ve tezkeresini alan öğretmenler başlarını eğmişler, aynı yere dikkatle, merakla bakıyorlardı. Kimse bir şey konuşmuyordu. Ne olduğunu merak ettim. Tugaydan hemen

çıkıp gitmeden, merakla iki sıra öne geçtim. Gördüklerim beni sarstı, kusacaktım, daha fazla orada duramazdım.

Öğle saatiydi, hava kasvetliydi. Aşağıda gördüklerimi, şimdi tepeden, minibüs durağının önünden halkla birlikte korkuyla izliyorduk. Tugay halka gözdağı, ibret olsun diye çatışmada öldürdüğü militanların cesetlerini avluya çıkarmıştı, hem de üzerlerini örtmeden. Gövdesi ikiye ayrılmış, kolu bacağı kopmuş cesetler bakılacak gibi değildi. G3 mermisiyle parçalanmış bedenlerdeki donmuş kanı emmeye çalışan yeşil sineklerin vızıltısı hâlâ kulağımdaydı. Öğle güneşi cesetlerin kokusunu artırıyordu. Olduğum yerde dondum kaldım. Yeşil sinekler uçuştu içimde birden, ağacın dibine kustum.

"İyi olmuş, dağa çıkacaklarına işinin gücünün başında olsalardı," dedi minibüs muavini. Gördükleri onu ürkütmüş olmalıydı. Korkusuydu, ona bu sözleri söyleten.

Minibüs, tezkere almış yedek subay öğretmenlerle doluydu.

"Burada herkes senin gibi düşünse terör merör kalmaz," dedi yedek subay bir öğretmen, Mutki'den çıktık.

Şehre gelmiştik. Kulik, yazıhanede beni bekliyordu.

"Şehre kadar gelmene gerek yoktu, yok yere kendini yordun," dedim. Hüzünlü gözleri sözüme alınmış gibi baktı. O kadar kahrını çektim, şimdi söylediklerin ne kadar yersiz der gibiydi.

"Kızma hemen, aslında iyi ettin gelmekle. Bir daha ne zaman görüşeceğiz ki?" dedim.

Hüzünle dolan gözlerini yere eğdi. Ben senin arkadaşınım, seni yolcu etmeyecek miydim der gibi bile bakamadı. Koca adam ağlıyordu.

"Kumkapı'da akrabalarım, köylülerim var. İstanbul'a geldiğimde seni ararım," dedi gözyaşlarını silerken. Ne kadar tuhaftı onu böyle ağlarken görmek.

"Artık İstanbul'da bir arkadaşın, dostun var," dedim. Benim de gözlerim doldu. Bitlis'teki tek arkadaşım Kulik'ti. İstemesem de beni yolcu etmeye şehre kadar gelmişti. İstanbul'a geldiğinde beni mutlaka arayacak, görüşecektik.

Tabakasını çıkarıp hemen bir tütün sardı, ikimizin sigarasını da yaktım.

"Bugün benim için zor bir gündü," dedim.

"Hiç korkmadın ki, nesi zor olsun?"

Kulik'e baktım dikkatle, ne demek istediğini anlamamıştım.

"Ölümden hoce, ölümden," dedi. "Şimdi buraların tam keyfini çıkaracakken, gidiyorsun."

Yolun karşı tarafına hızla geçmişti. Bir daha görebilecek miyim düşüncesiyle onu arkasından uzun süre izledim. Bir kamyon yoldan hızla geçerek kaldırıma çamurlu su sıçrattı. Karşı kaldırım yeniden göründü, Kulik yoktu. Şaşırdım, gerçekten yoktu. Tekrar görüşecekmişiz gibi ayrılmıştık. Kulik'le vedalaşırken, köyle, Bitlis'le de son kez vedalaştığımı hiç anlayamamıştım. Bir de Ayda ile vedalaşmak isterdim. Bir toplantıda Metin, cezaevinden çıktıktan sonra, istifa edip İzmir'e gittiğini söylemişti. Emniyette Ayda'yla da bir daha görüşmemek üzere vedalaştığımı nereden bilecektim ki. Bitlis'te Sinan dahil kimse bir daha benimle konuşmamıştı. Ayda'yı kimseye soramamıştım.Yazıhanenin önüne yeşil bir otobüs yanaşmıştı. Valizlerimi alıp kapı ağzındaki koşuşturmacanın içine girdim. Otobüse binerken önümde tombul yanaklı, pembe şapkalı kız çocuğu ve annesi vardı, onların ön koltuktaki yerlerine yerleşmesini bekliyordum. Arkamdan gelen rahatsız edici sese döndüm: Seyrek saçlı esmer kadın kocasına kızıyordu, alsana şu çantayı, bana niye taşıttırıyorsun, diyerek. Çelimsiz adam, titrek eliyle gözlüğünü düzelterek taşıması gereken çantaya baktı. Çek elini çantadan, orada dikilip duracağına arabaya bin, derken kadın, ben de önümdekileri usulca iteleyerek, yerime doğru ilerleyip cam kenarındaki koltuğa oturdum.

36

Silvan'ın girişinde mola vermiştik. Tesis, ön yüzü büyük cam vitrinle kaplı geniş bir salondu. Yan tarafındaki büfeden gelen yüksek sesli Kürtçe türkünün yaydığı titreşim, tesisin camını titretiyordu. Buz gibi çorba getirmişti garson, taze yemeklerimiz de var, diyerek. Kara sinek çorba kâsesine düşer düşmez çıkardım ama bunu neden yaptığımı anlayamadım. Üzerinde parmak izi gördüğüm bardaktaki suya dikkatlice baktığımda bulanık görünüyordu. Bizim köyün suyunu, havasını çok arayacaktım. Suyu içtikten sonra karnım guruldadı. Kilo almıştım, yemek yemeye içim el vermiyordu, üstelik hafif mide bulantısı açlığımı da bastırıyordu. Sigara içsem ağzım paslanacak, dilimde zehir gibi tat bırakacaktı. Tuz yaladım, tansiyonumun düşmesini engelleyebilirdi.

Karşı masadaki başı kırmızı poşiyle bağlı yaşlı adam, kaşık çatal kullanmadan ekmekle yemek yiyor, yemeğin suyunu bir damla bile üzerine damlatmıyordu. Yemek lezzetli olmalıydı, bir parça ekmeği banarak yemek geçti içimden. Karnımın yine guruldadığını duydum. Yolun karşısında jandarma karakolunun önünde duran nöbetçi asker, öğle saatinin yakıcı güneşinin altında, elinde silah gelip geçen arabaları izliyordu. Kim bilir hangi düşünceyle karakolu bekliyordu. Zamanı geçirmek kolay değildi.

Masadan kalktım, tuvalet aşağıda, tesisin bodrum katındaydı. Düşük voltlu ampulle aydınlatılmış merdivenlerden beş basamak aşağı indim. Bozuk para taslı masanın üzerinde yan yatırdığı cep

radyosunun antenlerini uzatmış, haber dinliyordu tuvaletçi. Kırışık, koyu mavi gömleğini çekiştirerek ayağa kalktı, hareketlendi, önceden hazırladığı bir kova suyu tuvalete döktü. Cızırtıyla gelip giden haber spikerinin sesiyle işiyordum... Erbakan istifa dilekçesini Demirel'e vermişti. Refah-Yol Koalisyon Hükümeti düşmüştü. Azınlık hükümeti kurulacaktı...

Kirli sabunla elimi yıkarken, lavabonun üzerindeki aynaya eğilerek yüzüme baktım. Bir ucu erimiş kalıp sabunu kayganlığından dolayı avucumun içinde tutmaya çalışarak, elimi yıkayabildim. Tekrar aynaya baktım, uykusuzluk ve yorgunluktan dağılmıştım. Saçımı taradım, suyla yüzümü ovaladım, yine aynıydı. Kendimi iyi hissetsem, böyle görünmezdim. Cebimden bozuk para çıkarıp tasa attım. Adam, yırtık naylon poşetten kırmızı kâğıt peçeteyi çıkarıp uzattı, elimi kuruladım. Plastik şişedeki kolonyayı tutup avucuma sıktı. Sidiğin o bildik kokusu bastırmak ister gibi limon çiçeği kokusunu kokladım. Yüzeyi siyah şaplı merdivenden hızla yukarı çıktım. Yukarısı hareketliydi, bir otobüs daha gelmişti.

Vakit geçirmek için büfenin bulunduğu yere gittim. Kasetlerin yanı sıra hediyelik eşyalar da satılıyordu. İçeriye girdim, farklı boyuttaki cam fanusların içine plastik çiçekler yerleştirilmişti. Ambalajlı pembe renk lokumlar, üst üste koyulmuştu. Resimli çay tepsileri tablo gibi duvarın köşelerine yerleştirilmişti. Üzeri simli rengârenk vazoların, kül tablalarının içine kâğıtlar sıkıştırılmıştı. Duvarın üst tarafında boydan boya ses sanatçılarının renkli fotoğrafları vardı ve hepsi çerçevesizdi. Başına poşu bağlı sakallı adamın türkü söylerken çekilmiş fotoğrafına gözüm takıldı.

"Kaset isterseniz yardımcı olayım," dedi tezgâhta oturan adam. Arkasındaki raflarda bir dolu kaset gördüm.

"Koma Amed ya da Civan Haco, artık hangisi varsa," diyerek, bildiğim iki ismi söyledim.

"İkisi de var. Siz hangi albümlerini istiyorsunuz?"

"Siz hangisini beğeniyorsanız onu verin," dedim tereddüt etmeden, adam raftan iki kaseti çıkarıp önüme koydu.

"Şivan'ı hiç dinlediniz mi? "

"Tabi ki!" dedim satıcıya, kızar gibi bakarak. Bu kez hangi albümü alacaksınız demeden Şivan'ın iki kasetini de tezgâhın önüne koydu

"Bu iki kaset eskidir, her yerde bulamazsın," dedi, Kürtçe albüm yapmanın yasak olduğu dönemde yurt dışından getirilmiş olsa gerek diye düşündüm.

Benden bir cevap almadan yanındaki kutuyu karıştırdı. Elinde iri yarı sakallı adamın bir fotoğrafını gördüm. Araba teybi kullanıyordu. Ses ekoluydu, gözüm kolonları aradı. Ses, dükkânın her yanını doldurmuştu. Yumuşak, kadife bir ses usulca kulağımı okşarken, kendini belli etmeden insanı içine alıyordu.

"Beğendiniz değil mi?" dedi yine heyecanla. Beğenmesem alınacaktı.

"Çok güzel."

"Başka bir kaseti daha var, o da çok güzel," dedi, adamın heyecanı satış yapma kaygısından mıydı?

"Yeter bu kadar."

Pastanelerde kullanılan gül desenli, şeffaf, basit bir kırmızı kâğıdı yırttı, el çabukluğuyla kasetleri sarıverdi. Dışarı çıktım, otobüs titreyerek homurduyordu, muavin kapı ağzından sarkarak bana, gel işareti yapıyordu. Aram Tigran'ın albümünü de alacaktım, dükkana artık geri dönemezdim.

Dicle Nehri'nin suyu azalınca, içerisinde küçük adacıklar oluşmuş, kıyısında da sazlıklar bitmişti. Sazlıkların hemen gerisinde atıklar, çöpler birikmişti. Nehrin ortalarına doğru bir grup çocuk yürüyordu. Su çocukların dizlerindeydi, yanlarında getirdikleri köpekleri de yüzdürüyorlardı. Çocuklar, ellerinde sazlıklardan kopardıkları uzun kamışları suya sokup çıkartarak adacıklarda bir şeyler arayan diğer çocukların yanına gidiyorlardı. Su kirliydi, karşı kıyıya doğru yaklaşınca büyük borulardan lağım sularının nehre boşaltıldığını gördüm.

Dicle Nehri'nin karşı kıyısında surlar yükseliyordu. Surların o ağır, yıllanmış, lekeli taşlarının ağır gölgesine giriyorduk. Büyük bir

kapıdan Diyarbakır'a girecektik. Keşke Ayda ile birlikte beni de götürselerdi. Ona bir hayal kırıklığı yaşatmamış olurdum. Şimdi bunu söylemek kolaydı. O günler kaç kez Diyarbakır'a gelmiş, korkumdan hiç durmadan Bitlis'e geri dönmüştüm. Köyde bu konuyu düşünmek bile istememiştim. Benim bırakılmamı nasıl karşılamıştır? Bu sorunun cevabını onu görmeden hiç bilemeyecektim.

Koyu yeşil boyalı yazıhanelerin önünde sarı, kırmızı, yeşil otobüsler sıralanmışlardı. Yolcu indirip, yeni yolcular alarak kalkış saatini bekliyorlardı. Gardan çıkan otobüsler son uyarılarını havalı kornalarıyla yaparken, garın sessizliğini de hareketlendirerek ana yola çıkmaya hazırlanıyorlardı. Yolcularını uğurlayanların bazıları, koşar adım yürüyerek, el sallayarak dış kapıya dek otobüslere eşlik ediyordu. Peçete, sakız, simit satan ne çok çocuk vardı garda. Doğunun tenhalığı içime işlemişti. Kürtlerin yaşadığı en kadim, en kalabalık şehirdeydim. Uçağım saat beşteydi. Valizlerimi bıraktığım İstanbul otobüsü aynı havalı sesle işaret vererek perondan çıkıyordu. Taksi çağırdım.

Havaalanına gidecek, orada bir süre oyalanacaktım ya da bir süre çarşıda takılacaktım. Kararsız kalmıştım, en iyisi taksiciyle konuşmaktı. Temiz giyimli, ihtiyar bir adamdı. Başını sallayarak beni arabasına aldı.

"Maşiri Çarşı," dedim, adam radyonun sesini kıstı, sanki beni duyamamıştı.

"Tişikamca?"

"Mübber çarşı. Şiro bigero. Nanbura."

Dönüp arkamda kalan surlara bakıyordum. Şehrin o eski, metruk korunağından içeri giriyordum.

"Tikamcarai?"

Sen nerelisin diyordu.

Ekonomik ve siyasi krizlerin gündelik yaşamın her alanında hissedildiği, belirsizlik ve gerilimlerle dolu bir zaman... Dağların, ovaların, karların arasında tüm tekinsizliğiyle insanın üzerine çöken bir mekan... Sınırları, kaygıları, kabullenilmiş yalnızlığı ve kafasında yanıtlanmamış sorularıyla son derece "normal" bir adam...

Güvensizliğin kol gezdiği, seni koruyana bile güvenmemenin sıkıca tembih edildiği, gitmesek de, orada, uzakta var olan bir köyde, milli idealleri de yoksa eğer, bir asteğmen öğretmenin seçenekleri nelerdir? Korkunun kar soğuğu gibi kestiği gecelerde, el tetikte kulak kirişte her an biri tarafından öldürülmeyi beklemek mi? Sakil pop şarkılarla dil öğretmeye çalışmak mı? Her biri geri dönmek için gün sayan meslektaşlarıyla taşları "güvenlik kalkmadan" yola düşme telaşıyla dizerek oyun oynamak mı?

Yalnızca işsiz kalmamak için öğretmen olan Cihan, her şeye rağmen köklerine tutunmayı başarmış Ermeni ailelerin de yaşadığı bir korucu köyünde, zamanın bile öldürmekle nitelendiği bir coğrafyada şaşıracak, umutsuzluğa kapılacak, korkacak, öfkelenecek, kanıksayacak... Yine de teklifsizce içine atıldığı bu mecburi hizmet girdabında kendini bulmayı başarabilecek mi?

"Tek başına çaresizce ölümü bekliyordum, şu an bundan öte bir gerçeklik yoktu. Devlet beni bayrak direği olarak köye dikmişti."

ISBN: 978-975-570-641-2
9 789755 706412

20 TL

www.selyayincilik.com